

Møte tirsdag den 22. november 2016 kl. 10

President: Olemic Thommessen

Dagsorden (nr. 19):

1. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2015, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid (Innst. 54 S (2016–2017), jf. Meld. St. 36 (2015–2016))
2. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Årsrapporter til Stortinget fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger (Innst. 53 S (2016–2017), jf. Dokument 17 (2015–2016))
3. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Noregs deltaking i den 70. ordinære generalforsamlinga i Dei sameinte nasjonane (FN) (Innst. 55 S (2016–2017), jf. Meld. St. 38 (2015–2016))
4. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Forelegg for Stortinget av overenskomster inngått med fremmede makter i 2014 (Innst. 33 S (2016–2017))
5. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Svalbard (Innst. 88 S (2016–2017), jf. Meld. St. 32 (2015–2016))
6. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Lov om undersøkelser av ulykker og hendelser i Forsvaret (forsvarsundersøkelsesloven) (Innst. 56 L (2016–2017), jf. Prop. 150 L (2015–2016))
7. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Iselin Nybø og Abid Q. Raja om å endre skolefritidsordningen til en aktiv fritidsordning og styrke kvaliteten i tilbudet (Innst. 69 S (2016–2017), jf. Dokument 8:114 S (2015–2016))
8. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Liv Signe Navarsete, Magne Rommetveit, Terje Breivik, Geir Sigbjørn Toskedal og Audun Lysbakken om å sikra alle elevar i grunnskulen rett til opplæring på hovudmålet sitt (Innst. 68 S (2016–2017), jf. Dokument 8:116 S (2015–2016))
9. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om å gjøre ny campus for NTNU til en spydspiss for bærekraftsløsninger (Innst. 87 S (2016–2017), jf. Dokument 8:128 S (2015–2016))
10. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anne Tingelstad Wøien, Jenny Klinge og Kjersti Toppe om å endre reglene for fravær i videregående opplæring (Innst. 64 S (2016–2017), jf. Dokument 8:1 S (2016–2017))
11. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trond Giske, Marianne Aasen og Rasmus Hansson om nasjonale regler som sikrer at elevers, studenters og læreres ansikter skal være fullt ut synlige i skoler og på universiteter og høyskoler

- (Innst. 63 S (2016–2017), jf. Dokument 8:3 S (2016–2017))
12. Stortingets vedtak til lov om endringar i burettslagslova mv. (omfanget av legalpanteretten) (Lovvedtak 5 (2016–2017), jf. Innst. 32 L (2016–2017) og Prop. 134 L (2015–2016))
13. Stortingets vedtak til lov om endring i skattebetalingsloven (utsatt betaling av formuesskatt) (Lovvedtak 6 (2016–2017), jf. Innst. 36 L (2016–2017) og Prop. 2 L (2016–2017))
14. Stortingets vedtak til lov om endringer i ligningsloven (land-for-land-rapportering til skattemyndighetene) (Lovvedtak 7 (2016–2017), jf. Innst. 42 L (2016–2017) og Prop. 120 L (2015–2016))
15. Referat

*Minnetale over tidligere stortingsrepresentant**Gunnar Garbo***Presidenten:** Ærede medrepresentanter!

Tidligere stortingsrepresentant Gunnar Garbo døde 29. juni, 92 år gammel. Garbo representerte Venstre og Bergen i fire perioder, fra 1958 til 1973. Han var medlem av finanskomiteen, protokollkomiteen og den utvidede utenrikskomiteen. I perioden 1964–1970 var han partiformann i Venstre, og i 1972 og 1973 var han parlamentarisk leder.

Gunnar Garbo var sentral i fornyelsen av Venstre på 1960-tallet, og han spilte en viktig rolle i dannelsen av og Venstres deltakelse i tre regjeringer. Han satte også spesielt sitt preg på EEC- og senere EF-debatten i partiet.

Garbo begynte sin yrkeskarriere som journalist i Bergens Tidende i 1945. Han var også redaktør i avisen Nidaros i Trondheim i tre år. Som journalist bemerket han seg med en gnistrende penn og et glødende engasjement. Han kom til å fortsette å skrive hele livet, og hans produksjon av kronikker, artikler og bøker om utenriks- og sikkerhetspolitikk er imponerende.

Gunnar Garbo var først og fremst en idealist, alltid søkende etter nye sannheter. Men han var også en humanist og en radikal sosialliberaler. Han var tro mot sin overbevisning og satte ærlighet i politikken høyere enn taktikk. Han trodde på debattens kraft og på det åpne ordskiftet. Han hadde et brennende engasjement for internasjonale spørsmål, bistand og nedrustning. Han var en utrettelig aktivist for fred, på gater og torg, selv etter at han hadde nådd en høy alder.

I sin siste jobb, som norsk ambassadør i Tanzania i årene 1987–1992, fikk han anledning til å analysere bistandsarbeid i Afrika. Med all sin politiske erfaring og sitt internasjonale engasjement gjennom flere tiår var møtet med Afrika noe som preget Garbo. Disse erfaringene delte han senere i en sterk bok.

Det er grunn til å tro at hans internasjonale engasjement oppsto i tidlig alder. Spesielt preget nok hans fars motstandskamp under annen verdenskrig Garbos tro på internasjonale relasjoner som en helt essensiell bærebjelke i fredsbevarende arbeid. Han tok examen artium på Sydneshaugen skole 1943. To år tidligere var hans far, motstandsmannen Ingvald Garbo, blitt stilt for tysk krigsrett og henrettet. I 1943 måtte Garbo flykte til Sverige, hvor han sluttet seg til de norske polititroppene.

Samtidig som Garbo satt på Stortinget, var han også en periode gjesteforsker ved Institutt for fredsforskning. Fra 1962 til 1970 var han medlem i Utvalget for rustningskontroll og nedrustning. Fra 1974 til 1986 var han underdirektør i Utenriksdepartementet, med UNESCO som hovedarbeidsfelt. Dette er noen av en rekke styreverv, tillitsverv og offentlige verv Garbo hadde gjennom sitt mangeårige brennende engasjement for internasjonale spørsmål. Han satt også i styret for Norsk Folkehjelp i mange år. Hans engasjement ble lagt merke til, og han ble en rekke ganger nominert til Nobels fredspris.

Vi lyser fred over Gunnar Garbos minne.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Presidenten: Representantene Åsmund Aukrust, Rigmor Andersen Eide, Kenneth Svendsen, Anna Ljunggren, Heikki Eidsvoll Holmås og Ola Elvestuen, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Utenriksminister Børge Brende overbrakte 1 kgl. proposisjon (se under Referat).

Presidenten: Representanten Ruth Grung vil fremsette et representantforslag.

Ruth Grung (A) [10:05:45]: På vegne av Hadia Tajik, Kjersti Toppe, Martin Henriksen, Tone Merete Sønsterud, Marianne Aasen, Torgeir Micaelsen, Ingvild Kjerkol og meg selv fremmer jeg forslag om en offensiv politikk for å øke antallet helsefagarbeidere.

Presidenten: Representanten Ingvild Kjerkol vil fremsette et representantforslag.

Ingvild Kjerkol (A) [10:06:20]: På vegne av stortingsrepresentantene Torgeir Micaelsen, Ruth Grung, Freddy de Ruitter, Tove Karoline Knutsen og meg selv vil jeg fremme et forslag om gradvis innføring av tilbud om et enkelt skolemåltid, finansiert og begrunnet som et folkehelseiltak.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før saken på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag fortsetter utover kl. 16.00.

Sak nr. 1 [10:06:54]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2015, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid (Innst. 54 S (2016–2017), jf. Meld. St. 36 (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og

at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Liv Signe Navarsete (Sp) [10:07:49] (ordfører for saka): Eg vil fyrst takke medlemene i komiteen for godt arbeid med og samarbeid om meldinga om eksport av norsk forsvarsmateriell.

Noreg har eitt av dei strengaste nasjonale regelverka for eksport av våpen. Dette er eit resultat av viktige politiske val. Me har eit moralsk ansvar for å arbeide aktivt mot at våpen kjem i feil hender. Eit strengt regelverk med open og brei debatt gjennom årlege stortingsmeldingar gir folk og folkevalde innsyn. Det sikrar legitimiteten til forsvarindustrien i Noreg.

Samstundes som me har eit strengt regelverk for eksport av forsvarsmateriell, må me heile tida følgje situasjonen i verda og korleis utviklinga går med tanke på bruk av våpen. Me må heile tida vere opne for og vurdere om Noreg burde revidere våre reglar for våpeneksport. Det er difor verdfullt og naudsynt at utanriks- og forsvarskomiteen kvart år går nøye gjennom kva land norsk forsvarsmateriell vert selt til, og gjer eventuelle korreksjonar i regelverket. Noreg har ein viktig tradisjon i å medverke til det internasjonale arbeidet med kontroll og nedrusting. Døme på dette er m.a. då Noreg la ned eit stort arbeid for å få vedteke eit internasjonalt forbod mot landminer og klasevåpen.

Den mest effektive måten me kan sikre forsvarleg handel med forsvarsmateriell på, er å medverke til felles internasjonale reglar om sal av våpen og anna forsvarsmateriell. Det er difor viktig at regjeringa arbeider vidare i relevante internasjonale fora for å oppnå ei felles norm for sluttbrukardokumentasjon, og arbeide for at dette vert norm i NATO.

Som eg har understreka fleire gonger før: Den mest grunnleggjande oppgåva for ein folkevald er å sikre tryggleiken til innbyggjarane i landet. Då treng me både eit nasjonalt forsvar og ein nasjonal forsvarsindustri. Det er viktig at den forsvarsindustrien har tydelege og langsiktige rammevilkår, men òg eit tydeleg regelverk som sikrar ein forsvarleg eksport. På same vis som Noreg må importere ein del våpen, må òg vår eigen forsvarsindustri kunne eksportere sine produkt. Det er brei politisk semje om dette, og det må liggje til grunn i debatten om eksport av norsk forsvarsmateriell.

Senterpartiet ber, saman med eit fleirtal i komiteen, regjeringa om å vurdere å leggje fram eksportkontrollmeldinga seinast i løpet av andre kvartal etter at eksportåret er gjennomført, om det er praktisk gjennomførbart. Å få lagt fram meldinga innan eit halvår etter eksportårets slutt ville gjere debatten endå meir aktuell, då tidspunktet for dei aktuelle avgjerdene er nærare i tid. Eg vil her understreke at ein på dette punktet allereie har fått framgang, ved at me alt no drøftar eksporten for i fjor. Tidlegare har me handsama meldinga om våpeneksport meir enn eitt år etter at den aktuelle perioden var avslutta. Så det er framgang.

Komiteen viser i innstillinga til at regjeringa inntil vidare har valt å halde attende utførsel av ammunisjon til Dei sameinte arabiske emirata, sjølv om det per no ikkje ligg føre informasjon om at norsk ammunisjon har vore nytta i Jemen. Regjeringa har grunnlagt dette ut frå eit ynske om ei føre-var-linje overfor landa som intervenerer i Jemen. Eg meiner dette er klokt av regjeringa.

Som saksordfører vil eg peike på at det i innstillinga på side 9 ved ein inkurie har kome inn ei feil formulering. I tillegg til det ovannemnde står det at Utenriksdepartementet si avgjerd om å avslutte sal av ammunisjon til Dei sameinte arabiske emirata er eit uttrykk for dette. Det er ein faktafeil. Den rette formuleringa skal vere at Utenriksdepartementet si avgjerd om *midlertidig stans* av sal av ammunisjon til Dei sameinte arabiske emirata er eit uttrykk for dette.

Sjølv om dette er ei svakare formulering, er det likevel uttrykk for ei sunn føre-var-haldning. Senterpartiet ber, saman med Kristeleg Folkeparti, Venstre og SV, om at regjeringa tek same haldning overfor alle land som deltek i den saudiarabisk leia koalisjonen som intervenserer i krigen i Jemen.

Ordninga med sluttbrukerklæring ved eksport av strategiske varer er viktig og bør utviklast vidare. Dette kan t.d. skje ved at det etter ei tid kan nyttast stikkprøvekontroll på oppgitt sluttbrukardokumentasjon i enkelte saker. Det kan vere krevjande å finne eit system for å nytte stikkprøvekontroll eller andre kontrollmekanismer overfor våpenimportørar. Senterpartiet ber like fullt regjeringa om å sjå nærare på kva moglegheiter ein kan sjå føre seg. Det er naturleg at ein i dette arbeidet gjer seg kjend med kva større medlemsstatar i NATO og mindre land som Finland, Sverige og Sveits gjer på dette feltet.

Senterpartiet ber også i eit fleirtalsforslag regjeringa om å utgreie om innhaldet i ATT-avtalens artikkel 6 og 7 kan skrivast inn i norsk lov eller forskrift. Slik vil dei få ei sterkere juridisk forankring og ikkje berre speglast i departementet sine eigne retningslinjer. Mellom anna har Raudekrossen peika på at dette vil kunne sikre ei betre etterleving av ATT gjennom auka moglegheit for å etterprøve avgjerdene. Det er også verdt å minne om at Sveits, som ein stor eksportør av forsvarsmateriell, allereie har sytt for eit slikt grep.

Med dette vil eg ta opp det forslaget der Senterpartiet er medforslagsstiller.

Presidenten: Representanten Liv Signe Navarsete har tatt opp det forslaget som hun refererte til.

Marit Nybakk (A) [10:13:07]: Jeg vil først takke saksordføreren for nok en gang å ha gjort et veldig godt arbeid med eksportmeldingen.

Forsvarsindustrien er en integrert del av vår forsvars- og sikkerhetspolitikk. En nasjonal forsvarsindustri med kompetanse på kritiske kapasitets- og teknologiområder kan faktisk være avgjørende for vår evne til å ivareta nasjonal sikkerhet. Norsk forsvarsindustri er høyt spesialisert og har verdensledende teknologi og produkter. Næringen skaper betydelige verdier og har ganske mange tusen ansatte. Forsvarsindustrien er også blant våre fremste innovatører og skaper ringvirkninger og arbeidsplasser til en rekke underleverandører.

Den samlede verdien av eksporten av forsvarsmateriell i 2015 var i underkant av 4,2 mrd. kr. Naboland som Sverige og Finland er, sammen med våre allierte i NATO, det området vi eksporterer mest til. Totalt gikk 93 pst. av A-materiell og 81 pst. av B-materiell til NATO-allierte pluss de nordiske og nærstående land – det høres ikke alltid slik ut i debatten. Det gjelder for øvrig ikke minst det nordiske forsvarssamarbeidet NORDEFECO. Vi har et åpent for-

svarsmarked, og vi importerer 70 pst. av våre kapasiteter, også det fra naboland som Sverige. Derfor er også eksport og internasjonalt samarbeid «en forutsetning for å videreføre en nasjonal forsvarsindustri som kan levere materiell og systemer til Forsvaret og understøtte Forsvarets virksomhet», slik komiteens flertall uttrykker det.

Nettopp derfor er det viktig at vi har et strengt og etisk forsvarlig regime. Det bør vi også jobbe for å få gjort bedre internasjonalt. Selv om bare noen få prosent av norsk forsvarsmateriell går til land utenfor Norden og NATO, må den eksporten ligge klart innenfor Stortingets vedtak. Det vil si: ikke eksport til land i krig eller i borgerkrig, heller ikke til land med store brudd på menneskerettighetene. Det er Utenriksdepartementet som lisensgiver som må påse at det skjer, og det er viktig at vi da hvert år kan få kontrollert hva Utenriksdepartementet har gjort eller ikke gjort i den forbindelse.

Det som nå et par år har vakt bekymring i Stortinget, er mulig eksport til land som deltar i den blodige krigen i Jemen. Rapportene derfra er sterke, og det blir bare verre og verre i Jemen. Hva gjelder Saudi-Arabia, kommer i tillegg den kritiske menneskerettighetssituasjonen i landet. Komiteen viser bl.a. til at Human Rights Watch og Amnesty i 2015 la fram rapporter som viste brudd på humanitærretten.

Arbeiderpartiet er, i år som i fjor, medforslagsstiller til et forslag om å be regjeringen utrede hvorvidt innholdet i artiklene 6 og 7 i ATT-avtalen – Arms Trade Treaty – kan innpasses i norsk lov eller forskrift, slik at det får en sterkere juridisk forankring enn bare å være innarbeidet i UD's retningslinjer. Det vil skape ryddighet og en riktig arbeidsdeling mellom statsmaktene. Jeg vil vise til at formålet med ATT-avtalen bl.a. er å etablere høyest mulige standarder for, eller forbedre regulering av, den globale handelen med konvensjonelle våpen, samt at våpen ikke havner på avveie. Til det siste bør det også nevnes at vi har et strengt regime når det gjelder det å ha en sluttbrukerklæring til alle land utenfor NATO.

Komiteen er positiv til at Norge fortsetter arbeidet med størst mulig tilslutning fra alle land til ATT-avtalen.

Til slutt: Det er viktig, og jeg tror det er nødvendig, at forsvarsindustrien lytter til folkets røst, respekterer Stortinget og lar være å selge våpen til land med krig og konflikter eller brudd på menneskerettighetene.

Øyvind Halleraker (H) [10:18:13]: Eksport av forsvarsmateriell er i Norge underlagt streng kontroll. Våre retningslinjer representerer en restriktiv praksis når det gjelder hvilke land som kan motta forskjellig militært utstyr fra Norge, og hvilke kriterier som leder til at eksport avslås.

De nye retningslinjene er sterke og tydelige, og de representerer en ansvarlig og restriktiv praksis når det gjelder hvilke land som kan få motta forskjellig militært utstyr fra Norge. Listen gir klare føringer for vurderinger som leder til at eksport avslås, herunder forhold knyttet til intern undertrykking.

Jeg slutter meg til det som er blitt sagt om viktigheten av et strengt og forutsigbart regelverk – strengt fordi vi ser en verden der flere regionale kriser eskalerer, øker i styrke og omfang. Det gjør at vi må benytte de mekanismer regelverket medfører. Et forutsigbart regelverk er viktig fordi

regelverket også må gi industrien langsiktige rammevilkår.

Utenriksdepartementets regelverk og retningslinjer for behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell er svært strenge. De siste par årene er de blitt enda strengere. Alle lisenssøknader om eksport av norsk forsvarsmateriell er gjenstand for individuell og grundig vurdering – særlig med henblikk på risiko for bruk av materialet. Det er nå innført lisensplikt for alle varer som opprinnelig er utviklet for militært formål.

Det er gode grunner til at vi skal legge til grunn et strengt regelverk. Vi er bundet opp av våre internasjonale forpliktelser, herunder FNs våpenhandelsavtale og kriterium 2 i EUs kriterier. Stortingets vedtak og enstemmige presiseringer gjelder også.

Norges selvpålagte restriksjoner gjennom 1959-vedtaket innebærer at vi ikke selger våpen og ammunisjon til partene i en borgerkrig. Det utelukkes eksport av våpen og ammunisjon til et land dersom deres styrker ikke opptre i tråd med krigens folkerett, eller at det fastslås systematiske brudd på humanitærretten. Regjeringen har også ytterligere skjerpet regelverket som sørger for at respekt for menneskerettighetene samt sivile og politiske rettigheter i det aktuelle mottakerlandet inngår i vurderinger ved eksport.

Den åpne offentlige debatten om eksportkontroll gir viktige innspill til håndhevelsen og praktiseringen av regelverket. Flere har i den offentlige debatten tatt opp salg av materiell til land som deltar i borgerkrigen i Jemen. I Høyre er vi bekymret for den alvorlige situasjonen som utspiller seg i Jemen. Vi mener at den strenge norske praksisen kommer til syne nettopp i denne situasjonen. Som meldingen refererer til, rapporterte et ekspertpanel nedsatt av FN i januar stor bekymring for den humanitære situasjonen i Jemen. Til tross for at det ikke er konkludert med at norsk ammunisjon var benyttet i Jemen-krigføringen, besluttet altså regjeringen samme måned, inntil videre, å holde tilbake utførsel av ammunisjon til De forente arabiske emirater. Denne beslutningen viser at regelverket fungerer. Den viser en årvåkenhet med tanke på risiko for bruk av norsk forsvarsmateriell. Det er et eksempel på vår strenge praksis og en føre-var-linje fra norsk side.

Regelverket må også være forutsigbart. Det er vanskeligere å legge til rette for dette i en uforutsigbar verden, men desto viktigere. Det er viktig av flere grunner. Jeg vil spesielt trekke fram vår hjemlige industri.

Forsvarsindustrien bidrar til nasjonal verdiskaping, teknologisk og industriell utvikling, eksportinntekter og høyteknologiske arbeidsplasser. Industrien sysselsatte nærmere 5 000 årsverk, og verdiskapingen beløp seg til nær 4,5 mrd. kr i 2015. Ofte deltar norske bedrifter i flernasjonale forsvarsmateriellprosjekter. Da er forutsigbarhet og langsiktighet helt nødvendig.

Jeg synes det er viktig å påpeke i debatten om eksport at brorparten av vår eksport går til kjente markeder. Som representanten Nybakk nettopp refererte til, utgjorde i 2015 93 pst. av eksporten A-materiell og 81 pst. B-materiell til NATO-land, de nordiske og andre europeiske nærstående land.

Avslutningsvis vil jeg si at det er full enighet i salen om at vi skal ha åpenhet om eksport av forsvarsmateriell. Den løpende debatten gjennom året knyttet til eksport av forsvarsmateriell fra Norge, og debatten her i dag, viser at det

er en bred og inkluderende samfunnsdebatt som bidrar til den åpenheten og forutsigbarheten vi alle ønsker.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [10:23:23]: La meg også takke saksordføreren for engasjert arbeid.

Forsvarsindustrien er i vekst. Det er viktig for Norge, viktig for teknologiutvikling, viktig for sysselsetting, viktig for underleverandører, viktig for distriktene, viktig for utvikling av beslektet, relatert teknologi, som droneteknologi, robotteknologi, romfartsteknologi og miljøteknologi. Det unike samarbeidet med FFI bør også fremheves.

Norsk forsvarsindustri bidrar også til at Norge får innpass hos større utenlandske produsenter, og at vi blir produsenter av avanserte komponenter i større systemer. Det er viktig for industrien selv, men også viktig for Norges tette militære samarbeid med nære allierte. Og sist, men ikke minst, norsk forsvarsindustri er en integrert del av norsk sikkerhetspolitikk. Den muliggjør leveransesikkerhet, oppgraderinger og vedlikehold, noe som bidrar til vår beredskap.

Jeg vil vie mine siste minutter til Venstre og SVs merknader. Drikket folk mindre øl dersom norsk produksjon av øl blir forbudt? Spiser folk mindre sjokolade dersom Stortinget forbyr norske sjokoladeprodusenter å selge sine varer? Til tross for at steinalderen ikke tok slutt på grunn av mangel på stein, har det, så vidt jeg vet, aldri vært mangel på våpen som har ledet til fred. Dersom vi kan være enige om det, skyldes altså ikke SV og Venstres mange merknader i denne saken troen på at krig ikke igangsettes eller opphører, men er uttrykk for et selverklært moralsk kompass som vi andre i denne salen tilsynelatende ikke har. Vi andre støtter opp under krig, mens Venstre og SV leder an i kampen for fred. For begge partiene begynner det nå å bli vanskelig å finne avanserte og høyteknologiske arbeidsplasser som tilfredsstiller både det moralske og det klimabaserte nåløyet. Og dersom man også ekskluderer bruken av penger oppspart gjennom skitten oljeutvinning, bør også bruk av penger fra Statens pensjonsfond utelukkes.

Så hva skal vi leve av, og hvordan skal velferden opprettholdes? Det er i hvert fall opplagt at vi ikke alle kun kan strikke lusekofter eller produsere tråsykler og fotformsko. Vi kan heller ikke leve av det grønne skiftet. Og skulle man ønske nettopp det, kommer mye av denne teknologien nettopp fra bedrifter som er ledende innenfor forsvarsindustrien. Miljøteknologi er en spin-off-effekt av industrien representantene fra Venstre og SV ønsker å legge så strenge eksportrestriksjoner på at man like gjerne kan legge den ned. Selv produksjon norske bedrifter bedriver gjennom datterselskaper i utlandet, ønsker representantene at norske myndigheter skal ha kontroll på. Derfor ber de om en utredning om hvorvidt norsk eksportregelverk også kan gjelde i andre land, på samme måte som at amerikansk eller tysk eksportregelverk skal gjelde for tyske og amerikanske bedrifter i Norge – vil man da anta.

De samme representantene ønsker også at Stortinget skal drive saksbehandling av lisenssøknader. De ber derfor på side 9 i innstillingen om at slike søknader skal presenteres for Stortinget, samtidig som UD har søknaden til behandling. Her skal Stortinget bedrive saksbehandling i full åpenhet, og mulige importland og deres intensjoner skal belyses og diskuteres – til fremme for fred og fordragelighet og kanskje noe anstrengte diplomatiske relasjoner.

Jeg registrerer også Arbeiderpartiets noe tvetydige holdning til sluttbrukererklæring, hvor partiet på den ene siden ønsker å fastholde et strengt regelverk for eksport av forsvarsmateriell, «med grundig forhåndsvurdering av risiko og sluttbruker», samtidig som partiet ikke støtter et forslag fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, hvor partiene ber regjeringen om å «videreutvikle dagens ordning med sluttbrukererklæring», for nettopp å nå det målet Arbeiderpartiet ønsker å oppnå med merknaden. Her er det tydeligvis ulike miljøer som skal tilfredsstilles samtidig.

Geir Sigbjørn Toskedal (KrF) [10:27:45]: Det er bred politisk enighet om betydningen av å ha en norsk forsvarsindustri som er i stand til å eksportere norsk forsvarsmateriell. Denne enigheten har to hovedgrunner:

1. Norsk forsvarsindustri er viktig av sikkerhetspolitiske grunner fordi den sikrer Forsvaret viktig nasjonal kompetanse.
2. Forsvarsindustrien utvikler høyteknologiske løsninger som bidrar til økt verdiskaping i Norge.

Ved behandlingen av Norges forsvarsindustrielle strategi våren 2016 var alle partier i komiteen også enige om at «eksport og internasjonalt samarbeid er en forutsetning for å videreføre en nasjonal forsvarsindustri».

Det er samtidig bred enighet om at det skal være åpenhet om omfang og innretning av norsk eksport av forsvarsmateriell, et restriktivt regelverk som hindrer at våpeneksport fra Norge kommer på feil hender, og årlig rapportering til Stortinget for å sikre parlamentarisk kontroll. Vi må hindre at norsk eksport av våpen har uønskede konsekvenser. Derfor har vi helt siden 1959 hatt et restriktivt regelverk.

Stortinget har i senere år skjerpet eksportregelverket for å hindre at norsk forsvarsmateriell bidrar til indre undertrykking eller brudd på menneskerettighetene og humanitærretten.

Kristelig Folkeparti har gjennom mange tiår bidratt aktivt til utviklingen av dette restriktive regelverket. Vi ønsker at Norge skal være en nasjon som fremmer internasjonal sikkerhet og fred, konfliktløsning og forpliktende og kontrollerbar rustningskontroll.

Et resultat av vårt regelverk og vår alliansetilknypning er at medlemslandene i NATO samt Sverige og Finland tar det aller meste av norsk eksport av A-materiell, som våpen og ammunisjon. Årets rapport viser at 84 pst. av slik eksport gikk til disse landene i 2015.

De årlige meldingene om forsvarseksporten har tidligere kommet lenge i ettertid. Derfor ønsker Kristelig Folkeparti og flertallet at eksportkontrollmeldingen legges fram i løpet av andre kvartal etter at eksportåret er omme.

Stortinget vedtok alt i 1959 at Norge ikke skal selge våpen og ammunisjon til parter i en borgerkrig. I senere år er regelverket skjerpet, bl.a. for å hindre at norskproduserte våpen havner hos mottakere hvor det er stor risiko for at våpnene blir brukt til intern undertrykking eller alvorlige brudd på menneskerettighetene eller humanitærretten.

Det siste året har det blitt rettet et kritisk søkelys på internasjonal våpeneksport til land som er parter i den blodige konflikten i Jemen. Et FN-oppnevnt ekspertpanel la i januar 2016 fram en kritisk rapport som uttrykte stor uro for de humanitære konsekvenser av krigføringen der. Derfor er Kristelig Folkeparti fornøyd med at regjeringen i

2016 valgte å holde tilbake utførsel av norskprodusert ammunisjon til De forente emiratene, selv om det hittil ikke er dokumentert at norsk ammunisjon er brukt i Jemen. Dette er en føre-var-linje Kristelig Folkeparti støtter. Kristelig Folkeparti vil, sammen med Senterpartiet, Venstre og SV, be regjeringen midlertidig avstå fra å innvilge lisens for slik eksport til flere land som intervensjoner i krigen i Jemen – og ikke bare til Emiratene.

Vi er også med på forslag om å bygge ut dagens ordning med sluttbrukererklæringer ved eksport av strategiske varer, ved at det iverksettes stikkprøvekontroller etter en tid. Og vi er med på flertallsforslaget om en utredning av hvorvidt innhold fra ATT-avtalen kan innpasses i norsk lov eller forskrift og ikke bare gjenspeiles i departementets egne retningslinjer.

Kristelig Folkeparti ønsker et forsterket regelverk kombinert med åpenhet om og demokratisk kontroll med internasjonal våpenhandel.

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:32:23]: Det er heilt sant at Noreg har eit svært strengt og på mange felt eit svært godt regelverk for våpeneksport. I denne innstillinga er det til og med eit så radikalt forslag frå fleirtalet om at ein skal greie ut om det er praktisk mogleg å leggje fram meldinga før sommaren, så då kan det jo verte ytterlegare forbetra. Men det finst framleis vesentleg forbettingspotensial, etter SVs oppfatning, som vi tek opp i ein serie merknader og forslag saman med Venstre, og som eg kort vil nemne.

For det første: Vi meiner at ytterlegare openheit om kvifor ein gjev løyve eller avslag i ettertid, vil kunne forbetre den kontrollen som Stortinget skal føre med våpeneksporten. Det bør vere fullt mogleg å få til ei betre grunngeving enn i dag, utan at det går ut over dei industrielle interessene til aktørane som sel.

For det andre vil vi gjerne be regjeringa sjå nærmare på særleg ei problemstilling som sannsynlegvis vil verte meir aktuell i åra som kjem, nemleg at norskeigde selskap har dotterselskap i andre land. Dei er sjølvsagt underlagde regelverket i det landet, men det bør vere mogleg å sjå på om vi gjennom eigarskapspolitikken kan påverke dei til å følgje dei same normene og reglane som vi oppfatar er best for norske selskap, og som er vedteke her i Stortinget.

For det tredje har vi fremja to forslag saman med Venstre og andre om å forbetre systemet med sluttbrukererklæring. Det gjeld korleis systemet fungerer, og er eit tema som det i lang tid har vore fleirtal for å prøve å gå vidare med innan NATO, der vi ikkje krev ei slik sluttbrukererklæring. Noreg har i mange år arbeidd for å få eit sånt system på plass. Vi meiner at det no er på tide å gå vidare ved sjølv å gå føre.

For det fjerde, som eg nok vil seie er det viktigaste av desse temaa, er at vi skal slutte å selje norske våpen til land som er i krig og konflikt, og som grovt bryt menneskerettene. Det dreier seg i verkelegheita ikkje om veldig mange land i dag. Det dreier seg særleg om ei lita gruppe land i Midtausten, på den arabiske halvøya, som er blant dei dokumentert verste når det gjeld menneskerettssituasjonen i verda – eg trur at det er brei einigheit om at mange av dei er det – og som vi sel relativt lite våpen til. Det er fullt mogleg å innføre eit sånt regelverk. Det kunne ha hatt politisk og symbolsk betydning. Det ville ikkje hatt store økonomiske konsekvensar for aktørane sjølve, men vi kunne

då, saman med andre, vore med på å påverke det. Dette er eit av dei få instrumenta vi har.

Ein direkte grunn til at vi no har fremja eit forslag saman med andre om mellombels å avslutte våpeneksport til dei statane som er ein del av koalisjonen som deltek i krigen i Jemen, er at både FN og frivillige organisasjonar har dokumentert vesentlege brot på krigens folkerett, at det er ein av dei verste humanitære konflikttane i verda no, og at det er vanskeleg å sjå grunnar til at vi skal selje våpen til nokon av aktørane som deltek der.

Til slutt, la meg bruke det siste halvanna minuttet på å svare representanten Tybring-Gjedde: Ein av dei svært få fordelane med at Framstegspartiet er større enn SV, er at eg snakkar etter Tybring-Gjedde, sånn at eg kan svare på det han tok opp i innlegget sitt. Eg trur eigentleg at det er ein enkel premiss som er den vesentlege usemja mellom oss, og den premissen er at eg trur at tilbod og etterspurnad er påverkelege storleikar, og at dei økonomiske lovene fungerer på omtrent alle felt, men litt ulikt. Regulerer ein alkohol strengare, aukar prisen. Stoppar ein tilgangen eller produserer mindre av han, vert bruken faktisk redusert – tru det eller ei. Det er godt dokumentert. Det same gjeld sjokolade og nesten alle andre produkt. Men ein må kjenne den enkelte marknaden.

Dette gjeld faktisk våpen og. Viss vi forbyr kjemiske og biologiske våpen, vert det brukt mindre av det. Når vi reduserer tilbodet av landminer gjennom regelverk, vert det produsert mindre på grunn av normer, og då vert det og brukt mindre. Viss det er færre handvåpen tilgjengeleg, vert dei og mindre brukte. Det er ingen automatisk samanheng, men det er ein samanheng. Og det rare her er at viss representanten Tybring-Gjedde og Framstegspartiet ikkje trur på at eit strengt våpeneksportregime har nokon påverknad, er mitt spørsmål: Kvifor i all verda støttar dei det dei kallar verdas strengaste regime, viss det ikkje verkar? Vi trur at det verkar, så vi vil ha det litt strengare.

Eg tek opp forslaga frå Venstre og SV.

Presidenten: Representanten Bård Vegar Solhjell har tatt opp de forslagene han refererte til.

Rasmus Hansson (MDG) [10:37:38]: I likhet med alle Stortingets partier setter Miljøpartiet De Grønne stor pris på at Stortinget i lang tid har holdt på et strengt, restriktivt regelverk for våpeneksport og forsterket det over tid, men desto viktigere er det selvfølgelig at dette regelverket og regelverkets intensjoner faktisk blir fulgt. I denne debatten gjelder det særlig spørsmålet om eksport av forsvarsmateriell til land som er involvert i konflikten i Jemen.

Kuwait, De forente arabiske emirater, Qatar, Oman og Saudi-Arabia omtales i våpeneksportmeldingen som framvoksende markeder for norsk forsvarsindustri, og umiddelbart etter nevnes det deretter som en utfordring at de nevnte landene deltar i den saudiledede koalisjonen som intervensjoner i Jemen.

I 2015 solgte vi A-materiell til Kuwait, De forente arabiske emirater, Qatar og Oman, og vi eksporterte B-materiell til Saudi-Arabia. Dette gjøres etter sigende på basis av vurderinger fra autoritativt hold. Det er fint om utenriksministeren redegjør litt nærmere for hvilket hold det er, men norsk praksis er altså at intervensjoner stater ikke anses omfattet av Stortingets 1959-vedtak, som sier at «ho-

vedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer».

I den foreliggende innstillingen står det:

«Dersom det fastslås fra autoritativt hold at et lands styrker ikke opptre i tråd med krigens folkerett, eller at det fastslås systematiske brudd på humanitærretten, vil salg av våpen og ammunisjon til landet ikke kunne tiltales.»

Allerede i januar i år meldte FNs ekspertpanel når det gjelder Jemen, tilbake til Sikkerhetsrådet at koalisjonens angrep i Jemen foregikk i strid med internasjonal humanitær rett, og Jemen er i dag et katastrofeområde, hvor hungersnød truer, og hvor 3 millioner mennesker er internt fordrevet. Jeg tror det er vanskelig for nordmenn å forstå hvordan det å selge våpen til land som bidrar til slike menneskeskapte humanitære katastrofer – jeg understreker selvfølgelig at koalisjonen overhodet ikke er alene om å ha ansvaret for det som skjer i Jemen, men likevel – kan falle utenfor reglene. Likevel har den forrige og den nåværende regjering sett gjennom fingrene med denne praksisen. Det mener Miljøpartiet De Grønne nå bør ta slutt. Vi setter derfor stor pris på at regjeringen i år bestemte seg for innstramminger i våpeneksporten til De forente arabiske emirater, men vi støtter selvfølgelig likevel utenrikskomiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre, og Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti når de tar til orde for at beslutningen også bør gjelde de andre landene som intervensjoner i Jemen. Miljøpartiet De Grønne har tidligere listet opp offentlig, fordi det da blir lettere å ta stilling til eksportspørsmål i forkant og ikke diskutere i etterkant hvorvidt land x eller land y var innenfor eller utenfor regelverket.

De Grønne støtter også Venstre og SV i at det er behov for økt åpenhet og innsyn og en spesifisering av hvilke kriterier som ligger til grunn for hvert enkelt avslag.

Til slutt: Jeg tror det er en stor misforståelse at det er i forsvarsindustriens interesse at Norge er omtrentlig med reglene vi har for våpeneksport til utlandet. Norsk forsvarsindustri er veldig viktig. Den gir mange arbeidsplasser, og den er ledende i teknologiutvikling – som mange har påpekt gir mange andre gevinster i tillegg til våpen – men denne industrien er også fullstendig avhengig av folkelig og politisk aksept. Det får den ved å få hjelp av et storting som setter klare rammer, som er entydig på det regelverket Stortinget vedtar, og som gir våpeneksportindustrien en forutsigbarhet som det er lett for den å forholde seg til. Det tjener industrien, det undergraver ikke industriens framtid.

Utenriksminister Børge Brende [10:42:58]: Det er bred politisk enighet om at Norge skal ha en levedyktig forsvarsindustri. Det dreier seg om viktig industri som er teknologidriver innenfor både militær og sivil sektor. Betydelige næringsparker har vokst frem rundt de store forsvarsbedriftene – viktige distriktsarbeidsplasser for Norge. Dette skaper verdier og arbeidsplasser i mange kommuner.

For at norsk forsvarsindustri skal være levedyktig og kunne opprettholde høy teknologisk kvalitet, må de ha mulighet til å eksportere. Våre egne markeder er ikke tilstrekkelige til å sikre forsvarsindustriens behov. Vi vet også at

for å styrke Norges forsvarsevne er forsvarsindustrien – det at vi også driver med egen forsvarsindustri – viktig i konseptet med å trygge norsk suverenitet og ivareta vår egen forsvarsevne. Det er ofte glemt i denne debatten. Det er det viktig å slå fast.

For å legge til rette for at norske bedrifter kan lykkes i et konkurranseutsatt marked, er det nødvendig å tilby mest mulig stabile og forutsigbare rammevilkår. På denne måten bidrar vi også til at norske leverandører fremstår med troverdighet og med godt omdømme.

Beslutningen om å tillate eksport av forsvarsmateriell tas suverent av det enkelte land. Samtidig har det utviklet seg et økende internasjonalt samarbeid om eksportkontroll. Norge er aktiv i dette arbeidet. Det er bl.a. fordi informasjonen som deles, og kontrollistene som forhandles frem, setter rammeverket for vår egen eksportkontroll i stor grad.

Det er viktig at norske bedrifter og selskaper møter mest mulig samme regler som andre land vi handler med og konkurrerer med. Det er regjeringens mål å legge til rette for mest mulig langsiktighet og forutsigbarhet for forsvarsindustrien, innenfor rammene av et strengt og robust regelverk.

Som flere har vært inne på, er Norges kontrollregime med eksporten av forsvarsmateriell ett av verdens strengeste. Vi anvender en rekke kriterier og prinsipper i vurderingene av lisenssøknadene. Disse kriteriene består av to artikler fra FN's våpenhandelsavtale – ATT – og EUs åtte atferdskriterier. I tillegg har vi en streng nasjonal praksis med utgangspunkt i Stortingets vedtak av 11. mars 1959.

Vår tradisjon for åpenhet er lang. Graden av innsyn er betydelig sammenlignet med andre land. Det er ikke alltid man kan få inntrykk av det hvis man lytter til det som fremlegges av informasjon.

Meldingen vi behandler her i dag, er den 21. i rekken. Det betyr at vi i 2016 markerer at det er 20 år siden den første meldingen ble lagt frem. Flere land legger frem årlige rapporter om sin eksport, men det er unikt for Norge at meldingen behandles i Stortinget.

Kontrollen med eksport av forsvarsmateriell kan være utfordrende. Det er mange hensyn som skal ivaretas. Under denne regjeringen har vi fulgt opp og styrket regelverk og retningslinjer på viktige områder. For å sikre en tydelig kontroll har vi innført lisensplikt for materiell som opprinnelig har vært laget for militært formål, uavhengig av materiellets nåværende tilstand.

Et annet viktig grep har vært å samle alle prinsipper, kriterier og hensyn som gjør seg gjeldende i behandlingen av lisenssøknader, i en felles konsolidert liste. Denne oppdateringen av retningslinjene sikrer en mest mulig systematisk vurdering for å unngå at utstyr fra Norge kan bli brukt for intern undertrykking.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Marit Nybakk (A) [10:47:00]: Det er i innstillingen flertall for et forslag om å få utredet innholdet i artiklene 6 og 7 i ATT-avtalen, om de kan innpasses i norsk lov eller forskrift – forskrifter er noe som regjeringen gir – fordi de da får en sterkere juridisk forankring enn i dag hvor de er innarbeidet i departementets retningslinjer. Dette mener vi gir både ryddighet og en riktig arbeidsdeling mellom

statsmaktene, og jeg vil spørre utenriksministeren om hans syn på å få utredet akkurat det spørsmålet.

Utenriksminister Børge Brende [10:47:44]: Det er et flertall for dette i denne sal, så det er klart vi skal utrede det. Jeg skal ikke trekke noen forhåndskonklusjoner knyttet til dette. Det har vært utredet også tidligere i forbindelse med gjennomføringen av ATT-avtalen. Stoltenberg-regjeringen ba i en proposisjon til Stortinget om samtykke til ratifikasjon, hvor det ble slått fast at gjennomføring av avtalen ikke krever lov- eller forskriftsendring. Men man valgte å ta det inn i retningslinjene hos Utenriksdepartementet. Det var Stoltenberg-regjeringens konklusjon ut ifra at ATT er en juridisk bindende avtale i seg selv. Vi er bundet av det, og det er sikret gjennom disse retningslinjene.

Men nå forstår jeg at Stortinget ønsker at vi skal gå igjennom dette en runde til, og det er klart vi skal gjøre det. Så får vi se om det vil bidra til en enda klarere gjennomføring av det som er de viktige intensjonene bak ATT, eller om den konklusjonen som ble trukket for noen år siden, fortsatt står seg.

Liv Signe Navarsete (Sp) [10:49:02]: Spørsmålet mitt til utenriksministeren handler om det same temaet. Utenriksministeren seier at ATT er ein juridisk bindande avtale, og at ein difor ikkje treng å implementere det i norsk lov, men at det held å ha det som eit noko lausare regelverk. Som førre replikant er eg òg oppteken av at det skal vere ryddige forhold mellom Stortinget og regjeringa, og at ein skal vete kva ein har å halde seg til. Ser ikkje utanriksministeren at ein gjennom å inkludere ATT-avtalens artiklar 6 og 7 i lovverket vil få ei langt tydelegare avgrensing, ei langt tydelegare presisering, enn det ein har gjennom dagens ordning i departementet?

Utenriksminister Børge Brende [10:50:04]: Nå blir jeg jo bedt av Stortinget om å utrede dette, så jeg tror ikke jeg skal trekke noen konklusjon, men jeg ser at det er argumenter begge veier.

Det som er et faktum, er at Stortinget ratifiserte ATT-avtalen med basis i en proposisjon fremmet av Stoltenberg II-regjeringen, hvor det heter at gjennomføringen av avtalen ikke krever lov- eller forskriftsendringer. Retningslinjene er strenge og forutsigbare, og den konsoliderte kriterielisten i retningslinjene bidrar til å sikre dette. Når vi har ratifisert ATT-avtalen, når Stortinget har gjort det med basis i det som regjeringen Stoltenberg fremla, er den juridisk bindende for Norge – når vi har ratifisert den. Spørsmålet er om vi skal følge opp dette gjennom det man valgte i sin tid, å følge de retningslinjene som Utenriksdepartementet må forholde seg til, eller om man skal ha det i forskrifts eller lovs form. Det kan argumenteres for dette. Vi har forholdt oss til det den forrige regjeringen har gjort her, og synes så langt at det har vært godt.

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:51:20]: I serien av fleirtalsmerknader ber eg utanriksministeren merke seg det som står i innstillinga:

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, viser til at det er knyttet utfordringer til at norsk forsvarsmateriell ender opp hos autoritære regimer. På sikt risikerer det å undergrave

forsvarsindustriens legitimitet.»

Det er litt ulikt syn i komiteen på spørsmålet om ein mellombels stans av sal av alt materiell til partane som deltek i krigen i Jemen. Eg respekterer at fleirtalet har eit anna syn, men eg kan tenkje meg å spørje utanriksministeren – for vi har ei sak bak oss der ein forteneestfullt stoppa eit sal til Emirata med den grunngevinga: Om det skulle vise seg at det vert selt materiell til andre land som deltek i koalisjonen, som ein del av den krigen, vil Stortinget få vite det, slik at ein kan gå inn i det, sjå på det – i ettertid eller når det skjer?

Utenriksminister Børge Brende [10:52:19]: Det er en del forhold knyttet til situasjonen i Jemen som er viktig å rydde opp i. Situasjonen i Jemen rammes ikke av Stortingets vedtak av 1959. Det er den lovlige regjeringen i Jemen som har bedt om hjelp for å slå ned et opprør. Vi kan ikke eksportere til Jemen, verken til regjeringen i Jemen eller til hutiene eller andre som står bak dette opprøret. Men når den regjeringen som sitter i Jemen, har bedt om hjelp, har det vært ulike intervensjoner. Saudi-Arabia er en av disse, i tillegg til Emiratene og andre. Så har det kommet opp en del opplysninger ikke minst når det gjelder bombing av mål i Jemen, som er svært bekymringsfulle, og det har spesielt vært anførsler mot Saudi-Arabias opptreden knyttet til disse bombingene. Men når det gjelder Saudi-Arabia, eksporterer vi verken våpen eller ammunisjon til dem.

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:53:23]: Eg er fullstendig klar over statusen til krigen i Jemen og det folkerettslege biletet rundt han, og at det er ein koalisjon som deltek på førespurnad frå regjeringssida. Eg er òg klar over at det på begge sider er dokumentert vesentlege brot; det er veldig viktig å få det fram. Men eg er òg klar over, og det er heilt sikkert òg utanriksministeren, at det ikkje ville vere noko i vegen for mellombels å halde igjen på alt sal av A- og B-materiell til landa som deltek i koalisjonen.

Det eg uansett spurde om, var at dersom det skulle vise seg at vi sel til nokre av desse landa, slik det vart oppdaga og rapportert om og teke tak i i vinter, vil offentlegheita og Stortinget få vite om det, sidan det trass alt er ei vesentleg opplysning som eg trur det vil vere interesse for?

Utenriksminister Børge Brende [10:54:18]: Først vil jeg slå fast at vi har ingen dokumentasjon på at norsk forsvarsmateriell er brukt i Jemen. Det er også slik at jeg midlertidig har sagt at det ikke åpnes for eksport av ammunisjon til Emiratene. Men det er åpnet for eksport av annen type forsvarsmateriell, også til disse landene. Den forrige regjeringen åpnet for eksport både til Qatar og Emiratene, og tidligere er det åpnet for eksport til Kuwait. Der er det ikke endringer. Det må være en individuell behandling av disse søknadene, og det er mye materiell som heller ikke er anvendbart i f.eks. Jemen. Vi har ingen dokumentasjon knyttet til disse forholdene, så det må være en individuell behandling. Stortinget vil få informasjon hvis man skulle åpne for f.eks. eksport til noen av disse landene, gjennom de ordinære rutinene vi har, ved stortingsmelding.

Presidenten: Replikskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [10:55:40]: Dette skal jo være en debatt og ikke bare en opplesning av dokumenter, og derfor tenkte jeg å ta en debatt med representanten Solhjell.

Representanten Solhjell hevdet at han ønsker at Stortinget skal se på eksportlisenser i ettertid. Da er det greit å ha merknader hvor det faktisk står «i ettertid». Jeg skal ikke lese hele, men på slutten av merknaden på side 9 står det:

«Stortinget har ikke innsyn i lisenssøknader som ligger inne til behandling i UD.»

Det er vel ikke akkurat i ettertid. Hvis representanten Solhjell mener at den merknaden betyr noe annet, er det greit nok.

Punkt 2, sluttbrukererklæring: Når det er norske produsenter av avanserte komponenter som inngår i store systemer, f.eks. i amerikanske systemer hvor det er opptil 20 land – JSF f.eks. eller F-35 er system hvor Norge produserer avanserte komponenter som inngår i dette – er det amerikansk eksportregelverk som gjelder når det er i USA. Man kan selvfølgelig ønske en sluttbrukererklæring på en avansert komponent som inngår i et slikt fly, men hvis man har det, kan man heller ikke produsere disse komponentene som er grunnlaget for teknologiutvikling på Kongsberg. Slik er det bare. Man kan ikke melde seg ut av verdenshandelen eller samarbeidet på teknologisiden – det er ikke mulig å gjøre det. Man kan ønske det, men ikke gjøre det. Da kan man faktisk ikke be om en sluttbrukererklæring på det som er det aller, aller mest avanserte i norsk forsvarsteknologi.

Så var det om det øker prisen på våpen. De jeg brukte som eksempler, var øl og sjokolade. Hvis man har fri import av øl og sjokolade, skal det mye til for at man ikke får tak i øl og sjokolade på lik linje med om norske produsenter skulle produsere øl og sjokolade. Det ville selvfølgelig gå ut over norske arbeidsplasser, men det var hele mitt poeng. Hvis man ikke skal ha avanserte våpen fra norske produsenter, vil våpnene bli mindre presise, for de kommer fra andre leverandører som produserer mindre presise våpen. Da blir de mer tilfeldig, slik at det er flere som blir utsatt for eventuelt drap og mord i en konflikt, fordi man ikke har «precision guided weapons» – de dreper ikke dem som faktisk skal bli tatt.

Og så er det norsk eksportkontrollregelverk, som jeg faktisk har vært med på å utarbeide selv gjennom mitt arbeid i Forsvarsdepartementet. Det er fordi vi ønsker å bidra til «the just war» – kampen mot undertrykking, kampen mot barbari og kampen for avskrekking. Det er sånn at 99 pst. av alle avanserte våpen som er produsert, aldri har blitt brukt. Det er hele poenget med å produsere avanserte våpen, at de ikke skal brukes i krig eller konflikt. De skal kasseres når de ikke lenger er avanserte, og så skal man få nye våpen som er avanserte, og som ikke skal brukes. Derfor har vi disse avanserte våpnene.

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:58:59]: Det er veldig sjeldan ein stor suksess å utsetje heile Stortinget for ein privat debatt, så eg skal prøve å runde av dette i ein så forsonleg tone eg klarer.

Eg må seie eit par ting. For det første at ja, det kunne sikkert stå «i ettertid» i merknaden, men når det står «inn-

vilgelser» og «avslag», har vi kanskje tenkt at «*it goes without saying*», som ein seier på engelsk, at eit avslag må vere gjeve for å få innsyn i det, og det same med innvilginga. Det er i alle fall det som er poenget.

Når det gjeld kompleksiteten rundt dotterselskap i andre land, ikkje minst alle komponentar moderne våpensystem er sette saman av, er det absolutt komplisert. Det er difor det er behov for å sjå på det. Men det er jo ingen tvil om at det kan vere fordelar ved at vi prøver å bruke eigarskapspolitikken til at det vi ser på som gode reglar og normer, som vi har vedteke her i Stortinget, vert følgde av norske eigarar.

Våpen er ei veldig spesiell vare, som i internasjonalt regelverk er underlagd heilt spesielle reguleringar, heilt spesielle moglegheiter f.eks. for statar til å subsidiere det, og heilt spesielle handelsregime. Men grunngevinga for at vi har eit våpeneksportregelverk, er at det er ei vare vi vil prøve å regulere slik at dei ikkje hamnar i hendene på dei som kan kome til å bruke dei i ein væpna konflikt eller til undertrykking av eiga befolkning. Sidan vi trur på det, støttar vi breitt opp om eit sånt regelverk. Vi trur det har effekt – lite om vi berre gjer det aleine, mykje om fleire andre land gjer det òg. Difor trur vi saman med Venstre at vi kan gjere ei rekkje forbetringar i det.

Det som overraske meg først og fremst med representanten Tybring-Gjeddes innlegg, var at han argumenterer som om den kjerneideen er ganske dum, som om det eigentleg ikkje går an å påverke tilbod og etterspørsel. Det trur eg er heilt feil. I alle fall er det veldig rart, viss han trur det, at Framskrittspartiet no støttar opp om at vi har det alle omtaler som eit av verdas strengaste våpenregime. Så eg oppfattar det sånn at representanten Tybring-Gjeddes innlegg ligg langt, langt på sida av det alle partia seier i innstillinga og innlegga sine, mens SV og Venstre i breitt støttar opp om det, men vil gå noko lenger på viktige felt.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:51:39]

*Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om
Årsrapporter til Stortinget fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger
(Innst. 53 S (2016–2017), jf. Dokument 17 (2015–2016))*

Knut Arild Hareide (KrF) [11:02:05] (ordfører for saka): Dokument 17 for 2015–2016 handlar om årsrapportar for 2014 og 2015 frå Stortingets delegasjonar til EFTA-parlamentarikomiteen og Den felles EØS-parlamentarikomiteen, Europarådets parlamentarikarfor- samling, Den interparlamentariske union, NATOs parlamentarikarfor- samling og Organisasjonen for sikkerheit og samarbeid i Europas parlamentariske forsamling.

Det er viktig at Stortinget har eit breitt engasjement i internasjonale spørsmål. Deltaking i dei parlamentariske forsamlingane er ei verdifull moglegheit både til å fremje norske interesser og til å innhente meir kunnskap om ulike tema i andre land.

Årsrapportane for 2014 og 2015 frå delegasjonane til EFTA-parlamentarikomiteane og Den felles EØS-parlamentarikomiteen viser at deltakinga der gir godt høve til meningsutveksling med andre europeiske parlamenta-

rikarar om viktige europapolitiske saker og grensesnittet mellom Noreg og sentrale EU-relaterte institusjonar. I 2014 og 2015 har elles forhandlingar om internasjonal handel, medrekna TTIP-avtalen mellom USA og EU, vore eit gjennomgåande tema for diskusjon i EØS-komiteen. Konflikten mellom Russland og Ukraina, migrasjons- og flyktningkrisa og kampen mot terror har med god grunn vore tema i fleire interparlamentariske forum, ikkje minst i Europarådets parlamentarikarfor- samling og i NATOs parlamentarikarfor- samling.

Den interparlamentariske union har hatt søkjelys på terrorisme og migrasjon. Komiteen meiner det er positivt at IPU, som ein meir global institusjon, bidrar til å løfte «den gløynde krisa» i Den sentralafrikanske republikk høgare på den internasjonale dagsordenen. Den breiare samansetjinga av IPU bidrar etter komiteens syn òg til at temaa ikkje berre blir belyste frå ein europeisk synvinkel eller ut frå korleis dei får følgjer for interessene til rike industriland.

Europarådets parlamentarikarfor- samling har drøfta menneskeretts- og demokratiutviklinga i medlemslanda og ser ein del urovekkjande trekk, bl.a. i Aserbajdsjan. Arbeidet i NATOs parlamentarikarfor- samling har vore prega av at økonomisk krise i medlemslanda har hatt betydning for forsvarsbudsjetta. Andre sentrale tema har vore byrdefordelinga internt i alliansen, utviklinga i Afghanistan og kriterium for opptak av nye medlemmer.

Innstillinga er samrøystes, bortsett frå ein utdjupande merknad frå Senterpartiet om NATO-toppmøtet i Wales, med fokus på sikkerheitsutfordringane og reduserte forsvarsbudsjett i ein del NATO-land.

Ein samrøystes komité ser betydninga av at norske parlamentarikarar i internasjonale forum bidrar til å auke merksemda og kunnskapen om viktige utfordringar i nord- områda, og om maritim sikkerheit meir generelt. Det viser at norske parlamentarikarar kan supplere det arbeidet som norske myndigheiter elles gjer for å sikre auka politisk medvit og kunnskap om tema der Noreg har klare interesser og verdiar å forsvare. Norske parlamentarikarar har òg, både i OSSE- og i Europaråd-samanheng, bidratt til valobservasjon i land med ulike demokratiutfordringar.

På denne bakgrunnen rår komiteen Stortinget til at Dokument 17 for 2015–2016, om årsrapportar til Stortinget frå Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentarikarfor- samlingar, blir lagt ved protokollen.

Svein Roald Hansen (A) [11:06:11]: Saksordføreren har gitt en grei oversikt over alle komiteenes arbeid. Jeg vil gå litt mer i dybden når det gjelder EFTA-parlamentarikomiteens rapport for 2014 og 2015. Den dekker to år med viktige handelspolitiske utviklingstrekk: TPP-avtalen USA–Asia, tiltakende debatt om TTIP og økende skepsis i Europa, tvil om USAs handelspolitiske engasjement gjennom opptakten til den amerikanske presidentvalgkampen og bekreftet gjennom 2016 og selve presidentvalget. Vi har hatt en tiltakende debatt om TiSA-avtalen her hjemme.

2016-rapporten vil dekke et år hvor usikkerheten vil prege bildet. Situasjonen i dag er at to omfattende forhandlinger ligger i fryseboksen – TTIP, som vi ikke er en del av, men ville bli påvirket av, og TiSA, tjenestehandelsavtalen, som vi er med i. Under EFTA-ministermøtet i Genève i går fikk vi vite at de amerikanske forhandlerne ikke

lenger har et mandat å forhandle videre på, og da gjenstår det å se om det vil være mulig å få de to avtalene ut av fryseboksen før de er blitt helt fastfrosne. EFTA sliter med framdriften i forhandlinger med viktige land i Asia, som India, Vietnam, Indonesia og Malaysia, og det er usikkerhet om vi lykkes med å få i gang forhandlinger om oppdateringen av en eldre avtale med Canada.

Jeg håper neste års rapport kan bringe bedre nyheter. I tillegg har vi brexit som også skaper utfordringer for oss. Det gjelder både at britene skal forhandle seg ut av hele det indre marked – også EØS-delen av det indre marked – på hvilke betingelser det skal skje, og hvordan vi i framtiden kan sikre gode handelspolitiske forhold til en av våre viktigste handelspartnere.

Det er spennende tider i handelspolitikken. Jeg synes derfor denne årsrapporten ikke burde vedlegges protokollen uten noen ord med på veien.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:08:41]: Det er såpass sjelden vi fra vår komité har debatt i stortingssalen, så jeg synes at vi skal gjøre mest mulig ut av det når vi først har den typen debatter. Jeg sitter i NATOs parlamentarikerforsamling og var nylig i Tyrkia – jeg tror det var noen som kom hjem i natt; jeg kom hjem natt til i forgårs – og det var veldig nyttig. Særlig nå er det viktig å ha kontakt med parlamentarikerkolleger i NATO, og ikke minst med Tyrkia, som har et veldig annerledes syn på verden enn det de fleste andre NATO-land har. De bruker også andre metoder enn det som ville være naturlig for resten av NATO, og de ser andre potensielle trusler og fiender enn det NATO-land flest ser. Jeg tror også utviklingen i Irak og Syria, og kampen mot IS, vil kunne få konsekvenser for Tyrkias til forhold til NATO – det har det jo allerede fått. Det er det også viktig at vi snakker om med både tyrkiske kolleger og ikke minst amerikanske kolleger og andre kolleger som er en del av denne konflikten som vi egentlig alle er i, akkurat nå.

Så har jeg en kommentar til representanten fra Senterpartiet. Det står i innstillingen at representanten ønsker å nå 2 pst.-målet. Det er et positivt mål, og det er vel noe vi alle egentlig har ambisjoner om. Så er det noen områder som skal prioriteres foran andre på budsjettet. Amerikernes ønske om at vi skal komme til 2 pst., skal man selvfølgelig ta på alvor, men man må også ta på alvor amerikanernes egeninteresse av forsvarssamarbeid med bl.a. Norge, som de har stor fordel av, og som vi debatterte i sted. Ikke minst må man også ta hensyn til at amerikanerne har globale interesser som gjør at mye av deres forsvarsbudsjett ikke går til forsvar av NATO, men til engasjement over hele jordkloden.

Når det er sagt, var målet i Wales «aim to». Det er altså ikke noe vedtak om at man skal komme til 2 pst., men et «aim to» – at man på ti års sikt skal nå 2 pst.-målet. Men jeg ser frem til det alternative statsbudsjettet fra Senterpartiet, for når Senterpartiet sier at vi skal komme til 2 pst., må de plusse 17 mrd. kr på det som foreligger nå, og det blir interessant å se om de tar det fra andre områder på budsjettet, eller om de ønsker å ta det fra Statens pensjonsfond. Det er ingen andre alternativer dersom Senterpartiet skal følge sin egen merknad.

Øyvind Halleraker (H) [11:11:38]: Jeg har også lyst til å knytte noen få ord til NATO-delegasjonen og det som

rører seg der. På årsmøtet som vi nettopp kom tilbake fra, i Tyrkia, hadde vi som sedvanlig en sterk og god sekvens med orientering fra generalsekretæren og en fyldig spørsmålsrunde i etterkant. Det som går igjen både i spørsmål og i svar fra generalsekretæren, er 2 pst.-målet, og at også andre NATO-land enn USA tar seg av en bedre byrdefordeling. Det er riktig, men jeg har likevel lyst til å påpeke at det i debatten ofte blir påpekt at USA dekker 70 pst. av NATOs kostnader. Det er ikke riktig. Det som er riktig, er at USA har forsvarsbudsjetter som er 70 pst. høyere enn de øvrige land, og det er en viktig forskjell. USA er en verdensmakt som har ambisjon om å delta i konflikter rundt om i hele verden. I Norge er vi, som et lite NATO-land, begrenset til å ha vårt forsvar og delt selvfølgelig i alliansens forpliktelser, og det er to vidt forskjellige ting.

Så må jeg også få anmerke et annet forhold, som ofte blir hengende igjen litt uten kommentar. Det gjelder særlig de advarsler som kom fra den nå valgte president i USA, som minnet om forpliktelsene i traktatens artikkel 5. Nå er det slik at artikkel 5 kun har vært utløst en eneste gang i hele alliansens tid, og det var da USA ba om alliansens støtte etter 9/11-hendelsene og Afghanistan. Den stilte vi opp på, men det er mange europeiske land som har fått store tap og ikke fått sine unge menn hjem igjen. Jeg synes det er en viktig nyansering av dette bildet, og det synes jeg vi også bør tilkjenne i en debatt som dette.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:14:51]: Nett heimkomen frå møtet i NATO PA i Istanbul i natt, som det vart påpeika, kan det vere på sin plass å knyte nokre kommentarar til Senterpartiets merknad om dette temaet.

I innstillinga har Senterpartiet lagt inn ein merknad der me viser til møta i NATOs parlamentariske forsamling i Haag og i Stavanger. Her stod oppfylging av deklarasjonen frå toppmøtet i Wales og 2 pst.-målet sentralt på agendaen, som det òg gjorde på møtet i Tyrkia, spesielt på det avsluttande møtet i går.

Senterpartiet er nøgd med at statsministeren vår og regjeringa med Høgre og Framstegspartiet under møtet i Wales forplikta Noreg til NATOs felles mål. Difor er det overraskande at representanten Tybring-Gjedde no tek ned betydninga av både vedtaket og deira eige landsmøtevedtak om det same, noko han har lyfta veldig høgt etter landsmøtet deira. Representanten pleier òg å seie kor stor makt Framstegspartiets landsmøte og landsstyremøte har inn i regjeringa.

Senterpartiet var fyrste parti i Noreg som vedtaksfesta 2 pst.-målet, noko som både Framstegspartiet og Høgre fylgde opp etterpå. Dessverre fylgjer dei ikkje opp desse landsmøtevedtaka i langtidsplanen som dei la fram i vår. Som Senterpartiet viser i sin merknad, har det vorte dokumentert eit misforhold mellom sikkerheitsutfordringane me ser i dag, og dei reduserte forsvarsbudsjetta innan NATO-landa. Som NATOs generalsekretær uttrykte særst tydeleg i sitt innlegg: Når ein i tider ikkje ser at sikkerheitsutfordringane er så store og ein reduserer sine forsvarsbudsjett, må ein i tider med veksande sikkerheitsutfordringar vere villig til å auke dei.

NATO-målet om 2 pst. er ikkje noko me kan setje parentes rundt, slik representanten Tybring-Gjedde gjorde i sitt innlegg. NATOs generalsekretær var klokkeklar. Som også NRK rapporterte, gjorde han det klart at hans viktigaste oppgåve er å få medlemslanda til å bruke meir enn

2 pst. av sine bruttonasjonalprodukt på forsvar. Så kan ein harselere med det og seie at Hellas alt har oppnådd det veldig kjapt gjennom at ein har eit bruttonasjonalprodukt som har gått dramatisk ned, men det vert vel litt lite seriøst.

Det sikkerheitspolitiske biletet endrar seg raskt. Få hadde for eit år sidan sett føre seg at USA ville få ein president som uttalar at ein må vurdere om ein kjem til å forsvare NATO-land, jf. artikkel 5, viss desse landa ikkje lever opp til sine økonomiske forpliktingar.

Førre veke la Senterpartiet fram sitt alternative budsjett for 2017, så representanten Tybring-Gjedde kan alt ha sett kva Senterpartiet gjer der. Der føreslår me å auke Hærens budsjett med 1 mrd. kr og Heimevernets med 300 mill. kr. Me meiner det sikrar rom for å starte investeringar, heilt naudsynte kapasitetar både i Hæren og Heimevernet, og å starte den opptrappinga som skal til for å nå 2 pst.-målet. Verken Senterpartiet eller nokon andre har sagt at det skal skje over natta. Det er naudsynt om me skal innfri dei forpliktingane som statsministeren og regjeringa har gjort overfor NATO på vegner av oss alle.

Representanten Hansen sa at handelsavtalane TTIP og TiSA no ligg i fryseboksen. Desse handelsavtalane har vekt stor motstand i svært mange land. Mange opplever at makt vert flytta frå deira folkevalde inn i lukka styrerom. Mange opplever at handelsavtalar som tidlegare var meinte å ta ned tollmurar, no gjeld måten me styrer vår indre politikk i det enkelte landet. Det kan vere forskrifter, det kan vere reguleringar knytte til miljø, arbeidstakarrettar og helse – korleis me som politikarar vil at våre innbyggjarar skal kunne takast i vare for å sikre både miljøet vårt, helse, arbeidslivet og andre ting. At slike avtalar vert lagde i fryseboksen, kan eg skjønne at representanten Hansen, med sin iver etter å få gjennomført dei, er lei seg for. Andre av oss vil tenkje at me håpar den fryseboksen vert låst, og at nøkelen vert veldig vanskeleg å finne igjen.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:20:31]: Representanten fra Senterpartiet snakket om at man ikke skal gjøre noe over natten når det gjelder 2 pst.-målet. Det er jo ikke det som står i merknaden, for Senterpartiet forventer at regjeringen følger opp. Så jeg vet ikke hva hun forventer, at regjeringen skal sitte i ti-tjue år – gjerne for meg – men det må jo være det som faktisk står der. Det er litt uklart at man bruker merknader som ikke er i tråd med det som representanten ønsker å si. Det er ikke vanskelig, og vi har jo god tid på å lage merknader. Man får heller lage merknader som er i tråd med det som representanten faktisk sier fra talerstolen.

Det er klart at også Fremskrittspartiet har ambisjoner om å komme til 2 pst.-målet, men vi vil altså ikke tidfeste det på den måten som jeg vil anta at representanten fra Senterpartiet vil gjøre, sikkert fortere enn de ti årene som er målet på møtet i Wales.

Så har jeg lyst til å legge til at i forbindelse med den langtidsplanen som vi har vedtatt, la Fremskrittspartiet frem et forslag, som ikke fikk tilslutning fra noen, om at vi ønsker å etablere et investeringsfond for forsvarsmateriellanskaffelser. Det ble levert til alle som diskuterte LTP-en, og ingen sluttet seg til. 100 mrd. kr trukket ut fra Statens pensjonsfond – tar man en avkastning slik det i utgangspunktet skal være, nemlig 4 pst. – si at vi ikke får 4 pst., men at vi får 3 – ville det vært 3 mrd. kr mer hvert eneste år i ti år fremover, altså 30 mrd. kr. Da hadde vi kommet

over 200 mrd. kr totalt sett. Da hadde vi ikke kommet til 2 pst., men vi hadde vært i nærheten av 2 pst., og vi hadde kommet langt høyere enn det forsvarssjefen anbefalte i sitt fagmilitære råd. Dette var det mulig å slutte seg til. Vi har gjort det innen samferdsel, vi kunne ha gjort det også på investeringsfond for forsvarsmateriellanskaffelser. Fremskrittspartiet vil fortsette å fremme dette helt til det får flertall i Stortinget, for jeg er overbevist om at de fleste vil forstå at det er smart å gjøre det når det gjelder infrastruktur og det vi trenger for å drifte Norge videre, istedenfor å gjøre som i dag, hvor store deler av Statens pensjonsfonds avkastning går til ulike velferdsytelser istedenfor å konkretisere det som absolutt er nødvendig, og som hele Stortinget har ønske om å få gjennomført. Det er Fremskrittspartiets politikk, og jeg representerer Fremskrittspartiet i Stortinget.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:23:03]: Det var eit forunderleg innlegg. Regjeringa har lagt fram langtidsplanen. Regjeringa styrer Noreg. Framstegspartiet er ein del av regjeringa, og det som representanten Tybring-Gjedde seier, må ein forvente er ein del av regjeringa sin politikk. Ein kan ikkje vere både i regjering og utanfor regjering samstundes, sjølv om Framstegspartiet framstiller det som om ein kan det – og av ein eller annan merkeleg grunn slepp unna med det, også frå media og andre si side. Det er ein kunst som veldig få andre parti har greidd. Eg sat sjølv i regjeringa i åtte år, og dei gongene ein prøvde seg på slike kunster, vart ein fort sett til vegg.

Difor er det naturleg å be regjeringa fylgje opp det som regjeringa sjølv har bunde Noreg til. Sjølv sagt er det det, for denne langtidsplanen skal gjelde i tjue år. I den samanhengen burde ein forvente at regjeringa fylgde opp.

Ja, Framstegspartiet har sikkert føreslått mykje. Framstegspartiet er med i ein fleirtalsallianse i langtidsplanen. Senterpartiet er ikkje med på den. Me kan ikkje stå inne for det som er føreslått i interne fora, men eg kan ta stilling til det som vert fremja i denne salen. Skulle Framstegspartiet kome i opposisjon når neste langtidsplan vert lagd fram, er eg sikker på at me får mange forslag som no var ganske fråverande. Det vert litt useriøst når ein viser til lukka prosessar og ikkje til det som kom fram i denne salen, og det som ein kunne røyste over her, for det er her det vert avgjort. Kanskje det til og med kunne vorte fleirtal – kva veit eg.

Så dette synest eg er litt underleg, for som sagt: Framstegspartiet sit i regjering. Viss det er slik at ein ikkje får gjennomslag i regjeringa for det ein står for, vel, då bør ein vurdere om ein er tent med å sitje i den regjeringa. Men det er noko som verken eg eller andre her i Stortinget og i opposisjonen skal ta omsyn til til. Det får ein finne ut av sjølv.

Svein Roald Hansen (A) [11:25:28]: Representanten Liv Signe Navarsete sa at jeg var så ivrig etter å få plass TTIP og TiSA. Når det gjelder TTIP, har jeg aldri, tror jeg, uttalt noen iver etter å få den på plass. Det er et forhold mellom EU og USA, og jeg tror jeg har sagt hele tiden at jeg tror ikke på den avtalen før jeg ser den. Selv om analyser viser at det kan hende det hadde vært bra for europeisk og amerikansk økonomi, og dermed indirekte for norsk økonomi, slipper vi i hvert fall unna noen dilemmaer ved hvordan vi skal forholde oss til det. Men TiSA-av-

talen tror jeg hadde vært en fordel for norsk tjenesteek-sport å få på plass. Så gjenstår det å se.

Så har Navarsete helt rett i at nye handelsavtaler dreier seg mindre og mindre om toll, fordi det er i ferd med å bli borte, og det dreier seg mer og mer om regelverk. Og så er spørsmålet: Er det positivt eller negativt? Vi driver betydelig bistandsarbeid for å løfte fattige land økonomisk og standardmessig. Det er det bred enighet om her i salen. Handelsavtaler kan være det samme virkemidlet. Det går selvsagt en grense for hvor sterkt man skal begrense handlingsrommet, men det er vel ingen tvil om at i de 20 årene vi har hatt EØS-avtalen, har man fått et felles regelverk i Europa som har løftet standarder på mange områder, ikke minst i Øst-Europa. Miljøstandarder, HMS-standarder – uansett hvor man reiser rundt i Europa nå og ser byggearbeider, er det de samme sikkerhetsreglene som gjelder, de samme krav til stillaser, til verneutstyr osv. Det tror jeg også Senterpartiet synes er en god ting, men det legger begrensninger på vår nasjonale handlefrihet – det gjør det. Så ensidig å si at enhver avtale som lager regler og standarder, er negativt – det er jeg jammen ikke sikker på om Senterpartiet egentlig mener. Selv om man hyller nasjonalstaten som viktig, er det nødvendig at land blir enige om en del ting, og hvis jeg husker riktig, har Norge over 1 000 internasjonale avtaler, som på ulike vis legger begrensninger på hva vi kan gjøre her i denne salen. Men jeg tror det er til det beste, både for oss og for andre land.

Presidenten: Representanten Christian Tybring-Gjedde har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:28:29]: Til representanten Navarsete: Investeringsfondet var vel kjent allerede, så jeg kunne gå ut fra at du var inne i forhandlingene.

Så er det slik at jeg ikke sitter i regjering. Jeg er faktisk valgt av mine velgere på Fremskrittspartiets partiprogram. I Fremskrittspartiets stortingsgruppe fatter vi vedtak, og de vedtakene vi fatter der, er de jeg representerer utad, og hvis det er underlig, burde man se litt nærmere på Grunnloven. Jeg har faktisk en jobb å gjøre, nemlig å representere Fremskrittspartiet. Hvem skulle ellers representere Fremskrittspartiet i denne sal, om ikke representantene fra Fremskrittspartiet?

Det er viktig for meg å understreke det. Vi kan gå tilbake til andre representanter fra Fremskrittspartiet som har sittet i denne salen og etterpå kommet i regjering – og som da selvfølgelig er bundet av regjeringens vedtatte politikk. Det er ikke noe underlig med det. Det som er underlig, er at representanten Navarsete sammenligner seg selv med den situasjonen jeg er i. Den gang Navarsete satt i regjering, kunne hun ikke ha Senterparti-politikk, for da har hun kompromisset i regjering. Jeg har ikke kompromisset i regjering. Jeg representerer Fremskrittspartiet, og jeg er nødt til å finne meg i det regjeringen gjør – mot min vilje.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [11:30:03]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Noregs deltaking i den 70. ordinære generalforsamlinga i Dei sameinte nasjonane (FN) (Innst. 55 S (2016–2017), jf. Meld. St. 38 (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Øyvind Halleraker (H) [11:30:30] (ordfører for saken): Dette er en sak vi har årlig i denne sal, og det uttrykkes ofte en stor grad av enighet om Norges rolle i FN og FNs rolle i verdenssamfunnet. Det er viktig å behandle slike meldinger i Stortinget selv om regjeringens prerogativ nettopp er å drive utenrikspolitikken og det tilsynelatende er stor enighet ved behandlingen av disse meldingene. Men det er ikke slik at stor grad av enighet gjør at politikken er uinteressant. Meldingen er en av flere anledninger Stortinget har til å komme med styringssignaler og ofte viktige innspill til den sittende regjeringens aktive FN-politikk.

Det er god norsk tradisjon for enighet om de store linjene i utenrikspolitikken, også overfor FNs mange organer. Også denne gangen kommer det innspill fra partier utenom de samstemte komitémerkadene, som også ligger til grunn for den helhetlige oppfatningen som Stortinget gir uttrykk for. Det fremgår jo da av innstillingen.

Dagsordenen i Sikkerhetsrådet høsten 2015 var preget av at konflikten i bl.a. Syria og Libya hadde forverret seg. Situasjonen i Øst-Ukraina var fastlåst. I Jemen var den humanitære krisen voksende. Voldsnivået var høyt i Israel og Palestina. Fredsprosessen i Sør-Sudan haltet, og Burundi utviklet seg i negativ retning. Sikkerhetsrådet var fortsatt preget av det kjølige forholdet mellom Russland og vestlige land.

Omfanget av asyl- og migrasjonsutfordringene og de dramatiske humanitære konsekvensene av rekordmange mennesker på flukt var også en del av den utfordrende utenriks- og sikkerhetspolitiske situasjonen. Likevel klarte Sikkerhetsrådet å bli enig på viktige områder, som tiltak for å forebygge voldelig ekstremisme, sette inn tiltak mot fremmedkrigere og kjempe mot terrororganisasjoner som ISIL. Det ble enighet om gransking av bruken av kjemiske våpen i Syria og oppfølging av FNs fredsoperasjoner, og resolusjonen om et politisk veikart for å løse konflikten i Syria var et viktig vedtak.

Høsten 2015 markerte at det er 15 år siden FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet ble vedtatt. Norge skal gå i front for å styrke kvinners rettigheter internasjonalt. Kvinner rammes særlig hardt i krig og konflikt, og kvinners rettigheter er gjerne blant de første som blir satt til side. Regjeringens handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet er en viktig del av Norges sikkerhets- og utenrikspolitik.

De nye bærekraftsmålene er en milepæl for FN, verden og Norge. De 17 bærekraftsmålene, med 169 delmål, er ambisiøse og nødvendige for vår felles framtid. De utgjør en felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringer innen 2030. Norge har en viktig rolle i oppfølgingen med statsminister Solberg som leder for FNs rådgivergruppe for bærekraftsmålene.

Utdanning for alle er en viktig forutsetning for reell deltagelse i et demokrati. For å oppnå demokrati og godt styresett må det økt innsats til på dette området for å styrke kvinners sivile og politiske deltagelse. Derfor er dette en hovedprioritering for Solberg-regjeringen, med statsministeren selv i spissen. Ethvert land som ikke gir sine kvinner like rettigheter som menn, vil aldri bli et fullverdig demokrati, ei heller utnytte sitt fulle potensial for vekst og utvikling.

Høynivåuken ga et politisk løft i prosessen til det vellykkede klimatoppmøtet i Paris i desember, og 187 land hadde meldt inn nasjonale klimamål da Paris-avtalen ble inngått. Med disse suksessene ble FN som den globale arenaen for felles løsninger styrket, særlig når det gjelder utfordringer om miljø og utvikling.

Med de alvorlige utfordringene verden nå står overfor, er det behov for et sterkt og effektivt FN. FN og den multilaterale ordenen som vi kjenner, er under press. Norges velstand, ryddige forhold til naboer og fellesinteresser med de aller fleste andre stater bygger på FNs prinsipper. Folkeretten, internasjonal rett og havretten er viktige pilarer i vårt FN-arbeid.

Norge har arbeidet for at FN skal fungere bedre og være en mer effektiv og moderne organisasjon, særlig gjennom prosjektet «FN70: En ny dagsorden», som Norge satte i gang. Målet er å påvirke og støtte den neste generalsekretæren i FN i arbeidet med å styrke organisasjonen.

Tidlig innsats og fredsbygging med vekt på sikkerhetsfaktorer, reform og utvikling av rettsstaten er viktig som et kjerneoppdrag for FNs fredsbevarende styrker.

Demokrati og respekt for menneskerettigheter er viktig i seg selv, men det legger også grunnlaget for samfunn hvor personlig initiativ kan skape vekst og framgang.

Marit Nybakk (A) [11:35:50]: FN ble stiftet i juni 1945 med de rykende ruine fra annen verdenskrig som bakteppe. Målet var en verdensorganisasjon som skulle forebygge og hindre krig mellom nasjoner. Men før FN-pakten ble undertegnet den 24. oktober samme år, hadde freden slått sprekker. 6. og 9. august falt de to første, og heldigvis hittil eneste, atombombene. Hiroshima og Nagasaki ble lagt i grus.

I alle de 70 årene som har gått, har atomnedrustning og ikke-spredning vært viktige temaer for FN og har vært behandlet i 1. komité under generalforsamlingen hver høst – så også i 2015, og for den saks skyld, i år.

Det er viktig at regjeringen i nedrustningsarbeidet fortsett holder seg til både det brede kompromisset i Stortinget og til flertallsmerknadene i Innst. 199 S for 2016–2016 som gjelder meldingen om globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken, Meld. St. 37 for 2014–2015, også i arbeidet framover.

Meldingen gir en god beskrivelse av arbeidet i FN høsten 2015. Jeg savner kanskje likevel i alle de årlige meldingene vi får, en omtale av de politiske prosessene og av den dynamikken som preger generalforsamlingene og de store

politiske motsetningene som i dag finnes i flere FN-organer. Det er f.eks. ikke uproblematisk at menneskerettighetsarbeidet domineres av land som ikke akkurat bekjenner seg til erklæringen om menneskerettighetene. Det er heller ikke uproblematisk at rettigheter for kvinner og minoriteter ikke anerkjennes av et stort antall av verdens nasjoner. Desto viktigere – ros til Norge! – var det at Norge hadde kvinners rettigheter som et prioritert område høsten 2015. Da var det, som også saksordføreren sa, 15 år siden sikkerhetsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet ble vedtatt. Resolusjonen understreker bl.a. at kjønnspektivet skal inkluderes på en tverrgående måte i arbeidet med fred og sikkerhet. Norge har understreket at kvinner må delta i fredsmekling, i fredsprosesser og i fredsoperasjoner. La meg legge til at kvinner må være med når freden skal bygges, og når samfunn skal utvikles etter en krig eller en konflikt.

I tillegg til handlingsplaner for sikkerhetsresolusjoner har for øvrig Utenriksdepartementet i høst lagt fram en ny handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken. Det skal utenriksministeren ha ros for.

Dette er ikke en melding om FNs underorganisasjoner. La meg likevel få berømme innsatsen til alle FNs slitere i bistandsorganisasjonene, UNICEF, FNs utviklingsprogram og FNs høykommissær for flyktninger. Mange av oss har sett dem i felten. De er ofte der andre ikke drar til. Første gang det virkelig slo meg, var da jeg var i Pakistan våren 2001 – det begynner å bli lenge siden – men det var før 11. september 2001. Afghanistan ble styrt av Taliban, og i grenseområdene mot Afghanistan var det store flyktningleirer med kvinner og barn. FN-organisasjonene var de eneste internasjonale organisasjonene som var der, og de hadde ikke nok penger og utstyr. Siden har jeg ofte sett FNs humanitære arbeid som noe det virkelig står respekt av.

En enstemmig komité merker seg at med de alvorlige utfordringene verden nå står overfor, er det behov for et sterkt og effektivt FN. Det dreier seg, som også komiteen skriver, om den multilaterale verdensorden som vi kjenner. Norge er opptatt av å sikre folkeretten, internasjonal rett og havretten, eller Law of the Sea, som rettesnorer for internasjonalt samarbeid.

Helt til slutt: FN er det medlemslandene gjør organisasjonen til – på godt og vondt. Det kan det være greit å huske på. Men den viktigste internasjonale organisasjonen vi har, det er faktisk FN.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:41:10]: Heilt sidan FN-pakta vart undertekna i 1945, har Senterpartiet støtta aktivt opp om arbeidet til FN og sett på FN som den viktigaste internasjonale organisasjonen me har på svært mange område. FN er ikkje utan feil og manglar, men som det vart sagt i førre innlegg: FN er det beste me har. Det er viktig òg i tida framover at Noreg støttar opp om å utvikle FN til å verte endå betre – endå meir effektiv i nå dei måla ein set seg i lag.

I innstillinga har Senterpartiet, saman med Kristeleg Folkeparti og Venstre, i ein merknad valt å peike spesielt på FNs bærekraftsmål nummer to, som seier at verda innan 2030 skal «utrydde svolt, oppnå matsikkerheit og betre ernæring, og fremje bærekraftig landbruk». Me viser til at Noreg må nytte meir ressursar på å gi fleire menneske til-

gang på trygg mat. Dette krev ei satsing på matproduksjon både nasjonalt og globalt.

Senterpartiet meiner Noreg må tenkje langsiktig i bistandspolitikken. Gjennom bistandspolitikken må me syte for at alle menneske får dekt dei mest grunnleggjande behova først. Det er viktig at me legg til rette for ei berekraftig utvikling både økologisk og økonomisk. Klimaendringane gjer dette meir utfordrande, og me veit at store matproduserande område kanskje vil verte sette ut av drift på grunn av turke og flaum og på grunn av klimaet som endrar seg. Om lag ein av tre personar i Afrika sør for Sahara er i dag definerte som underernærte. Ein reduserer matproduksjonen, det er lite rom for å ekspandere jordbruksareal, det er usikkerheit om prisane på verdsmarknaden, og ein må styrkje evna som kvart enkelt land har til å fø eigne innbyggjarar. Dette må ein òg i denne salen verte meir oppteken av. Det er forstemmande at det er så få i stortingssalen som er opptekne av berekraftsmål nummer to.

Ein diskusjon som har føregått i haust – både i media, i det offentlege og elles i det politiske miljøet – er drøftingane om Noreg skulle delta i forhandlingar om eit juridisk bindande rammeverk med mål om å forby atomvåpen, forankra i resolusjon L.41, som eit fleirtal i 1. komiteen i FN's generalforsamling slutta seg til. Det er viktig at statsråden i innlegget sitt går grundig inn på Noreg si tilnærming til denne saka. Stortinget har tidlegare føresett at Noreg under drøftinga i 1. komiteen i 2016 skulle halde seg til Stortingets samrøystes kompromiss og fleirtalets merknader i Innst. 199 S for 2015–2016 om globale sikkerheitsutfordringar i utanrikspolitikken. Det er delte meiningar om statsråden og delegasjonen frå Noreg har gjort nettopp dette. Eg trur at det både for den offentlege debatten og ikkje minst for saka er viktig at statsråden klargjer det tydeleg for oss i dag. Noreg må vere ein pådrivar for atomnedrusting sjølv i tider når det er usikkerheit omkring oss – når utryggleiken aukar, når fleire føler at det er krefter som dreg oss i ei retning som ikkje er mot fred, men mot ufred, og der ufreden rår i store delar av nærområda våre.

Eg registrerer merknaden frå Høgre og Framstegspartiet om at ein ikkje kan velje å seie nei til atomvåpen viss ein skal vere medlem i NATO. Eg trur ein må ha to tankar i hovudet samtidig. Senterpartiet meiner Noreg skal stå støtt på forpliktingane vi har saman med andre NATO-land, men me må òg gjere alt me kan for å verte kvitt atomvåpen i ei stadig meir uroleg verd.

Bård Vegar Solhjell (SV) [11:46:36]: Av ein serie svært sentrale internasjonale problemstillingar som vert drøfta i samband med FN kvar haust, skal eg likevel bruke innlegget mitt til det det er usemje om – SV har eit forslag om det i denne innstillinga – nemleg kjernefysisk nedrusting. Det humanitære initiativet som Noreg tok under den førre regjeringa og starta opp saman med enkelte andre land for nokre år sidan, har gjort veldige framsteg dei siste åra og no ført til ei brei usemje i FN. Eit stort fleirtal i generalforsamlinga støtta resolusjon L.41 om å setje i gang forhandlingar med sikte på eit juridisk bindande rammeverk eller eit forbod mot atomvåpen. Det er viktig, det er det største nedrustingsframsteget på atomvåpenfeltet sidan 1990-talet – der det har stått svært stille. Det er viktig fordi atomvåpen i dag utgjer eit stort globalt problem, i motsetnad til det mange trur. Ein møter menneske som tenkjer at det høyrest veldig 1980-tals ut, men

det er truleg ei større reell utfordring i dag, bl.a. fordi fleire land har atomvåpen, og fordi risikoen for spreining er betydeleg større.

Vi har forbod mot kjemiske og biologiske våpen, men ikkje mot dei aller farlegaste av masseødeleggingsvåpena: atomvåpena. Det er òg slik at det er nødvendig med eit regelverk eller normsett før ein kan klare å få total nedrusting. Det finst nesten inga moglegheit til å fjerne eit våpen totalt utan at ein først har eit rammeverk og eit normsett som bidrar til det. Det er òg heilt eintydig avklart, og skrive av eit fleirtal i innstillinga frå Stortinget, at det ikkje på nokon måte er i strid med Noregs NATO-forpliktingar å delta i arbeid med sikte på eit slikt rammeverk – som det no vil verte sett i gang.

Noreg stemte imot forslaget i generalforsamlinga. Det er likevel ingenting i vegen for at vi kan delta i forhandlingane om det no. Venstre og SV har sett fram forslag om det, og eg tek opp det forslaget.

Sidan den gongen har utanriksministeren gjort det klart i svar på eit skriftleg spørsmål frå Stortinget at regjeringa ikkje tek sikte på å delta i dei forhandlingane. Eg meiner at det er uheldig. For det første vil det vere ein svært sentral prosess i FN i åra som kjem. Noreg kunne vore ein svært viktig pådrivar og spelt ei sentral rolle, slik vi ofte har gjort i nedrustingsarbeidet internasjonalt. Det ville ikkje vere noka form for binding til kva vi til slutt skulle gjere med eit sluttresultat. Vi ville berre ha vore deltakarar i ein prosess som eit betydeleg fleirtal i FN's medlemsland vil delta i. Eg legg merke til at den mindretalsmerknaden frå Høgre og Framstegspartiet i innstillinga som seier at å stemme for det ville vore i strid med Stortingets vedtak, ikkje er noko utanriksministeren legg til grunn. Etter å ha gått grundig igjennom både innstillinga og det som er vedteke i FN, finst det for det første ikkje noko grunnlag for å seie at dei er i strid med kvarandre, og for det andre fordi eit fleirtal så tydeleg har gitt ei retning på dette. Det er eit mindretal som hevdar det synet.

Eg vil òg nytte høvet til å spørje Arbeidarpartiet om å ta ordet og seie noko om synet sitt i denne saka. Når eg tek opp rolla til Arbeidarpartiet spesielt, er det fordi det historisk har vore ei brei semje i Noreg om dei lange linjene i utanriks- og sikkerheitspolitikken. Men det har òg vore betydeleg usemje om viktige nedrustingsvegval, der Arbeidarpartiet har stått for ei meir aktiv linje og bidratt vesentleg både til norsk nedrustingspolitikk, utplassering og ikkje minst når det gjeld den pådrivarrolla som Noreg har hatt i internasjonale nedrustingsforhandlingar, seinast i arbeidet mot landminer og klasevåpen dei siste tiåra.

Av innstillinga kan vi ikkje lese noko om det som Arbeidarpartiet den seinare tida har gjort av dette. Tvert imot teiknar det seg no eit bilde av at SV og sentrumspartia står saman i ein del av desse sakene: Vi gjer det her, vi såg det tidlegare i dag i saka om våpeneksport, og vi såg det i saka om Forsvarets langtidspan. Det eg kan tenkje meg å be Arbeidarpartiet seie nokre ord om no, er: Vil vi sjå ei endring i politikken på noko felt når det gjeld nedrusting og atomvåpen dersom Arbeidarpartiet skulle få regjeringsmakt, eller vil dei vidareføre denne politikken, f.eks. ved ikkje å delta i forhandlingane om atomvåpen, dersom dei skulle vinne valet neste år?

Presidenten: Representanten Bård Vegar Solhjell har tatt opp forslaget han refererte til.

Utenriksminister Børge Brende [11:52:42]: FN er både en aktør og en arena for å fremme felles globale løsninger. I møte med en mer krevende utenrikspolitisk situasjon er det stort behov for begge disse hovedfunksjonene til FN:

- som en aktør på bakken, for å drifte flyktningleirer i Jordan, drive langsiktig utviklingsbistand i Malawi og sørge for akutt nødhjelp i Jemen
- som en arena hvor alle FNs medlemsland samles for å forsøke å komme frem til globale løsninger

Selv om den utenriks- og sikkerhetspolitiske situasjonen er blitt mer krevende de siste årene, må vi ikke glemme at vi også har oppnådd en del diplomatiske gjennombrudd i den samme perioden – vedtakelse av de universelle bærekraftsmålene, enighet om finansiering for utvikling og ikke minst en global klimaavtale som nå har trådt i kraft.

Det viser seg at selv i en mer turbulent verden kan møy-sommelig diplomatisk arbeid føre frem. Vi trenger mer og flere slike diplomatiske gjennombrudd. Vi trenger også et mer effektivt FN som aktør på landnivå. Vi må styrke FNs evne til å møte de store utfordringene verden står overfor.

Norge var initiativtaker til prosjektet «FN70: En ny dagsorden», som også er nevnt av noen av representantene. Sammen med en tverregional gruppe er vi blitt enige om en rekke anbefalinger til FNs neste generalsekretær, António Guterres. Vi fikk også anledning til å legge frem dette for Guterres for noen uker siden.

Prosjektet er et godt eksempel på verdien av å samarbeide på tvers av tradisjonelle og regionale grupperinger i FN. Vi drøfter nå hvordan vi kan ta dette viktige arbeidet videre.

I arbeidet for fred og sikkerhet arbeider Norge for å styrke FNs konfliktforebyggende og fredsoperative evne. Gjennom vår pådriverrolle for kvinner, fred og sikkerhet er vi med på å sette agendaen for kvinners deltagelse i freds- og sikkerhetsprosesser, inkludert i møte med voldelig ekstremisme. For oss er dette veldig viktig i den prosessen som har vært i Colombia, og i gjennomføringen av fredsavtalen i Colombia. Det samme gjelder også i det nye arbeidet som Norge nå gjennomfører på Filippinene knyttet til kommunistbevegelsen og regjeringen på Filippinene – en konflikt som har pågått i nærmere 50 år.

Norge spiller også en aktiv rolle i arbeidet med å effektivisere FNs utviklingsaktiviteter. Vi arbeider for styrket koordinering og samordnet innsats mellom de forskjellige delene av FN-systemet på landnivå.

Stortingsmeldingen som behandles i dag, oppsummerer og vurderer Norges deltagelse i den 70. generalforsamlingen i FN. Det er det som er temaet. Formålet med denne årlige meldingen er å holde Stortinget og allmennheten orientert om norsk politikk og prioriteringer i FN.

Når det gjelder spørsmålet om atomnedrustning, er det ingen tvil om at regjeringen har lagt stor vekt på å gjennomføre og etterleve det vedtaket som Stortinget har fattet. Vi har tatt mange initiativ, også i løpet av de siste månedene, og vi fikk igjennom en veldig viktig såkalt verifikasjonsresolusjon i FNs hovedforsamling – et initiativ Norge tok sammen med Storbritannia.

Hvis man skal få til reell atomnedrustning, er vi helt avhengig av at man kan dokumentere at de atomvåpnene og kjernevåpnene faktisk fjernes. Dette er et arbeid som ble

startet av Stoltenberg II-regjeringen, og som vi nå har greid å få i mål – et viktig initiativ.

Vi viderefører selvsagt også det viktige initiativet som den forrige regjeringen initierte, nemlig dette med humanitær nedrustning – det å få frem at atomvåpen og kjernevåpen ikke kan skille mellom sivile og stridende, og at man må øke bevisstheten rundt dette. Vi deler selvsagt også, som basis for dette arbeidet, visjonen om en verden fri for atomvåpen. Det er en av de viktigste målsettingene man kan jobbe med.

Det er også i Stortingets vedtak lagt en del viktige føringer – at man skal arbeide langsiktig for et rettslig bindende rammeverk på grunnlag av balansert, gjensidig, irreversibel og verifiserbar avskaffelse av atomvåpen. Dessverre var det en veldig polarisert diskusjon i FN i høst, og man ble enig om at man skulle starte forhandlinger om et forbud «as soon as possible» – så raskt som mulig – uten at atommaktene er med. Det kan jeg ikke se at det var noe grunnlag for Norge å støtte.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Marit Nybakk (A) [11:58:02]: I utenrikskomiteens innstilling til Meld. St. 37 for 2014–2015 er det et bredt kompromiss, som utenriksministeren nettopp har nevnt, for et rettslig bindende rammeverk som man jobber langsiktig for. Det er også en flertallsmerknad som bl.a. Arbeiderpartiet er med på, som tydeligere understreker at målet er et forbud mot atomvåpen.

I 1. komité nå i høst var det en resolusjon som utenriksministeren nettopp har nevnt, som Norge stemte imot. Man kunne selvfølgelig ha stemt avholdende, men Norge valgte å stemme imot, og det konkluderte da, som utenriksministeren sa, med et forbud. Uansett hva Norge stemte, vil Norge likevel dra til FN og delta i FN-forhandlingene om et forbud basert på det FN-vedtaket vi tross alt har?

Utenriksminister Børge Brende [11:59:10]: Først vil jeg understreke igjen det jeg sa, at vi har lagt stor vekt på å forsøke å få til løsninger både nå i sommer og i høst knyttet til å følge opp intensjonene i Stortingets vedtak. Norge har vært en pådriver og fått gjennom den verifikasjonsresolusjonen. Vi så også på andre muligheter i forbindelse med FNs arbeid for å få til en resolusjon som var enda mer i tråd med Stortingets vedtak – dette er representanten også kjent med – noe som vi dessverre ikke lyktes med.

Det som ble vedtatt i FNs generalforsamling, var at man skulle starte forhandlinger om forbud nå, «as soon as possible», på nyåret. Dette var en resolusjon som ingen NATO-land, med unntak av Nederland, stemte for, altså alle NATO-land stemte nei, med unntak av Nederland.

Marit Nybakk (A) [12:00:13]: Uansett om det står forbud nå eller senere i en slik resolusjon, uansett om Norge stemte imot, er det ikke unødvendig å holde seg borte fra en forsamling, fra forhandlinger i FN som faktisk skal diskutere atomvåpenspørsmålet basert på et vedtak om forbud mot atomvåpen i 1. komité? Avskjærer ikke det Norge fra innflytelse over denne saken? Det er vel neppe noen som tror at man kommer sammen, og så vedtar man dette forbudet, og så er man ferdig med det. Dette kommer til å bli lange forhandlinger, vil jeg tro, i

den forsamlingen som nå møtes for å drøfte dette vedtaket.

Utenriksminister Børge Brende [12:01:08]: Det som er beklagelig, er at det viktige arbeidet som ble startet under den forrige regjeringen, med det humanitære initiativet, som ikke var et polariserende initiativ, men som samlet bredt, er dessverre ikke fulgt opp. Den debatten vi opplevde i høst, var veldig splittende. Man forsøkte ikke å skape enighet om det videre arbeidet. De forhandlingene som nå skal påbegynnes, skal ta utgangspunkt i:

«Calls upon states participating in the conference to make their best endeavours to conclude as soon as possible a legally-binding instrument».

De som skal delta i disse forhandlingene, vil forplikte seg til å jobbe for et forbud så raskt som mulig. Stortinget har foreslått en annen sekvensering der, så det vil bli veldig krevende for NATO-land å kunne delta i den type forhandlinger.

Liv Signe Navarsete (Sp) [12:02:23]: For mange av oss er det skuffende at Noreg ikkje sit rundt bordet når ein skal forhandle i eit så viktig spørsmål som forbod mot atomvåpen. Det kan òg synast litt vanskeleg å rette seg etter utanriksministeren, som seier at formuleringa «så raskt som mogleg» skal vere det som kan halde Noreg frå å delta. Alle veit at slike forhandlingar kjem til å ta tid.

Spørsmålet mitt knyter seg til merknaden frå Høgre og Framstegspartiet. Dei medlemene viser til at resolusjonen «Taking forward multilateral nuclear disarmament negotiations» ikkje er i tråd med Stortingets vedtak. Er utanriksministeren samd i det?

Utenriksminister Børge Brende [12:03:17]: I forbindelse med FN's generalforsamling var det et samlet NATO – alle NATO-landene med unntak av Nederland – som stemte mot denne resolusjonen. Det er fordi det er gjort klinkende klart i NATOs strategiske konsept at man ikke kan være i en situasjon hvor NATO ikke har atomvåpen, hvis andre har atomvåpen.

Det å gå inn i forhandlinger nå om snarest mulig å innføre et forbud mot noe som er en del av NATOs konsept, er veldig krevende. Derfor er Stortingets vedtak så konstruktivt, fordi det sier at vi skal arbeide langsiktig for et rettslig bindende rammeverk, på grunnlag av balansert – først må man begynne å ruste ned – gjensidig, irreversibel og verifiserbar avskaffelse av atomvåpen.

Problemet nå er at vi opplever at enkelte ruster opp når det gjelder atomvåpen.

Liv Signe Navarsete (Sp) [12:04:21]: Eg takkar for svaret.

Det er dessverre slik at når ei blokk – viss ein kan kalle alliansen i NATO for det – ikkje vil ta tak i dette og melder seg på sett og vis ut, med unntak av Nederland, vil andre partar gjere det same. Utanriksministeren må jo sjå at det er ei utvikling som fører oss i gal retning. Me ser òg ei utvikling i enkelte land der det ikkje er det demokratiet og den styringa over desse våpena som me skulle ynskje oss. Det gjer at heile kvardagen vår vert ganske så risikabel med omsyn til at nokon kan kome til å bruke desse våpena, utan dei demokratiske avgjerdene.

Mitt spørsmål er igjen: Kva gjer utanriksministeren når han ikkje kan røyste for dette? Kva gjer han heilt konkret for å kome vidare med det som er vedtaket til stortingsfleirtalet?

Utenriksminister Børge Brende [12:05:26]: For det første fikk vi igjennom verifikasjonsresolusjonen, som vi har jobbet med i mange år. Det var et norsk initiativ, hvor vi også fikk med Storbritannia.

I tillegg har jeg tatt et initiativ for å forsøke å få til en resolusjon som kunne favne mye bredere enn den resolusjonen som ble lagt på bordet, og som var polariserende. Dessverre viste det seg ikke å være mulig å få samlet noe flertall for en resolusjon som var klarere i retning av det Stortinget vedtok, der det langsiktige målet om en balansert og irreversibel nedrustning var en viktig del av det.

Vi må nå se fremover med tanke på hvordan vi skal videreføre vårt engasjement, der det er helt klart at vi ønsker å få gjennomført en politikk som over tid innebærer at man skal kunne avskaffe atomvåpen, basert på det som er Stortingets vedtak.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:06:35]: Eg høyrer no at utanriksministeren argumenterer langs dei linjene som mindretalet i Stortinget gjev uttrykk for, at det ville vore brot på Stortingets vedtak. Men det finst det ikkje noko sakleg grunnlag for. Ikkje nokon stad i Stortingets innstilling, verken frå fleirtalet eller frå ein samla komité, står det at ein ikkje skal jobbe så raskt som mogleg. Dessutan betyr ikkje «så raskt som mogleg» i internasjonal politikk det same som det «så raskt som mogleg» som eg seier til sonen min når han skal rydde rommet. Det betyr «så raskt som mogleg i det heile» – «mogleg» betyr her truleg ti år fram i tid. Det er eit uttrykk for at ein har ambisjonar. For det tredje: «Sekvensering» står ikkje – først all nedrusting, alle våpen borte. Det står «gjensidig, irreversibel og verifiserbar avskaffelse», altså at det skal skje verifisering og avskaffing, og på grunnlag av det skal ein samtidig kunne gjere noko anna, nemleg jobbe for eit forbod.

Noreg kunne vore ein brubyggjar mellom NATO-land og andre land – nettopp ikkje vore blant dei polariserande – men har valt å vere polariserande. Kvifor vil ikkje utanriksministeren delta i rommet og prøve å vere ein brubyggjar?

Utenriksminister Børge Brende [12:07:46]: Dette synes jeg faller på sin egen urimelighet, og jeg er litt overrasket over at disse påstandene kommer. Hva med å gi iallfall en smule anerkjennelse for at vi fikk igjennom verifikasjonsresolusjonen? Hva med å gi en smule anerkjennelse for at vi opp mot NATO-toppmøtet jobbet langs de linjene som Stortinget har vedtatt? Hva med å gi en liten anerkjennelse for at vi forsøkte å få tatt et initiativ til en mer balansert resolusjon, som potensielt også kunne ha fanget inn NATO-landene, som selvsagt må forholde seg til NATOs atomstrategi?

Jeg kan godt forstå at SV ikke synes det er noe problem at det ville ha skapt et stort problem for oss i NATO å stemme ja eller stemme avholdende til denne resolusjonen, i en sikkerhetspolitisk situasjon som er mye vanskeligere. Jeg måtte foreta en totalvurdering av dette. Min vurdering var at den resolusjonen som var opppe, var for langt

unna det som var Stortingets vedtak, og regjeringen valgte å stå sammen med de andre NATO-landene.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:08:47]: Eg har gjeve den anerkjenninga både offentleg og direkte til utanriksministeren – eg gjer det gjerne igjen her. Eg synest det var eit klokt og godt vedtak om verifisering, men det tek ikkje bort problema med dette. Eg vil replisere til utanriksministeren: Kva med ikkje å prøve å grunnge det med at det ville vore i strid med Stortingets vedtak, når det er så klart at det ikkje står at det ikkje må skje raskt, eller at det ikkje må skje ei sekvensering, der noko må vere heilt ferdig før noko anna kan starte?

Det eg derimot tok opp, var eit forsøk på å leggje det bak oss og seie: Kva no, vi stemte mot, ferdig med det, men kan vi ikkje likevel vere i det same rommet som andre land, øve innverknad ut frå korleis norsk utanrikspolitisk linje – frå SV til Framstegspartiet – har vore i tiår, at vi i alle fall prøver å påverke det som kan verte eit internasjonalt rammeverk?

Poenget mitt er: Vi kunne vore ein brubyggjar, ein som forstår NATOs behov fordi vi er medlem, samtidig som vi har engasjementet og viljen til å gå i ei retning som andre land har. Eg gjentek: Kan vi ikkje vere i rommet og vere ein brubyggjar?

Utenriksminister Børge Brende [12:09:54]: Vi var faktisk en brobygger i den prosessen som var i sommer, både frem til NATO-toppmøtet, i arbeidet med verifikasjonsresolusjonen, å få bekreftet at nedrustning faktisk skjedde, og også i det initiativet som jeg tok vis-a-vis andre land, for å forsøke å få til en resolusjon som ikke tok utgangspunkt i at vi skulle starte en prosess tidlig neste år, så raskt som mulig – uten at det sto nevnt noen av de betingelsene som Stortinget var inne på, at den måtte være «balansert, gjensidig, irreversibel og verifiserbar». Hvor i den resolusjonen som ble vedtatt, ser representanten Solhjell at det står?

Det står ikke – de premissene som var basis for Stortingets vedtak, ble ikke reflektert. Derfor forsøkte regjeringen å fremme en resolusjon som tok det inn, men som var tydelig på at visjonen er en atomvåpenfri verden. Dessverre var det noen av de landene som ønsket en polarisert debatt, som gikk direkte imot dette og sa nei, vi kommer til å fremme den, med forbud raskest mulig – uansett hva Norge gjør. Der forsøkte jeg å være brobygger – jeg nådde dessverre ikke frem.

Presidenten: Replikskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på 3 minutter.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [12:11:14]: La meg starte med å gi honnør til representanten Marit Nybakk for noe hun sa i sitt innlegg, nemlig at de beste beslutninger blir tatt når begge kjønn er representert. Det deler jeg til fulle. Jeg tror en nasjon der det ene kjønn har maktmonopol, er et dårlig utgangspunkt. Jeg tilhører et parti som har kvinnelig leder – det fungerer utmerket, så det støtter jeg fullt opp om.

Så har det vært en diskusjon om FN og FNs rolle og muligheter. Der enkelte sier at FN er det beste vi har, finnes det andre som vil si at FN er det minst dårlige vi har.

Hvis man drar den videre, kunne man jo stilt spørsmål ved om det ville vært mulig å etablere FN i dag. Det tror jeg hadde blitt ekstremt utfordrende. Jeg tror en av hovedutfordringene til FN er å gjøre seg selv viktig i et globalt bilde og et verdensbilde. Hvis ikke FN kan bidra til gode løsninger som majoriteten av medlemslandene stiller seg bak og ser fornuften i, kommer de store landene til å finne andre løsninger. FN er ekstremt viktig for små nasjoner. Store nasjoner er i stand til å finne andre løsninger der de ser det som formålstjenlig. Derfor er det viktig for Norge og andre små land å ha et aktivt FN som gjør jobben sin og driver i riktig retning, med bistand, med fred – utvilsomt viktig. Men igjen må man samtidig vise at man greier å treffe punktene man ønsker å oppnå. Skal man ha legitimitet overfor egen befolkning, må man treffe på de punktene. Man må vise at man kan bekjempe det påståtte FN-byråkratiet. Man må vise at man er i stand til målrettet å oppnå resultater. Hvis ikke blir det vanskelig å få gehør for et videre incentiv og en stor andel av midlene man bruker.

Så to ord om forslaget fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti. Fremskrittspartiet vil gå imot mindretallsforslaget. I en ideell verden ville vi også selvfølgelig ha støttet det, men vi opplever at vi faktisk ikke lever i en ideell verden og ideell tid. Det er altså ikke sånn at freden brer om seg; tvert imot ser vi vel større utfordringer enn vi hadde ønsket oss. Det er sånn, som andre har påpekt i debatten til nå, at en del av landene som har kjernevåpen, ikke er spesielt kjent for demokratiske forordninger – kanskje tvert imot. Hvis man går videre med en nedbygging, vil det primært føre til at demokratiske land vil forholde seg til det, mens de som kanskje bekymrer oss aller mest, ikke vil bry seg om det. Man vil altså forrykke en maktbalanse. Det er en risikosport Fremskrittspartiet vil advare mot på det sterkeste.

I tillegg er det sant, som utenriksministeren selv var inne på, at så lenge NATO har den holdningen man har, er dette ikke veien å gå. Skal man da snu, må det være en parallellitet i det man gjør i NATO, og det man eventuelt gjør for nedrustning. Man er ikke der per i dag, fordi man ser at det er nødvendig å opprettholde regimet man har, fordi det er med i den totale sikkerhetsvurderingen Norge ser seg tjent med å være en del av.

Øyvind Halleraker (H) [12:14:29]: Jeg tok ordet for å kommentere det som blir sagt imot vår kommentar til merknaden fra flertallet og særlig Venstre og SV. Det er slik at dette blir framstilt uriktig. Det er fordi vedtaket som ble gjort av et enstemmig storting i april, viser til den balanserte nedrustning og tilnærming til dette som skal skje. Det er det som er forskjellen mellom disse to forslagene i FN – så det er sagt.

Så må jeg få si at det selvfølgelig ikke er fordi noen er mer eller mindre imot atomvåpen i denne sal, at vi har denne debatten. Jeg oppfatter det slik at det er vi som er lojale mot NATOs strategiske konsept, som forsvare det. Og det gjør vi fordi vi synes det er forbundet med stor usikkerhet for Norge ikke å kunne forsvare NATOs strategiske konsept. Noen av oss kom hjem i natt fra årsmøtet i NATO i Tyrkia, hvor vår generalsekretær ved flere anledninger tok opp avskrekkingsdimensjonen til NATO og NATO-landene. En viktig del av avskrekkingsdimensjonen i NATO er selvsagt atomvåpen. Det er det vi må forholde oss til, enten vi liker det eller ikke.

Så må jeg få si, fra denne talerstol, at når representanter fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet er såpass på dette spørsmålet her i dag, har begge disse partiene representanter i NATOs parlamentariske forsamling. Jeg har i løpet av de tre–fire årene jeg har vært med i NATOs parlamentariske forsamling, aldri hørt representanter fra verken Senterpartiet eller Arbeiderpartiet forsøke å ta opp dette spørsmålet i NATOs parlamentariske forsamling. Det tror jeg det er en god grunn til, for da ville Norge blitt stilt i mis-kreditt, og det vet de godt. Det er der slike spørsmål må starte hvis det skal ha noen mening i å få NATO med på et slikt spørsmål. Norge har jo som kjent ikke atomvåpen. Det skulle vi blitt ganske snart enige om i denne sal. Det er NATO-landenes atomvåpen vi diskuterer, og det er det som er balansen i kjernevåpenspørsmålet. Det er ingen NATO-land som var med på dette vedtaket i FN, og det er det vi må forholde oss til.

Trine Skei Grande (V) [12:17:47]: Jeg skal ikke gå inn i det som har blitt debattert tidligere. I de to siste sakene har Venstre følt seg godt ivaretatt av Solhjells innlegg.

Men det er en liten observasjon, og den mener jeg egentlig er interessant også ut fra det store bildet og de store debattene vi har i Europa akkurat nå. Vi har to vestlige demokrati som sliter med tilliten hos folket sitt, det er Storbritannia og det vi har sett i USA den siste tida. Likhets-trekket mellom de to er at de har et topartisystem. Det betyr at det er få kanaler for frustrasjoner og andre tanker og også det at man får mer ytterliggående tanker inn i den offentlige debatten på en strukturert måte. I alle disse topartisystemene har man to store parti som blir enige om alt som liksom er de store, grunnleggende tingene.

I Norge i dag har vi f.eks. et stort folkeflertall mot utbygging av Lofoten og Vesterålen. Høyre og Arbeiderpartiet er for. Vi ser det samme når det gjelder f.eks. pelsdyr, eller når det gjelder nedrustning. Der er det ofte de små partiene som faktisk har folkeflertallet bak seg. Det interessante her er at når Høyre står i kampen og forklarer hvorfor de står for det de står for, så er Arbeiderpartiet stille. Og når Arbeiderpartiet står i kampen, så er Høyre helt stille. Og når Bård Vegar Solhjell utfordrer Arbeiderpartiet på om det er noen forskjell mellom Arbeiderpartiet og Høyre i denne delen av politikken, så lar de være å svare.

Det er det vi ser, gang på gang, at de store partiene blir enige om sanne ting som går helt klart på tvers av folkeviljen der ute. Og når én er i kampen, holder den andre seg i ro. Så jeg synes det er litt påfallende at Arbeiderpartiet velger ikke å svare på utfordringen fra Bård Vegar Solhjell om det egentlig er noen forskjell mellom Høyre og Arbeiderpartiet. Er det sånn at hvis det blir en ny regjering, så vil det bli en stor endring på dette punktet? Jeg føler meg ikke helt trygg, for det er ett av de områdene der vi ser at de store partiene går sammen mot det folk flest faktisk mener. Dette viser kanskje hvor viktig det er å ha en partiflora i dette huset, som tør å si også det som kan være imot noen av de gjengse, vedtatte enighetene. Jeg synes det er bra at de debattene faktisk er her, men jeg synes det er et påfallende og godt eksempel på når den andre store går under radaren fordi det er en som har blitt valgt til å stå i krigen denne gangen.

Øyvind Halleraker (H) [12:21:05]: Vi lever i et demokrati, heldigvis. Vi har en partistruktur i Norge som

gjør at vi kan ha små partier og store partier. Det skal vi selvfølgelig være glad for. Men når representanten fra et – iallfall i dag – relativt lite parti står her og sier at deres meninger representerer folkeviljen, tror jeg det er en forsiktig overdrivelse. Kanskje særlig er det det i det spørsmålet som vi her diskuterer, nemlig den sensitive holdningen som også er til NATO-spørsmål og sikkerhetsspørsmål ute i befolkningen i dag. Jeg tror snarere tvert imot at den tilhørighet som vi erkjenner å måtte ha til NATO – til vårt forsvarssamarbeid og alliansen – er noe som opptar folk mye mer i dag enn det har gjort tidligere. Det kaller jeg folkevilje, og det er det som preger vår politikk.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [12:22:16]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Forelegg for Stortinget av overenskomster inngått med fremmede makter i 2014 (Innst. 33 S (2016–2017))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 5 [12:22:37]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Svalbard (Innst. 88 S (2016–2017), jf. Meld. St. 32 (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 35 minutter, og at taletiden blir fordelt slik:

Arbeiderpartiet 30 minutter, Høyre 25 minutter, Fremskrittspartiet 15 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Venstre 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter og Miljøpartiet De Grønne 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen.

Videre foreslås det at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter. – Det anses vedtatt.

Trine Skei Grande (V) [12:23:45] (ordfører for saken): Det fins veldig mange vakre steder i kongeriket Norge. Svalbard er definitivt et av de vakreste. Og det har en egen magi ved seg som jeg tror at alle som virkelig opplever Svalbard på ordentlig, også vil merke at henger ved dem resten av livet.

Meldinga som regjeringa har lagt fram, har noen overordnede linjer, og de har preget norsk Svalbard-politikk over lang tid. Det handler om å holde styrken i det norske samfunnet på øygruppa, ta vare på villmarka og naturen, ivareta Svalbardtraktaten og Norges ansvar der og håndhevelse av den norske suvereniteten.

Det er stor enighet på Stortinget om hovedlinjene som regjeringa legger opp i meldinga. Det er også stor enighet i komiteen om de utfordringene som Svalbard-samfunnet nå står overfor. Og så vil jeg faktisk – og det er ikke ofte skjer, i hvert fall ikke i disse dager – skryte av regjeringa for den jobben som er gjort på miljødelen i meldinga.

Komiteen slutter seg til det. Det er en ganske god balansegang mellom en bedre og mer aktiv forvaltning av Svalbard-naturen og muligheten for å bruke den på en god måte uten at vi ødelegger de verdiene som vi er satt til å forvalte. Ja, faktisk er det sånn at Venstre i merknadene mener at en burde vært enda mer offensiv i f.eks. muligheten for å bygge næringshytter for å utøve turisme i området.

Det er bred enighet i komiteen om at vi også må sørge for at Svalbard-samfunnet fortsetter å være et familiesamfunn der både barn og voksne har tilhørighet. Da er det viktig å utvikle nye næringer på Svalbard, bygd på de ressursene vi der har, men også bygd på de mulighetene som ligger i Svalbard-naturen og i den unike beliggenheten som Svalbard har f.eks. i forhold til forskning, romforskning og andre deler.

Svalbard-samfunnet har opplevd mange tragedier opp gjennom tidene, og det siste var det store raset som Longyearbyen opplevde. Her er det viktig å tenke beredskap, og komiteen er enig om at vi må behandle de nye vurderingene som kommer rundt rapportene etter dette raset, på en ordentlig måte og sørge for at Svalbard-samfunnet blir trygt, også med de klimaendringene vi ser, som kommer til å føre til at det som vanligvis har vært trygge områder, nå kanskje ikke er det, og de tingene man ikke hadde forestilt seg var utfordringer for sikkerheten til f.eks. Longyearbyens beboere, nå plutselig må tas på alvor på en helt annen måte.

Det er også stor enighet i komiteen om satsingen på forskning. For Venstre er det viktig å løfte romforskningen, som vi tror kommer til å være en av nøklene til å utvikle alle de mulighetene som ligger på Svalbard. Men det er klart at UNIS' unike posisjon både geografisk og knyttet til norske institusjoner har et stort potensial framover. Det er bred enighet i komiteen om at vi må utvikle flere både heltids og deltids studieplasser. De norske universitetene må virkelig kjenne sin besøkelsestid og lage studieopphold inn i sine studieløp som det er mulig å ha på Svalbard. Her er et vekstpotensial som vi ikke har utnyttet fullt ut.

Så er det en viss uenighet i komiteen om dette, men et klart flertall sier at også humaniora og samfunnsfag må være en del av det fagbildet man tilbyr. Det er veldig viktig å ha akademia som fordypet seg og blir spesialister på sine områder. Men skal man bygge gode fagmiljøer som virkelige er med på å møte de utfordringene vi står overfor, er det viktig også å ha så brede fagmiljøer at de blir utfordret på ulike måter. Det er sånn vi klarer å få til omstilling av samfunnet – ikke bare ved å dyrke spesialistene innenfor ett fag, men la spesialistene fra ulike fag få møtes og utvikle nye muligheter.

Et av de store spørsmålene som komiteen mener at regjeringa kanskje svarer for dårlig på, er energiforsyningen. Det som er utfordringen i dag, er at man står igjen med et gammelt kullkraftverk som ikke har evig levetid, og som gjør at Svalbard-borgerne faktisk har et klimapolitisk fotavtrykk som er dobbelt det de har i Saudi-Arabia. Det er ikke noe vi kan leve med i Norge at energiforsyningen er så fossilbasert. Vi utfordrer regjeringa til nå å sette i gang et arbeid der man ikke bestemmer seg for én form når man begynner jobben, men at man kikker på både CO₂-fangst og -lagring, kabel – alle de mulighetene som ligger for Svalbard-samfunnet – og at man har en bred utredning om

energiforsyningen der alle muligheter blir tatt med fra dag én.

Så har komiteen også blitt enig om utfordringene for dyrene på Svalbard, og da mener jeg de dyrene som er sammen med menneskene, og ikke de som er en utfordring for menneskene, som jo også fins der. Det er veldig mange hunder på Svalbard, det er ekstremt få katter, men hundene trenger også et godt tilsyn og en god dyrevelferd. Det er klart at den ordningen som er i dag, med bare én dyrlege på en hel øygruppe med så mange dyr, fungerer dårlig dyrevernsmessig, og det fungerer også dårlig fordi det bør være flere mennesker som jobber med dyrevelferden. Det handler om den ene dyrlegens 24-timers vakt sju dager i uka, men det handler også om at det kan være uenighet om hvordan man skal ta vare på dyrene på en god måte, og flere dyrleger i et samarbeid ville ha klart å ivareta det på en bedre måte. Det er komiteen enig om.

Det er en viss uenighet når det gjelder både fiskeri og landing av fisk på Svalbard. Her er det klart at regjeringa må begynne å gjøre en jobb med å få klarlagt grensegangen mellom hva som er utfordrende med de andre regelverkene vi forholder oss til internasjonalt, og hva det er som faktisk bare må fikses, nemlig at man kunne få spise fisk fisket på Svalbard når man er på Svalbard.

Det er også stor uenighet når det gjelder ruteflyging, men jeg håper kanskje Senterpartiet kan forklare det – på mine få minutter rekker jeg ikke alt.

Jeg er kjempeglad for at vi nå får et regelverk for øl som gjør at man kan selge og omsette øl på Svalbard på lik linje som på fastlandet. Jeg er faktisk veldig glad for at alle partier i komiteen mener det. Jeg håper det blir en kjøpp og enkel ordning som man fra departementets side kan sette i gang med en gang.

Det jeg er litt lei meg for at vi ikke klarte å komme nærmere en bred enighet om, er utfordringene for Store Norske og hva vi skal bruke Store Norske til framover. Hvis vi hadde klart å oppnå bred enighet om det i komiteen, tror jeg det hadde vært bra for Svalbard-samfunnet, men den debatten fortsetter. Jeg tror at det er viktig framover at vi diskuterer Store Norskes rolle, og at vi klarer å få til bred enighet om akkurat det.

Så skal jeg bare nevne to temaer som har kommet opp etter at komiteen avga sin innstilling. Det ene gjelder havna. Det har kommet en konseptvalgutredning om ny havn til Svalbard-samfunnet framover. Det er klart at havna på Longyearbyen kan være en hub for både søk og redning i området, og det kan være mange muligheter for også å utvikle næringsvirksomheten der. Det kan øke mulighetene for cruise, men det setter også store krav til søk og redning hvis vi skal åpne for mer cruisetraffikk i området. Jeg syns det er veldig mye bra i konseptvalgutredningen som er lagt fram for havn på Svalbard, og jeg håper regjeringa har tenkt å følge opp det også når man diskuterer Nasjonal transportplan.

Den andre saken som har kommet opp, er ambulanseflyet i Tromsø, som har skapt mye usikkerhet på Svalbard. Det å ikke ha et jettfly i nordområdene våre som kan være til hjelp raskt når man opplever store katastrofer, skaper veldig mye usikkerhet blant folk på Svalbard. Dette er et område der man ikke har noen nabokommune med leger som kan trå til, og der man heller ikke har noen nabokommune med andre helsetjenester som kan komme til fort. Jettflyet som er plassert i Tromsø, har vært en viktig del av

sikkerheten, som har gjort at folk har følt seg trygge i Svalbard-samfunnet.

Så har SV lagt fram to forslag. Jeg skjønner at det er uenighet her. Jeg er veldig lei meg for at de har fremmet forslag nr. 2, for det er bred enighet om energivurderingen i komiteen, og jeg føler at dette forslaget undergraver litt den enigheten som ligger der. Jeg hadde håpet at de kunne gjort det om til et oversendelsesforslag.

Martin Henriksen (A) [12:33:57]: Denne stortingsmeldinga er viktig for Svalbard, og den er viktig for Norge. I en vanskelig tid må storsamfunnet selvsagt stille opp for Svalbard. Når den viktigste næringsaktiviteten – som sysselsetter flest i øysamfunnet – har utfordringer, er det et nasjonalt ansvar å utforme en politikk som sikrer at Svalbard kan fortsette å være et vitalt og bærekraftig samfunn. Det er ikke bare fordi det er viktig for Svalbard, ikke bare fordi det isolert sett skaper nye arbeidsplasser, men også fordi det er viktig for Norge – for å understreke norsk suverenitet og fordi aktiv satsing på Svalbard gir oss nye muligheter innen forskning, innen høyere utdanning og innen reiseliv. Det finnes knapt et sted på denne jord som er mer spennende å besøke enn Svalbard.

Aktiviteten på Svalbard gir oss fortrinn som romnasjon, og vi har sett at det stadig kommer nye prosjekter og ideer som kan støtte utviklingen – med potensial innenfor fiskeri og med potensial for Svalbard som logistikknutepunkt. Det gjelder ikke bare øl, som saksordføreren nevnte, men også ideer om f.eks. folkehøyskole på Svalbard – der er det absolutt ikke tatt noen avgjørelse, men at det ville blitt et unikt tilbud, er jeg ikke i tvil om.

Svalbard er en viktigere del av Norge nå enn tidligere fordi miljøproblemene gjør Svalbard mer sårbart, fordi nordområdene er viktigere geopolitisk, og fordi samarbeidet i nord blir viktig for å bidra til lavspenning.

Denne meldinga kan ikke være en avslutning på debatten om veien videre for Svalbard-samfunnet. Arbeiderpartiet hadde ønsket en mer konkret retning i meldinga. Komitéinnstillinga peker på noen områder, andre må regjeringa selv jobbe videre med. Når det gjelder framtida til Store Norske, må det gås mange runder fra regjeringas side for å støtte utviklingen mot ny næringsvirksomhet.

Reiseliv er viktig, men naturen stiller også andre krav enn på fastlandet. Det betyr at den nasjonale politikken for reiseliv må ha et eget Svalbard-blikk som er tilpasset samfunnet og miljøet der. Det gjelder bl.a. cruisetrafikk. Infrastrukturen må bygges – der er diskusjonen om ny havn viktig, og energiforsyningen til Svalbard må sikres. Det er mange spørsmål som ennå ikke er besvart fullt ut, men denne meldinga og det vi forhåpentligvis får høre i debatten i dag, viser forhåpentligvis vilje til å ha en offensiv og positiv holdning til utvikling på Svalbard. Det forplikter. Meldinga er en start, eller en løypemelding.

Sammen med Svalbard-samfunnet må alle de statsrådene med ansvarsområder som er viktige for Svalbard, jobbe systematisk med å få på plass reguleringer som støtter næringsvirksomheten, finne de framtidsrettede utdanningstilbudene, sette av til investeringer i infrastruktur og ha et åpent øre til dem som har ideer om hvordan Svalbard kan bli enda viktigere og levedyktig.

Jeg håper at vi på Stortinget kommer til enighet om de store spørsmålene som gjelder Svalbard, også i tida framover.

Regina Alexandrova (H) [12:37:49]: Først en takk til saksordføreren for godt arbeid med Svalbard-meldingen.

Svalbard er ikke bare en unik del av Arktis, men også av den nordligste delen av Norge. Norges suverenitet bekreftes i Svalbardtraktaten, og de overordnede målene for Svalbard-politikken ivaretar en konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten, korrekt overholdelse av Svalbardtraktaten med stabilitet i området og opprettholdelse av et norsk samfunn på øygruppa. All aktivitet skal ta hensyn til premissene om å bevare områdets særegne villmarksnatur.

Knappheten på villmark på verdensbasis sammenholdt med velstandsutviklingen tilsier at reiselivet på Svalbard kan vokse, og regjeringen vil gi rammebetingelser som kan gi bærekraftig vekst i reiselivsnæringen. Turistnæringen genererer per i dag rundt 60 000 turister med over 130 000 gjestedøgn. I tillegg kommer cruisetrafikken med 80 000 turister. Med økt vekst i denne næringen vil jeg understreke regjeringens fokus på bevaring av villmarksnaturen, og at miljøvern skal sette rammene for all virksomhet. Hensynet til den sårbare naturen må hele tiden veies opp mot hvordan turistnæringen skal håndteres og utvikles. Jeg har deltatt på næringslivsmøte på Svalbard og er glad for å registrere at reiselivet slutter opp om strengt vern av natur og kulturminner, der «Masterplanen Svalbard mot 2025» ivaretar et helhetlig grep om utviklingen.

Ny havneinfrastruktur er nevnt og er også viktig for den videre utviklingen av reiselivet, og Kystverket har fått i oppdrag å vurdere alternative konsepter for oppgradering. Resultatet av dette blir et viktig grunnlag for regjeringens beslutninger.

Med redusert aktivitet i kulldriften på Svalbard ønsker regjeringen å tilrettelegge for utvikling av eksisterende aktivitet og ny næringsvirksomhet for å opprettholde samfunnet på øygruppa. Longyearbyen forsynes i dag med energi fra et kullfyrt energiverk som bl.a. leverer fjernvarme opp mot maksimal kapasitet, og det er en økende etterspørsel i takt med veksten i samfunnet i dag. Med en visjon om nullutslippssamfunn på øygruppa er det derfor et viktig signal at en samlet komité mener det bør legges til rette for at Svalbard kan bli et klimanøytralt samfunn, og komiteen ber derfor regjeringen igangsette en bred utredning av mulighetene for at Svalbard kan ha framtidig energiforsyning basert på bærekraftige og fornybare løsninger, der bl.a. sol-, vind- og bølgekraft må vurderes.

Klimaendringene stiller oss overfor store kunnskapsutfordringer. Behovet for kunnskap og kompetanse om Arktis er derfor økende, siden klimaendringene oppleves sterkest i Arktis, og det er et område som er spesielt sårbart for klimaendringer. Forskning og høyere utdanning er derfor blant de viktigste tiltakene for norsk aktivitet og nærvær på Svalbard, og regjeringen vil utvikle en overordnet strategi for forskning og høyere utdanning. Universitetscenteret på Svalbard, UNIS, er et senter i verdensklasse for arktiske studier og utdanner kandidater med polarkompetanse til forvaltning, næringsliv og polarforskning. Regjeringen vil legge til rette for at potensialet om 50 pst. studenter fra norske institusjoner skal kunne nås. Får man til dette, vil det gi bedre forutsigbarhet både for UNIS og universitetene.

Forskningsmiljøet i Ny-Ålesund skal også videreutvikles, og regjeringen vil gi Forskningsrådet ansvar for å utvikle en forskningsstrategi som skal gi grunnlag for en

langsiktig infrastrukturutvikling, sikre forskningsfaglig forankring og bredde og ivareta norske forskningsinteresser på Svalbard. Polarinstituttet får ansvaret for å implementere strategien, der Norge skal ha en tydelig vertskapsrolle og koordinere forskningsutviklingen og videreutvikle internasjonalt samarbeid.

Regjeringen slår i meldingen fast at hovedmålet i Svalbard-politikken ligger fast, og at disse også framover skal legge rammene for en stabil og forutsigbar Svalbard-politikk. Dette gir gode betingelser for utviklingen framover.

Jørund Rytman (FrP) [12:43:02]: Jeg vil aller først takke saksordføreren, Trine Skei Grande, som redegjorde for saken på en veldig grei og ryddig måte, så jeg skal ikke bruke min tid til å gjenta alt det hun sa.

Et av hovedmålene i Svalbard-politikken er opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen. Dette målet har først og fremst vært oppfylt gjennom Longyearby-samfunnet, og i veldig mange år med kulldrift. Kullvirksomheten har vært og er i en krevende markedsituasjon, noe som har ført til en nedtrapping av kulldriften.

Samtidig har det vokst fram annen aktivitet på Svalbard, som gir grunn til optimisme, bl.a. innen forskning og høyere utdanning, reiseliv og romrelatert virksomhet. En næring som uten tvil kommer til å vokse ytterligere, er reiselivsnæringen. Reiselivet er viktig for sysselsettingen i Longyearbyen, og regjeringen vil legge til rette for flere lokale arbeidsplasser i denne næringen. Det blir bl.a. lagt til rette for å gjøre Longyearbyen og nærområdene rundt lokalsamfunnene mer attraktive i reiselivssammenheng.

Innovasjon Norge er også nå etablert på Svalbard, noe som vil styrke grunnlaget for et bredt og variert næringsliv på lengre sikt, og forhåpentligvis hjelpe dem med en gründer i magen til å sette ideen ut i livet.

Regjeringen varsler også at flytting av statlige arbeidsplasser til Longyearbyen vil bli vurdert. Det støttes.

En annen næring som har unikt potensial på Svalbard til å bli mye større, er romvirksomhet – en næring som skaper høyteknologiske arbeidsplasser. Svalbards geografiske plassering er ideell for romvirksomhet, både for utforskning av atmosfæren og for nedlastning av satellittdata. Fremskrittspartiet er opptatt av at norske aktører innenfor romvirksomheten utnytter konkurransefortrinnene Svalbards beliggenhet og egenskaper gir innenfor romrelatert forskning, innovasjon og næringsutvikling.

Norge er allerede en stor nasjon når det gjelder romindustri og romvirksomhet på verdensplan. Jeg tror dette er en næring som kommer til å vokse, også etter presidentvalget i USA, og trolig mer på grunn av Trump.

Det er også viktig at ungdom i Norge og folk flest blir kjent med mulighetene innen romvirksomhet, at Norge er en romnasjon. Også vi politikere på Stortinget, og ikke minst dem i regjeringsapparatet, må få økt kunnskap om dette, og det bør bli mer fokus på romvirksomhet.

På akkurat dette området er det framgang. Som presidenten godt vet, har Norge, Stortinget, nå blitt fullverdig medlem i European Interparliamentary Space Conference, og – for å skryte litt – det er på initiativ fra representanten Ove Bernt Trellevik fra Høyre og meg selv. En enstemmig næringskomité var enig og rettet så en forespørsel og henstilling til presidentskapet, som utredet dette, og som kom til den konklusjon at det var en god idé. ESAs parlamentarikerkonferanse er en årlig samling der det enkelte land

kan sende representanter fra sitt parlament. Norge har altså ikke vært formelt medlem av denne konferansen, men har de siste årene kunnet sende representanter som observatører, noe jeg har hatt gleden av å få delta som. Det å delta som observatør har selvfølgelig vært interessant. Ulempen er at det føles ugreit å ta ordet i debatten når man ikke kan komme med innspill til resolusjonene som vedtas. Vi har på en måte vært gjester uten stemmerett. Som kjent er vi ikke medlem av EU, men her har vi en unik mulighet til formelt å kunne møte representanter fra EU-kommisjonen og parlamentarikere fra andre ESA-land, og på disse konferansene kan vi som medlemmer delta aktivt i å påvirke både kommisjonen og andre lands nasjonale politikk innenfor romfartsindustrien ved aktiv deltakelse i plenumsdebatter og i resolusjoner. Det har således vært lite forståelig at Norge formelt ikke har vært medlem av denne konferansen, men det har vi altså nå blitt.

Det at Stortinget nå har forpliktet seg ved et slikt medlemskap, gjør at Stortinget må arrangere denne parlamentarikerkonferansen, etter rulling mellom medlemslandene. Det synes jeg er kjempebra, og det er en unik mulighet for nå å kunne sette Svalbard og romvirksomhet på dagsordenen for både europeiske parlamentarikere og norske politikere.

Svalbard har mange muligheter, og det vil ikke overraske meg om det på et eller annet tidspunkt kanskje kommer en søknad om å etablere kasino der. Det er jeg kanskje den eneste representanten på Stortinget som ønsker, men en annen mulighet er jo, som andre land i verden har sett muligheten for når man er så nær Nordpolen, at man kan bygge merkenavn på å ha nissens hjemland, f.eks.

Liv Signe Navarsete (Sp) [12:48:24]: Fyrst: Takk til saksordføreren for godt arbeid.

Utanriks- og forsvarskomiteen hadde ein strålende tur til Svalbard i april, med besøk i Barentsburg og Ny Ålesund og ei reise med KV «Svalbard» som mange av oss vil minnst. Me fekk store inntrykk, gode inntrykk, og innsyn både i situasjonen av i dag og i dei utfordringane som Svalbard-samfunnet vil møte i tida framover.

Svalbard har dei seinare åra fått stadig større aktualitet mellom langt fleire land. Det er ingen strid om den norske suvereniteten, men slik Svalbard ligg til, vil dei pågåande klimaendringane kunne føre til endra ferdslveggar og andre moglegheiter i nord enn dei me har sett hittil. Det gir også større interesse.

Endringane me ser rundt oss, både når det gjeld klima og det generelle tryggleiksiletet, gjer det endå viktigare enn før med forskning. Gjennom den effektive drifta si har Kings Bay gjort Ny Ålesund til ein svært attraktiv stad for forskning. Ved komitébesøket fekk me eit innblikk i dette, og også eit ynske om at det vert lagt til rette for at endå fleire frå norske forskingsmiljø kan velje å ha aktivitet der. Å behalde moglegheita for undervising er eit anna ynske som me bør lytte til.

I Longyearbyen fekk me sjå det store frølageret som Noreg husar på vegner av det internasjonale samfunnet. Sjølv om det, med unntak av Senterpartiet, er lite merksemd om global mattryggleik i denne salen, er nett tilpassing til klimaendringane og det å sikre frøartar frå lokale vekstar ei av dei viktigaste oppgåvene for å unngå framtidige svoltkatastrofar. Det fyrste uttaket frå frølageret er alt gjort, til nærområda til Syria, der krigen har utsletta både

avlingar og frø. Den kontinuerlege forskinga som m.a. Global Crop Diversity Trust står for, kan gi frøartar som er betre tilpassa ekstrem tørke eller langvarig regn og flaum. Svalbard og frølageret der spelar ei viktig rolle.

Universitetssenteret på Svalbard, UNIS, ynskjer å spele ei større rolle gjennom å utvide utdannings- og forskingsaktiviteten. Senterpartiet er positiv til at UNIS får heilskaplege studium og fleire delstudium.

Ein samla komité viser til stort engasjement for norsk romforskning og romverksemd. Likevel må me registrere at regjeringa ikkje har ein offensiv politikk på dette området i statsbudsjettet for 2017. I budsjettforslaget ligg det eit dramatisk kutt i satsinga på dei frivillige programma i European Space Agency, og administrerande direktør Bo Andersen i Norsk Romsenter har uttalt at kutta medfører langsiktig nedbygging av norsk romindustri, som no omset for meir enn 7 mrd. kr årleg. Lat oss håpe at dei pågåande budsjettforhandlingane tek opp dette.

Den mest effektive måten å sikre norsk busetnad på Svalbard på er å leggje til rette for næringsverksemd. Skal ein lukkast, er det nokre grunnleggjande føresetnader som må på plass. Energi er ein slik føresetnad. Det må difor startast eit arbeid for å sikre energiforsyning gjennom å knyte Svalbard til sentralnettet i Noreg gjennom sjøkabel. I tillegg bør me sjå på lukka løysingar, t.d. i container som kombinerer avfallshandtering med produksjon av elektrisitet og vassboren varme.

Senterpartiet meiner det må gjennomførast ein prosess for å avklare Store Norske si framtidige rolle på Svalbard. Under komitébesøket vart det avdekt ulike syn på kva denne rolla skal vere. Mitt syn er at Store Norske skal vere ein aktiv aktør i Svalbard-samfunnet òg i framtida. Difor er dei drøftingane som går føre seg, dei diskusjonane som er både i det offentlege rom og i andre fora, svært viktige for å finne ut av kva som skal vere den rolla, og korleis ein i lag med både turisme og anna næringsliv kan byggje sterke og heilårige arbeidsplassar.

Turisme er utan tvil ei stor moglegheit for auka aktivitet og heilårsarbeidsplassar, men det krev respekt for det sårbare miljøet, og det krev ein samordna prosess for utvikling. Til Svalbard kjem ein anten sjøvegen eller med fly. Om regjeringa meiner noko med turistutvikling til øysamfunnet, må det byggjast større kai i Longyearbyen, etablerast fleire direkteruter til flyplassen og etablerast ein grensekontroll ved Svalbard lufthavn. Det er underleg at ei regjering som i alle samanhengar vil vere ei regjering for næringsutvikling, er så passiv i arbeidet med å sikre dei grunnleggjande elementa i å utvikle ei viktig næring for Svalbard – og for Noreg.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:53:48]: Svalbard-samfunnet er for det første eit veldig viktig og livskraftig samfunn i Noreg, som vi skal utvikle. Det er dessutan ei øygruppe som har ei heilt spesiell og viktig sikkerheitspolitisk rolle i det norske territoriet. I tillegg representerer Svalbard-samfunnet unike natur- og miljøverdiar, som det er viktig å forvalte på ein god måte. I grove trekk har regjeringa lagt fram ei god stortingsmelding, som tek opp i seg desse ulike perspektiva og fleire til, og saman med merknadene frå komiteen dekkjer dei mange av dei felte. Eg skal berre gje nokre utfyllande merknader.

For det første er det ingen tvil om at ein vesentlig del – større enn i dag – av framtidig næring og sysselsetjing på

Svalbard kjem til å vere knytt til forskning og utvikling, og at det å få eit endå breiare og betre tilbod av utdanningane som allereie er der, er sentralt. Difor er eg fornøgd med at vi no går vidare og utviklar ein langsiktig strategi for forskinga og ikkje minst varslar at vi skal leggje vekt på eit breiare og meir heilskapleg utdanningstilbod. Den polare forskinga, f.eks. den som Vitenskapsakademiet for polarforskning og andre driv med, vil vere viktig, men Svalbard har òg potensial for å utvikle breiare basar av forskning og utdanning.

Det same gjeld naturverdiane. Det er eit stort næringspotensial i reiseliv, og det er ingen tvil om at det kan utviklast på ein god måte i takt med naturverdiane. Men vi må samtidig vere klare over at dette er blant dei heilt unike, store villmarksområda som vi har på vårt territorium, at vi har eit heilt spesielt artsmangfald, og ikkje minst at Svalbard langt meir enn det meste av Noregs territorium er trua av klimaendringane. Som dei fleste sikkert er klare over, skjer oppvarminga om lag dobbelt så fort nær Arktis som ho gjer lenger sør, nærmare ekvator. Det vil føre til at sjølv ei oppvarming i tråd med togradersmålet kan ha betydeleg negativ effekt på naturmiljøet på og rundt øygruppa.

Det bringar meg til det neste målet – om å få ei klimanøytral og klimavennleg energiforsyning til Svalbard. Eg er svært glad for at det no er brei einigheit om at ein skal gjennomføre ei grundig utgreiing av det, inkludert alternativet med å sjå på elektrifisering gjennom kabel frå land. Eg merkar meg likevel at det ikkje ligg noka varig forpliktning til eit slikt mål i det som står der, og det er på bakgrunn av det SV har fremja sine forslag i innstillinga.

Vi vil frå SVs side fortsetje å støtte opp under ei berekraftig utvikling av Svalbard-samfunnet, bidra til at det kan fortsetje å vekse og utvikle seg, samtidig som det er i tett kontakt med norske myndigheiter, styrt av dei nødvendige interessene som ligg bak, og ta vare på naturmiljøet på ein god måte.

Med det tek eg opp SVs forslag i innstillinga.

Presidenten: Da har representanten Bård Vegar Solhjell tatt opp de forslagene han refererte til.

Rasmus Hansson (MDG) [12:57:41]: Det er bare noen få tiår siden jeg kunne kjøre milevis på fjordisen på Isfjorden og på Kongsfjorden på Svalbard. Jeg kunne kjøre fra Spitsbergen og over Storfjorden til Edgeøya og Barentsøya og jobbe der. I dag er dette utenkelig. I dag er tykkelsen på breene 20–30–40–50 meter mindre enn da jeg kjørte der. Det er umulig for meg å finne fram på Svalbard på basis av det jeg kunne om den øygruppen for noen få år siden.

Når vi snakker om Svalbards framtid, snakker vi først og fremst om framtiden til et økosystem og et landområde som er i ferd med å bli, ikke bare som representanten Solhjell sa, betydelig påvirket av klimaendringene, men ødelagt. De isavhengige artene – bjørn, ringsel, ismåke og andre – kommer til å forsvinne fra den regionen, og de kommer til å forsvinne derfra ganske fort. Det er bakgrunnen når vi skal tenke på dette samfunnets framtid – turismen, forskningen, den øvrige næringsvirksomheten og den politiske betydningen. Arktis og Svalbard smelter så spruten står, det er 20 grader over normal temperatur over Polhavet i disse dager.

Når Stortinget nå skal legge kursen for utviklingen av Svalbard-samfunnet de neste årene, hadde vi fortjent en mer offensiv, en mer retningsgivende melding enn den regjeringen har lagt fram. Jeg er redd jeg må karakterisere stortingsmeldingen fra regjeringen først og fremst som enda et digert pausesignal for Svalbard-politikken, og Svalbard-samfunnet hadde fortjent mer.

I 2014 la Miljøpartiet De Grønne fram forslag om å avvikle kullvirksomheten på Svalbard, fordi den virksomheten er totalt i utakt både med internasjonal klimapolitikk og med norsk internasjonal klimaretorikk, som i hovedsak går ut på å redde verden fra kull, og fordi Svalbards framtid helt åpenbart ligger et annet sted. Det ble nedstemt utfra den begrunnelse at det var farlig for Svalbard-samfunnet å avvikle kullvirksomheten. Siden har kullprisene sørget for at kullvirksomheten i praksis svært langt på vei er avvirket, og Svalbard-samfunnet har selvfølgelig, som vi minnet om, klart seg aldeles strålende, fordi det er et samfunn som har store utviklingsmuligheter, det er vitalt, det er ekstremt kunnskapstungt. Innenfor forskning, arktisk biologi, romfartsforskning, atmosfæreforskning, miljøovervåking, geofysikk, materialtesting og alt det andre som foregår og utvikler seg på dette området, er selvfølgelig utviklingsmulighetene veldig store, ved siden av turismen, som også har svært store utviklingsmuligheter, men – og det er viktig å understreke – ikke selvfølgelig utviklingsmuligheter så lenge det økosystemet som den turismen er basert på å vise fram, er i ferd med å forsvinne og allerede har forandret seg dramatisk. Det Svalbard-samfunnet trenger nå for å utnytte sitt utviklingspotensial og for å gjøre den jobben det samfunnet har for å ivareta norske interesser og norsk suverenitet på Svalbard, er entydige signaler om hvor det samfunnet skal, og de signalene kan i svært stor grad gis fra denne salen, fordi Svalbard-samfunnet ikke er et vanlig norsk samfunn. Det er et samfunn med en gjennomsnittlig botid på fire år. Det er et samfunn som i ekstremt stor grad er styrt av statlige bevilgninger og statlige føringer, og det samfunnet fortjener klare meldinger og klare retningslinjer. Det betyr f.eks. at det er synd at regjeringen har somlet bort ett og et halvt år på å la være å følge opp stortingsvedtaket etter Miljøpartiet De Grønnes forslag om å utrede en bærekraftig framtid, inklusiv energiforsyning på Svalbard, men det er hyggelig at Stortinget nå gjentar det vedtaket. Men det er skremmende at man nå igjen legger opp til 20–25 år med videre kullkraftverk. En klar avgjørelse i kullsakken er også avgjørende for framtiden til Store Norske, det er ikke et selskap som skal leve i en tornerosesøvn i håp om at de en dag skal våkne opp til høye kullpriser. Det er et selskap som fortjener å få vite at nå skal de over i den bærekraftige framtiden.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt president-plassen.

Statsråd Anders Anundsen [13:02:59]: Jeg ble et øyeblikk i tvil om representanten Hansson og jeg har lest samme stortingsmelding og samme innstilling, for jeg er enig med de fleste andre som har hatt ordet her i dag, om viktigheten av at vi opprettholder stabil og stø kurs når det gjelder Svalbard-politikken, og jeg mener at den retningen som Hansson etterlyser, i stor grad ligger både i meldingen og i innstillingen.

Jeg har lyst til å takke saksordføreren for å ha gjort et utmerket arbeid med denne saken, og komiteen for å ha engasjert også Svalbard-samfunnet i sitt arbeid med oppfølgingen av stortingsmeldingen. Det er jeg helt overbevist om blir satt veldig stor pris på i Svalbard-samfunnet.

Det er egentlig en stor dag. Dette er den femte Svalbard-meldingen som blir lagt frem. Jeg ser det er et stort engasjement i salen for Svalbard-samfunnet og Svalbard-meldingen – det er veldig bra. Det er det også i departementet, nesten hele Polaravdelingen er til stede her i dag. Det viser at det er et viktig politisk område både for regjeringen og for Stortinget.

Svalbard-politikken har alltid hatt det ved seg at den skal preges av kontinuitet og forutsigbarhet. De overordnede målene ved Svalbard-politikken ligger fortsatt fast, og det har de gjort over lang tid. Det gir rom for at det har utviklet seg et levende lokalsamfunn i Longyearbyen, med et stadig mer variert næringsgrunnlag. Meldingen slår fast at de overordnede målene for Svalbard-politikken fortsatt skal ligge fast. Det støttes av komiteen, og det er jeg glad for. For å ha langsiktighet og kontinuitet har vist seg å være et vellykket og velegnet virkemiddel for å møte utviklingen på Svalbard.

Som flere har vært inne på, har Store Norske hatt store utfordringer. Det har tradisjonelt vært et selskap som har vært en slags bærebjelke for Longyearbyen-samfunnet, og de siste årene har kullprisen ført til at Lunckefjellgruva og Svea nå står i driftshvile. Meldingen som er lagt frem, vier Longyearbyen-samfunnet ekstra mye oppmerksomhet, nettopp for å møte den utviklingen.

Longyearbyen-samfunnet har det jeg pleier å kalle «Svalbard-ånden». Den kraften som ligger i det lokalsamfunnet, det engasjementet, den evnen til å omstille seg og til å bidra for å gjøre det beste ut av selv de mest krevende situasjoner, er et utrolig viktig og stort gode på Svalbard. Vi så det bl.a. under den tragiske rasulykken i fjor, hvor hele Longyearbyen-samfunnet stilte opp sammen og gjorde alt de kunne for å stille opp for hverandre, både under selve håndteringen og i etterkant. Jeg synes det er flott at også komiteen i innstillingen har anerkjent det arbeidet som ble gjort i den sammenhengen.

Parallelt med arbeidet med meldingen – som legger opp til at Longyearbyen fortsatt skal være et viktig og godt sted å være for norske familier og være et stabilt og godt familiesamfunn – har regjeringen også foreslått en rekke grep, som har fått Stortingets tilslutning. Gjennom budsjettene for både 2015 og 2016 er det bevilget betydelige midler til omstilling, sysselsetting og videreutvikling, i tillegg til de tiltakene som er foreslått for 2017, og som ligger til behandling i Stortinget nå.

Vi er opptatt av at det fortsatt skal skapes arbeidsplasser på Svalbard – ikke først og fremst for å skape noen voldsom, ekspansiv vekst, men for i alle fall å sikre at en kan erstatte det bortfallet av arbeidsplasser som endringene i Store Norske har medført, selv om de endringene ikke har vært så dramatiske som det først lå an til at de kunne bli. Komiteen skriver i innstillingen at «det er viktig å legge til rette for en positiv utvikling av longyearbysamfunnet, ved å videreutvikle eksisterende næringer og legge til rette for etablering av nye næringer». Jeg mener at regjeringen har lagt til rette for det, i samsvar med innstillingen, i den meldingen som nå er fremlagt.

Det er viktig og naturlig å satse mer på utdanning, forskning, reiseliv og annen næringsvirksomhet. Jeg synes det er veldig hyggelig at saksordføreren fra Venstre skryter av regjeringens miljøkapittel i Svalbard-meldingen. Det er det verdt å merke seg, men det er også viktig å få frem balansen mellom miljøhensynene på den ene siden og næringsutvikling på den andre. Det er klart at disse tingene henger sammen, men det henger så godt sammen at man ikke kan ha en politikk som ødelegger det som på mange måter er salgsværdien av Svalbard. Derfor er denne balansen så enormt viktig.

Å satse mer på forskning og å utvikle en forskningsstrategi er viktig, og jeg ser frem til det videre arbeidet med oppfølgingen av meldingen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Kåre Simensen (A) [13:08:18]: Klimaendringene tar en stor plass i denne meldingen, og vi har selv registrert det som statsråden refererte til både i sitt innlegg og for noen dager siden: ekstremvær. Da blir søk og redning et aktuelt tema. Vi ser også at reiselivssatsingen går lenger og lenger nordover, med de stadig større utfordringene det vil medføre med tanke på å ha en god søk- og redningstjeneste. Samtidig ser vi at en er lenger og lenger borte fra kapasiteter som skal bidra i forbindelse med søk og redning. Vi vet også at sjøkart og kartlegging av farvannet rundt Svalbard er en utfordring i dag. Jeg har lyst å spørre statsråden om hvordan det arbeides med å få sjøkartene mer oppdatert, ikke minst mer enn de er i dag.

Statsråd Anders Anundsen [13:09:12]: Det er et arbeid som har pågått en stund. Det er fortsatt en del utfordringer med en del av farvannet rundt Svalbard og med farleder, og det foregår fortsatt kartlegging av farvannet rundt Svalbard.

Jeg synes representanten tar opp en veldig viktig problemstilling når det gjelder søk og redning. Det å drive søk og redning i nordområdene er generelt meget krevende. Det er store avstander og vanskelige kommunikasjonsforhold, det er kaldt, og det er en natur som er veldig brysk. Derfor er det bra å se at vi nå har styrket søk- og redningskapasitetene på Svalbard gjennom både et nytt sysselmannsfartøy, «Polarsyssel», og gjennom to likeverdige redningshelikoptre. I tillegg skjer det mye spennende på Svalbard. Røde Kors på Svalbard har utviklet egne redningspakker som kan transporteres ut med fly i de mest grisgrendte strøk, noe som gir mulighet for og kapasitet til å overleve lenger i påvente av hjelp. Det er fortsatt utfordringer med SAR, søk og redning i nord. Det vil det alltid være, men det skjer mye spennende utviklingsarbeid også.

Kåre Simensen (A) [13:10:18]: Det er nettopp dette siste som jeg har lyst å følge videre opp – det arbeidet som samarbeidspartnerne som inngår i prosjektet SARINOR, gjør. Komiteen har også vært tydelig på at regjeringen må bidra til trening og felles øvelser mellom aktører som forventes å bidra med søk og redning. Da er mitt naturlige spørsmål: Hva vil regjeringen og Justis- og beredskapsdepartementet gjøre for å følge opp det viktige arbeidet SARINOR har beskrevet i sine prosjekt?

Statsråd Anders Anundsen [13:10:53]: La meg først si at jeg er helt enig i at det å øve er ekstremt viktig. Vi gjennomførte for drøyt halvannet år siden Øvelse Svalbard, hvor litt av poenget var å teste ut en stor og alvorlig hendelse med et skipsforlis på Svalbard, hvor all kraft ble brukt for å mobilisere og bistå i øvelsen. Det hadde vi også stor nytte av under den tragiske skredulykken i fjor, hvor en hadde gjennomført øvelse, tatt opp læringspunkter og gjort mye riktig og viktig oppfølgingsarbeid. SARINOR er en svært viktig aktør for å bidra til å styrke samarbeidet om SAR i nord, naturligvis. Regjeringen støtter opp det arbeidet på alle mulige måter og bidrar med tilrettelegging for at dette skal videreutvikles.

Liv Signe Navarsete (Sp) [13:12:03]: Det er mange fine ord, både i innstillinga og i innlegg, om kor viktig næringsaktivitet er for å leggje til rette for busetnad på Svalbard. Til liks med i alle andre lokalsamfunn er det avgjerrande at folk har ein jobb. Det har vore sterke ynske frå fleire miljø på Svalbard om å utvikle reiselivet vidare, og ein opplever ikkje at ein har ei regjering som er aktiv og framoverlent når det gjeld dette. Debatten som har gått seinast – kanskje òg over lengre tid, men me har i alle fall registrert han det siste året – er debatten om passkontroll og tilrettelegging, slik at ein kan ta direktefly, internasjonale rute, til Svalbard. For mange vert det opplevd som fordyrande at ein må om fastlandet, og viss ein vil ha auka turisme, er det eit ynske frå Svalbard-samfunnet om å leggje til rette for det. Kvifor har ikkje regjeringa teke tak i dette?

Statsråd Anders Anundsen [13:13:07]: Jeg må si jeg er litt overrasket over den virkelighetsbeskrivelsen som representanten her kommer med – som om vi ikke har en regjering som er fremoverlent når det gjelder næringsutvikling. Jeg har vært mye på Svalbard selv, fordi jeg er opptatt av å ivareta rollen som Svalbard-minister. Jeg har deltatt på næringslivskonferanser, jeg har støttet opp under arbeidet med en næringsplan og en reiselivsplan som aktørene har gjort en kjempejobb med. Vi har bidratt med finansiering og kompetanse. Når jeg snakker med næringslivet der oppe, opplever jeg det motsatte av det representanten Navarsete hevder hun opplever. Jeg opplever nemlig et næringsliv som er svært glad for at vi har en regjering som virkelig satser på næringsutvikling på Svalbard, som bidrar til å legge til rette for helhetlig satsing, som tar på alvor de innspillene som kommer fra næringslivet, nettopp med sikte på å legge til rette for videre næringsutvikling. Så vi snakker åpenbart med ulike mennesker, representanten Navarsete og jeg.

Når det gjelder direkteflyvninger, er det ikke den typen direkteflyvninger i dag. Det er samferdselsmyndighetene som må forholde seg til de søknader som eventuelt kommer.

Liv Signe Navarsete (Sp) [13:14:10]: Dette var ein veldig fin tale, igjen med veldig mange fine ord om kva regjeringa gjer, men med veldig lite konkret innhald. Eg ynskjer meir konkrete svar.

Når det gjeld passkontroll, vil eg tru at det kjem innanfor statsrådens ansvarsområde, sjølv om han skyv ansvaret for samferdsle ifrå seg, og det kan jo vere naturleg nok. Men som Svalbard-minister vil eg tru at statsråden òg har

eit heilskapleg ansvar for utviklinga på Svalbard, anten det gjeld å byggje ny kai, leggje til rette for direktefly-ruter eller anna som ligg under eit anna departement, men som må vere ein del av den heilskaplege diskusjonen, saman med forskning, utvikling osv. Så eg gjentek spørsmålet og håpar eg får eit litt meir konkret svar enn ein hyllingstale denne gongen:

Vil statsråden leggje til rette for at ein kan få ein passkontroll og dermed leggje til rette for at ein òg kan få direkterute til Svalbard?

Statsråd Anders Anundsen [13:15:10]: Det fine med fine ord er at de ofte kan beskrive gode handlinger, og det er det jeg forsøkte å gjøre i mitt forrige svar, for det er faktisk gjennomført veldig gode tiltak fra regjeringens side, og det støttes opp fra Svalbard-samfunnet. Det synes jeg vi skal anerkjenne.

Når det gjelder passkontroll, har regjeringen nå foreslått for Stortinget å styrke Sysselmannens tilstedeværelse på Svalbard lufthavn, Longyear, bl.a. gjennom å øke med tre sysselmannsbetjenter på Svalbard. Det er ikke passkontroll på Svalbard i dag, og det er ingen grunn til å etablere det i dag, med mindre de forholdene med f.eks. direkteruter endrer seg. Da vil Svalbard måtte håndteres på en annen måte enn det som er tilfellet i dag. Vi har stor oppmerksomhet rundt det, og vi må tilpasse oss den utviklingen som kommer. Jeg kan verken bekrefte eller avkrefta at det på kort sikt vil være behov for å etablere passkontroll, men det vil det være hvis vi kommer i en situasjon med direkteflyvninger til Svalbard. Det er charterflyvninger til Svalbard i dag, men på grunn av helt særskilte ordninger har vi likevel ikke behov for å etablere passkontroll på ordinær måte, men likevel behov for økt tilstedeværelse.

Trine Skei Grande (V) [13:16:33]: Etter at Stortinget var ferdig med sin behandling og innstilling var avgitt, er det en ting som har skjedd som har opprørt mange i Svalbard-samfunnet, nemlig at det diskuteres å legge ned jettfly-kapasiteten ved Universitetssykehuset i Tromsø. Jeg tror at det som skjedde med Svalbard-samfunnet under den forferdelige rasulykken, ikke bare var at alle forsto hvor mye man var villig til å stille opp for hverandre, men også hvor avhengig man er av at storsamfunnet er der når krisen skjer.

Jeg lurer på om statsråden, som er ansvarlig for Svalbard, og som har instruksjonsmyndighet over en enhet som har vært veldig skeptisk til det som skjer, nemlig Sysselmannen, har noen tanker om hvordan man kan redde dette flyet og redde den tryggheten som flybasen faktisk er for Svalbards befolkning.

Statsråd Anders Anundsen [13:17:24]: Det å ha gode forbindelseslinjer til fastlandet under store og alvorlige hendelser er veldig viktig for beredskapen på Svalbard, og det er også viktig for å sikre at en har et helsetilbud som er stabilt og godt, og som også sikrer at de som trenger helsehjelp, får det raskt. Helsetilbudet på Longyearbyen sykehus er styrket den siste tiden, men det er de regionale helseforetakene som er ansvarlig for tilbringer-tjenesten, også for ambulansefly. Det er i den prosessen at det er besluttet at en ikke har økonomi til å ha et jettfly i Tromsø. Meg bekjent har de vel ikke den kapasiteten heller i dag. Det de har gjort, er å etablere et jettfly på Garder-

moen som skal kunne brukes også til Svalbard ved behov, og etter det jeg har fått opplyst fra Helse- og omsorgsdepartementet i dag, vil det kunne brukes og kan transportere personer omtrent like raskt som et propellfly gjør det i dag. Så kapasiteten opprettholdes, men den forbedres ikke i samsvar med det Helse Nord skulle ønske.

Rasmus Hansson (MDG) [13:18:44]: Regjeringen varsler i stortingsmeldingen at det nåværende kullkraftverket i oppgradert tilstand skal ha en varighet på ytterligere 20–25 år. Samtidig er det fra veldig mange hold ønsker og planer om forskjellige typer ny næringsutvikling på Svalbard, inkludert ganske store ønsker om f.eks. ny havn og kai – sterkt energikrevende tiltak. Statsråd Tord Lien har i svarbrev til energi- og miljøkomiteen gjort det klart at kabel fra fastlandet, etter hans oppfatning, er økonomisk totalt urealistisk. Spørsmålet er da: Vil statsråden sørge for at det vil bli lagt inn betydelige midler med en veldig tett tidsramme for å utrede et bærekraftig energialternativ til Svalbard-samfunnet?

Statsråd Anders Anundsen [13:19:39]: Fremtidig energiforsyningsordning på Svalbard er helt grunnleggende – særlig for Longyearbyen – for at en skal kunne ha en langsiktig strategi for videre bosetting og styrking av Longyearbyen-samfunnet. Nå vil de oppgraderingene som skjer på det eksisterende kullkraftverket, gi oss 20–25 år på å utvikle det. Det er noe som kan gå mye raskere, men det er veldig krevende for meg allerede nå å si at vi skal sette veldig stramme tidsrammer for det arbeidet som komiteen enstemmig mener skal gjøres, og som jeg er veldig fornøyd med at komiteen mener skal gjøres, nemlig å legge til rette for å utrede hvilke energibærere som vil være mest fornuftig på Svalbard. Det kan igjen generere både nye arbeidsplasser og ny teknologi, som kan være eksportrettet fra norsk side. Det å fokusere på arktisk energi tror jeg kommer til å være viktig fremover. Så jeg er glad for at vi har fått dette ekstra puffet fra Stortinget, som er i samsvar med stortingsmeldingen, men jeg kan ikke gi noen konkret tidsrammer for det arbeidet.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

Anniken Huitfeldt (A) [13:20:59] (komiteens leder): Svalbard er en viktigere del av Norge enn tidligere – fordi miljøproblemene på Svalbard gjør oss mer sårbare, fordi nordområdene er viktigere geopolitisk, og fordi samarbeidet i nord bidrar til avspenning. Svalbardtraktaten gir oss et sterkt statlig ansvar for å drive god forvaltning på øygruppa.

Stortingsmeldinga om Svalbard er mer en løypemelding enn en retningsmelding. Samtidig er vi fra Stortingets side tilbakeholdne med å instruere regjeringa i spørsmål som er av stor strategisk interesse for Norge. Men vi hadde nok ønsket oss en mer konkret retning. Noe har vi staket ut i komiteinnstillinga, andre spørsmål må regjeringa selv jobbe mer med. Er det Store Norske som skal drive næringsutvikling? Store Norske kan kull, men det er definitivt ikke framtida på Svalbard. Spørsmålet er om det er selskapet som skal drive ny næringsutvikling. Fordelen er jo at dette selskapet er underlagt staten, men andre statlige aktører, som museer og Statsbygg, kan godt ta over Gruve 3 og eiendommene i Longyearbyen. Vi får dessverre ingen

retning i denne meldinga. Det må regjeringa snarest greie ut.

Svalbard er en del av Norge hvor vi trenger at flere norske familier bosetter seg. Samtidig setter miljøet klare begrensninger for aktiviteten. Turisme må foregå innenfor bærekraftige rammer. Utfordringen er at havna er for liten, og vi må sørge for at de som går i land fra store cruiseskip, legger igjen penger, ikke bare utslipp. Da må cruiseskiptrafikken være bærekraftig. Spørsmålet om passkontroll er viktig hvis det kommer direkteflyvninger fra andre land. Men også her er det gode grunner til at Stortinget er tilbakeholdne med å instruere. Regjeringa må greie ut dette innenfor det som er Svalbardtraktatens rammer.

Forskning er blitt den viktigste næringen både i Longyearbyen og i Ny-Ålesund. Også her er det viktig at vi som vertsnasjon tar vårt ansvar. Polarinstittutets rolle skal ivareta dette i Ny-Ålesund. Universitetssenteret på Svalbard er helt avgjørende for å samordne forskningsinnsatsen i Longyearbyen.

Jeg var nok litt overrasket over statsrådets tone i replikordvekslingen. Straks han fikk en utfordring, ble han nærmest fornærmet. Det er det ingen grunn til. Det er et stort engasjement for Svalbard her i Stortinget. Nå er det opp til regjeringa å følge opp med konkrete tiltak. Det er ikke et stort problem – det er en fordel for Svalbard.

Torhild Aarbergstotten (H) [13:24:19]: Svalbard og samfunnet på øygruppen er i endring. Det er særlig to forhold som er iøynefallende: Klimaendringene som er globale, men som gir seg store utslag i Arktis, og at den største næringsaktiviteten har stoppet opp – eller i beste fall har tatt en pause. I et klimaperspektiv er det vel lite trolig at kulldrift er den mest framtidrettede næringen i årene som kommer. Disse endringene gjør at Svalbard-politikken blir enda viktigere enn den har vært. Skal vi opprettholde vår suverenitet og opprettholde en stabil bosetting, må vi lykkes med å endre Svalbard-samfunnet og legge til rette for nye næringer og strukturer for framtiden.

Beskyttelse av naturmiljøet er en av de lange linjene i Svalbard-politikken, og bevaring av Svalbards særegne villmarksnatur har lenge vært et av de overordnede målene for Svalbard-politikken. Dette ligger fast.

Svalbard har en internasjonalt viktig og verdifull natur- og kulturarv som Norge har et særskilt ansvar for å bevare. Det legger regjeringa opp til at vi skal videreføre og forsterke.

Samtidig må forvaltningen av Svalbards natur- og kulturminner ta hensyn til at både samfunnet og miljøet på Svalbard er i endring, og legge til rette for nødvendig omstilling og videreutvikling i samsvar med de målene som er satt. Miljøregelverket og målene for miljøvernet på Svalbard setter rammer for all virksomhet. Innenfor disse rammene er det imidlertid handlingsrom for å utvikle virksomhet knyttet både til reiseliv, forskning, høyere utdanning og andre naturlige næringer som ligger til et samfunn i endring.

For å sikre en slik helhetlig og langsiktig forvaltning vil regjeringa videreføre arbeidet med forvaltningsplaner for verneområder på Svalbard. Disse planene skal legge til rette for aktivitet i samsvar med vernets formål og vernebestemmelsene. Et viktig mål er også å tilpasse forvaltningen til de raske endringene i klima- og miljøforhold man står overfor på Svalbard.

For å legge til rette for aktivitet og sikre god samordning av forvaltningen i og utenfor verneområdene i Forvaltningsområde 10 skal det her utarbeides forvaltningsplaner som omfatter både vernede områder og områder som ikke er vernet.

Utgangspunktet for endringer er gode, og selv om ulike typer av aktivitet på og ved Svalbard har økt, vurderes påvirkningen som følge av ferdsel og annen lokal aktivitet som foregår i dag, som moderat. Regjeringa vil derfor videreføre det vernet man har i dag. Samtidig vil nødvendige tilpasninger og fleksibilitet for å håndtere klimaendringer og økende aktivitet bli ivaretatt. Kontinuerlig endring i framtidig miljøforhold er dermed noe miljøforvaltningen må ta hensyn til, og som både reiseliv og annen virksomhet må tilpasse seg.

I en tid med behov for omstilling og utvikling av nye næringer og aktivitet peker reiseliv, forskning og høyere utdanning seg ut som nærliggende aktiviteter å bygge videre på. Konkret blir det viktig å legge til rette for bygging av næringshytter og bruk av midlertidige installasjoner for reiselivet vinterstid og bedre rammer for ikke-motoriserte reiselivsprodukter som ski og hundesledeturer.

Til slutt: I den tid vi nå lever i, blir det fornuftige å legge til rette for at Svalbard kan bli et klimanøytralt samfunn. En enstemmig komité ber derfor regjeringa våren 2017 om å igangsette en bred utredning av mulighetene for framtidig energiforsyning på Svalbard basert på bærekraftige og fornybare løsninger.

Denne meldinga legger grunnlag for den endring som må skje på Svalbard – og gjennom gode prosesser vil den kunne gjøre Svalbard til et klimanøytralt samfunn i Arktis.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [13:28:29]: La meg starte med et kompliment til alle som bor og jobber på Svalbard. Hvis det finnes et eget folkeslag i Norge, er det utvilsomt de som har oppholdt seg på Svalbard over lang, lang tid. Jeg tror det gjør noe med en. Jeg tror man blir påvirket personlig i måten man håndterer livet på. De eneste andre som er i nærheten av det samme regimet, er folk fra Finnmark. Dette er altså et kompliment – la det ikke være tvil om det.

Justis- og beredskapsministeren sa i tillegg noe viktig. Han pratet om Polaravdelingen. Hvis det er noe jeg har lært etter elleve år i justiskomiteen, er det at man ikke tukler med Polaravdelingen. La det ikke være noen tvil, hvis noen trodde det.

Så til innstillingen. Jeg skal tillate meg å være forsiktig kritisk, for jeg har lest innstillingen og synes den er gjennomgående bra, men jeg tillater meg allikevel å komme med et par påpekninger. Når det gjelder raset som gikk i fjor, skriver man i innstillingen at vurderingen fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

«viser at den umiddelbare innsatsen av berørte, frivillige og den organiserte redningstjenesten bidro til at ikke flere liv gikk tapt.»

Det er ikke hundre prosent riktig. I evalueringen fra DSB står det at det er «stor sannsynlighet for (...)». Jeg tenker at sånne nyanser av og til er viktige. Spesielt for dem som leser om det Stortinget holder på med, er det vel greit at Stortinget er så korrekt som overhodet mulig. Derfor synes jeg at det var på sin plass iallfall å nevne det fra denne talerstolen.

I tillegg hadde jeg ønsket meg – og jeg tar selvkritikk for at ikke justiskomiteen har gjort noe med det – at man hadde sagt noe mer om Kystvaktens rolle rundt Svalbard. Jeg mener at Kystvakten er en kjempeviktig institusjon der oppe. Den har selvfølgelig et annet ansvar enn bare å tenke på Svalbard, men i et nordområdeperspektiv, i et Svalbardperspektiv, i et sjøfartsperspektiv er Kystvakten utvilsomt viktig for Svalbard-samfunnet, som den er for nordområdene som sådanne.

Det samme gjelder fokuset på helikoptertjenesten på Svalbard. Jeg er kjempefornøyd med at man nå har fått på plass to likeverdige maskiner. Husker jeg ikke feil, gjorde Stortinget et vedtak 16. mai 2002, der man anbefalte at man måtte ha to likeverdige maskiner på Svalbard. Det har tatt sin tid. Hvorfor kan være en annen debatt, men faktum er at man har gjort noe med det, og man har kommet lenger.

Jeg er veldig glad for at utenriks- og forsvarskomiteen fokuserer på søk og redning. Når man driver med politikk, får man ofte politiske hjertebarn. For min del er søk og redning en av de viktigste tingene. Grunnen er ganske enkel: Når nøden er størst, trenger man den viktigste hjelpen. Vi har gode tradisjoner innen søk og redning i Norge. Vi har av og til møtt på noen skikkelige utfordringer før vi etablerte den norske redningshelikoptertjenesten i Forsvaret. Den ble etablert etter en stor ulykke i havområdene sønnenfor her. I tillegg har vi i nyere tid opplevd hendelser som har testet oss. Av og til blir vi testet og avslørt. Derfor synes jeg det er et kjempegodt initiativ. Jeg ser ikke bort fra at justiskomiteen kommer til å ha noen lignende merknader i sitt budsjettforslag for neste år. Men en internasjonal søk- og redningsenhet på Svalbard tror jeg ville være bra. Det ville være bra ut fra flere hensyn. Det ene er at Svalbard-samfunnet har en logistikk få andre områder så langt nord har.

Jeg har besøkt Alaska, og jeg må si, med all mulig respekt for amerikanerne: De har noen begrensninger innen søk og redning. Canada har noen fantastisk store områder og veldig, veldig lite verktøy. Det betyr etter mitt skjønnsplutselig en utfordring som er større enn det de vil være i stand til å håndtere på godt og forsvarlig vis. Danmark styrer over Grønland, har noen få ressurser, men ingen store ressurser. Da er vi tilbake til oss selv. Nå har vi altså to likeverdige maskiner på Svalbard. Vi har på vei inn nye redningshelikopter som jeg selv hadde gleden av å se for to uker siden. Dette vil være med og løfte totaliteten i redningstjenesten vår. Vi er gode til dette, og det er ingen grunn til at vi ikke skal fortsette med det. Derfor synes jeg at regjeringen bør ta signalet fra komiteen og fra Stortinget og jobbe videre med dette.

Så vil jeg nevne SARINOR, som også representanten Simensen var inne på. De har lagt fram en rapport på 751 sider, hvis jeg ikke husker helt feil – lettlestversjonen for diverse statsråder. Der kommer det mange gode innspill, men det er også noen utfordringer, fordi man snakker om Polarkoden. Per i dag, slik jeg forstår det, mangler man rett og slett utstyr som gjør at man kan overleve de fem døgnene det er forventet at man skal greie seg selv, før man får hjelp. Det er en uløst utfordring som jeg forventer at regjeringen følger opp. I tillegg til det forutsetter jeg og håper at Stortinget, som det har gjort til nå, fortsatt fokuserer på å ta vare på Svalbard-samfunnet.

Kåre Simensen (A) [13:33:39]: Jeg har lyst til å gi en tilbakemelding til representanten Ellingsen: Hele Finnmarks-benken er enig i den beskrivelsen av oss finnmarkinger.

Det er en viktig debatt for både Svalbard-samfunnet og Fastlands-Norge vi har her i dag. Komitéinnstillingen viser også at det er bred politisk enighet om at alle partiene vil bidra for å skape et attraktivt og spennende framtidens Svalbard.

Arbeiderpartiet ser på nordområdene som vårt viktigste strategiske satsingsområde i utenrikspolitikken, og det inkluderer selvsagt Svalbard. Svalbard og Longyearbyen har et nasjonalt og internasjonalt fokus knyttet til bl.a. miljø, sikkerhet og beredskap i Arktis, forskning og utvikling, næringsutvikling og kunnskap – akkurat slik vi i komiteen fikk se under vårt besøk der i vår.

Norge er det eneste landet som også har en utbygd infrastruktur på 78 grader nord. Vi har riktignok en del utfordringer, men utgangspunktet er veldig bra for å kunne utvikle Svalbard-samfunnet videre. Arbeiderpartiet vil i den forbindelse være en konstruktiv deltaker for å legge til rette for ny næringsvirksomhet, som kan sikre bosetting og aktivitet på Svalbard i årene som kommer. Arbeiderpartiet vil være tydelig på at all næringsvirksomhet, ressursutnytting og forskning må skje innenfor de rammene hensynet til bevaring av Svalbards unike naturmiljø og kulturminner setter.

Store Norske har vært og vil være en viktig aktør som vi må og bør forholde oss til når Svalbard-samfunnet skal møte en ny morgendag. I den forbindelse er det viktig å sikre og ikke minst videreføre den store kompetansen gruveselskapet sammen med andre bedrifter har innen bergverk og industriell virksomhet i nord. Dette er viktig for den videre utviklingen på Svalbard, men også for Nord-Norge og nordområdene for øvrig. Potensialet for regional industriutvikling, produktutvikling, teknologiutvikling og annen anvendelse av den kompetansen er stort, slik også innstillingen peker på.

Vi har sett at det siden 1990-tallet har vært en formidabel utvikling av turismen på Svalbard. Reiseliv er i dag av stor betydning for samfunnsutviklingen i Longyearbyen, som mange som har hatt ordet før meg, har pekt på. Utfordringen er at det må utvikles flere helårige arbeidsplasser. Arbeiderpartiet ønsker å legge til rette for videre satsing på reiselivet, men vi vil være tydelig på at det må skje innenfor de rammene som strenge miljøkrav og miljølovgivning gir. Søk og redning er i denne forbindelse veldig viktig. Jeg er helt enig med representanten Ellingsen, som tok opp det viktige temaet, så jeg skal ikke gjenta det, men det lå også til grunn for mine replikker til statsråden tidligere i dag.

Forskning har stor betydning på Svalbard. Ikke bare de norske forskningsmiljøene, men også internasjonal forskning har fått stor plass til det som skal forskes på, og mulighet til å forske på bl.a. klimaendringene på Svalbard og hva slags konsekvenser det vil måtte få for det globale klimaet og miljøet. Det er veldig viktig at vi ivaretar det. Det har også vært et tema mange har berørt, så jeg skal ikke gå så veldig langt inn i det, men det forskningsmiljøet som er på Svalbard, er det i hvert fall viktig å ivareta.

Helt til slutt: Det er bred politisk enighet om at de overordnede målene i Svalbard-politikken må ligge fast. Vi vet at mange nasjoner har sine øyne rettet mot Svalbard. Sval-

bard er i denne meldingen først og fremst i et innenrikspolitisk fokus, men interessen rundt Arktis gjør at Svalbard også er viktig i et geopolitisk perspektiv. Av den grunn er det grunn til å tro at norsk Svalbard-politikk er av stor interesse også for andre nasjoner. Russland er nærliggende å trekke fram i denne sammenhengen, og erfaringer over år viser at man kan samarbeide på en god måte til gunst for begge land. Interessen fra mange andre land gjør at det er viktig å føre en konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten på Svalbard. En korrekt overholdelse av Svalbard-traktaten og kontroll med at traktaten blir etterfulgt, blir fortsatt viktig.

Frank Bakke-Jensen (H) [13:38:45]: Det er sikkert mulig å skape god retorikk rundt spørsmålet om hvorvidt samfunnet er i større endring enn tidligere – eller, mer korrekt, om endringene skjer raskere enn før.

For Svalbard-samfunnet er det i alle fall slik at usikkerheten rundt disse spørsmålene er stor. Klimaendringene er en realitet, og på Svalbard ser man helt konkret resultatene av disse – og utfordringene og mulighetene dette kan gi for nye næringsveier.

Et endret energimarked på grunn av strengere utslippskrav og på grunn av et økt volum av billigere energi i markedet gir kullprodusentene store utfordringer. Svalbard, med sitt ensidige næringsliv, blir da også ekstra påvirket av disse endringene. Jeg sier «påvirket» og ikke «rammet», da jeg mener Norge, uavhengig av energisituasjonen, bør legge til rette for et mer mangfoldig næringsliv på øygruppa.

Svalbard er et sterkt kunnskapssamfunn. De har et sterkt næringsliv, og det er et sterkt kunnskapssamfunn i kraft av dem som bor og virker der. En lønnsom og mangfoldig næringsaktivitet er et viktig ankerfeste for en fortsatt stabil norsk tilstedeværelse på øygruppa.

En slik omstillingsprosess starter med energiforsyningen. Mer, renere og stabil energiforsyning er en forutsetning for all næringsutvikling. Derfor mener jeg komiteens flertallsinnstilling adresserer dette meget godt.

Det neste punkt i en slik satsing er et godt planverk. Det vil på grunn av øygruppas geografiske plassering, men også på grunn av dens sårbare natur, være nødvendig med en arealplan som kombinerer hensynet til vern og næring. Riktig bruk er det beste vern, og en arealplan som gir forutsigbarhet for næringsutvikling innenfor klare rammer, blir her et viktig arbeid – et nøytralt rammeverk som legger til rette for næringsaktivitet i henhold til traktatens idé.

Vi møter næringsaktører som formidler eksempler på uforutsigbarhet når man viser til gjeldende planverk. Man bør ikke se bort fra at dette kan legge en demper på viljen og lysten til å investere i næring. Det bør man unngå.

Så litt om statens rolle: Svalbard har vært velsignet med en sterk statlig rolle som næringsaktør i alle år. Denne rollen bør ikke nødvendigvis bli svakere, men den bør nok endres. Et Store Norske i kne kan fort legge seg som en ubehagelig klam hånd over de aktørene som vil utvikle næring på øygruppa. Derfor var det et godt og riktig grep av næringsministeren å kjøpe ut eiendommer fra selskapet heller enn ukritisk å sprøyte inn mer midler i Store Norske. Jeg registrerer også at komiteen i innstillingen ikke har registrert at statsråden har løftet selskapet opp fra kategori 3 til kategori 4 – man spisser altså selskapet mer med et po-

litisk budskap og et politisk formål. Det er også et riktig grep, mener jeg.

Allikevel må det være på sin plass å påpeke viktigheten av at staten er en god eiendomsforvalter der oppe. Man må gi forutsigbare rammer og et skyv til dem som vil utvikle næring der. Man bør ikke bli en brems, slik man kan få inntrykk av i enkelte reportasjer fra Svalbardposten og i kontakt jeg har hatt med både reiselivs- og finansaktører på øygruppa. I dette ligger nok også næringskomiteens merknader om å se konkret på Store Norskes rolle i framtida.

Infrastruktur er en forutsetning for all næringsutvikling, med mindre man skal plukke moltebær og ikke engang trenger spann. All næringsutvikling er avhengig av det, så også på Svalbard. Det er mange og gode planer for etablering av infrastruktur. I et næringsperspektiv er det et poeng som er viktig. Dette må være infrastruktur som legger til rette for mange aktører. Det er naturlig at man investerer i kai, men med et stort antall aktører er det straks mer betenkelig å se mange planer for statlig eide industribygger i forbindelse med kaianleggene. Her mener jeg Svalbard-samfunnet har mye å tjene på at man aktivt legger til rette for mangfoldighet. Den lokale debatten om flytebrygger i eller utenfor småbåthavna skal jeg ikke legge meg opp i, men den viser behovet for at man fra offentlig hold er krystallklar på hva som er det offentlige ansvar. Å nekte en privat aktør å etablere seg, med den begrunnelsen at dette kan forkludre planene det offentlige har for å investere på øygruppa, er ikke framtidrettet lokalpolitikk. Det må legges til rette for private aktører også når det kommer til etablering av nødvendig infrastruktur. Dette er en viktig forutsetning for sunn næringsutvikling.

Vi har mange samfunn i Norge som har vært i samme situasjon som Svalbard, med behov for å omstille næringslivet. Vi har også gode offentlige institusjoner med kompetanse på omstillingsarbeid. Vi har samfunn som kan vise til at man har lyktes med omstilling, og vi har samfunn der man har lyktes i mindre grad.

Ett fellestrekk ved de samfunnene som har lyktes, er at de har klart overgangen til et endret, omstilt og framtidrettet næringsliv. Ved å kombinere statlig innsats på infrastruktur og kunnskap har mange samfunn klart å etablere et bærekraftig næringsliv. Med den befolkningen man har på Svalbard, med det kunnskapsclusteret man har der med tanke på det å leve og virke der, er jeg helt sikker på at denne metoden også vil fungere på Svalbard.

Odd Omland (A) [13:43:48]: Det er viktig å understreke at Stortinget gjennom behandlingen av denne meldingen er samlet omkring de fem overordnede målene i norsk Svalbard-politikk, bl.a. at Svalbard-politikken skal forvaltes aktivt i tråd med Svalbardtraktaten, og at Svalbard-politikken skal være preget av kontinuitet og forutsigbarhet.

Ett av hovedmålene i Svalbard-politikken er opprettholdelsen av det norske samfunnet på øygruppen. Dette målet har først og fremst vært oppfylt gjennom Longyearby-samfunnet. Det er et samfunn som har vært i konstant endring gjennom mange år, men nå skjer utviklingen hurtigere, og omveltningen er blitt større enn forutsatt i samtlige tidligere Svalbard-meldinger.

For å oppnå våre målsettinger for Svalbard og Svalbard-samfunnet vil videre næringsutvikling være et av de

bærende elementene. Arbeiderpartiets stortingsgruppe utarbeidet derfor allerede i mai 2015 en egen næringsstrategi for Svalbard, og da så vi på de store utfordringene knyttet til kulldriften som lenge har vært hovedpilaren i hele Svalbard-samfunnet. I strategien fremmet vi forslag til nye satsinger for å sikre vekst i næringsutviklingen på øygruppen.

Store Norske har vært en av de bærende pilarene og bidratt til stabil helårig norsk aktivitet og bosetting på Svalbard. Store Norske har hatt kulldriften som sin hovedvirksomhet. Når denne nå står i stor endring først og fremst på grunn av utfordringer med lønnsomhet, er det viktig at det statlige eierskapet i selskapet framover forvaltes på en slik måte at det understøtter målsettingen vi har med Svalbardpolitikken, samtidig som vi kan bygge videre på den arktiske kompetansen som er samlet på øygruppen. Derfor er det viktig at regjeringen med bakgrunn i situasjonen starter en prosess og kommer raskest mulig tilbake til Stortinget for å avklare Store Norskes rolle på Svalbard. I den sammenheng er det viktig å få en avklaring av selskapets retning og strategi framover både når det gjelder gruvedrift, boligutvikling, infrastruktur og eventuelle nye forretningsområder. Disse avklaringene bør også belyse hvordan det statlige eierskapet i Store Norske kan bidra til å ivareta de overordnede målene i norsk Svalbard-politikk.

Videre utvikling av havnen i Longyearbyen er viktig for å få til økt næringsvirksomhet, men også i et beredskapsmessig perspektiv. Oppfølgingen av KVVU-en blir derfor viktig for å komme i gang med bygging av ny og større og mer hensiktsmessig havn. Stoltenberg-regjeringen la inn ny havn i sin siste vedtatte NTP.

Komiteen presiserer også, som jeg også vil understreke, viktigheten av at regjeringen igangsetter en bred utredning av framtidens energiforsyning. Denne må vektlegge en sikker og stabil energiforsyning som dekker dagens behov, men må også legge til rette for videre næringsvirksomhet.

Til slutt vil jeg understreke Svalbards betydning når det gjelder romfart. Fra Arbeiderpartiets side mener vi utviklingen av romfartsvirksomhet på Svalbard vil kunne bidra til å styrke norsk høyteknologisk romindustri. I den sammenheng synes jeg det er underlig at regjeringen kan være med på å slå bena under norsk romindustri i sitt forslag til statsbudsjett ved å kutte i EØS-frivillige programmer. Det vil også kunne gå ut over tilgangen til informasjon knyttet til overvåking av nordområdene. Det får vi komme tilbake til i budsjettprosessen.

Kent Gudmundsen (H) [13:48:40]: Det har alltid vært bred partipolitisk enighet om Svalbard-politikken. Stortinget har i denne sammenheng vanligvis behandlet en justering av den helhetlige politikken for Svalbard gjennom en Svalbard-melding hvert tiende år. Den siste var visst i 2009.

Når vi allerede nå behandler en ny, er det uttrykk for et behov for å ta tak i utfordringene i kjølvannet av nedbemanningen ved Store Norske, og at regjeringspartiene ønsker å følge utviklingen og omstillingen i Longyearbyen og på Svalbard tett i tiden framover. Det er nødvendig for fortløpende å vurdere behovet for omstillings- og næringsutviklingstiltak som kan støtte opp under målene i det som er vår felles Svalbard-politikk.

Viktige grep er allerede tatt. Jeg vil berømme regjeringen for å ha gått raskt inn med avbøtende tiltak for å møte denne situasjonen som vi har sett, bl.a. ved store grep som

å sikre muligheten for driftshvile på Svea og Lunckefjell, kjøp av eiendomsmasser ved Store Norske, forslaget om å styrke sikkerheten ved lufthavnen og 2,5 mill. kr som skal gå til kunstnerresidens og -verksted. Slik bidrar man med et mangfold av tiltak til et større handlingsrom, og gjennom denne meldingen får vi også en helhetlig tilnærming til de signalene Stortinget ønsker å gi for videre utvikling på en rekke områder for dette samfunnet.

Jeg registrerer også at Helse Nord styrker bemanningen ved lokalsykehuset, som trygger innbyggerne mer enn tidligere. Det er viktig at vi bygger et grunnlag for samfunnet på Svalbard, som står seg over tid, og som kan få flere ben å stå på som helhet. Dette vil gi økt trygghet og forutsigbarhet, og da er det også viktig at vi greier å komme med gode svar i forbindelse med en nødvendig boligutbygging i lokalsamfunnet. De store og langsiktige spørsmålene, som også krever rask avklaring, er knyttet til stabil tilgang på ren energi og sikker kommunikasjon, også ute til havs. Dette er det viktig at vi sammen finner gode og ikke minst framtidsrettete og bærekraftige løsninger for.

Som medlem av utdanningskomiteen vil jeg spesielt trekke fram satsingen på forskning og høyere utdanning. Her legges det opp til en overordnet strategi, og i tillegg er viktige grep allerede tatt for Ny-Ålesund, som bl.a. vil sikre og videreutvikle en tydelig norsk vertskapsrolle. I statsbudsjettet for 2017 foreslås det investeringer som forsterker nettopp dette. Vi har allerede en sterk tilstedeværelse med mange miljøer som kan bygge videre opp under forskningsfeltet, og en godt utbygget fiberkabel med redundans gjør at satellittdata og andre store dataoverføringer er mulig og ikke minst også veldig driftssikkert. Dette igjen åpner for mange andre spennende muligheter.

For å bygge opp under ulike kompetansemiljøer er også utflytting av statlige kompetansearbeidsplasser til f.eks. Longyearbyen et virkemiddel som jeg mener er positivt, og som jeg hilser velkommen som et veldig viktig signal fra regjeringen når man driver viktig omstilling og modernisering av statlig virksomhet.

I tillegg er det viktig å bygge opp under en mulig voksende reiselivsnæring, som flere har vært inne på. Deriblant er Kystverkets KVVU for havneinfrastrukturen i Longyearbyen veldig viktig og et viktig skritt videre for å utvikle nye muligheter som nå begrenses gjennom den havnekapasiteten som finnes i dag. Her ligger mange muligheter, tror jeg.

I den forbindelse er det viktig at det utvikles et variert tilbud av aktiviteter og opplevelser i samfunnet som bidrar til å bygge opp under reiselivsnæringen, industriaktiviteten og bosettingen, og som dermed er godt tilrettelagt for at flere finner det verdt å ta turen til Longyearbyen. Dette vil danne grunnlaget for vekst innenfor en rekke andre næringer som vi i dag ikke har sett.

En annen ting som jeg også synes det er morsomt å dra fram, er dette med lokal og kortreist mat. Representanten Bakke-Jensen var inne på at det er mulig å plukke multer på Svalbard. Det var jeg faktisk ikke klar over. Men lokal og kortreist mat kan bli et veldig spennende nisjeprodukt som med et bærekraftig uttak kan være veldig interessant innenfor reiselivsnæringen – alt fra svalbardrein til fiske i Isfjorden, som flere har vært inne på.

I sum er poenget mitt at vi har muligheten til å bygge et moderne samfunn på Svalbard, med sterke kompetansemiljøer og ikke minst interessante jobber, til å utvikle

spennende opplevelser for både lokalbefolkningen og for tilreisende og å bygge et fortsatt robust lokalsamfunn som er attraktivt for familier. Særlig er jeg positiv til de mange mulighetene som har vist seg i debatten og i innspillene til denne meldingen, og jeg ser fram til å følge den videre utviklingen.

Hårek Elvenes (H) [13:54:03]: Norges suverenitet over Svalbard er udiskutabel og ubestridt, og slik har det vært siden 1920. Det er norsk lov som i hovedsak gjelder, og loven håndheves likt over hele øygruppen. Sysselmannen, som regjeringens representant, har en svært viktig rolle i forvaltningen av statens interesser. Sysselmannen er både fylkesmann og politimester.

Arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap har blitt styrket på Svalbard, som på fastlandet, de siste årene. Sysselmannen har fått til disposisjon to nye helikoptre med en helt annen løfteevne, som kan berge 18 mennesker og har en aksjonsradius på 240 nautiske mil. De har avansert navigasjonsstyr om bord og moderne søkeutstyr.

Økt skipsfart i området, med hardt klima og en sårbar natur, har også medført økt risiko for øygruppen. Dette er utfordringer som regjeringen er meget klar over, og som den har truffet en rekke tiltak for å kunne bote på. Sysselmannens tjenestefartøy «Polarsyssel» er ny. Vel, den er ikke ny, for vi som er oppvokst langs kysten nordpå, husker flere utgaver av «sysla», som man sier i polare strøk. Men denne «polarsysla» har helikopterdekk og kan samvirke med helikoptre, noe de tidligere fartøyene ikke har kunnet gjøre. Fartøyet har også oljelense om bord og kan ivareta oljevernberedskapen på en langt bedre måte enn de tidligere fartøyene har kunnet gjøre.

Det er gjennomført flere tiltak for å øke sjøsikkerheten på Svalbard. 2015 var faktisk det første året med losplikt på øygruppen, og det er innført en statlig lostjeneste på Svalbard. For å unngå oljesøl og i verste fall oljekatastrofer knyttet til den økte skipsfarten rundt Svalbard er det nå innført et påbud om at fartøy som ferdes i området, ikke kan bruke tung dieselolje, men må seile med lett dieselolje. Dette er et meget viktig preventivt tiltak for å unngå oljesøl i den sårbare naturen der oppe. Vi skal huske på at 80 pst. av skipstrafikken som skjer i arktiske strøk, faktisk skjer i norsk farvann.

Til slutt: Det er én ting som vi kanskje ikke tenker over, men Svalbard er faktisk Norges største politidistrikt. I tider med politireform og sammenslåing av distrikt har vi et meget stort politidistrikt der oppe som vi kanskje ikke hører så veldig mye fra. Men også Svalbard politidistrikt – la meg bruke den betegnelsen – har, på samme måte som politidistriktene på fastlandet, blitt betydelig styrket de siste årene. I 2014 kom det tre nye stillinger, og i 2017 er det i statsbudsjettet satt av – jeg formoder at det går igjennom – midler til fire nye stillinger til skjerpet kontroll på Svalbard lufthavn.

I sum har jeg forsøkt å tegne et bilde av en situasjon på Svalbard som regjeringen følger veldig nøye. Økt aktivitet genererer også økt risiko for uønskede hendelser. Regjeringen har satt inn en rekke tiltak og følger situasjonen nøye og er beredt til å gå inn med risikoavbøtende tiltak hvis det skulle være behov for det.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en talletid på inntil 3 minutter.

Sivert Bjørnstad (FrP) [13:58:10]: I behandlingen av denne saken har det vært et godt samarbeid mellom utenriks- og forsvarskomiteen og næringskomiteen, og jeg vil begynne med å takke for det samarbeidet.

Saken vi behandler i dag, er veldig viktig og vil ha stor betydning for håndteringen og utviklingen av landets Svalbard-politikk. Som flere har nevnt, er et av hovedmålene med denne politikken å opprettholde et levedyktig norsk samfunn på øygruppen, først og fremst gjennom Longyearby-samfunnet, også i framtiden. Longyearbyen står i dag overfor nye utfordringer, og det gleder meg at det er et stort politisk engasjement for å finne løsninger og å satse på de potensialene som ligger der.

Vi i næringskomiteen var selv på Svalbard tidligere i høst, og vi fikk se og kjenne på kroppen hvilke utfordringer og potensial som finnes på øygruppen. Med tanke på næringsutvikling finnes det store muligheter, bl.a. innenfor reiseliv. Med sine villmarksområder og godt bevarte høyarktiske reisemål har reiseliv lenge vært en av basisnæringene i regionen. Siden 1990-tallet har det vært en gradvis vekst i antall turister. I 2014 sysselsatte reiselivsnæringen 194 personer direkte og bidro til 103 årsverk i avledet virksomhet.

I en økende internasjonal konkurranse er det imidlertid viktig at man politisk fokuserer sterkt på å legge til rette for ytterligere vekst innenfor næringen. Regjeringen skal snart legge fram en reiselivsmelding. Jeg håper Svalbard får en plass i det arbeidet, i alle fall her på huset.

Forskning og høyere utdanning vil være en av de viktige pilarene når man skal utvikle framtidens nærings- og arbeidsliv, så også på Svalbard. Forskning og utvikling er av stor betydning for norsk aktivitet i regionen og en viktig plattform for både norsk og utenlandsk arktisk forskning. UNIS, Universitetssenteret på Svalbard, er også helt avgjørende for at Svalbard skal være et kunnskapssamfunn og være attraktivt for andre nasjoner, for forskere og forskningsmiljøer i verdensklasse.

Som jeg nevnte innledningsvis, er det også utfordringer knyttet til den regionens næringslivsutvikling. Kulldriften på Svalbard har i mange år bidratt til arbeidsplasser og stabil aktivitet. Selskapet som forvalter driften, har imidlertid den siste tiden måttet håndtere fallende kullpriser. Det er usikkerhet knyttet til kulldriften på Svalbard, og derfor må man i denne debatten også belyse hva man skal leve av på Svalbard etter kullet. Satsing på næringsutvikling er derfor helt avgjørende. Det er viktig at vi som politikere gjør det vi kan for å skape gode rammevilkår for at nye næringer får utvikle seg og skape nye arbeidsplasser, også på Svalbard.

Geir Pollestad (Sp) [14:01:23]: Eg er glad for at dei overordna måla for Svalbard-politikken ligg fast, men det er òg sånn at ein i politikken og i verkemidla må ta inn over seg dei endringane som skjer. Det var sakene knytte til kapitaltilførsel til Store Norske som gav eit utolmod i Stortinget når det gjaldt å få fram ei ny Svalbard-melding.

Det er ingen tvil om at koldrifta har vore og er viktig når me snakkar om Svalbard. Det vert sagt i debatten at konsekvensane har vore mindre enn frykta. Ja, men det har òg kosta å motverka konsekvensane av fallet i kolprisane.

Når det gjeld eit vedtak om avvikling av koldrift, har Senterpartiet si linje vore at den dagen det skal skje, skal det vera eit resultat av ei politisk avgjerd, ikkje eit resultat

av marknadsmessige forhold eller bedriftsøkonomiske forhold i Store Norske. Ei eventuell avvikling er inga kjapp løysing. Det vil ha konsekvensar for Svalbard-politikken.

Eg vil særleg på eitt punkt gje ros til regjeringa, og det gjeld måten ein handterte det på sist gong det var ein traktateigedom som var for sal – at ein der følgde opp den langvarige praksisen med å sikra statleg eigarskap, til Austre Adventfjord. Det var viktig.

Næringskomiteen har i behandlinga si og i uttalane sine understreka og skjerpå enkelte punkt. Ein seier at energiforsyninga skal leggja til rette for framtidig næringsutvikling, ikkje berre løysa behova av i dag. Det vert sagt at me skal byggja større og meir hensiktsmessig hamn. Det vert sagt at ein skal avklara Store Norske si framtidige rolle, og der vil eg seia at Store Norske har kompetanse på kol, men Store Norske har òg kompetanse på det arktiske – og det ein kanskje kan kalla Svalbard-kompetanse. Det må ein byggja vidare på.

Ei utviding der fleire statlege etatar lokaliserer avstandsuavhengige arbeidsplassar på Svalbard, kan gje fleire moglegheiter til i periodar å bu på Svalbard.

Då næringskomiteen tok opp spørsmålet om den veterinære beredskapen, hadde me nok eit vidare perspektiv enn det som har kome fram i denne debatten, som i hovudsak har vore retta inn mot kjæledyr og hundar. Så lat det òg vera klart.

Den framtidige Svalbard-politikken må ikkje gjera Svalbard til eit museum, men leggja til rette for eit levande lokalsamfunn. Då er næringspolitikken avgjerande.

Øyvind Korsberg (FrP) [14:04:45]: Det er godt å registrere at det er stor enighet om Svalbard-meldingen og den Svalbard-politikken som føres. Det har vært mange gode innlegg som har pekt på viktige områder. Jeg skal peke på noen.

Dette med næringspolitikk har vært et tema som har gått igjen, og for min del er det viktig at man legger forholdene til rette for den eksisterende næringen som man har på Svalbard, men også for nye næringer – at man gjør det på en god måte, og at man sørger for at Svalbard får et balansert næringsliv, også opp mot offentlig sektor. Det har bl.a. med trivsel på Svalbard å gjøre. Da vil jeg få lov til å trekke fram lokalstyret og lokaldemokratiet på Svalbard, som har en viktig rolle i så måte, og som også legger forholdene til rette for innbyggerne som er der.

Mange har nevnt havn. Det vil også jeg gjøre. Jeg er tilhenger av at man får til en utbygging av havnekapasiteten, at den blir større og mer hensiktsmessig, og at man også ser på muligheten for å ta en trinnsvis utbygging av havnekapasiteten for å tilpasse seg det som kommer.

Søk og redning er et viktig bidrag på Svalbard. Mange har nevnt SARiNOR-prosjektet. Det vil jeg også gjøre, for visjonen for SARiNOR-prosjektet har vært å bidra til å gjøre Norge verdensledende på søk og redning i nordområdene. Sikkerheten til sjøs er en helt avgjørende faktor og en forutsetning for videre verdiskaping innen maritim næring og for aktiviteten til sjøs. Hovedfokus i SARiNOR-prosjektet har vært overlevelse og redning av personer ved ulykker i arktiske strøk. En videreføring som består av å redusere risikoen for miljøforurensning og berge materielle verdier, er nå i gang ved oppstart av SARiNOR 2-prosjektet – altså det neste SARiNOR-prosjektet. Her er det

viktig at regjeringen kommer til å følge opp med konkrete virkemidler for å gjennomføre de tiltakene som er nødvendige.

Til slutt vil jeg bare si litt om energisituasjonen på Svalbard. Jeg er glad for at regjeringen skal gå i gang med en utredning av hva som skal være framtiden. Jeg har jo – sist jeg var på Svalbard – pekt på muligheten for å elektrifisere Svalbard fra fastlandet. Det er en stor jobb, det er en interessant jobb, og det må også innebære at man ser på energiforsyningen på fastlandet, for å kunne elektrifisere Svalbard – slik at det ikke blir lys en plass, men mørkt en annen plass.

Trine Skei Grande (V) [14:08:10]: I år gikk det første cruiseskipet gjennom Nordvestpassasjen. Det hadde eget forsterket skip, og de hadde et eget følgeskip og to helikoptre. Det var forholdsvis dyre cruisebilletter, men det sier noe om hvilke opplevelser folk er villige til å betale for. Jeg tror at det ligger mange muligheter i Svalbard og reiseliv, men det er viktig at vi setter rammene rundt den utviklingen på en god måte.

I ørkensanden i Las Vegas er det nok også noen som kan ha naturopplevelse i ørkenen, men drømmen om å bygge en casinoby i Longyearbyen er en dramatisk misforståelse av de opplevelsene som Svalbard-samfunnet kan bidra med. Jeg tror nok at de cruiseturistene som betalte mye for å få lov til å kjøre Nordvestpassasjen, er et litt annet segment, kanskje det segmentet som ligger i Svalbards framtid.

Så har vi blitt kritisert fra justiskomiteen for at vi ikke har diskutert Kystvakta. Ja, det er fordi denne meldinga bare handler om øygruppa Svalbard. Så fort man vasser to meter ut i vannet, gjelder ikke denne meldinga lenger. Derfor har Venstre fremmet at vi nå bør få en egen nordområdemelding, nettopp fordi det er så mye som har skjedd siden den forrige nordområdemeldinga, og vi har hatt behov for å se Svalbard i et litt større bilde framover.

Jeg vil bare understreke en ting som jeg ikke rakk i mitt første innlegg, og det er den unike situasjonen som norske forskningsmiljøer på Svalbard er i, sammenliknet med f.eks. Canada. Hvis man sitter med kartet og ser på Cambridge Bay, hvor Canadas store arktiske forskningsbase er, er vel den på samme breddegrad som Trondheim. Det sier noe om hvor utrolig langt nord Svalbard er, og hvilke unike muligheter det gir forskningsmessig.

Den siste tingen jeg har lyst til å påpeke, er at Svalbard-samfunnet skal gjøre noen store endringer, og vi må definere en ny rolle for Store Norske framover. Da er det viktig at lokalstyret blir tatt med i det. Det at vi faktisk har etablert et lokaldemokrati, er en stor styrke i den omstillingen som vi nå skal ha. Jeg håper at vi får dratt med lokalstyret i den utviklingen og diskusjonen. Det handler ikke bare om at regjeringa må bestemme seg, men de må også ha en dialog med lokalstyret, sånn at det er forståelse i Svalbard-samfunnet for de endringene man nå skal gjennom.

Frank Bakke-Jensen (H) [14:11:20]: Jeg glemte litt tidligere å takke saksordføreren for vel utført dåd. Det mener jeg virkelig.

Så til noe av det som har kommet opp i debatten: Når representanten Rasmus Hansson ikke finner noen retning i meldingen og rett etterpå hamrer løs på kullproduksjonen og det som har vært sagt, så er det litt merkelig. Represen-

tanten har i denne perioden først fremmet et representantforslag der han umiddelbart vil avslutte all kulldrift på Svalbard. Så behandlet vi en stund etterpå et representantforslag der vi skulle forby Statens pensjonsfond utland å investere i kull. Da var den samme representanten oppe på denne talerstolen og sa at når det gjaldt Svalbard, kunne vi ikke gjøre noe umiddelbart, det var viktig at vi sørget for forutsigbare rammer for dem som bodde der oppe. Så det ville han holde utenom. Nå har jo markedet og prisene på energi ført til at mye av denne jobben er gjort av seg selv. Da ble det viktig for representanten å komme springende etter, trykke på knappen og si at nå må vi skynde oss, president, å få forbydd dette før det har lagt seg ned selv. Det viser ikke retning.

Så til en annen sak som har vært tatt opp: beredskap og jettfly. Saken er at det har ikke vært jettfly i beredskap til Svalbard, men helseforetakene la fram en plan der de vurderte det. Det ble en stor debatt i Finnmark, for man ville gjerne sette inn et jettfly i Troms på bekostning av et propellfly i Finnmark. Man klarte ikke å dokumentere at dette ble en bedring for beredskapen totalt, og derfor har man gått bort fra de planene, samtidig som man har lagt inn i planene at det jettflyet som står på Gardermoen, har en beredskap mot Svalbard-samfunnet de gangene det trengs.

Så er det også slik at evalueringen etter skredulykken på Svalbard ikke pekte på manglende transport som kritisk. Man pekte på manglende utstyr og manglende kapasiteter, og det har man nå fått fylt opp i Longyearbyen. Jeg vil gjerne at vi er klare på det.

Hva er så framtidens jobber? Vel, det er jo det vanskelige når vi diskuterer disse tingene. Framtidens jobber er jo veldig ofte noe vi ikke holder på med i dag. Derfor er poenget mitt når det gjelder næringsutvikling, at det er viktig at vi gir klare signaler om hvilken ramme som gjelder, og der følger jeg representanten Skei Grande: Også for lokalpolitikkerne, som skal ta aktivt del i utviklingen der oppe, er det viktig at vi er tydelige på hvilken ramme som gjelder for den aktiviteten man kan gå i gang med der oppe. Derfor mener jeg at meldingen fra regjeringen, men også behandlingen den har fått i komiteen, har vært bra, for den har pekt på utviklingsmulighetene og pekt på de rammene som bør legges.

Og så er det veldig ofte slik at når man skal ha noen til å starte med næring, kreves det også vilje, kapital og noen som har lyst til å gjøre noe. Når jeg besøker Svalbard-samfunnet, finner jeg mange av dem der oppe som både har kunnskap, vilje og lyst til å gå i gang med noe.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [14:14:30]: Jeg står her med et oppslag i Adressa fra i dag som viser den siste gjennomgangen av arealet av islagte områder i Arktis og Antarktis. Det er en dramatisk graf, som jeg vil oppfordre alle stortingsrepresentanter og statsråder til å gå inn og kikke på, for den viser så tydelig hvor ute å kjøre verden er. Gjennom de siste 37 årene, da den samlede havis- og isutbredelsen på Antarktis og i Arktis har vært målt, har det aldri vært lavere, og det er ikke bare lavere – det er dramatisk lavere enn det vi har sett tidligere.

Derfor synes jeg det er bra at saksordføreren og komiteen går inn for å se på alternativer til den kraftforsyningen vi har på Svalbard, som er basert på kull, og som etter min oppfatning var for dårlig omtalt i Svalbard-meldingen. Egentlig burde man allerede i dag slå tydelig og klart fast

at framtidens energiforsyning på Svalbard ikke kan være basert på kull eller på andre former for fossil kraft. Framtidens løsning på Svalbard må være nullutslipp. For å si det veldig enkelt: Det blir absurd at den delen av Norge som merker klimaendringene aller kraftigst, skal være den som har den mest forurensende kraftforsyningen i hele landet. Derfor burde vårt mål være tydelig: Svalbard skal bli den første nullutslippssonen i Norge. Det skal være det første stedet der vi ser hvordan vi kan gjennomføre den grønne omstillingen for å sørge for nullutslippsløsninger, både i kraftproduksjonen og i hvordan man drifter resten av samfunnet. Det kunne være et arktisk laboratorium som ville skapt både interesse, engasjement, næringslivsmuligheter og muligheten for grønn turisme i tiden som kommer. Det burde være klart.

Jeg mener at stortingsflertallet begår en feil, og jeg mener at vi holder lokalsamfunnet for narr ved å holde åpent for at kulldriften på Svalbard kan fortsette framover. Vi kan ikke se på resten av verden og si – til India, Kina, Australia – at alle dere må slutte med kull, men akkurat vi her i Norge, vi har så spesielle grunner for å fortsette med kull at vi ikke kan legge ned gruvene. Vi bør i stedet si klart ifra: Alle folk som jobber i gruveindustrien, skal få en storstilt omstillingsplan som kan ta oss ut av det fossile samfunnet og over i det fornybare, for ingen steder merker man de endringene så tydelig som nettopp på Svalbard.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [14:17:40]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Lov om undersøkelser av ulykker og hendelser i Forsvaret (forsvarsundersøkelsesloven) (Innst. 56 L (2016–2017), jf. Prop. 150 L (2015–2016))

Elin Rodum Agdestein (H) [14:18:07] (ordfører for saken): Først en takk til komiteen og departementet for samarbeidet i saken.

Det gjelder altså Prop. 150 L for 2015–2016, Lov om undersøkelser av ulykker og hendelser i Forsvaret, der regjeringen foreslår en ny lov om et profesjonelt regime for undersøkelser av ulykker og hendelser i Forsvaret til erstatning for et til dels utdatert regelverk på området.

I Forsvaret må forebyggende sikkerhet være i førersetet fordi Forsvaret har en oppgaveportefølje som tidvis kan gi et høyt skadepotensial, noe som skiller Forsvaret fra mange andre etater og aktiviteter i samfunnet for øvrig. Ulykker kan skyldes menneskelige eller tekniske feil eller systemer som er feil. Selv om det er umulig å gardere seg helt mot ulykker og mot at hendelser kan finne sted, er det uansett årsak og type feil viktig at hele organisasjonen kan trekke lærdom av hendelser og forebygge at tilsvarende skjer igjen. En forutsetning er et godt integrert og velfungerende system, som skaper nødvendig sikkerhet.

Når man vil modernisere og profesjonalisere undersøkelsesarbeidet, er det dels for å oppnå bedre kvalitet på arbeidet, men også for å sikre større tilgang på informasjon gjennom å framelske en åpen rapporteringskultur. Samtidig etableres et tydeligere grensesnitt mot etterforskning gjennomført av politiet.

Proposisjonen inneholder en rekke virkemidler, inkludert en forklaringsplikt kombinert med taushetsplikt, vern mot selvinkriminering og mot at opplysninger som er gitt, i ettertid kan bli brukt som grunnlag for sanksjoner mot den som ga opplysningene. For å profesjonalisere arbeidet foreslås det å opprette en fast undersøkelsesmyndighet som kun skal arbeide med den type saker. Myndigheten sikres faglig uavhengighet i forslaget.

Arbeidet med lovprosessen har pågått siden 2010, og i mandatet ble departementet pålagt å vurdere oppfølgingen av og forslagene i Granskingskommisjonsutvalgets innstilling, NOU 2009:9. Videre har det vært tett kontakt med representanter i Forsvarsstaben med særskilt erfaring fra undersøkelsesarbeid. Man har besøkt den svenske og den nederlandske havarikommisjonen og konsultert den britiske luftfartsundersøkelsesmyndigheten. Forslag til ny lov ble sendt ut på bred høring i mai 2014.

Mens gjeldende regelverk ikke inneholder straffebestemmelser, foreslås det å innføre en egen straffebestemmelse i den nye loven, avgrenset til å ramme brudd på taushetsplikten, forklaringsplikten, plikten til ikke å fjerne vrakdelar og forbudet mot sanksjoner fra arbeidsgiver. Det gjøres fordi disse pliktene er avgjørende for at myndigheten skal kunne utføre sitt arbeid.

Proposisjonen behandler også grensesnittet mellom sivile og militære undersøkelser. For å sikre uavhengighet, uhildethet og samtidig nærhet til etaten Forsvaret foreslås det at undersøkelsesmyndigheten underlegges departementsråden i Forsvarsdepartementet.

Komiteen har avgitt en enstemmig innstilling i saken, med tilslutning til proposisjonen. Gitt Forsvarets betydning som en viktig samfunnsaktør med et til dels høyt skadepotensial mener komiteen det er svært viktig for Forsvarets troverdighet både at det legges stor vekt på å forebygge ulykker, og at etaten har hensiktsmessige rutiner for undersøkelser av ulykker og hendelser.

Dagens forskrift er fragmentarisk og kan gi rom for tolkningstvil. Modernisering og oppdatering av lovverket har vært etterspurt i lengre tid. Komiteen støtter derfor at hele lovverket nå samles i en egen lov.

Komiteen mener den nye loven sikrer forbedring av det eksisterende regelverket knyttet til undersøkelser av ulykker og hendelser i Forsvaret. Lovforslaget er tuftet på behovet for en mer åpen rapporteringskultur og for en profesjonalisering av undersøkelsesarbeidet i Forsvaret. Komiteen ønsker en slik forbedring velkommen og mener at åpenhet er en viktig forutsetning for læring og utvikling og for å forebygge og avverge ulykker i Forsvaret i framtiden.

Komiteen støtter forslaget om å innføre forklaringsplikt overfor undersøkelseskommisjonen kombinert med et vern mot at opplysninger som gis etter den plikten, kan brukes som bevis i en senere straffesak mot vedkommende, eller som grunnlag for sanksjoner fra arbeidsgiveren. Dette sikrer ansattes rettsvern, samtidig som det vil sikre undersøkelsesmyndigheten tilgang til flest mulig opplysninger. En god sikkerhetskultur må være fundamentet for Forsvaret. Anvendelse av forklaringsplikt i kombinasjon med taushetsplikt og beskyttelsesregler for øvrig vil danne grunnlaget for en åpen rapporteringskultur, som igjen vil lede til bedre sikkerhet.

Det at Forsvaret som en profesjonell aktør tar sikkerhet på alvor, og at Forsvaret har systemer som sørger for å ivareta sikkerheten til personellet på en betryggende måte, er

overmåte viktig. Med denne loven legges det til rette for et mer profesjonelt og effektivt undersøkelsesarbeid, der hensynet til habilitet og faglig uavhengighet sikres gjennom den administrative organiseringen under departementsråden i Forsvarsdepartementet.

Til slutt vil jeg si at forsvarsministeren fortjener honnør for å ha ferdigstilt arbeidet med denne viktige loven – sju år etter at Granskingskommisjonsutvalgets innstilling ble lagt fram, i 2009.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [14:23:47]: Jeg vil takke komiteen for godt arbeid og ikke minst saksordføringen for en veldig grundig og god gjennomgang av hovedpunktene i loven. Da kunne man kanskje si at en statsråd ikke behøvde å ta ordet, men samtidig er dette en så viktig sak at jeg mener den fortjener oppmerksomhet.

Forsvaret er, som alle vet, en stor og viktig aktør. Vi har en mangfoldig og variert virksomhet i Forsvaret, og et kjennetegn og noe som skiller Forsvaret fra mange andre etater og aktiviteter i samfunnet, er jo nettopp det tidvis store skadepotensialet den aktiviteten Forsvaret gjennomfører, har. Det gjør til gjengjeld sikkerhet veldig viktig. I dette sikkerhetsarbeidet er vi helt avhengig av å kunne tenke forebyggende, og vi må kunne lære av egne feil. Bare på den måten kan sikkerheten bli bedre.

Forsvarsundersøkelsesloven som behandles i dag, har oppmerksomheten spesielt rettet mot dette siste. Formålet bak loven er å profesjonalisere og modernisere ulykkesundersøkelsesarbeidet i Forsvaret. Det gjøres bl.a. ved å opprette en fast og uavhengig undersøkelsesmyndighet som skal ha ansvaret for å undersøke ulykker og hendelser som finner sted i Forsvaret.

Som saksordføreren var inne på, er det organisatoriske opphenget her å være direkte underlagt departementsråden i Forsvarsdepartementet. Poenget med det er både å sikre armlengdes avstand til etaten Forsvaret, og samtidig unngå at det er en del av linjeorganisasjonen i Forsvarsdepartementet. Derfor har vi funnet denne løsningen som vi mener gir en god uavhengighet, og som ivaretar undersøkelsesmyndighetens oppgaver.

I tillegg legger loven mye vekt på åpen rapporteringskultur. Med det menes, kort fortalt, at man skal kunne fortelle åpent om egne feil. Formålet er å legge til rette for en åpen sfære der viktig sikkerhetsrelatert informasjon deles. Denne type innrømmelser overfor undersøkelsesmyndigheten skal ikke senere kunne brukes som grunnlag for sanksjoner mot vedkommende. Behovet for en sann kultur har sammenheng med at man i undersøkelsesarbeidet skal finne fram til de bakenforliggende årsakene til at en hendelse eller en ulykke har funnet sted. Da er åpenhet viktig, og hvis de involverte frykter at de blir møtt med strafferettslige eller arbeidsrettslige sanksjoner hvis de innrømmer egne feil, er det stor mulighet for at de velger taushet framfor åpenhet overfor undersøkelsesmyndigheten. Det kan igjen lede til at man i mange tilfeller ikke klarer å avdekke hva som faktisk gikk galt.

Uvisshet om årsaksfaktorer gjør det vanskelig å lære av tidligere hendelser og vanskeligere å jobbe ulykkesforebyggende. Tankegangen er at alle fakta skal på bordet, for dersom det ulykkesforebyggende arbeidet skal bli reelt, må også de menneskelige feilene avdekkes.

Prinsippet om åpen rapporteringskultur bygger bl.a. på en normutvikling som har funnet sted i sivil transportsek-

tor. Forsvarsundersøkelsesloven oppstiller på denne bakgrunn et sett med virkemidler som skal sikre det nødvendige faktagrunnlaget i saken. Disse virkemidlene innebærer at det innføres en forklaringsplikt overfor undersøkelsesmyndigheten kombinert med tilpassede regler om taushetsplikt og et vern mot selvinkriminering.

Vernet mot selvinkriminering ivaretas ved et forbud mot at informasjon som framkommer som følge av forklaringsplikten, senere kan brukes som grunnlag for sanksjoner mot den som avga opplysningene.

Forsvarsundersøkelsesloven har som formål å forbedre sikkerheten i Forsvaret gjennom undersøkelse av ulykker og hendelser. Undersøkelsesarbeidet skiller seg derfor klart fra strafferettslig etterforskning ved at det ikke har et straffepreg. Også fram til nå har det eksisterende undersøkelsesarbeidet i Forsvaret hatt som formål å lete etter de bakenforliggende årsakene og ikke å plassere skyld og ansvar. Samtidig har det tidligere regelverket lagt opp til en faktisk sammenblanding mellom ulykkesundersøkelser og politietterforskning. Det har særlig kommet til uttrykk ved den pålagte praksisen om å oppfordre politiet til å delta i undersøkelseskommisjonene.

Forsvarsundersøkelsesloven endrer denne praksisen og oppretter nå klare skott mellom ulykkesundersøkelser og politietterforskning.

Det er umulig å gardere seg fullstendig mot at ulykker og hendelser skjer, men det er helt nødvendig å arbeide ulykkesforebyggende og hele tida ha oppmerksomhet mot at vi må ta lærdom av de ulykker, nestenulykker og hendelser som finner sted.

Presidenten: Dette kunne jo ha fortjent et større publikum.

Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6

Sak nr. 7 [14:28:59]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Iselin Nybø og Abid Q. Raja om å endre skolefritidsordningen til en aktiv fritidsordning og styrke kvaliteten i tilbudet (Innst. 69 S (2016–2017), jf. Dokument 8:114 S (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og inntil 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Martin Henriksen (A) [14:29:45] (ordfører for saken): Først vil jeg si takk til komiteen for arbeidet, og takk til Venstre, som har fremmet forslag om en viktig sak.

Vi vet stadig mer om hvor viktig tidlig innsats er for barns utvikling. Vi vet også at det knapt er noe som er så lønnsomt for samfunnet som å investere i barna våre, gjen-

nom gode barnehager, skoler og SFO. Likevel mener jeg at skolefritidsordningen er en av de mest forsømte delene av skoledagen.

På ukedagene tilbringer barn i Norge mesteparten av tida si i en barnehage, på skolen eller i SFO. Alle partier har innsett at det er avgjørende med kvalitet i barnehagen, kompetente voksne og gode pedagogiske opplegg. Alle partier har nå erkjent hvor viktig det er med tidlig innsats i skolen. SFO har på ingen måte fått den samme oppmerksomheten. Tvert imot, i sin tale til Høyres landsmøte i vår valgte statsministeren nærmest å harselere med dem som er opptatt av ting som skolemat og skolefritid, og mente da at «det viktigste veivalget» i norsk skole var valget mellom tidlig innsats og skolefritid/skolemat. Denne motsetningen er gal, og det er meningsløst å framstille skolefritidsordningen som en motsats til tidlig innsats. En bedre SFO er en viktig del av å gjøre mer for barna tidlig, sikre dem mer og bedre læring, støtte opp under den undervisningen som foregår i skoletida, og sørge for kompetente voksne som følger barna gjennom dagen.

I dag er skolefritidsordningen i stor grad den ubrukte tida – time på time etter vanlig skoletid som i altfor mange tilfeller kunne vært brukt bedre og mer målrettet for å støtte målet om tidlig innsats. Det finnes mange skoler og kommuner som har laget gode opplegg, egne kvalitetsstandarder for hva SFO i deres kommune skal være. Oslo, med sin satsing på aktivitetsskole, er et eksempel på det, og det er oppmuntrende å se slike eksempler, der de tar i bruk godt kvalitetsarbeid. Men det skjer altså i stor grad på tross av oss i denne salen, iallfall gjøres det uten særlig drahjelp. I opplæringsloven er det så godt som ingen krav til innhold og kvalitet i skolefritidsordningen. Forskjellene mellom kommunene er stor. Det er stor variasjon i prisen foreldrene må betale for en plass i skolefritidsordningen, det er stor variasjon i kvalitet, og det er stor variasjon i hva slags type innhold og hvilke aktiviteter som legges inn i SFO-tida.

SFO og aktivitetsskole er en del av skolen med et stort ubrukt potensial, og det er på tide at vi gir det større nasjonal oppmerksomhet. Derfor ser Arbeiderpartiet fram til at vi får en grundig nasjonal evaluering, og deretter en stortingsmelding om SFO. Det som er klart for oss, er at vi har større forventninger til en nasjonal evaluering enn at det skal være en sammenstilling av fakta om dagens SFO. Vi har større forventninger til en stortingsmelding enn at det bare skal være flikking på status quo.

En bedre SFO eller aktivitetsskole vil være en viktig del av å styrke sosial utjevning, øke foreldrenes mulighet til deltakelse i arbeidslivet, bedre integrering og – aller viktigst – være et bidrag til økt gjennomføring i skolen ved at alle barn får bedre muligheter. Derfor fortjener dette temaet større politisk oppmerksomhet enn det har hatt til nå, og vi gleder oss til den videre debatten om SFO i Norge.

Ole M. Thomassen hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Kent Gudmundsen (H) [14:33:56]: Som medlem av utdanningskomiteen er det ingen tvil om at kvalitet og innhold i skolen for meg alltid vil være det viktigste, det som alltid vil ha høyest prioritet, men også kvalitet og innhold i skolefritidsordningen er en viktig del av en samlet politikk for barns oppvekst og muligheter. Det er der-

for viktig at kommunene bidrar til at skolefritidsordningen og det tilbudet som den representerer, ikke bare blir en ren oppbevaringsplass, men bidrar til at barns utvikling, mestingsfølelse og ikke minst sosiale kompetanse får vokse. I så måte vil jeg berømme saksordføreren for at det i den innstillingen vi har til behandling i dag, er et veldig bredt flertall for hvordan vi skal følge opp kvalitet og innhold i skolefritidsordningen, der vi både peker på behovet for en evaluering, og der vi ber regjeringen – etter at barnefamilieutvalget, som er nedsatt av regjeringen, har avgitt sin innstilling – komme med en stortingsmelding.

En ting som også er viktig å ha med seg i debatten, spesielt når jeg nå hører saksordføreren milde harselering med Høyres leder Erna Solbergs tale til landsmøtet, er det faktum at vi kommer til å mangle tilgang på kvalifiserte pedagoger i norsk grunnskole i framtiden. Og når man vet at tidlig innsats er særlig viktig, at vi må ha mange kvalifiserte lærere inn i norsk skole om vi skal greie å nå de mange målene, hvis vi skal få ned andelen som mangler grunnleggende ferdigheter etter ti års skolegang, og hvis vi skal få ned frafallet i videregående skole, er det ingen tvil om at vi først og fremst er nødt til å løse primæroppdraget, nemlig skolepolitikken, på en god måte.

Jeg mener at det ikke nødvendigvis til enhver tid er et motsetningsforhold i denne saken, tvert imot. Vi ser at tilgangen på lærekrefter og muligheter varierer stort rundt omkring i Norge. Det gir mange muligheter for den som har et godt skolefritidsordningstilbud, men gir selvfølgelig også noen utfordringer. Gjennom årene har vi sett en rekke eksempler på hvordan SFO har fått utvikle seg fra en offentlig tilsynsordning for de yngste elevene, til å bli et variert tilbud som imøtekommer foreldrenes og ikke minst barnas behov. Aktivitetsskolen i Oslo er et eksempel som viser dette mangfoldet som sektoren har å tilby, og som ikke minst har tilført mye positivt.

Det har sikkert også en sammenheng med at vi ser at så mye som 65 pst. av barna fra 1. til 4. trinn nå velger å benytte seg av en skolefritidsordning. Det er klart at jo flere som benytter seg av en slik ordning, jo større krav stilles det til at den har et godt innhold. Hvordan tilbudet er, varierer selvfølgelig mellom ulike deler av landet og gjenspeiler også ofte lokalsamfunnets behov og ikke minst muligheter for å tilby et variert innhold.

Det er viktig å ha med seg at opplæringsloven stiller krav til et godt læringsmiljø – et miljø som fremmer helse, trivsel, medvirkning og utvikling for barn, ikke minst, og at dette også gjelder for SFO. Imidlertid finnes det lite nyere forskning eller en helhetlig evaluering av tilbudet, som bl.a. også FUG, Foreldreutvalget for grunnopplæringen, har pekt på. Derfor er det, som jeg nevnte innledningsvis, veldig bra at vi nå står sammen om å se behovet for en sårn evaluering, og at man kan følge opp kvalitet og innhold i SFO-ordningen på en mer helhetlig måte.

Uavhengig av dette arbeidet vil jeg understreke at det påhviler kommunene et særlig ansvar for å arbeide bredt for å følge opp med tidlig innsats i barnetrinnet, og at man skal bidra til at barn på en best mulig måte kan tilegne seg grunnleggende ferdigheter, og ikke minst hindre mobbing for å sikre et godt læringsmiljø. Skrekkhistorien som vi for noen få uker siden fikk høre om fra Alta, hvor barn er blitt utsatt for grov personhets i skolefritidsordningen, er fullstendig uakseptabel. Jeg forventer at alle kommuner er ak-

tive i å sikre gode oppvekstmiljø, og ikke minst at fylkesmennene følger opp kommunene og ivaretar dette.

Jeg vil avslutte med å si at jeg ser fram til rapporten fra barnefamilieutvalget som regjeringen har nedsatt, og som bl.a. vil gjennomgå støtteordninger for barnefamilier generelt, men ikke minst skolefritidsordningen. I sum vil en evaluering sammen med denne rapporten gi et langt bedre utgangspunkt for videre oppfølging av hvilke krav vi skal stille til drift, og hvordan vi skal innrette SFO-tilbudet for framtiden.

Lill Harriet Sandaune (FrP) [14:39:03]: En samlet komité mener at skolefritidsordningen/aktivitetsskolen i Oslo er en viktig del av en samlet politikk for utdanning, barn og familier, og at innholdet i SFO er avgjørende for at SFO ikke skal bli en ren oppbevaringsplass for ungene, men tilføre noe til barnas utvikling og mestring. Det er også Fremskrittspartiet tilhenger av.

Bruken av SFO har steget betraktelig siden den ble innført. I årene med SFO har også oppmerksomheten om kvaliteten i skolen, testing og måling av norske elevers kunnskapsnivå i forhold til elever i andre land, blitt mye større. Dette mener vi i Fremskrittspartiet er positivt, og den nye virkeligheten bør også gjenspeiles i SFO-tilbudet. SFO bør brukes til både læring og fritidsaktivitet.

Vi i Fremskrittspartiet vil imidlertid understreke at det er viktig å skille mellom skole og fritid. Norge er et land med tradisjon for et rikt tilbud av fritidsaktiviteter utenfor skoletid, slik som idrettslag, korps, speider osv. Vi mener det er viktig å holde fast på dette skillet og er imot en skolemodell der fritidsaktiviteter blir lagt inn i den normale skoledagen, slik tilhengerne av heldagsskolen ønsker. Vi i Fremskrittspartiet ser imidlertid ingen motsetning mellom dette og det å ha slike fritidsaktiviteter innarbeidet i skolefritidsordningen der det er ønskelig fra skolefritidsordningen selv.

Kommunene bør ha stor frihet til å organisere innholdet i tilbudet i skolefritidsordningen og eventuelt samarbeide med frivillige lag og organisasjoner. Det er med på å gi et mangfold i SFO-tilbudet. Slik bør det være, siden mangfoldet i Norge er stort. Nettopp de lokale og regionale ulikhetene og hensynet til at folk er forskjellige, er noe av årsaken til at kommunene har ansvar for finansieringen av og strukturen i grunnskolene og er skoleeier til de fleste grunnskolene. De har stor frihet til å bestemme innhold og omfang i skolehverdagen innenfor gjeldende regelverk. Det samme gjelder for skolefritids- og aktivitetsskoleordningen.

Vi har ulike steder og ulike behov. Det er i svært liten grad lagt nasjonale retningslinjer for innholdet. Derfor er det også variasjon mellom kommunene i hvilket tilbud elevene får, og det er store forskjeller i pris. Det mener vi i Fremskrittspartiet er naturlig. Å legge for mange nasjonale føringer på SFO vil bryte med prinsippet om lokalt selvstyre.

Så stor som deltakelsen i SFO er blitt blant norske barn, er det likevel naturlig at noen føringer legges sentralt, og i dag dekkes dette av opplæringsloven, som stiller generelle krav til et godt miljø som fremmer helse, trivsel og læring, samt krav til medvirkning for foreldre og barn i saker som angår deres arbeidsmiljø. Dette gjelder også for SFO. Når det gjelder hvordan SFO så organiseres, har vi tillit til at politikerne og skolene på lokalplanet klarer å ta ansvar for

det på en god måte, i tråd med foreldre og foresattes krav og ønsker.

Vi merker oss at Foreldreutvalget for grunnopplæringen har etterspurt en nasjonal evaluering av SFO. Med tanke på hvor viktig og stor denne ordningen er blitt, mener vi i Fremskrittspartiet at det vil være hensiktsmessig at det iverksettes en slik kartlegging, og vi slutter oss derfor til komiteens ønske:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en nasjonal evaluering av skolefritidsordningen (SFO) og følge den opp med en stortingsmelding.»

Anders Tyvand (KrF) [14:43:10]: Skolefritidsordningen er et verdifullt tilbud for mange. Men man skal ikke snakke med veldig mange foreldre før man forstår at dette er et tilbud som også varierer mye i både innhold og kvalitet fra sted til sted. Noen steder bærer skolefritidsordningen nesten litt preg av å være et oppbevaringstilbud, en slags felles barnevaktordning, andre steder har man fylt ordningen med innhold, inngått samarbeid med ulike aktører innen idrett og frivillighet og gjort det til noe mer enn bare et sted der barna skal være fram til foreldrene kommer fra jobb. Noen steder har man også forsøkt å legge noe av SFO-tiden inn som et avbrekk midt i skoledagen og heller valgt å avslutte skoledagen litt senere. Da har de også innført et tilbud om leksehjelp og øvetid innenfor skoletiden.

Jeg tror vi trenger en debatt om hva SFO skal være. Jeg tror vi trenger en debatt om hva hensikten med SFO skal være, hvilke krav vi skal stille, hvor ambisjonsnivået skal legges, og også i hvilken grad vi trenger nasjonale regler og føringer for skolefritidsordningen. Her vil jeg tro at det er ganske mange ulike svar og løsninger. Noen ser kanskje for seg en styrking av SFO-tilbudet som et første skritt på veien mot en heldagsskole, andre vil nok mene at det er feil vei å gå. Så er det kanskje et poeng at den frie leken fortsatt må ha et rom også i skolefritidsordningen. Mye av den leken som før foregikk i gaten etter skoletid, er nå flyttet til skolegården i SFO-tiden.

Kristelig Folkeparti mener at SFO-ordningen fortsatt skal være et frivillig tilbud, men vi ønsker å se nærmere på hvordan vi kan heve kvaliteten i tilbudet. Det er viktig at barna får tilsyn og omsorg når de er på SFO, og foreldrene skal kunne være trygge på at barna blir ivaretatt på en god måte. Men jeg er ikke sikker på – hvis vi skal prioritere, og det må man jo som regel i politikken – om det er i SFO-tilbudet Kristelig Folkeparti kommer til å stille de tøffeste kravene om pedagognorm og lærertetthet. Det er skolen som først og fremst er læringsarenaen. Det er der vi når samtlige elever, og det er der Kristelig Folkeparti virkelig ønsker å sette inn støtet. Det bekymrer meg mye mer at vi har altfor mange ufaglærte lærere i skolen, enn at vi har få pedagoger i skolefritidsordningen. Jeg skal ikke forskuttede for mye hvordan Kristelig Folkeparti vil stille seg når stortingsmeldingen om SFO-tilbudet kommer, men jeg mener nok at flere voksne og flere pedagoger i barnehagene og en nasjonal norm for lærertetthet i skolen er viktigere enn flere pedagoger i SFO-ordningen.

Men jeg vil rose forslagsstillerne for initiativet. Jeg mener dette er en debatt det er bra å løfte, og jeg mener det er fornuftig at komiteen nå samler seg om å be om at det gjennomføres en nasjonal evaluering av tilbudet før det legges fram en stortingsmelding.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [14:46:35]: Det er bra at Venstre foreslår en gjennomgang av dagens SFO-ordning i en stortingsmelding. Likevel mener Senterpartiet at det vil være klokt med en evaluering av ordningen først. Selv om Senterpartiet støtter en helhetlig gjennomgang av SFO, er det åpenbart at partiene har ulike målsettinger og prioriteringer som motivasjon for å be om en slik stortingsmelding.

For Senterpartiet er det ikke et mål at alle elever i 1.–4. klasse skal gå i en standardisert skolefritidsordning, eller at andelen voksenstyrt og obligatorisk aktivitet i SFO-tida skal øke på bekostning av frilek, der ungene først og fremst får anledning til å være unger. Aktivitets-SFO kan høres tilforlatelig positivt ut. Men hvor går grensen mellom aktivitets-SFO og heldagsskole? Representantforslaget viser til enkeltteksempler på at unger enkelte steder deltar i aktiviteter på SFO som er relatert til temaer de jobber med på skolen – altså skolearbeid, men i en annen form. Det er sikkert prisverdig tenkning, men da mener jeg vi snakker mer om heldagsskole enn om en fritidsordning.

Venstre mener bl.a. at læringsstøttende arbeid skal være en del av SFO. Dette skal være arbeid som skal

«styrke elevenes akademiske kompetanse, men med en lystbetont innfallsvinkel, rotfestet i lek og mestring».

Vi skal stimulere til å styrke elevenes akademiske kompetanse, ja, men det er veldig spesielt at de praktiske ferdighetene og den praktiske kompetansen ikke nevnes som viktig å styrke. I en tid der mange har problemer med å se bak og fram på en hammer, hadde det kanskje vært viktig.

For Senterpartiet er utgangspunktet at SFO skal være et frivillig tilbud, med frivillig innhold tilrettelagt av den enkelte skoleeier.

Skolefritidsordningen ble lovfestet med Reform 97, da grunnskolen ble utvidet og 6-åringene begynte i skolen. Det var heftige diskusjoner på den tida om hvordan skoletilbudet for 6-åringene skulle være. Det ble forsikret overfor foreldrene om at det skulle bli mye lek og ikke en framskyvning av førsteklasse. I dag ser vi at vi har gått bort fra dette. Det er mer vekt på læring fra dag én. Da er det uhyre viktig ikke å glemme lekens betydning for læring – både den frie leken og den styrte leken.

Så hører vi også i dag at mange prater om SFO som «oppbevaring». Ja, da er det grunn til å minne om bakgrunnen for denne ordningen, nemlig at de yngste elevene trengte tilsyn i tida etter skoledagens slutt og før foreldrene kom hjem fra arbeid. SFO skulle ikke være en del av skolen og fylles med pedagogisk innhold. Tvert imot: I begrepet «skolefritidsordning» ligger en forventning om fritid i betydningen aktiv lek og utforskning. Altfor få barn får anledning til å kjede seg i dag. Å kjede seg betyr at man må finne på noe på egen hånd, og det er faktisk bra. Fri lek er svært viktig for barns utvikling.

Jeg hadde en gang en gutt på skolen som sa at han ikke ville gå i SFO i 2. klasse. På spørsmål om hvorfor han ikke ville det, sa han: «Nei, for når vi endelig får begynne å leke, så kommer mor og henter meg.» Han hadde behov for å få lov til å leke med sine venner, men tilbudet var for fullt av pålagte aktiviteter, slik at frileken ikke kom i gang før mor kom og hentet ham. Mange steder er det nemlig langt til naboen. Da er det viktig at vi legger til rette for at ungene får leke med hverandre.

Jeg vil også peke på at behovet for antall timer i SFO har gått ned siden starten, siden skoledagen er utvidet i flere etapper. Særlig gjelder dette for de yngste ungene.

Senterpartiet mener det er viktig å fokusere på kvalitet i tilbudet. En fortsatt tilsynsordning med innlagte aktiviteter står ikke i motstrid til behovet for å sikre kvalitet i ordningen. Selvsagt må vi sikre at ungene er i lokaler som er forsvarlige og tilpasset formålet. Selvsagt må det være personale som er kvalifisert til å arbeide med unger. Men det betyr ikke at SFO skal snekres etter én mal og med tilbud som gjør at ordningen blir et obligatorisk tilbud som gjør frivillige lag og organisasjoners aktiviteter overflødige. For meg virker det som om det til grunn for forslaget ligger en overdreven tro på at det blir «kvalitet» bare vi putter mest mulig pedagogisk opplegg og styrte aktiviteter inn i ordningen, tilsvarende at man ikke har forstått betydningen av lek og egenstyrt aktivitet. Det synes jeg er å gjøre ungene stor urett.

Uten å foregripe stortingsmeldinga vil jeg tilføye at det viktigste vi kan gjøre for å få en bedre SFO, er å sørge for at det blir stilt krav om bemanning, altså antall voksne per elev, og at personalet har barnefaglig kompetanse.

Iselin Nybø (V) [14:52:10]: Barneombudet har omtalt SFO-tilbudet i ganske harde ordelag tidligere. I en artikkel i VG i 2009 ble det sagt at burhøns er bedre beskyttet enn SFO-barn. I en artikkel i Aftenposten ble det sagt at «SFO er på vei til å bli en oppbevaringsplass for barn». La meg understreke med en gang at rundt omkring i dette landet har vi veldig mange gode SFO-tilbud. Det er mange unger som hver eneste dag koser seg, lærer noe og utvikler seg i det SFO-tilbudet de har.

Men det vi ser, er at det er veldig store variasjoner rundt omkring i landet i hvilket tilbud man får gjennom SFO-en, og hvor godt det fungerer. Det er det som er bakgrunnen for ønsket til Venstre om å løfte dette temaet og få en stortingsmelding om det.

Så ser vi her bare i de innleggene som har vært før nå, at vi har litt ulike meninger om hva SFO-en skal være, og hvordan den best utvikler seg. Men gjennom en stortingsmelding får vi i alle fall belyst det, og vi får tatt en debatt. Derfor er vi veldig glad for at vi har fått med hele komiteen på forslaget, sånn at vi faktisk både får en evaluering, og at vi får en stortingsmelding, sånn at det kommer en sak om SFO-ordningen.

Innholdet i SFO-en: Der er jeg helt enig med forrige talar som sa at det handler om de ansatte. Det handler om at man har tilstrekkelig antall ansatte, og at man har ansatte med barnefaglig kompetanse. I grunnskolens informasjonssystem kan vi se at 12 000 av de ansatte er uten relevant kompetanse. Det er helt riktig at vi i dag har store utfordringer i skolen med å få tilstrekkelig antall lærere til å jobbe der, og utfordringen blir ikke mindre hvis vi også skal se på de ansattes bakgrunn når det gjelder SFO. Men det kan ikke være noen grunn til at vi ikke skal løfte den problemstillingen, for det er klart at de timene ungene tilbringer på SFO, skal være gode timer, det skal være kvalitetstid, og da er det forskjell på om man har ansatte som har barnefaglig kompetanse, og om de ikke har det. Det handler ikke nødvendigvis om at man skal fylle all den tiden med tvungen lek eller innhold fra A til Å, det betyr selvfølgelig at det skal være fri lek, men også det handler

om å ha ansatte med den kompetansen, som ser hva behovet til den enkelte er, og utviklingen til den enkelte.

Jeg mener også at et godt SFO-tilbud handler om pris, og vi ser i dag at i forsøkene vi har hatt der det har vært gratis SFO, har mange – om ikke alle – valgt å benytte seg av tilbudet, fordi det er et høyt verdsatt tilbud både blant foreldre og unger. Vi har sett at i Trondheim var det 40 unger som mistet tilbudet sitt i 2014 som følge av at foreldrene ikke betalte. Nå har det ikke noe å si om det er Trondheim eller en annen by, for dette skjer i hele landet når foreldrene ikke kan betale – at ungene mister et tilbud som er høyt verdsatt og oppleves som nyttig og kjekt for ungene. Jeg mener det også må være en del av den debatten.

Jeg mener det er et stort potensial for å utvikle SFO – selv om ikke alle SFO-er skal være like, for det er forskjeller i landet, og vi har ulike ting vi kan spille på. Jeg mener forskjeller i utgangspunktet er bra, for man kan benytte ulike fritidsaktiviteter man kan ta inn, man kan ha leksehjelp – det er så mange ting man kan gjøre for å utvikle SFO-en, og alt trenger ikke være likt. Men vi trenger å ha noen overordnede planer for hvordan vi ønsker å ha SFO-en, og det er det som er bakgrunnen for forslaget.

Jeg har lyst til å knytte noen kommentarer til regjeringens arbeid med dette tidligere. I samarbeidsavtalen som Venstre og Kristelig Folkeparti inngikk med regjeringen i begynnelsen av denne stortingsperioden, er et av punktene at vi skulle jobbe med tiltakspakke rettet mot barn i fattige familier, og differensiering av foreldrebetaling i barnehage og SFO har vært en del av det. Så har vi sett at på barnehager har vi levert, men på SFO var det statsråden kom med i årets budsjettforslag, en modell for hvordan differensiering kunne skje, men pengene lå ikke der. Grunnen til at jeg tar opp dette nå, er at det viser seg at det ikke nytter bare å vedta at vi skal evaluere og så ha en stortingsmelding. Det skjer ikke av seg selv. Dette er noe vi må følge opp og ha trykk på, og Venstre kommer ikke til å gi seg med dette. SFO-tilbudet er en viktig sak for oss, det er noe vi kommer til å fokusere på framover, så dette er ikke noe vi bare kan vedta at det skal komme en stortingsmelding om, og så lene oss tilbake. Vi forventer at statsråden følger opp dette aktivt.

Audun Lysbakken (SV) [14:57:26]: Det er altfor sjelden Stortinget diskuterer SFO-ordningen grundig. Det var egentlig en ordning som kom som et svar på situasjonen til generasjonen til statsråden og undertegnede, nøkkelbarna på 80-tallet, som gikk på skolen i en tid da skoledagen rett og slett ikke var tilpasset den nye arbeidsdagen, der både mødre og fedre i stadig større grad jobbet heltid.

Det har også gjort at norske politikere i altfor liten grad har diskutert seg gjennom hva vi vil med all den tiden ungene våre er på skolen. Vi har et SFO-tilbud med veldig store variasjoner. Jeg synes det er viktig å understreke det som flere andre har sagt, at det ikke er sånn at SFO jevnt over er et dårlig tilbud. Det gjøres en fantastisk jobb på mange SFO-er rundt om i landet. Men det er likevel sånn at kvaliteten ikke alltid er god nok, og at prisene varierer så mye at mange av de barna som kanskje hadde hatt aller størst nytte av å delta, ikke får lov. Prisen varierer mellom ulike kommuner helt fra 600 kr i måneden til det femdobbelte.

Den rød-grønne regjeringen gjorde en del riktige ting både når det gjaldt å gjøre innholdet i SFO til nasjonal po-

litikk, og når det gjaldt å sette i gang forsøk med gratis kjernetid. Jeg synes det er viktig i denne debatten å rose det rød-grønne byrådet i Oslo som virkelig har tatt fatt i dette, som ser hvor viktig aktivitetsskolen i Oslo er for integreringen og for å skape en sosial arena for mange av de barna som mangler det, og som har satt i gang en i mine øyne fantastisk vellykket ordning med gratis kjernetid i AKS i de bydelene i Oslo der det er flest barn som har stort behov for det, og der deltakelsen har vært veldig lav.

Jeg synes likevel det er viktig at vi, når vi nå skal diskutere innholdet i SFO, også diskuterer balansen mellom skole og SFO. Vi har i dag en situasjon der veldig mange av de minste ungene våre er på skolen fra åtte om morgenen til en gang mellom fire og fem om ettermiddagen. De bruker veldig mye tid på skolen uten at det er skole, og uten at vi har en samlende tanke om hva de skal bruke all tiden til. SVs løsning er å ta noe av SFO-tiden, legge den inn i skoledagen og lage en mer praktisk og variert skoledag – det vi kaller heldagsskole. Det vil innebære å utvide skoledagen med to timer fra 1. til 4. trinn – en sekstimers dag for de minste. Det vil gi en mulighet til å gjøre skolen mer variert, en skole der barna kan lære mer, en skole der vi kan gjenreise respekten for praktisk læring, en skole der det er rom for mat og fysisk aktivitet, og en skole der en kan legge hjemmeleksene inn i skoledagen.

Det vil også være et svar på manges bekymring knyttet til vilkårene for den frie leken – den uorganiserte fritiden. Den store utfordringen for dette i dag er jo ikke SFO, men hjemmeleksene, som gjør at ungene våre først er på skolen – noen helt til nærmere klokken fem – og så skal de på de få timene de har igjen før leggetid, hjem og gjøre lekser. Med heldagsskolen – det å bruke den tiden ungene allerede er på skolen, på en bedre måte – vil vi også kunne legge hjemmeleksene inn i skoledagen og gi ungene mer fritid, mer rom for fri lek når de kommer hjem.

Jeg synes det er et viktig og godt vedtak vi gjør her i dag. Det trengs en grundig evaluering av SFO, ikke minst for å finne ut både hva som forener de tilbudene som gis rundt om i landet, hva som ikke gjør det, hvor de gjør det bra, hvor de gjør det mindre bra, hvem som kan lære av hverandre, og så forhåpentligvis få et kunnskapsgrunnlag som gjør at en ny stortingsmelding både kan bli en god melding og legge til rette for en god debatt, der vi utvikler løsninger for framtidens SFO.

SV ønsker flere forsøk med gratis kjernetid rundt om i landet, også utenfor Oslo. Det har vi foreslått penger til i vårt alternative budsjett. Vi ønsker å ta tid fra SFO og legge inn i skoledagen, men også vi ønsker at det skal være en skolefritidsordning ved skoledagens slutt, også når vi har fått en litt lengre og mer variert skoledag. Betydningen av at det er et tilbud med godt kvalifiserte voksne, nok voksne og et meningsfullt innhold, er veldig stort i et skolepolitisk perspektiv, men også når det gjelder å skape en hverdag som ungene våre kan trives med, og som familiene får til å henge bedre sammen.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:02:40]: Om lag 150 000 barn tilbringer tid i skolefritidsordningen hver dag. Det er en viktig arena for vennskap, for lek og en del steder også for læring. Alle disse barna ikke bare fortjener, men skal ha et godt tilbud der de kan være trygge og kan utfolde seg. Det er vi alle enige om, og det er verdt å minne om at de samme reglene for trygghet og rammer

som man har i skolen, også gjelder i skolefritidsordningen.

Forslagstillerne peker i representantforslaget på mange av utfordringene og dilemmaene med dagens SFO-ordning. Ett av dem er at Stortinget har bestemt at man skal ha stor grad av kommunal handlefrihet når det gjelder skolefritidsordningen. Det har den fordel at noen kommuner vil satse ekstra offensivt. For eksempel gjorde både det forrige og det nåværende byrådet i Oslo det – de innførte aktivitetsskole i Oslo – mens andre vil prioritere andre ting lokalt. Det er en styrke, for det gjør at man får en variasjon og flere nye ideer som kan dukke opp, men samtidig fører det til ulikheter i tjenestetilbudet. Det er helt klart at kommunene gjør ulike valg når det gjelder skolefritidsordningen, og det kan også være veldig forskjellige utfordringer i forskjellige kommuner. La meg gi noen eksempler:

Noen kommuner har veldig lav SFO-pris og bruker det for å tiltrekke seg barnefamilier. Andre kommuner har lagt stor vekt på innholdet i SFO og synes dermed de kan forsvare en noe høyere pris. Noen kommuner har høy deltakelse i SFO, til tross for relativt høy pris, mens andre kommuner igjen har svært lav deltakelse i SFO. Det kan handle om ulike kulturelle eller strukturelle forhold, som f.eks. grad av sysselsetting eller familiemønstre.

Forslagsstillerne peker på nyhetsoppslag om at SFO-ordningen enkelte steder fremstår som ren oppbevaring. Det kan nok finnes eksempler på at enkelte skolefritidsordninger holder for lav kvalitet, men det er ikke noen grunn til å tro at det er normalen, i hvert fall gitt de kriteriene de har å forholde seg til. Jeg vil derfor vise til Innbyggerundersøkelsen fra 2015, hvor Difi, Direktoratet for forvaltning og IKT, spurte brukerne om deres tilfredshet med tjenestetilbudet, og der var det bare 4 pst. som svarte at de var misfornøyd. Men igjen: Det er variasjoner.

I noen kommuner har man lagt vekt på å få mer læringsstøttende aktiviteter inn i SFO. I andre kommuner har man gått motsatt vei og lagt vekt på at SFO nettopp skal være barnas fritidsarena. Det skal være en skolefritidsordning – et sted der de skal være med venner, leke og i stor grad velge aktiviteter selv. Det er ikke det samme som at SFO er ren oppbevaring. Det kan også være et bevisst verdivalg fra kommunepolitikernes side.

Det finnes lite nyere forskning om kvaliteten i skolefritidsordningen. Det er imidlertid satt ned et utvalg som bl.a. skal vurdere det samlede tjenestetilbudet for barn og unge, og skolefritidsordningen inngår i denne sammenheng. Det vil være et viktig fundament for videre politikkutvikling.

Samtidig er det flere som har etterspurt en evaluering av SFO, altså nettopp mer informasjon og forskning om kvaliteten. En evaluering vil kunne gi oss et bedre grunnlag for å vurdere om kommuner utnytter handlingsrommet i dagens regelverk og om de tilbyr gode skolefritidsordninger, eller om det er behov for å gjøre endringer fra nasjonalt hold i SFO-ordningen. Jeg vil derfor igangsette arbeidet med en slik evaluering, og så vil resultatet av en slik evaluering forelegges Stortinget på egnet måte. Så vil jeg bruke det resultatet og et eventuelt innspill fra Stortinget i arbeidet med en stortingsmelding, som vil komme etter at evaluering og barnefamilieutvalgets utredning foreligger.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Martin Henriksen (A) [15:07:03]: Det er veldig bra at vi har en debatt nå om skolefritidsordningen i Stortinget. Jeg tror knapt jeg har hørt statsråden snakke om skolefritidsordningen tidligere, så det var godt at han fikk anledning til det nå.

I Høyres gjeldende stortingsvalgprogram klarte jeg ikke å finne skolefritidsordningen omtalt. I det foreløpige forslaget til stortingsvalgprogram for Høyre er SFO knapt nevnt, det er nevnt én gang, i forbindelse med forslag om å endre barnetrygda. Og i Sundvolden-erklæringen er SFO kun nevnt når det gjelder endring av foreldrebetalingen.

Det første spørsmålet mitt til statsråden er rett og slett: Hvordan vil statsråden følge opp vedtaket om å få en nasjonal evaluering og deretter en stortingsmelding, og hvor raskt tror han det er mulig å få på plass en sårn evaluering?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:07:52]: Jeg følger alltid opp de vedtak som blir gjort i Stortinget. Hvor raskt det er mulig å gjøre det? Hvis man skal gjøre dette på en god og grundig måte, må departementet først lage et prospekt for å finne ut hva man skal bestille, og så må man finne en god leverandør som kan gjøre det. Så jeg tør ikke si noe om hvor raskt det er mulig å få det til.

Barnefamilieutvalget kommer – så vidt jeg vet – med sin NOU i løpet av neste halvår, så da vil den ene milepælen komme.

Martin Henriksen (A) [15:08:39]: Barnefamilieutvalget skal – slik jeg har forstått det – først og fremst gå inn på de økonomiske støtteordningene til barnefamilie, men det kan for så vidt være relevant også for SFO, avhengig av hva de kommer fram til.

Med utgangspunkt i det vi har hørt i dag, vet vi at det er voldsomme forskjeller i pris for en plass i SFO mellom kommunene. I noen kommuner betaler foreldrene godt over 3 000 kr for en plass. Det er store variasjoner både i kvalitet og i innhold, og det betyr jo at barn, avhengig av hvor foreldrene deres bor, får et ulikt tilbud. De er heller ikke garantert den samme kvalitetsstandarden engang, for det står ikke noe om det i opplæringsloven. I Oslo har man en egen modell, der styres SFO, eller AKS, som det heter i Oslo, av en rammeplan med utvalgte målområder, og det skal være sammenheng mellom skolen og AKS, men det skal være en vesensforskjell mellom skole og AKS.

Kunne statsråden sett for seg at man hentet inspirasjon fra modellen i Oslo, som det har vært bred politisk enighet om, når han nå skal starte arbeidet med en evaluering og så en stortingsmelding?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:09:45]: Det kan være. Det er så forpliktende som representanten Henriksen får det.

Jeg mener først og fremst at en stortingsmelding vil være interessant ikke bare på grunn av dilemmaene, for den må jo også gi noen svar og løsninger. Men det er noen dilemmaer her, og flere av dem har også blitt pekt på i innleggene fra de forskjellige partiene. Det ene dilemmaet er hvor mye ressurser, vekt og rammer legger man på det som er skolefritidsordningen, kontra det som er skoledagen. Mitt – og flertallspartiernes – viktigste prosjekt har vært å styrke skoledagen og skoleinnholdet.

Det andre er at jeg er helt enig i at Oslo gjør veldig mye bra med aktivitetsskolen og har gjort det lenge, men det er

ikke alltid gitt at fordi én eller flere kommuner gjør noe bra, så må det bli nasjonal politikk av det. Der har man også noen dilemmaer knyttet til kommunenes rett til å bestemme – forskjellige behov og forskjellige politiske konstellasjoner.

Det tredje er at jeg har fortsatt ikke endret mitt standpunkt om heldagsskolen, så jeg vil nok være opptatt av at man fortsatt skal ha et skille mellom skolen og skolefritidsordningen.

Abid Q. Raja (V) [15:11:00]: I disse dager driver samarbeidspartiene og forhandler med regjeringspartiene, og i Venstres alternative budsjett har vi omtalt SFO i betydelig grad, og en helt konkret ting vi foreslår, er å ha en prøveordning i to kommuner. Vi foreslår Skedsmo og Drammen, hvor vi har prioritert penger for å ha gratis SFO for lavinntektsfamilier, altså familier som har en samlet inntekt på under 505 000 kr, hvis jeg ikke husker feil. De skal da få gratis SFO. Vi vet allerede nå at inntekt er en stor barriere, særlig for lavinntektsfamilier, når det gjelder å få barna sine inn i SFO. Vi har tall som viser at hvis man reduserer prisen eller gjør det gratis, så øker det deltagelsen.

Synes statsråden det er en god idé å ha to slike prøvekommuner, og vil statsråden bidra aktivt til at de to kommunene kommer på plass som prøvekommuner?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:12:00]: Jeg kommer ikke til så si noe om hvorvidt jeg synes at akkurat Skedsmo og Drammen skal være prøvekommuner, men jeg er generelt veldig positiv til at man nettopp forsøker ting før man oppskaleres.

Når det gjelder forslaget om gradering av prisen på SFO, har jo ikke mitt primærstandpunkt vært at vi skal ha en nasjonal ordning på det. Mitt primærstandpunkt har vært at det er en grunn til at kommunene selv kan regulere dette, og at det er mye fornuft i det. På den andre siden har også vi lagt frem forskjellige modeller for hvordan dette kan gjøres i budsjettet, selv om vi ikke fant rom til å prioritere penger til det i år. Så jeg tror nok ikke det er dette det blir budsjettkrise av i forhandlingene som nå foregår.

Abid Q. Raja (V) [15:12:45]: Nei, ikke budsjettkrise, men jeg var litt overrasket over at saksordfører Martin Henriksen nevnte at statsråden ikke har vært så opptatt av SFO, eller i hvert fall ikke omtalt det noe særlig. Men hvis det stemmer at man er litt lite opptatt av SFO i departementet, vil ikke det være særlig bra.

Jeg regner jo med at statsråden er opptatt av dette. Kan dette på dette på langsiktig vis være med på å spille på lag med at unge klarer å fullføre videregående skole? Ser man at det er et helhetlig løp her? Vi snakker ofte om tidlig innsats, og ved å bringe nettopp tidlig innsats inn i skolen og legge til rette for at flere barn kan delta på SFO – som skal være læringsstøttende aktiviteter – må vi ha tro på at det faktisk gir et utbytte, også læringsmessig. Leksehjelp kunne vært en del av den organiserte SFO. Alt dette kunne bidratt i en retning hvor man får færre unge som faller ut. Ser man at gode ideer også må ha politisk engasjement fra statsråden for å få det til, eller må man finne løsninger i et vakuum?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:13:51]: Det hjelper alltid å ha engasjement for en sak. Jeg er veldig opptatt av alle problemstillingene som representanten nevner, forskjeller i levevilkår, forskjellige utfall i skolen, forskjeller som er systematiske, som sier noe om nettopp hvem som har størst risiko for å falle fra i skolen – eller ikke. Jeg ser at en god SFO kan være med på å bidra inn i de problemstillingene. Men jeg tror nok uansett at SFO vil være mindre viktig enn barnehage, skole, undervisning og alt som foregår rundt det.

Det jeg er opptatt av, er at jo, det er veldig klokt at SFO har et opplegg for f.eks. leksehjelp, eller i hvert fall at man gjør leksene på SFO. På den annen side synes jeg helt åpenbart også at det er altfor lenge hvis barna skal ha først skole og så en type læringsstøttende halvveisskole fram til kl. fire–fem om ettermiddagen. Noe av poenget med SFO er faktisk også at barna skal få lov til bare å leke.

Audun Lysbakken (SV) [15:15:06]: Jeg merker meg at statsråden er mot heldagsskolen. Det er ikke så overraskende. Men det jeg også ser, er at Høyres program kommer med forslag om nye timeutvidelser i grunnskolen. Det tyder vel på at den reelle diskusjonen framover egentlig ikke kommer til å handle om hvorvidt skoledagen skal utvides noe, men med hva. Jeg tror vi har kommet til en grense for hvor mange nye timer med tradisjonell undervisning det er klokt å legge inn i skoledagen, mens vi har behov for en mer praktisk og variert dag.

Det var ikke det jeg egentlig hadde tenkt å spørre om. Den evalueringen som Stortinget nå ber om, blir veldig viktig, og gitt den litt frynsete erfaringen vi har med statsråd Røe Isaksen og evalueringer, tenkte jeg at jeg ville spørre ham med en gang om han har en tidsplan for når den evalueringen skal settes i gang, og når vi kan forvente at vi vil få en slik evaluering.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:15:58]: Det svarte jeg også på i det første spørsmålet. Nei, jeg har ikke noen konkret tidsplan, men vi kommer til å sette i gang med en sånn evaluering. Det er en veldig tydelig beskjed: Alle partier på Stortinget, inkludert regjeringspartiene, ber oss om å gjøre dette, og jeg synes også det er en god idé å gjøre det, men en konkret tidsplan har vi ikke.

Men jeg mener at hvis man skal ha en evaluering, må det også være en viss grundighet i den. Vi snakker ikke om en Questback-undersøkelse, og vi har Difi-tall for foreldrene. Det må være både å se på noen overordnede ting – hva vet vi om kompetanse, kvalitet, pris og den slags – og kanskje også noen dypdykk ned i forskjellige erfaringer som forskjellige kommuner har. Og så tror jeg – som jeg synes jeg hører fra flere partier i denne sal – at det også er et mål å synliggjøre at det er noen spenninger og avveininger her i diskusjonen om SFO.

Martin Henriksen (A) [15:17:10]: Det er klart det er noen spenninger, avveininger og dilemmaer når man skal prioritere ressurser til skole, barnehage og SFO. Men det vi ofte hører, når det nå engang er debatter om SFO, er at det er i skolen man trenger kunnskap og læringsarbeid, det er der man trenger flere lærere. Så blir det en unnskyldning for ikke å satse videre på SFO eller aktivitets-skole.

Ja, det viktigste kunnskapsarbeidet skjer i skolen, og det er også der Arbeiderpartiet setter inn flere lærere, vil ha lese-, skrive- og regnearanti og setter inn store ressurser på tidlig innsats. Men vi vet at SFO også betyr noe, og når så mange titusener av barn bruker mange timer på SFO, vet vi at de i stor grad blir fulgt opp av assistenter. Noen av dem har fagbrev, men veldig mange er ufaglært. Vi trenger ikke engang å snakke om pedagogisk personale og leksehjelp med lærere, for det er veldig dyrt, men vil statsråden i hvert fall arbeide for å få flere med fagbrev også i SFO, som er en gruppe som har blitt utelatt fra det arbeidet så langt?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:18:16]: Det er den typen ting som vi selvfølgelig må omtale i en kommende stortingsmelding. Men dette er igjen, mener jeg, noe av den samme diskusjonen, for det handler litt om hva SFO skal være. Hvis SFO skal bidra til læring – og det er det bra hvis SFO gjør – betyr det at hele SFO-tiden skal gjøre det? Betyr det at målet vårt er å ha de samme kravene til pedagogisk innhold som man har i skolen, selv om opplegget ikke skal være undervisning? Det er alle enige om. Betyr det at vi skal ha nasjonale krav til kommunene? I så fall: Hvordan skal de kompenseres for det? Dette er den typen diskusjoner og spørsmål hvor jeg mener det ikke er selvsagt hvor vi skal lande. Først burde vi få en god evaluering for å se hvordan kommunene har håndtert den store friheten de har hatt, og så får vi se på hvordan vi skal gå videre med det, og hvilke saker vi skal ta opp i en stortingsmelding.

Presidenten: Replikkordskiftet er avsluttet.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Abid Q. Raja (V) [15:19:23]: På mitt andre spørsmål, som handlet om frafall, svarte statsråden at SFO var mindre viktig enn barnehage og skole. Jeg synes det var en litt uheldig gradering av dette. Muligens bommer statsråden når man ser på den betydningen SFO har for barnas sosiale læring – både for å få venner, få selvtilit og få selvfølelse – og hvilken betydning det kan ha for å lykkes senere i skoleverdenen. Og ikke minst: Hvis man sammenligner det å være i en veldig bra SFO og det at man grunnet inntekten i familien ikke kan delta i SFO, sier det seg selv at det selvfølgelig kan ha stor betydning for barnets utvikling videre. Særlig bra blir det heller ikke dersom man ser på hvilke aktiviteter som er mulig å få inn i SFO, hvis man klarer å organisere dette på skikkelig vis.

I går var jeg hos Foreldreutvalget for grunnopplæringen, og de var veldig fascinert over at dette nå skulle få et enstemmig vedtak i Stortinget, så de hilste. Det var veldig gøy også for meg som forslagsstiller å se at det arbeidet som vi startet i forbindelse med landsmøtet til Venstre, som var i april, nå får enstemmig tilslutning.

I forbindelse med landsmøtet besøkte jeg Mortensrud skole. Hvis jeg ikke tar feil, var det SV i regjering som hadde et prøveprosjekt med dette, hvor det var en andel på under 30 pst. som deltok i SFO – under 30 pst. Så gjorde man det gratis, og andelen gikk opp til over 90 pst. Det viser jo nettopp at når man gjør dette gratis, gir det stor gevinst for de barna som på grunn av inntekten ikke får delta i SFO – eller i AKS i Oslo.

Det vi også vet, er at det er nettopp de med lavest inntekt som deltar minst. Det er også de med høyest inntekt og andre grupper som ikke deltar, for det er tross alt frivillig. Men hvis man ser på hvilke ferdigheter man kan oppøve i privat regi, ville det være stor forskjell på om foreldrene har god økonomi eller ikke. En godt organisert SFO kan inneholde både musikk, drama, dans, sang og idrettsopplæring, og det kan også ha et likestillingsfremmende formål. Man kunne også hatt matlaging og – som jeg var inne på tidligere – leksehjelp. Det er tross alt ikke alle foreldre som kan yte leksehjelp til sine barn.

Alt i alt er jeg veldig fornøyd med at dette får enstemmig tilslutning fra komiteen. Ideelt sett ville jeg også sett i stortingsmeldingen at man både prøver ut at kommuner får gratis SFO sett ut fra inntekt, og at man eventuelt har prøveordninger hvor man utvider SFO fra 1. til 4. trinn til å gjelde fra 1. til 7. trinn.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [15:22:36]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Kjersti Toppe, Liv Signe Navarsete, Magne Rommetveit, Terje Breivik, Geir Sigbjørn Toskedal og Audun Lysbakken om å sikra alle elevar i grunnskulen rett til opplæring på hovudmålet sitt (Innst. 68 S (2016–2017), jf. Dokument 8:116 S (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Anders Tyvand (KrF) [15:23:31] (ordfører for saken): Jeg vil aller først få takke komiteen for samarbeidet i behandlingen av denne saken, som er et representantforslag framsatt av representanter fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og SV, om å sikre alle elever i grunnskolen rett til opplæring på hovedmålet sitt gjennom en endring i opplæringsloven § 2-5 og andre mulige tiltak.

En samlet komité viser til at det er et overordnet mål i språkpolitikken å sikre det norske språket, bokmål og nynorsk, sin posisjon som et fullverdig samfunnsbærende språk i Norge. Det er også en samlet komité som understreker at det er et politisk ansvar å sikre nynorsk, som det minst brukte skriftspråket, gode rammevilkår i skolen.

Dagens ordning innebærer at når minst ti elever på et av klassetrinnene fra 1.–7. klasse i en kommune ønsker skriftlig opplæring på et annet hovedmål enn det kommunen har vedtatt som hovedmål ved den enkelte skole, har de rett til å tilhøre en egen målformgruppe. Den retten gjelder så lenge det er minst seks elever igjen i denne gruppen. Det er denne retten forslagsstillerne nå ønsker å utvide,

slik at den gjelder for alle klassetrinn i grunnskolen. Dette kan f.eks. gjøres gjennom den såkalte Odda-modellen, der man har innført egne nynorskklasser og bokmålsklasser på ungdomstrinnet.

Kunnskapsministeren har i sitt svar til komiteen opplyst at han vil utrede behovet for og kostnadene ved å innføre en nasjonal ordning tilsvarende Odda-modellen i løpet av våren 2017. Jeg er glad for at det er en samlet komité som nå slutter opp om dette i et felles forslag.

Vi vet at det er mange som skifter fra nynorsk til bokmål når de går over fra barneskole til ungdomsskole. Dette skjer i særlig stor grad i det som kalles randsonen for nynorsk, og det bidrar til å svekke nynorskens stilling. Nynorskens stilling i samfunnet og i skolen er under press, og det skyldes bl.a. at elevene møter lite nynorsk i skolehverdagen og i undervisningen. Jeg tror at det å sikre alle elever i grunnskolen opplæring på hovedmålet sitt kan være et viktig bidrag til å bevare nynorsken og sikre dette språkets posisjon. Jeg er derfor glad for det vedtaket Stortinget skal fatte i dag.

Med det vil jeg både få takke forslagsstillerne, som har funnet sammen på tvers av mange partigrænser, og komiteen, som har samlet seg i et ønske om å løfte nynorsken og gi alle elever en rett til å få undervisning på hovedmålet sitt.

Christian Tynning Bjørnø (A) [15:27:00]: Bokmål og nynorsk har i dag lovforankret status som likeverdige og likestilte norske skriftspråk, og de skal være integrerte deler i en språkdelt nasjonal felleskultur, som det heter. Det forplikter oss som lovgivere.

Skolen er en av de aller viktigste fellesinstitusjonene vi har. Skolen har en stor påvirkning på elevenes språkutvikling – framtidens språkbærere. Det er en betingelse for at et språk skal kunne stå seg for framtiden, at det brukes, og for at et språk skal kunne brukes, må det også kunnes og læres – det ene avhenger av det andre. Opplæringen i skolen er i så måte viktig.

Vi har et lovverk, som saksordføreren var inne på, som sier at elever har rett til å få opplæring på den målformen som de tilhører. Vi har også et lovverk som sier at elever kan tilhøre en målgruppe dersom de er mange nok. Og det er dette representantforslaget først og fremst handler om, for i dag gjelder denne retten bare fra 1. til 7. klasse.

I Norge har vi en helhetlig tiårig grunnskole med en felles læreplan. Kommunene, som er de som velger målform, er skoleeier for alle de ti årene, men rettighetene når det handler om egen målform og om å kunne tilhøre en språkgruppe, forandrer seg ved overgangen til ungdomsskolen – eller satt litt på spissen: når en går over gangen, til ungdomsskolen. Det er noe merkelig med det.

Elever får velge selv hvilken målform de vil bruke fra og med 8. klasse, men selv om man velger eksempelvis nynorsk som målform, vet vi at de samme elevene i språkdeltede områder ofte får undervisning på bokmål, og at den øvrige tilretteleggingen noen steder ikke er god nok. Og da blir kanskje valget om å bytte målform i 8. klasse relativt enkelt, for hva er egentlig alternativet?

Vi vet at dette er ekstra aktuelt i mitt og statsrådets hjemfylke, Telemark, der frafallet fra nynorsk er størst, der andelen nynorskelever falt med 8 pst. i løpet av grunnskolen.

Når man opplever å ikke få god nok opplæring på sin egen målform, er det en fare for at det kan bidra til at man isteden velger den mest brukte språkformen, og slik bør det ikke være. Det tjener ikke språkmangfoldet i Norge. Arbeiderpartiet er derfor enig i forslaget om å utrede en endring av opplæringsloven som sikrer elever på ungdomsskolen opplæring i hovedmålet sitt og retten til å tilhøre en språkgruppe.

Det henvises i representantforslaget, og i merknader, til Odda-modellen. I Odda er det laget egne bokmåls- og nynorskklasser også i ungdomsskolen. Det er et godt eksempel på hvordan man velger å organisere opplæringen etter språksituasjonen i kommunen, der begge målformer er godt ivaretatt.

Målet vårt er å gjøre alle elever til trygge språkbrukere, enten de har nynorsk eller bokmål som hovedmål. Arbeiderpartiet mener at elevene skal sikres gode muligheter til å holde på målformen sin gjennom hele grunnopplæringen, slik som representantforslaget tar til orde for. Jeg er glad for at det er en samlet komité som går inn for forslaget i dokumentet. Det betyr forhåpentligvis et skritt i riktig retning.

Norunn Tveiten Benestad (H) [15:31:13]: Språket vårt er en viktig del av vår identitet. I Nynorskordboka er identitet i denne sammenhengen forklart som at det er «sum av element som gjev eit individ, eit samfunn o l individualitet; «eg-medvit»». Identitetsbegrepet har bl.a. en viktig plass både i sosiologien, i antropologien, i litteraturen og selvfølgelig også i språkvitenskapen.

Det er også et overordnet mål i den norske språkpolitikken å sikre de norske skriftspråkene, bokmål og nynorsk, posisjon som fullverdige samfunnsbærende språk. Hele kirke- utdannings- og forskningskomiteen er, som det har blitt sagt, opptatt av å sikre at også nynorsk som det minst brukte skriftspråket har gode rammevilkår i grunnskolen.

Retten til undervisning på eget hovedmål er grunnleggende viktig og er også nedfelt i opplæringsloven § 2-5. Samtidig ser vi i praksis at særlig overgangen mellom barnetrinnet og ungdomstrinnet er sårbart, og at mange elever bytter språkform her. Det er dette som ligger til grunn for forslaget til vedtak som foreligger om å utvide retten til å tilhøre en egen målformgruppe gjennom hele grunnskoleløpet for elever som ønsker opplæring på en annen målform enn det kommunen har vedtatt som hovedmål ved den enkelte skole. Det vises bl.a. til de gode erfaringene i Odda.

Jeg har merket meg at kunnskapsministeren i sitt svar til komiteen viser til at opplæringsloven og læreplanene er godt egnet til å ivareta både lokale forhold og de behov og ønsker elevene har for opplæring på egen målform. Han viser også til at det må være opp til den enkelte kommune å ta stilling til om en ordning som f.eks. den i Odda kan være aktuell. Samtidig påpeker kunnskapsministeren også at det vil være ekstra kostnader for kommunene med innføring av en slik ordning.

Jeg er glad for at komiteen nå har samlet seg om et forslag om å be regjeringen utrede en endring av opplæringsloven § 2-5 og andre mulige tiltak som sikrer elevene i ungdomsskolen rett til opplæring på hovedmålet og rett til å tilhøre en egen målformgruppe. Vi i Høyre mener det er viktig å få en slik utredning på plass for å kunne vurdere

hvordan vi ivaretar disse elevene på en best mulig måte, og vi støtter derfor dette forslaget til vedtak.

Bente Thorsen (FrP) [15:33:52]: Forslaget tar for seg «moglege tiltak som kan sikra elevar på ungdomsskulen rett til opplæring på hovudmålet og rett til å høyra til ei eiga målformgruppe», og en ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Språkstriden har gjennom tidene vært både bitter og splittende i Norge. Den tiden er – heldigvis, får jeg si – over. Men det er fremdeles skarpe fronter mellom hovedmål og sidemål. Mye av dette har nok historiske årsaker, men mye har også praktiske årsaker. Fremskrittspartiet synes det er positivt at komiteen har unngått å gjøre denne saken til en politisk språkstrid.

Fremskrittspartiet vil primært ha valgfritt sidemål i skolen, og dette sidemålet kan være enten nynorsk eller bokmål. Vi er for to likeverdige målformer – nynorsk og bokmål – i den norske skolen. Vi er enig i det som står i språkmeldingen, St.meld. nr. 35 for 2007–2008, der det understrekes at det er et overordnet mål i språkpolitikken å sikre det norske språket, å sikre posisjonen til både bokmål og nynorsk som fullverdige og samfunnsbærende språk i Norge. Vi har derfor stor forståelse for forslaget i saken og for den såkalte Odda-modellen, der kommunen sikrer at de som har hatt opplæring i nynorsk i barneskolen, får fortsette med dette på ungdomsskolen ved at man har egne bokmålsklasser og egne nynorskklasser.

Vi må erkjenne at resultatene i norsk skole i mange år har vært nedslående med hensyn til elevenes lese- og skriveferdigheter. En forbedring av lese- og skriveferdigheter krever en offensiv og faglig fundert politikk. Her vil jeg trekke fram regjeringens språk-, lese- og skrivestrategi, Språkløyper, som skal styrke norske barns og elevers ferdigheter i språk, lesing og skriving. Alle norske barnehager og skoler vil få mulighet til å delta i løpet av fire år. Undervisningsoppleggene i strategien er laget i samarbeid med forskere, barnehagepedagoger og lærere, og det er Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger som har ansvar for å drive strategien. Skivesenteret ved NTNU er også en sentral faglig aktør. Målet er å få til et helhetlig løft for språk, lesing og skriving i 2016–2019. Å nå barna og elevene som trenger ekstra hjelp, så tidlig som mulig er en viktig faktor i strategien. Videre skal Språkløyper styrke alle barns og elevers evne til språk- og tekstforståelse og gjøre lærerne bedre i stand til å identifisere og tilrettelegge for dem med språk-, lese- og skrivevansker.

Vi i Fremskrittspartiet er glade for at regjeringen har kommet på banen og tar problemene i skolen på alvor. En helhetlig og faglig fundert politikk som sikrer at flest mulig elever faktisk blir i stand til å lese og skrive, er alfa og omega. Kan man ikke lese, kan man heller ikke tilegne seg kunnskaper på andre fagområder.

Hvilken målform elevene velger, har ingen betydning. Det som derimot har stor betydning, er at elevene får undervisning og læremateriell i tråd med den målformen de har valgt. I denne saken vises det til funn i en rapport fra Proba samfunnsanalyse som tydelig får fram problemet både lærere og elever i ungdomsskolen og i videregående skole har i forbindelse med at elevene ikke får undervisning og utdelt materiale i den målformen de har valgt.

Med bakgrunn i dette ser Fremskrittspartiet fram til det videre arbeidet med saken, som på en bedre måte kan sikre

elever i ungdomsskolen rett til opplæring på hovudmålet og rett til å tilhøre en egen målformgruppe.

Kjersti Toppe (Sp) [15:37:47]: God språkopplæring kjem langt ned på lista når ungdomsskulane skal fordela elevar i nye grupper. Det rammar nynorskelevane i dei delane av Noreg med språkblanda skular. Senterpartiet meiner at elevar skal ha rett til å få opplæring på eige språk ut heile grunnskulen. Stoda i dag er at elevar berre har rett på opplæring i hovudmålet sitt i sju av 13 år i grunnskulen, og det er undervisningspersonalet og ikkje elevane som i dag avgjer opplæringsmålet i ungdomsskolen.

Elevane i ungdomsskolen har ikkje rett til anna enn undervisningsmaterieell og eksamen på eige språk og får leve-re skriftleg arbeid på hovudmålet. I praksis betyr det at i språkblanda skular der nynorskelevar er i mindretal, får elevane storparten av undervisninga si på bokmål. Norsk språkopplæringspolitikk bryt dermed med det som internasjonalt er rekna som ein sentral språkkrett, nemleg retten til opplæring på eige språk.

Elevane er langt frå ferdige med språkutviklinga si når dei er ferdige med barneskulen. Norskfaget er viktig, men for å bli trygg språkleg, bør ein møte målforma si i alle fag. Språket vert til og vert styrkt av at ein brukar språket. I språkmeldinga står det at det er eit overordna mål i språkpolitikken vår å sikra det norske språket, bokmål og nynorsk, sin posisjon som eit samfunnsberande språk i No-reg.

I innstillinga i dag er det ein samla komité som understrekar at det ei viktig politisk oppgåve å sikra at nynorsk, som er det minst brukte skriftspråket, har gode rammevil-kår i grunnskulen. Ein samla komité står bak forslaget i innstillinga om å be regjeringa greia ut ei endring av opp-læringslova § 2-5 og andre moglege tiltak som kan sikra elevane på ungdomsskolen rett til opplæring på hovudmålet sitt, og koma tilbake til Stortinget på eigna måte.

Til komiteen og til saksordføraren, Tyvand – tusen takk for innstillinga. Og til partia som står bak representantfor-slaget – takk for eit konstruktivt samarbeid.

I saka vart det vist til den såkalla Odda-modellen. Odda kommune har i hundre år praktisert å gi elevar rett til språkdelt klassar i heile grunnskulen. Det gjaldt òg ungdomsskulen då den vart innført. Odda er eit språkdelt område. Odda-modellen har sikra likeverd mellom bokmål og nynorsk. Elevane har vorte stolte av dialekta si og målfor-ma si, enten dei har hatt nynorsk eller bokmål som hovud-mål. Odda-modellen har sytt for at ein ikkje har ein språk-strid i skulen, men no er dette forbi. Odda-modellen vart avslutta i Odda kommune i haust. På grunn av eit stramt kommunebudsjett såg verken rådmann eller kommunesty-re seg råd til å halda fram med den såkalla Odda-modellen. Sidan dette med ei eiga målformgruppe i ungdomsskolen ikkje er ei lovpålagd oppgåve, følgjer det heller ingen stat-lege midlar med til kommunar som Odda, som eigentleg ønskjer å halde fram med språkdelt grupper òg på ungdomstrinnet.

Språkskiftet i skulen er eitt av dei språksosiologiske fe-nomena som gjer at det stadig vert litt færre nynorsbruka-rar. Det er grunn til å slå fast at individuelt språkskifte frå nynorsk til bokmål på ungdomssteget og i vidaregåande skule er med på å trua nynorsken sin posisjon, og det er i dei språkblanda områda dette problemet er størst. Eg var

sjølv ein nynorskelev som skifta til bokmål på ungdoms-trinnet, fordi bokmål hadde vorte det dominerande språket i den bydelen der eg vaks opp. Alternativet for meg var å verta teken ut av norsktimane, men eg ville vera i klassen min i norsktimane, så eg bytte språk. På vidaregåande byt-te eg tilbake igjen. Men det ikkje å ha rett til å gå i ei eiga målformgruppe på ungdomsskolen kan bidra til å auka frå-fallet frå nynorsk. Dette ser vi skjer i alle randsoner for ny-norsk, spesielt i fylka Hedmark, Oppland, Telemark, Ag-der-fylka, Rogaland og Hordaland. Når ein i Telemark ser at delen av nynorskelevar fall frå 70 pst. til 9 pst. i løpet av grunnskulen, er det eit så sterkt fråfall at ein politisk er nøydd til å gjera noko med det. No har regjeringa fått eit tydeleg signal: Rett til opplæring på hovudmålet sitt må gjelda alle elevar i heile grunnskulen. Slik kan ein sikra nynorsken sin plass i den språkdelt nasjonale fellessku-len.

Iselin Nybø (V) [15:42:51]: Målform er noe som ska-per stort engasjement og til dels ganske stor debatt. De siste månedene har vi iallfall erfart det på Vestlandet, når det har blitt forhandlet om en ny vestlandsregion. Fylkes-ordføreren fra Rogaland uttrykte at det er «unaturlig» for mange fra Rogaland å bruke nynorsk som målform, og vant fram med det i forhandlingene. Det har i ettertid skapt et stort engasjement både i media og i sosiale medi-er, der spesielt nynorskfolket har tatt til orde for at det er klart at Vestlandsregionen må ha nynorsk som målform.

Nå skal ikke jeg mene noe om hva Vestlandsregionen skal ha som offisiell målform, men det viser et engasje-ment. For det handler om mye mer enn bare om nettsidene til en region skal skrives på nynorsk eller på bokmål, eller om brevene skal skrives på nynorsk eller på bokmål. Det handler om identitet, det handler om noe som beskriver hvem vi er. Det er vel det som ligger bak det store engasje-mentet, og det er vel også det som ligger bak forslaget, fra forslagsstillere som representerer ulike partier.

Jeg har ikke lyst til å forlenge debatten. Det er et en-stemmig storting som står bak dette, og det er sagt mye bra i debatten allerede. Jeg vil bare understreke at også Venstre er blant forslagsstillerne. At elever gjennom hele grunnskolen skal få bruke sitt hovedmål, få opplæring på hovedmålet og tilhøre en egen målformgruppe, er vi glad for at Stortinget nå ber regjeringen om å se på og komme tilbake med på egnet måte, for det er gode grunner til at man gjennom hele grunnskolen skal få opplæring i det nat-URLIGE hovedmålet sitt.

Audun Lysbakken (SV) [15:45:09]: Jeg har den gle-de å være med på å fremme dette representantforslaget sammen med en rekke andre Vestlands-representanter på Stortinget. Jeg må si jeg er glad for at det har fått en så-pass positiv mottakelse og muligheten til et videre liv – forhåpentligvis i form av konkrete forslag og vedtak i den andre enden av utredningen som nå kommer.

Et veldig viktig spørsmål når det gjelder nynorskens framtid, er vår evne til å stå opp for en skole hvor det skal være god plass til dem som har nynorsk som hovedmål, også utenfor de absolutte kjerneområdene for nynorsken. Det vil f.eks. si mange steder i det fylket jeg representerer, hvor vi vet at nynorsken er under press i tradisjonelle ny-norskområder.

I et samfunn hvor bokmål er så dominerende i media og i den offentlige samtalen, vil vi bare klare å motvirke tendensen vi ser til tidlig skifte av målform, hvis vi skaper andre, tydelige arenaer der det er like godt rom for nynorsk som for bokmål. Det har vært kjernen i Odda-modellen. Representanten Kjersti Toppe har helt rett i at Odda kommune nå har gått bort fra den. Det er også en trist konsekvens av kommunenes problemer med å få endene til å møtes under den sittende regjeringen. Men jeg mener at Odda-modellen fortsatt kan være til inspirasjon for oss. Den har virket. Den har hatt noe å si for ungdoms syn på språk, for nynorskelevenes holdning til egen målform og for bokmåselevenes holdning til nynorsken.

Jeg tror vi har mye å hente både når det gjelder endring av regler, og når det gjelder å prøve å få til en endring av holdninger og en bevissthet på skolene i de såkalte randsoneene om hvor viktig det er å skape et større rom for nynorsken, hvis vi ønsker å motvirke tendensen til målbytte. Det mener jeg vi må ønske. Vi har et ansvar for å opprettholde de rettighetene som det mindretallet av befolkningen som har nynorsk som hovedmål, har til å få rom og aksept for sin målform. Det er store både språklige og kulturelle begrunnelser og argumenter for at vi som samfunn skal legge godt til rette for nynorsken. Det er nettopp å sørge for at ungdom som er fra områder hvor nynorsken tradisjonelt har stått sterkt, faktisk kan – og oppmuntres til å – beholde nynorsk som sitt hovedmål, og får anledning til det.

Dette er et politisk spørsmål, så jeg håper at regjeringen vil gjøre alvor av den utredningen de her har lovet, og ikke minst følger den opp med konkrete forslag som kan gjøre det mulig for Odda kommune og veldig mange andre å gjeninnføre den modellen som Odda har hatt gode erfaringer med.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:48:45]: Språklig mangfold er en kulturell ressurs, og det å ha to målformer er en berikelse for samfunnet og for elevene. Det er en viktig del av norsk historie. Det er også en del av skolens dannelsesoppdrag og et krav i læreplanen for norskfaget å kvalifisere elevene for utdanning, arbeid og samfunnsdeltakelse. Det innebærer bl.a. at elevene skal ha glede og nytte av å kunne lese tekster på begge målformer. Læreplanen og kompetansemålene er utformet uavhengig av hvilken hovedmålform elevene har, og elevene skal lære å lese og skrive på både bokmål og nynorsk.

Representantforslaget tar utgangspunkt i det som blir kalt Odda-modellen, som legger opp til språkdeltede klasser også på ungdomstrinnet. Gjeldende rett i dag er at hver kommune selv avgjør hvilken målform som skal være hovedmål på de enkelte skolene. Hovedmålet skal benyttes i skriftlig opplæring og i skriftlig arbeid. I dag er det slik at fra 1. til og med 7. trinn må elevene bruke det hovedmålet kommunen har vedtatt for skolen, i det skriftlige arbeidet. Men når minst ti elever på ett av årstrinnene 1–7 i en kommune ønsker skriftlig opplæring på et annet hovedmål enn det kommunen har vedtatt for skolen, har disse elevene rett til å tilhøre en egen elevgruppe. Fra og med 8. årstrinn velger elevene selv hvilken skriftlig hovedmålform de vil bruke.

Forslagsstillerne peker på at på ungdomsskolen går mange nynorskelever i grupper der opplæringen skjer på bokmål. Tilhengere av Odda-modellen peker på at det er ved overgangen fra skoler med barnetrinn der hovedmålet

er nynorsk, til mer sentraliserte ungdomskoler hvor hovedmålet er bokmål, de fleste målbyttene skjer. Mange tilpasser seg, og endrer målform. At bokmål er den målformen som brukes mest i Norge, kan selvfølgelig også påvirke elevenes valg av foretrukket målform. For en elev skal det både en del vilje og kanskje også mot til å velge en annen målform enn den de fleste medelevene bruker.

Odda kommune har gode erfaringer med språkdeltede klasser. Det pekes bl.a. på at dette bidrar til økt bevissthet rundt bruk av nynorsk, og at det også har pedagogiske fordeler. Odda har i lang tid – jeg har lest: 100 år – lagt til rette for at elevene kan få gå i språkdeltede klasser i norskfaget også på ungdomstrinnet. Og det finnes andre kommuner som gjør det samme.

Jeg vil presisere at jeg synes det er positivt med slike lokale initiativ som tar utgangspunkt i særtrekk ved og behov i den enkelte kommune, men jeg er i tvil, må jeg innrømme, om dette bør bli en nasjonal ordning. Det er mange gode tiltak som iverksettes innenfor det lokale handlingsrommet kommunene har. Jeg mener det er både riktig og viktig at det er slik. Det er ikke alltid det som passer for én kommune, passer for alle. Odda-modellen har f.eks. noen økonomiske sider som gjør at kommuner kan se ulikt på hvor godt denne modellen passer.

Jeg mener at vi trenger et enda bedre beslutningsgrunnlag, og jeg har allerede informert Stortinget om at jeg skal sørge for å få gjort en vurdering som belyser økonomiske og administrative konsekvenser av en slik ordning. Jeg skal også, som Stortinget ber om, se på eventuelle andre ordninger og innretninger. På den måten vil jeg bidra til at vi og eventuelle andre kommuner gis et bedre vurderingsgrunnlag i denne saken.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Kjersti Toppe (Sp) [15:52:26]: Eg lytta til innlegget til statsråden der han poengterte at retten til å gå i ei eiga målformgruppe kan vera eitt av mange forskjellige tiltak, og det kan vera forskjellige behov i dei forskjellige kommunane. I Odda har dei ganske mange års erfaring med dette, og dei har også ein veldig god statistikk på målbytte, at det nærast ikkje skjer målbytte, heller ikkje ved overgang til vidaregåande skule. Når Odda i år dessverre såg seg nøydd til ikkje å vidareføra det, var det ikkje på grunn av at dei ikkje syntest det var ein bra idé, men fordi dei ikkje hadde pengar. Spørsmålet mitt til statsråden er eigentleg to korte: Når vil statsråden koma med ei eiga sak til Stortinget, vil det skje før sommaren? Dersom det ikkje skal verta ein rett, ser statsråden for seg at ein i alle fall må kunna få skjønnsmidlar til ei slik ordning som har vore praktisert i Odda?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:53:32]: Først: Når det gjelder tid, har jeg sagt i mitt svar til Stortinget at utredningen om de økonomiske og administrative sidene ved denne ordningen vil jeg og departementet arbeide med i løpet av våren 2017, og vi vil komme tilbake til det på egnet måte.

Når det gjelder dette poenget om økonomi, kjenner ikke jeg kommuneøkonomien i Odda i detalj, men i kommuneøkonomien under ett har det ikke vært noen store svingninger fra de siste rød-grønne år til årene med denne regjeringen. Det har også vært en god porsjon frie midler til kom-

munene, men som sagt kjenner jeg ikke i detalj kommunebudsjettet i Odda.

Når det gjelder vurderingen av en type skjønnsmidler, mener jeg at når Stortinget med så bredt flertall løfter en sånn sak, vil det være dumt å lukke noen dører på det nåværende tidspunkt.

Kjersti Toppe (Sp) [15:54:34]: For Odda kommune har det vore ein kamp i mange år for å klara det løftet. Det har ikkje skjedd berre no, men det var no det vart endeleg lukka. Men det viser at det å gi denne retten til ungdomsskolen har nokre økonomiske konsekvensar for kommunane. Eg meiner dei ikkje er veldig store når ein ser på kva tiltaket kan forhindra, og språkpolitikk må også ha nokre økonomiske konsekvensar ute.

I innstillinga vert det vist til Telemark, som er eit fylke statsråden kjenner, der det skjer eit stort målbyte. Eg saknar ei synleggjering av kva statsråden vil gjera for å hindra språkbyte, utanom det som er debattert i dag, for statsråden er vel opptatt av at det som skjer ute no, ikkje skal skjete?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:55:36]: En av grunnene til at jeg liker innfallsvinkelen i denne saken, er nettopp at jeg mener det går til kjernen av hva man må gjøre for å opprettholde to målformer i Norge. Jeg tror representanten har helt rett i at den aller viktigste problemstillingen er målbyte. Vi vet at det er veldig få som bytter andre veien, altså fra bokmål til nynorsk. Uavhengig av at man har prøvd i mange, mange tiår, enda lenger enn det, med sidemålsundervisning, er det nesten ikke noe bytte. Skal man klare å opprettholde nynorskandelen, må man hindre målbyte. Som jeg sa i innlegget mitt, er det Odda har gjort, bra og en klok måte å gjøre det på, og det fungerer også. Så er det likevel et annet spørsmål om det betyr at vi skal endre reglene totalt nasjonalt sett. Det blir også et spørsmål om f.eks. kommunenes mulighet til å organisere seg og ha en viss frihet.

Audun Lysbakken (SV) [15:56:52]: Når nasjonale politikere er tilhengere av at noe skal være kommunalt, er det som regel enten av frykt for å måtte betale for det hvis det skal bli nasjonalt, eller så må det være en prinsipiell vurdering av at nettopp dette er en type spørsmål som egner seg best for å avgjøres lokalt. Akkurat på det punktet vil jeg gjerne utfordre statsråden, som jo er en politiker som er opptatt av prinsipper. Det vi i stor grad snakker om her, er rettigheter for det som i mange av disse randsonekommunene blir en språklig minoritet. Er det én ting vi ofte er enige om at vi trenger nasjonale regler for, er det nettopp å sikre minoritetsrettigheter – vel vitende om at det kan være fristende for en kommune som f.eks. etter hvert har et bokmålsflertall, ikke å prioritere en fordyrende ordning med f.eks. nynorskklasser på ungdomsskolen. Er ikke det en prinsipiell betraktning som statsråden bør vurdere nærmere?

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [15:58:04]: Det er slett ikke en dårlig prinsipiell betraktning fra representanten Lysbakken. Det er en grunn til at for språket og i språkpolitikken har vi klare nasjonale føringer. Så er

spørsmålet her om vi skal ta enda et steg lenger i de nasjonale føringene og si at det skal gjelde også på ungdomsskolen, og at det skal gjelde for alle. Det er et spørsmål, som i og for seg Stortinget stiller i sitt vedtak, nemlig om det er andre måter man kan tenke seg at målbyte forhindres eller bekjempes på. Grunnen til at jeg generelt er skeptisk, er at det er ingen partier – i hvert fall veldig få partier og politikere – som sier at de ønsker skritt for skritt å frata kommunene mer og mer selvstyre og mer og mer frihet. Men vi ser at presset er der i så å si alle saker, og siden jeg prinsipielt mener at Norge bør være et land hvor det i en del viktige saker er mulighet for kommunene å velge forskjellige løsninger, bruker jeg det argumentet også i en sak som denne.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme. De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Liv Signe Navarsete (Sp) [15:59:27]: Denne saka er ein viktig milepæl for nynorsk og for å fremje eit samfunn der ungar og ungdom kan bruke, lære og få kunnskap på si eiga målform. Det er svært positivt at eit samla storting støttar forslaget om å greie ut endringar av opplæringslova og andre tiltak.

Ein skulle tru at det er heilt sjølvsgatt at nynorskelevar må ha den same retten til opplæring i hovudmålet sitt som bokmålslevar i praksis har i dag. Ungdomsskuletida er ei tid for mange endringar i dei unges liv. Desse åra legg eit viktig grunnlag for livet vidare, i ungdomstida og i vaksenlivet.

Språk er identitet. Nynorsk er identitet. Og dei som skiftar frå nynorsk til bokmål i ungdomsskulen, går, som det har vore sagt her, sjeldan attende. Dei skiftar målform, og for mange òg kanskje litt av sin eigen identitet.

At nynorskelevar berre har hatt rett til opplæring i nynorsk i sju av ti år, har gjort dei meir utsette og har auka presset på elevane for å skifte. I 2011 opna noverande statsminister Solberg, i eit VG-intervju før landsmøtet til Høgre, for å fjerne skriftleg sidemål òg i ungdomsskulen. Bak forslaget stod noverande kulturminister Linda C. Hofstad Helleland, og forslaget vart vedteke.

Eg håpar at dagens kunnskapsminister, frå Høgre, gjenom det arbeidet han no har lovt å gjere, vil vise at Høgre òg har ei anna side, at Høgre ikkje berre vil fjerne nynorsken og det skriftlege sidemålet frå både ungdomsskulen og vidaregåande skule, men at han òg vil gjere eit grundig, positivt og godt arbeid for nynorsken.

Arne Hjeltnes uttala kring det same landsmøtet at å kjempe for nynorsken i Høgre var som å kjempe for utvida skjenketid i Kristeleg Folkeparti. Det var no det, men eg håpar inderleg at òg Høgre kan vere med vidare i denne saka, og ikkje berre når det gjeld dette forslaget i dag, men òg når ein skal gjere vedtak som gjer at dette faktisk blir realitetar.

I mitt heimfylke, Sogn og Fjordane, står nynorsken sterkt. Men sjølv der er sjølvsgatt bokmålspresset til stades – i media og i den offentlege samtalen.

Det finst dei som meiner at nynorsk er for vanskeleg å lære. Det er lett vint å seie. Då må i alle fall ikkje løysinga vere å fjerne det. Me fjernar ikkje tredjegradslikningar frå matematikken sjølv om det er vanskeleg. Me brukar meir tid på det, og me lærer ungene å løyse oppgåver. Eg trur nynorsk òg vil gjere ungar og ungdommar betre i stand til

å lære, totalt sett. Det må jo vere målet for skulen – at ungane skal lære og bli gagns menneske.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [16:02:37]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om å gjøre ny campus for NTNU til en spydspiss for bærekraftsløsninger (Innst. 87 S (2016–2017), jf. Dokument 8:128 S (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre foreslås det at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Lill Harriet Sandaune (FrP) [16:03:25] (ordfører for saken): Representantforslaget fra Rasmus Hansson om å gjøre ny campus for NTNU til en spydspiss for bærekraftsløsninger har blitt behandlet i komiteen, og som saksordfører vil jeg gjerne takke for godt samarbeid.

Forslaget om å gjøre den nye campusen for NTNU til en spydspiss for bærekraftsløsninger har gode intensjoner. En samlet komité viser til regjeringens beslutning i august 2015 om en felles campus for NTNU på Gløshaugen i Trondheim, som skal være en såkalt bycampus. Dette er et stort statlig byggeprosjekt som gir store muligheter til å utvikle løsninger for bygg, transport og annen infrastruktur som kan utgjøre viktige nye bidrag til en grønn omstilling.

Etter fusjonen med høyskolene i Ålesund, Gjøvik og Sør-Trøndelag er NTNU nå Norges største universitet, og universitetet har allerede mange fremragende forskningsmiljøer som kan bidra til å utvikle nye og mer bærekraftige løsninger for framtidens bygninger og arealer. Nettopp det at Trøndelag har et unikt forskningsmiljø på miljø- og teknologiområdet, er viktig i denne sammenheng. NTNU, SINTEF og andre er i verdensklasse på flere teknologiforskningsområder og har vilje og evne til å være både innovative og internasjonale.

Her vil vi i Fremskrittspartiet også trekke fram det ambisiøse prosjektet Hell Arena som nå er på gang, der det bl.a. skal forskes på å lagre sol- og vindenergi i bakken, testing av intelligente kjøresystemer med autonome biler uten sjåfør, samt forskning på trafiksikkerhet og ny transportteknologi. Med en slik klynge av teknologi- og miljøekspertise som Trøndelag nå har og vil videreutvikle, er det derfor naturlig at man også har miljøambisjoner for Campus NTNU.

Som representant fra Trøndelag vil jeg påpeke at NTNU allerede har en tydelig miljøambisjon for sin virksomhet, og universitetet har en egen fagekspertise på miljøområdet som skal benyttes for å finne de beste og mest

bærekraftige løsningene for prosjektet Campus NTNU. Det overordnede miljømålet for NTNU lyder slik:

«NTNU skal være et foregangsuniversitet som benytter kunnskap fra forskningen i egen praksis for å sikre en gjennomgående miljøforsvarlig virksomhet. Dette medfører at vi skal ha full oversikt over hvor stor miljøpåvirkning virksomheten har, og synliggjøre dette overfor ansatte, studenter og omverdenen. NTNU skal til enhver tid ha klare mål for hvordan miljøpåvirkningen skal reduseres.»

Dette er en god ambisjon som det er naturlig at NTNU har, og som jeg stoler på at de mener alvor med. Fremskrittspartiet vil i den sammenheng påpeke at Norge trenger store og tunge forskningsmiljøer som er fri for bindinger til ulike interessegrupper og næringer. Det sikrer vi gjennom å ha universiteter som er reelt frie institusjoner med stor frihet til selv å fordele midlene, uten for mange politiske føringer.

Nettopp i den situasjonen Norge er nå, med et økende behov for omstilling, innovasjon og framtidig verdiskaping, har vi tro på at det mest virkningsfulle er å gi forskere og akademikere størst mulig frihet til å forske og arbeide selvstendig. Vi har også tillitt til at NTNU selv er de beste til å bestemme hvordan de skal følge opp sitt eget overordnede miljømål. Fremskrittspartiet mener den ansvarlige ekspertisen på NTNU og i andre fagmiljøer har langt større kompetanse og fagkunnskap enn det som er i denne salen, og mener at de selv vil være best i stand til å bestemme hvordan man skal utvikle og bygge effektive, rasjonelle og miljøvennlige bygg og campus.

Trøndelag går en spennende tid i møte, der utbyggingen av NTNUs nye campus skal bli et strategisk verktøy som skal sikre NTNUs faglige ambisjoner, og videreutvikle fremragende undervisning, forskning, innovasjon og formidling for framtidens Norge.

Heidi Greni (Sp) [16:08:15]: Forslaget som er fremmet av representanten Rasmus Hansson, er konstruktivt. Når vi skal utvikle ny campus for NTNU, er det ikke bare spørsmål om å finne fram til gode bygningsmessige og økonomiske løsninger, det er også spørsmål om hvordan vi gjør det til et prosjekt som utvikler landets største universitet og vårt fremste naturvitenskapelige miljø. Vi må rett og slett tenke på at det som kommer NTNU-miljøet til gode, også vil komme samfunnet totalt sett til gode.

Campus for NTNU skal være et bycampus, som det heter i planene. Det betyr ikke nødvendigvis at det må være en konsentrert bygningsmasse med alt på samme tomt. NTNU må fortsatt være til stede i Midtbyen. Men det nye universitets- og høyskoleområdet skal være et eksempel på et byggeprosjekt der det er tatt hensyn til god intern infrastruktur, god byutvikling som kommer hele Trondheim til gode – ikke bare universitets- og høyskolemiljøet – og der både bygningsmassen og infrastrukturen ivaretar høye miljøkrav.

Jeg mener komiteens flertallsforslag lever opp til intensjonene i representantforslaget.

Senterpartiet inngår i et flertall som ber regjeringen legge til rette for at den nye campusen på NTNU utvikles med ambisiøse miljøløsninger. Vi forutsetter at det skal innebære en bygningsmasse som produserer mer energi enn den bruker. Videre forutsetter vi at det legges opp til ut-

slippsfrie transportløsninger og annen infrastruktur som stimulerer til både ny forskning og nye arbeidsplasser.

Trøndelags-regionen har mye å by på for lavutslipps-samfunnet. Våre store naturområder blir viktige i det grønne skiftet. I min forståelse er det viktigste med det grønne skiftet at vi får en omstilling fra fossil til fornybar energi. Vi har store arealer for vindkraft og stort potensial for havkraft, og ikke minst har vi store skogsområder som står til disposisjon for utvikling av fornybare løsninger, både som råstoff for miljøvennlig transport og – ikke minst – som miljøvennlig byggemateriale.

Tidligere i år behandlet Stortinget et representantforslag fra Senterpartiet om planlegging av nytt regjeringskvartal. Der fremmet vi sammen med Arbeiderpartiet og SV et forslag der vi ba regjeringen vurdere hvordan bygging av nytt regjeringskvartal kan brukes til å vise fram og fremme bruk av tre. Norge har lange tradisjoner innen treforedling, vi har rik tilgang på skog og høy teknisk kompetanse som gir oss fortrinn innen trenæringen.

Forretningsmulighetene knyttet til det grønne skiftet og bioøkonomien er i en tidlig fase, og vi trenger store og nyskapende prosjekter. Den nye campusen på NTNU bør bli et slikt prosjekt. Det må utvikles med ambisiøse miljøløsninger, der bruk av tre som byggemateriale må være en av forutsetningene.

Fra Senterpartiets side ser vi utbyggingen av NTNU som en stor mulighet til å koble Statsbygg, arkitektmiljøene, entreprenørmiljøene og forskningsmiljøene på NTNU sammen i forskning og utvikling av nye løsninger for bruk av tre for å fremme en mer miljøvennlig bygningsmasse. Denne muligheten må ikke de ansvarlige for utvikling av ny universitetscampus i Trondheim la gå fra seg.

Jeg er som sørtrønder glad for at vi står framfor realiseringen av ny campus på NTNU. Det er viktig for landets største og – mener i alle fall vi trøndere – landets viktigste universitets- og forskningsmiljø. Jeg er også, som jeg sa innledningsvis, glad for representantforslaget, som gir Stortinget mulighet til å legge gode føringer for hvordan utbyggingen skal skje, og hvordan vi kan oppnå effekter som har betydning for hele samfunnet. Ny campus i Trondheim må bli et utviklingsprosjekt for miljøvennlig byggeskikk og byutvikling som kommer hele landet til gode. Det er en rolle vi trøndere finner det helt naturlig å påta oss.

Trond Giske (A) [16:12:40] (komiteens leder): Som den tredje sørtrønderen i komiteen kan jeg slutte meg til det som er sagt om at dette er en viktig sak, og at det er en enorm mulighet til å utvikle en ny og spennende campus. Forslaget fra Rasmus Hansson er konstruktivt og godt. Når en slik stor utbygging skal gjøres i det som blir et utstillingsvindu for kunnskap og forskning, er det en strålende idé å gjøre det til en spydspiss for bærekraftsløsninger.

Det håper jeg også kan skje i et samarbeid med de forskningsmiljøene som er ved institusjonen. Vi har noen av de mest fremragende forskere innenfor ulike felt som kan være aktuelt for dette byggeprosjektet – ikke bare på energiøkonomisering og den type ting, men også på materialteknologi og mye annet. Så dette er jeg glad for at et bredt flertall i komiteen har sluttet seg til.

Når man lager en slik ny campus, er det også en glimrende mulighet til å lage framtidens løsninger for under-

visning og forskning, slik at vi, når vi skal løfte dette store prosjektet, tenker på hvordan framtidens arbeidsform kommer til å være – i en digital tidsalder hvor studentene kanskje ikke sitter i en forelesningssal og lytter til forelesere, men kanskje jobber på en helt annen og mer fleksibel måte – nært knyttet til miljøsørsmål, transport, bygningsmasse, osv., men også til det utdanningsmessige. Det blir en kjempeviktig sak.

Det blir også et stort løft å finansiere denne campusen. Å finne gode løsninger mellom Finansdepartementet og Kunnskapsdepartementet på f.eks. avhending av eiendommen som NTNU har, blir en viktig del av en slik løsning.

Jeg er glad for at vi har samlet oss om dette, og jeg har lyst til å korrigere foregående taler med at det ikke bare er vi trøndere som mener at NTNU er landets fremste, de mener det i hvert fall både på Gjøvik og i Ålesund – så dette er i ferd med å spre seg.

Norunn Tveiten Benestad (H) [16:14:56]: NTNU er etter fusjonsprosessen blitt vårt største universitet. Et nytt byggeprosjekt og en bycampus på Gløshaugen vil fornye hele NTNU og sette en standard for mange årtier framover. Det vil prege ikke bare universitetsområdet, men hele Trondheim, og det vil også ha effekt på resten av landet.

En ny campus vil gi plass og rom for både studenter, forskere og personale. Den vil binde sammen nye fagmiljøer, og ikke minst vil en ny campus kunne gi muligheter for interaksjon mellom universiteter og eksterne aktører.

Med den størrelsen som NTNU har som arbeidsplass og studieplass, vil nybygg der ha en viktig signaleffekt. Og med den naturvitenskapelige og teknologiske profilen NTNU har, vil det etter mitt skjønn være utenkelig om ikke dette også skulle bli en campus der miljø og bærekraftige løsninger vil stå i sentrum.

NTNU har også selv som mål å bli en viktig leverandør til det grønne skiftet på både forsknings- og utdannings-siden. De sier selv at NTNU skal være et foregangsuniversitet som benytter kunnskap fra forskning i egen praksis, for å sikre gjennomgående miljøforsvarlig virksomhet. Det betyr at de ønsker full oversikt over hvor stor miljøpåvirkning NTNU har, og at de vil synliggjøre dette for både ansatte, studenter og omverdenen. Og de vil ha klare mål for hvordan miljøpåvirkningen skal reduseres.

Derfor har jeg stor forventning til at NTNU i samarbeid med departementet sørger for at de innfrir sine miljømål når det gjelder ny campus. Flertallet i komiteen har pekt ut noen målsettinger vi mener det er viktig å fokusere på. Høyre støtter flertallets innstilling i saken og ber regjeringa legge til rette for at den nye campusen på NTNU utvikles med ambisiøse målsettinger, slik det foreligger i komiteens tilråding.

Som modell har et mindretall i komiteen pekt på de såkalte «living labs». Om denne modellen er den beste løsningen, mener vi i Høyre må avgjøres på et faglig grunnlag og ikke politisk. Det ønsker vi derfor ikke å legge inn i det vedtaket i dag.

Iselin Nybø (V) [16:17:15]: Uavhengig av hvor vi er fra i landet, tror jeg vi alle er enige om at i tillegg til å være Norges største universitet er NTNU et av de mest offensive og framoverlente utdannings- og forskningsmiljøene vi har i landet.

Vi har mange byggeprosjekter rundt omkring i det ganske land, men det som gjør den nye campusen på NTNU til en fantastisk mulighet som vi ikke kan la gå fra oss, er nettopp at det er på NTNU. Nettopp det store byggeprosjektet som da kan realiseres så tett sammen med den forskningen, den innovasjonen og den utviklingen som skjer på NTNU, er det som gjør at vi nå har en helt unik mulighet til å sette bærekraft, miljø og teknologi fremst når vi nå skal utvikle den nye campusen på NTNU.

Jeg ønsker å uttrykke veldig tydelig at dette er ikke noe som regjeringen kan gjøre på egen hånd, eller som NTNU bare skal outsource som et hvilket som helst byggeprosjekt. Det må være selve poenget at en kan koble den kompetansen som denne institusjonen allerede sitter på, til byggeprosjektet, både fordi vi da oppnår bærekraftige, framtidsrettede og miljøvennlige løsninger, og fordi den prosessen en skal igjennom, kan være viktig i et forskningsøyemed og i et utviklings- og innovasjonsøyemed. Det å la denne sjansen gå fra seg ville vært veldig synd.

Derfor er jeg glad for at selv om det foreligger to forslag, er vi i stor grad enige om intensjonen. Venstre ønsker i alle fall å stemme subsidiært for flertallets forslag til vedtak, hvis det forslaget som vi selv, sammen med SV, står bak, ikke får flertall. Jeg tar i alle fall opp forslaget fra Venstre og SV nå.

Jeg gleder meg over at flertallet er så offensive, og ser fram til at vi skal starte denne prosessen. Vi vet det kommer til å koste penger, vi vet det er et stort prosjekt, men at NTNU er så tydelige og framoverlente på hva de ønsker å oppnå med dette, synes jeg er utelukkende positivt.

Presidenten: Representanten Iselin Nybø har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Rasmus Hansson (MDG) [16:19:58]: Takk til saksordføreren og komiteen, som har kommet fram til en god, enstemmig avgjørelse om å støtte forslaget om å gjøre NTNUs nye campus til en grønn spydspiss for å utvikle nye, grønne løsninger. Ingenting kan være mer selvfølgelig, det er på NTNU det bør skje. For en gammel pre-NTNU-er som meg er det veldig hyggelig å få være med på å fatte dette vedtaket.

Vi er veldig fornøyd med at vedtaket gir uttrykk for veldig klare ambisjoner, og ikke minst at Stortinget er helt konkret og tydelig på at den bygningsmassen som nå skal etableres, skal produsere mer energi enn den bruker. Det er en føring som trekker med seg mye når det gjelder utvikling og nytenking.

Jeg vil også benytte anledningen til å takke formannskapet i Trondheim kommune, som har gitt veldig klar støtte til dette prosjektet, og Trondheim kommune, som har jobbet godt med å legge til rette for en utvikling av denne nasjonale institusjonen.

Dette er ikke bare en miljøpolitisk merkedag, det er en forskningspolitisk merkedag. For det å velge å gjøre det stedet, den bygningsmassen og den campusen – som framtidig forskning og undervisning innenfor hele NTNUs fagspekter skal gjøre – til et laboratorium i seg selv, er et veldig nyttig vedtak og en veldig fornuftig utnyttelse av de ressursene som skal inn i dette prosjektet. Dette vil gi et løft for NTNU, det vil gi et løft for utvikling av bærekraftige bygningsløsninger og områdeløsninger i Norge.

Vi kommer selvfølgelig til å følge denne saken nøye – ikke minst det faktum at denne typen ambisjoner også krever vilje til investering. Og det krever én ting til: Det å utvikle bærekraftige bygningsløsninger er ikke bare å levere plussenergisløsninger og effektive energisløsninger, det er mye mer. Det er å sørge for at både materialproduksjon, byggeprosess, tilrettelegging, gjenbruk, endringer og reparasjoner kan foregå på en måte som ikke bare reduserer klimagassutslipp, men som fjerner avfall, og som er basert på resirkulering og effektiv gjenbruk. Det er altså helheten som er det viktige, ikke bare karbonene og klimaet.

Fleksibilitet når det gjelder etablerte standardkrav, som til dels er driveren for gammeldagse og utslippskrevende løsninger, er et viktig stikkord her. Jeg håper at de myndighetene som blir involvert, med forskningsministeren i spissen, vil være oppmerksom på nødvendigheten av å se på de underliggende standardbyggekravene for at man skal få den nødvendige fleksibiliteten i dette prosjektet.

I vårt representantforslag la vi vekt på potensialet for ringvirkninger av dette prosjektet og for arbeidsplasser i Norge gjennom satsing på å bruke norske materialer og resirkulerbare materialer. Det håper vi at det vil bli lagt vekt på, for dette er en mulighet til å løfte norsk byggevareindustri på alle områder.

Til slutt, som flere har minnet om allerede: Dette bør også bli en standard for utviklingen av regjeringskvartalet, hvor det foreløpig har vært litt for tungt å få regjeringen med på et ambisjonsnivå som kler en så svær satsing som det regjeringskvartalutbyggingen er. Også der bør det samme ambisjonsnivået som det vi nå legger for NTNU, legges. Også i regjeringskvartalet må vi sørge for at standarden blir så høy og så banebrytende at det er et kvartal og en bygningsmasse som vil framstå som moderne og framtidsrettet også om 50 år.

Audun Lysbakken (SV) [16:24:47]: Iselin Nybø har egentlig redegjort godt for det fellesforslaget som SV og Venstre har lagt inn, som går hakket lenger enn resten av komiteen. Men for ordens skyld tenkte jeg bare jeg skulle melde fra om at SV også vil stemme subsidiært for flertallsforslaget.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [16:25:23]: I henhold til FNAs klimapanel står bygninger for ca. 19 pst. av alle globale utslipp av klimagasser. For å nå klimamålsettingene må vi derfor satse mer på å redusere energibruken i bygg. Nye bygninger for universiteter og høyskoler må være energieffektive. I tillegg er det viktig å redusere energibruken i bygningene som institusjonene bruker i dag.

Energieffektive bygg er et prioritert område ved NTNU, og energibruken ved universitetet er redusert med 17 pst. siden 2010. Det er en veldig positiv utvikling, sett i lys av at universitetet har fått flere studenter og flere ansatte i den samme perioden. Det er klare forventninger til at NTNU fortsetter arbeidet, og at utviklingen av campus vil bidra til lavere energibruk samlet sett.

NTNU har som institusjon store ambisjoner for sitt bidrag til et grønt skifte. I møtet med de store samfunnsutfordringene utnytter universitetet sin teknisk-naturvitenskapelige hovedprofil, faglige bredde og tverrfaglige kompetanse. NTNU har ambisjon om å være et foregangsuniversitet som benytter kunnskap fra forskning for å sikre en

gjennomgående miljøforsvarlig virksomhet. I visjonsrapporten «NTNU 2060 Visjoner for campusutvikling» har universitetet trukket opp hovedlinjer for miljøambisjonen. Visjonen er en bygningsmasse som samlet er på nullenerginivå.

Universitetet utvikler kunnskap som er vesentlig for en vellykket grønn omstilling gjennom utdanning og forskning. Studieprogrammer og fag innenfor bl.a. energi og miljø, miljøanalyser, bygg- og miljøteknikk, miljøkjemi, biologi, byforming og planlegging bidrar til grunnleggende kunnskap om en bærekraftig utvikling. Universitetet har internasjonalt anerkjente forskningsmiljøer som arbeider med problemstillinger innenfor miljø og bærekraft. NTNU er bl.a. vertskap for fire forskningsentre for miljøvennlig energi og partner i ytterligere ti. Dette er ordninger med langsiktig forskningsinnsats på høyt internasjonalt nivå som løser energi- og klimautfordringer. Teknologiske, samfunnsvitenskapelige og humanistiske fagdisipliner samvirker gjennom disse sentrene for å utvikle bærekraftige løsninger.

NTNU er i samarbeid med Kunnskapsdepartementet i gang med å planlegge for realisering av samling av campus i området rundt Gløshaugen. NTNU vil i planleggingsarbeidet trekke på kompetansen i egne fagmiljøer. Det er ikke satt miljømål eller miljøkrav for prosjektet, fordi planleggingsarbeidet er i en tidlig fase. Men NTNU har ambisjoner om et fremtidsrettet og grønt campus. Universitetet ønsker å flytte kunnskapsfronten i Norge og ta i bruk egen campus som forskningsarena, noe flere representanter har etterlyst. NTNU vil bruke campusprosjektet til å teste ut løsninger og bruke ny kunnskap innenfor bygg, energi og bærekraft. Kunnskapsdepartementet og NTNU tar sikte på at campusutvikling blir et målområde også i universitetets utviklingsavtale med departementet. Den avtalen vil tre i kraft fra 2017.

Kunnskapsdepartementet har klare krav til prosjektet når det gjelder effektive og fleksible bygninger. Fleksible arealer som kan tilpasses endrede behov over tid, vil være en investering i reduserte driftskostnader på lang sikt. En mer fleksibel bygningsmasse, mer effektiv bruk og energieffektive arealer samt andre tiltak vil være en del av de miljømessige vurderingene som blir gjort for prosjektet. Samling av fagmiljøene rundt Gløshaugen er i seg selv også et miljøtiltak som bidrar til redusert CO₂-utslipp gjennom kortere avstander og lettere tilgang til kollektivtransport.

Nullutslippsbygg eller plusshus krever kostnadsrammer som legger til rette for dette. Foreløpige anslag viser at miljøtiltak som innebærer nullutslipp, kan utgjøre 10–15 pst. i økte kostnader på kostnadsrammen for campusprosjektet. Planlegging av campus NTNU er ennå i en tidlig fase, og satsing på bærekraftige tiltak må derfor vurderes i en helhet, sett i sammenheng med ambisjonene for klimautslipp, utvikling på teknologisk og miljøfeltet og samfunnsøkonomisk lønnsomhet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [16:29:34]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene

Anne Tingelstad Wøien, Jenny Klinge og Kjersti Toppe om å endre reglene for fravær i videregående opplæring (Innst. 64 S (2016–2017), jf. Dokument 8:1 S (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Henrik Asheim (H) [16:30:18] (ordfører for saken): Jeg viser til Innst. 64 S for 2016–2017 om representantforslag fremsatt av representantene Anne Tingelstad Wøien, Jenny Klinge og Kjersti Toppe om å endre reglene for fravær i videregående skole.

Jeg vil aller først benytte anledningen til å takke komiteen for et godt samarbeid i denne saken.

Forslagsstillerne fremmer tre konkrete forslag:

- De ber regjeringen endre forskriften i opplæringsloven som regulerer hvor stort ubegrunnet fravær elevene kan ha, ved å la skoleeier få myndighet til å utvise skjønn i enkelttilfeller.
- De foreslår å endre forskriften slik at foresatte og myndige elever kan levere inn egenmelding ved sykefravær, og at dette skal gjelde som gyldig dokumentasjon.
- De foreslår at kjøreopplæring som må finne sted i skoletiden, skal defineres som gyldig fravær.

Diskusjonen rundt et nasjonalt regelverk for fravær i den videregående skolen har pågått helt siden statsråden varslet innføring av et slikt regelverk, allerede i 2014.

Forslaget ble sendt ut på høring, og et endelig forslag til forskrift ble fremlagt av statsråden. Denne forskriften ble videre debattert i Stortinget som resultat av et representantforslag, Dokument 8:86 for 2015–2016, som resulterte i justeringer av forskriften, men som samtidig slo fast at det skulle innføres en nasjonal grense på 10 pst. og med skjønn opp til 15 pst. i det enkelte fag.

Komiteen viser i sin innstilling til de merknader og forslag som ble lagt inn i behandlingen av fraværsgrensen før sommeren.

Dette er altså ingen ny sak, og det er kjente posisjoner i synet på fraværsgrensen.

Komiteen er allikevel omforent i at et for høyt fravær i skolen er problematisk av flere årsaker. Det er en klar sammenheng mellom høyt fravær og hvem som fullfører videregående skole. I tillegg vil et høyt fravær i den enkelte klasse bremse progresjonen i det enkelte fag fordi en del av undervisningen må repeteres.

Det er derfor svært gledelig at de tallene som så langt har vært frembrakt, både i media og av departementet selv, viser at fraværet i videregående skole har gått betydelig ned etter innføringen av et nasjonalt regelverk. Dette er en klar indikasjon på at krav om oppmøte også gjør at flere elever møter opp til undervisningen.

Komiteens medlemmer vil sikkert selv redegjøre godt for sitt syn i denne saken, så jeg vil nå klargjøre hva som er Høyres standpunkt til de forslagene som fremmes.

For det første: Uavhengig av holdning til regelverket i utgangspunktet mener vi det er riktig nå å la regelverket få virke i skolen, fremfor nye omkamper og endringer bare noen måneder inn i forskriftens virketid.

De gode resultatene når det gjelder fallende fravær, er også en positiv indikasjon på at regelverket bør få virke.

Det kom altså på plass en ordning med økt bruk av skjønn, fra 10 pst. til 15 pst. Dette er et skjønn som den enkelte skole kan utvise.

Til slutt spørsmålet om egenmelding: Fra Høyres side ser vi på 10 pst.-grensen som nettopp tid til egenmelding. Det er kun utover 10 pst. fravær i det enkelte fag at elevene må dokumentere hvorfor de har vært borte.

Forslaget om å gjøre kjøreopplæring til gyldig fravær mener vi ikke er riktig – først og fremst fordi kjøreopplæring aldri har vært gyldig fravær. Dette vil altså innebære en liberalisering også sammenliknet med det regelverket som var tidligere. Å ta sertifikat er naturligvis viktig for mange elever, men det er ikke å anse som så viktig at det bør være gyldig fravær.

Å ta sertifikat er noe man gjør én gang i livet, det er svært tidsbegrenset, og de som leverer denne tjenesten, er private aktører som også tar seg godt betalt. Derfor mener vi at de bør tilpasse kjøreopplæringen til før og etter skoletid samt til eventuelle midttimer og friminutt – eventuelt kan elevene ta kjøreopplæring innenfor den 10 pst.-grensen de har i dag.

Det er frivillig å gå på videregående skole. Det er en rettighet, men det er ingen plikt. Vi bruker som samfunn et sted mellom 100 000 kr og 200 000 kr per elev. Lærere og ansatte i skolen forbereder og gir god gratis undervisning til elevene, som frivillig har valgt å benytte seg av tilbudet. Etter Høyres syn er det da også rimelig å stille krav til deltagelse i den undervisningen man frivillig har valgt å benytte seg av.

Departementet har varslet at de vil følge utviklingen nøye og gjøre nødvendige justeringer. Men nok en justering og omkamp fra Stortingets side om et regelverk som har fått virke i bare noen måneder, vil etter vårt syn kun innebære forvirring i skolen fremfor den forutsigbarheten skolen selv har etterspurt.

Martin Henriksen (A) [16:35:33]: Arbeiderpartiet er for at vi skal ha klare regler mot ugyldig fravær, og for at vi skal ha forventninger til at elevene skal være på skolen.

Da Stortinget i juni behandlet et representantforslag om å oppheve fraværgrensa, sa flertallet klart at den modellen regjeringa hadde lagt fram, var for rigid, og man fryktet at konsekvensen kunne bli mer frafall. Kunnskapsministeren fikk da i oppdrag å snakke med sektoren og foreslå et nytt regelverk.

Arbeiderpartiet mener at en fraværgrense, sammen med andre tiltak, kan være et riktig virkemiddel for å redusere uønsket fravær. Forutsetningen er at den er utformet riktig og tar tak i alt fravær, sammen med andre tiltak. Det regelverket som nå praktiseres i skolen, er regjeringas andre forsøk på å få på plass en fungerende fraværgrense. For Arbeiderpartiets del er det for tidlig å konkludere når det gjelder regelverket, tre måneder ut i skoleåret. Det er fornuftig å la forskriften virke en stund før man konkluderer endelig med hvordan den har fungert i skolen.

Vi har likevel merket oss mange av de klare tilbakemeldingene som har kommet. Skoleledere, lærere, elever og

fylkespolitikere har meldt om praktiske utfordringer med grensa, som at det er større sannsynlighet for å få «ikke vurdert» i små fag som gym, arbeidsbelastning for skole og lærere og økt press på fastleger over hele landet. Dette er forhold som kan bedre seg, men som vi absolutt må ta alvorlig.

Stortinget sa i juni at fraværgrensa skulle ledsages av følgeforskning og evalueres etter tre år. Dersom vi får flere klare tilbakemeldinger og eksempler på at denne grensa er vanskelig å praktisere i Skole-Norge og gir urimelige utslag, mener Arbeiderpartiet det er fornuftig å framskynde en evaluering. En regjering trenger ikke vente i tre år før man får en gjennomgang av en slik forskrift, særlig ikke hvis det viser seg at flere elever har falt fra mot slutten av skoleåret.

Mange skoler og fylker melder nå om lavere fravær. Dersom det stemmer, er det positivt. Samtidig er det eksempler på at det i mange fylker er sendt ut mange varsler. I Rogaland er det sendt ut over 4 000 varsler til elever om «ikke vurdert» i fag. Og vi vet ennå ikke om sluttresultatet er at flere elever dropper ut. Dersom det er tilfellet, kan ikke svaret være å vente i to år til.

Det er statsråden og regjeringas oppgave å utforme og håndheve forskriften. Det er kunnskapsministerens ansvar å følge situasjonen, ha dialog med sektoren og gjøre eventuelle nødvendige endringer eller tilpasninger av forskriften dersom det er nødvendig. Derfor foreslår Arbeiderpartiet i denne saken at «Stortinget ber regjeringen vurdere endringer i reglene for fravær i videregående opplæring på bakgrunn av erfaringer med fraværgrense så langt» – og da er det flere forhold vi mener bør vurderes.

Jeg tar med det opp Arbeiderpartiets forslag i saken.

Presidenten: Representanten Martin Henriksen har tatt opp det forslaget han har referert til.

Bente Thorsen (FrP) [16:38:56]: Først av alt vil jeg takke saksordføreren for grundig gjennomgang og presentasjon av saken.

Forskrift om nasjonal grense for udokumentert fravær ble innført fra og med dette skoleåret. Fraværsregelen har blitt diskutert både lenge og grundig.

Resultatet av høringen om saken viste at av de 357 høringssvarene ga 70 pst. støtte til innføring av en fraværgrense. Blant disse høringssvarene var det stor støtte fra lærerne og skolene som hadde sendt direkte høringssvar. Nærmere ni av ti lærere og syv av ti skoler som uttalte seg, støttet opp om innføring av en fraværgrense. Dette viser at det er stor enighet om at det var behov for et tydeligere regelverk enn det som var.

Et annet eksempel er det som Norsk Lektorlag viser til på sine nettsider. Det er at relativt mange faglærere med det gamle regelverket følte seg presset til å sette standpunkt karakterer på elever selv om de mente at de ikke hadde god nok grunnlag for dette. Ved å opprettholde det nye regelverket med øvre grense for udokumentert fravær unngår vi at regelverk uthules, og at det blir ulik behandling av elevene, som i eksemplet jeg nettopp viste til, der lærere følte seg presset til å sette karakterer uten at de hadde grunnlag for dette.

Fremskrittspartiet mener at det er positivt at Arbeiderpartiet, Høyre og Senterpartiet sammen med Fremskrittspartiet ble enige om at det var gode grunner til å innføre en

nasjonal grense for fravær. Det er viktig at elevene lærer seg at oppmøte er viktig. Elevene har en selvstendig plikt til å gjøre det beste ut av skolegangen, både av hensyn til seg selv, til klassemiljøet, til læreren og til foreldrene og resten av samfunnet. Elevene må lære å ta fornuftige valg, og at valg har konsekvenser. Fraværreglene bidrar til dette, mener vi.

De siste årene har fraværet økt på hver eneste videregående skole i Oslo. I snitt var hver elev i Oslo-skolen borte en hel måned av skoleåret. Fraværsprosenten har vært på over 10, men nå får vi melding fra skoler landet rundt om at fraværet har gått merkbart ned etter innføringen av reglene. Vi ser derfor fram til å evaluere ordningen når den har fått virke en tid. Så langt virker det som om regelen fungerer etter intensjonen, og det er gledelig.

Til tider høres det ut som om det ikke er lov å være borte fra skolen. Jeg må bare understreke at det er udokumentert fravær som det slås ned på. Sykdom, politisk arbeid og en rekke andre ting er fremdeles lov. Innstrammingen i fraværreglementet går ut over dem som skulker, det går ikke ut over dem som har dokumentert fravær. Samtidig som strengere regelverk er innført, er også varsling til foreldre om fravær dersom eleven ikke er myndig, blitt et aktuelt tema.

Innføring av en tydelig fraværsgrense kan også være en fordel for elever som sliter og har problemer, ved at skolen hurtigere kommer tettere på eleven. Fraværsgrensen gjør at skolen nå må ta elevenes fravær mer på alvor ved tidlig å ta kontakt med elever for å finne ut hvorfor de er borte fra skolen, og sammen komme fram til hva som må gjøres for at eleven skal kunne fullføre sin utdanning.

Vi i Fremskrittspartiet vil også understreke viktigheten av både klare regler og et visst skjønn for rektorer når det gjelder praktiseringen av fraværregelen. Dette er ivarettatt i forskriften ved at rektor kan vurdere om eleven skal få vurdering selv om en har hatt 15 pst. fravær.

Fraværsgrensen vil følges opp med forskning og evalueres etter tre år, i tråd med Stortingets anmodning. Fremskrittspartiet har også tillit til at regjeringen nøye følger med på både den løpende utviklingen og hvordan skolene praktiserer det nye regelverket. Inntil en god evaluering er foretatt, vil vi være varsomme med å tukle for mye med det innførte reglementet.

Anders Tyvand (KrF) [16:43:41]: I høst har vi kunnet lese i flere saker i mediene at tallene tyder på at det nye fraværreglementet i videregående skole har ført til bedre oppmøte og lavere fravær. Det i seg selv er selvsagt positivt. Men vi har også lest i mange saker i mediene om fastleger som må bruke mye av tiden sin på å dokumentere fravær for elever, istedenfor å hjelpe mennesker som faktisk har behov for medisinsk hjelp. Vi har lest om helsesøstre som opplever at tiden blir spist opp av elever som trenger dokumentasjon på fraværet sitt. Og vi har lest om kunnskapsministeren, som sier at det er ikke sånn det skal være, samtidig som han står fast på å opprettholde fraværsgrensen.

Vi har også lest om statsrådens poengtering av at man ikke trenger å dokumentere fraværet sitt fra første time, for det er jo en grense på 10 pst. det er snakk om. Men jeg må si at jeg har stor forståelse for at elevene føler behov for å dokumentere fraværet sitt fra første minutt, når trusselen om å miste vurdering og karakter i faget henger over dem.

Vi har også lest om alle varselbrevne som nå er sendt ut, og om lærere som allerede for mange uker siden måtte skrive «ikke vurdering» på de første elevene, selv om læreren kanskje hadde det grunnlaget som skulle til for å kunne vurdere elevens kompetanse.

Det skulle ikke forundre meg mye om vi snart også kan lese om de elevene som har valgt å droppe ut og avslutte skolegangen fordi de mistet retten til vurdering i ett eller flere fag, og dermed også motivasjonen til å fortsette å møte opp på skolen. Da er ikke konsekvensene av fraværsgrensen lenger positive, men tvert imot negative.

Kristelig Folkeparti ønsker et fraværreglement i skolen. Vi mener at når vi gir ungdommen en rett til videregående opplæring, skal vi også forvente at de møter opp og er til stede når undervisningen foregår. Men vi ønsker ikke et reglement der læreren ikke har mulighet til å gi elevene vurdering og karakter i faget dersom fraværet overstiger en bestemt grense. Det blir for rigid, og det kan virke mot sin hensikt. Det er så mange ulike grunner til at noen elever har et høyt fravær i perioder, og vi må jo prøve å motivere elevene til å komme på skolen og være til stede, ikke skremme dem til det. Som representanten fra Forandringsfabrikken sa under høringen: Vi må sørge for at skolen blir et sted hvor det er trygt å være, ikke et sted som det er skummelt å være borte fra.

Så erkjenner Kristelig Folkeparti at det er et flertall i Stortinget for å opprettholde det fraværreglementet som nå er innført. Men jeg vil takke forslagsstillerne for å ha fremmet noen forslag i dokumentet som kan bidra til noe mer fleksibilitet i dette regelverket. Kristelig Folkeparti vil støtte to av disse forslagene, men forslag nr. 3, som omhandler godkjenning av kjøreopplæring som fraværsgrunn, kommer vi ikke til å støtte. Kjøreopplæring har aldri vært en del av videregående opplæring og er det heller ikke nå. Men for elever på yrkesfag som har behov for sertifikat når de skal ut i lære, mener vi at det bør være mulig også å godta denne typen fravær når man velger å utvise skjønn i vurderingen av om eleven skal få vurdering i faget eller ikke.

Presidenten: Skal representanten ta opp forslagene nr. 2 og 3?

Anders Tyvand (KrF) [16:48:00]: Ja.

Presidenten: Da har representanten Anders Tyvand tatt opp forslagene nr. 2 og 3.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [16:48:24]: Innføring av en nasjonal fraværsgrense denne høsten har skapt usikkerhet, merarbeid og ulik praksis hos elevene, skoleeier, på legekontorene og blant foreldrene. Eksempler fra mange skoler og stor pågang hos fastlegene viser at fraværsgrensen slik den er blitt innrettet av regjeringa, har fått utilsiktede og uheldige konsekvenser. Det er årsaken til at vi har fremmet dette forslaget.

Elever har i høst strømmet til fastlegene for å få legeerklæring for sykdom som ikke krever behandling. Dette fører til at verdifull tid for legene ikke blir brukt til pasienter som virkelig trenger det. Det er naturlig at elevene tenker at de ønsker dokumentasjon for fravær fra dag én, i tilfelle noe uforutsett skulle oppstå senere i løpet av året. Det kalles å være føre var.

Å være føre var er også Senterpartiets hensikt med dette forslaget. Vi ønsker å rette opp åpenbare dumheter ved regelverket regjeringa har innført, nå når vi allerede ser dem. Derfor er det klokt å tukle med regelverket.

Senterpartiet registrerer at det meldes at fraværet har gått ned etter at det nye regelverket trådte i kraft. Selvsagt gjør det det. Men det kan ikke brukes som en fasit på at ordningen virker etter hensikten, for det var vel ikke regjeringas intensjon at elever skal gå på skolen med feber når de åpenbart ikke har noe på skolen å gjøre, av hensyn til seg sjøl og sine omgivelser. Det var vel heller ikke regjeringas intensjon at like tilfeller blir behandlet ulikt og registrert ulikt, alt etter skolenes og fastlegenes praksis. Noen får erklæring, og andre blir henvist til fastlegen, f.eks. i sin egen kommune langt unna. Slik kunne jeg ha fortsatt.

Senterpartiet mener det er naturlig at fraværsreglene i størst mulig grad følger reglene i arbeidslivet. Det betyr at vi mener at egenmelding må være akseptabelt når man f.eks. ikke er syk nok til medisinsk behandling, men har influensa, migrene osv. Da mener vi det må være fornuftig å gi myndige elever rett til egenmelding, og, for umyndige, gi foreldrene rett til å dokumentere årsaken til sin unges fravær. De foresatte er myndighetspersonene for disse ungdommene. Det er pussig å umyndiggjøre dem, som regelverket nå legger opp til.

Etter at regjeringa av Stortinget ble bedt om å justere reglene, har regjeringa gitt en ytterst smal åpning for skjønnsvurdering for rektor når det gjelder fra 10 til 15 pst. fravær. Dette mener regjeringa er nok, og en absolutt grense. Senterpartiet mener derimot at det må være opp til skoleeier å utøve skjønn utover dette i enkelttilfeller, og også ha mulighet til å sette karakterer dersom fraværet overstiger dette i løpet av et semester. Det kan være tilfeller der denne 15 pst.-reglen ikke passer. For eksempel viste Blå Kors i høringen overfor komiteen til eksempler på elever som ved deres hjelp kan klare å gjennomføre videregående skole med resultater. Men dette må gjøres med sterk støtte, involvering, forståelse og tro på elevene, selv om fraværet fra ordinære timer kan være høyt. En for rigid grense må ikke bidra til at enkelte elever velger veier som er uønskede for både elev, foreldre og samfunnet for øvrig. Står det mellom skole og rus, er skole absolutt å foretrekke.

I tillegg mener Senterpartiet at det må være opp til skoleeier om man ønsker å innlemme deler av kjøreopplæringen i kategorien gyldig fravær. Det gjelder særlig elever som går på yrkesfag, og som i mange tilfeller vil ha behov for førerkort når de bli lærlinger, men det vil også kunne gjelde elever som er bosatt i distriktene der kjøreopplæring foregår med utgangspunkt i skolen. Vi mener det dokumenterbare fraværet må knyttes til det i kjøreopplæringen som er å regne som obligatorisk. Øvingstimer må legges utenom skoletida.

Senterpartiet hadde helst sett at vi ikke hadde hatt behov for et nasjonalt regelverk for fravær, men vi har likevel valgt å gå inn for å prøve ut dette og evaluere det etter tre år. Imidlertid mener vi at de uønskede effektene vi opplever allerede nå, må endres nå og ikke seinere. Det kan ha stor betydning for elevene. Da kan ikke vi somle.

I innstillinga vises det til fylker hvor det allerede er sendt ut en rekke varselbrev. I Rogaland, som har blitt nevnt tidligere, er 3 000 varselbrev sendt ut til elever som står i fare for å miste halvårsvurdering i fag på videregående.

de. Blir håndhevingen av et nasjonalt fraværsreglement for streng, står vi i fare for å bidra til mer frafall enn vi har i dag. Det er ikke ønskelig, derfor må vi være fleksible og klare til å gjøre endringer raskt når vi ser at det slår uheldig ut.

I innstillinga fremmer SV, Kristelig Folkeparti og Venstre to forslag sammen med Senterpartiet. Siden Arbeiderpartiet fremmer et likelydende forslag, men ber regjeringa «vurdere endringer», regner jeg med – i hvert fall håper – at Arbeiderpartiet kan støtte forslagene nr. 2 og nr. 3, fra disse partiene, slik at det faktisk blir endringer når det gjelder skjønn, og at det blir lov til å levere egenmelding. Blir det flertall for Arbeiderpartiets forslag, vil det i prinsippet si at vi følger regjeringas oppskrift, og at endringer ikke kommer før regjeringa synes det passer.

Presidenten: Ønsker representanten å ta opp forslag?

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [16:53:31]: Ja, det ønsker jeg. Jeg tar opp forslag nr. 4, fra Senterpartiet og Venstre.

Presidenten: Representanten Anne Tingelstad Wøien har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Iselin Nybø (V) [16:53:44]: Jeg tror at fraværsreglementet må være den politiske saken som opptar elever i videregående skole mest om dagen. Jeg har vært på flere skolebesøk i den siste tiden og forberedt meg på å snakke om maktfordelingsprinsippet og kompliserte spørsmål rundt kabinettsspørsmål osv., men alt det koker ned til, er spørsmål om fraværsreglementet.

Vi har sett noen positive konsekvenser av dette reglementet, det er ikke til å stikke under stol. At elever faktisk møter opp til timene, er bra for klassen, som da er den samme klassen i hver time, men ikke minst er det bra for lærerne, som da står der og føler de kan gå videre fordi de ikke må gjenta alt på grunn av at folk ikke var til stede i forrige time, osv. Så det er klart at der har det vært en markant endring.

Samtidig er det noen negative konsekvenser som vi heller ikke kan stikke under stol. Vi vet at det er sendt ut mange varsler, og at mange står i fare for ikke å få vurdering. Det bekymrer selvfølgelig elevene selv, men ikke minst skolene og skoleeier.

Det jeg bekymrer meg mest for, og som Venstre er mest opptatt av, er – ikke disse som skulker, eller som hele tiden er på grensen til om de kan få vurdering eller ikke – de som sliter med å komme seg på skolen. Det er de som har utfordringer, og det er gjerne dem vi nå ser får disse varslene, og som vi er usikre på om klarer å komme seg igjennom videregående skole. Vi vil få et svar på det når vi får en evaluering, men det som virkelig er noe som bekymrer meg, er om denne fraværsgrensen hjelper de mest ressurssterke elevene, men svikter de svakeste. Det skal jeg være ærlig og si at bekymrer meg.

Når det gjelder de spørsmålene og tilbakemeldingene jeg har fått når jeg har vært på skolebesøk, har det handlet om at regelverket i og for seg kunne de nok levd med, men de opplever det som voldsomt rigid. De opplever det som både uhenksom og ikke minst dyrt å skulle gå til legen hver gang de er syke. Som de sier: Hvis man ligger og spy, kan man ikke gå på skolen, men det er heller ikke

særlig fristende å gå til legen den dagen. Man vil heller bare la det gå over og gå på skolen når man har blitt frisk igjen. Så kan vi si at ja, ja, men det kan være 10 pst. udo-kumentert fravær, og meningen er jo at man skal kunne bruke de 10 pst. til nettopp slike ting, men jeg har stor forståelse for dette, for jeg hadde gjort akkurat det samme selv. De føler de må ha de 10 pst. i bakhånd, i tilfelle det skjer noe uforutsett, som de ikke kan få legeerklæring for – man kan ikke ha omgangssyke over to gyntimer og så forsove seg den tredje gangen. Så de føler på presset om at de må sikre seg dokumentasjon på alt de kan dokumentere, i tilfelle det skulle skje noe uforutsett, som de ikke kan dokumentere, i framtiden. Vi kan si at det ikke var slik det var tenkt, men jeg har stor forståelse for at det er slik det oppleves der ute.

Kjøreopplæring er også noe som har vært diskutert. Jeg er helt enig med representanten Tingelstad Wøien, ikke minst fordi for mange av dem som går på videregående i dag, er det å ha sertifikatet en helt vesentlig del av å få seg en jobb etterpå. I mange yrker er det helt nødvendig. Det oppleves som urettferdig eller i alle fall veldig rigid at man ikke også kan se på den delen som en del av opplæringen, i og med at det er så nødvendig for dem å ha sertifikat. Vi har også fått tilbakemeldinger fra en del fylkeskommuner. Både Rogaland og Sogn og Fjordane er helt tydelige på at de ønsker at dette skal være en del av fritaksgrunnene, fordi de opplever at elevene deres har vanskeligheter med å tilpasse seg kjøreopplæring utelukkende på fritiden. Det henger jo sammen med store avstander, men det henger også sammen med et liv der bil og det å ha sertifikatet er nødvendig og naturlig.

Jeg opplever ikke at denne saken er en omkamp. Jeg opplever at dette handler om å tilpasse et regelverk som oppleves å være for rigid. Vi sammenlikner det ofte med arbeidslivet, men dette er betydelig mer rigid enn det de aller fleste av oss har opplevd – og kommer til å oppleve – i næringslivet og arbeidslivet for øvrig. Der har man muligheten for egenmelding. Det er jo det elevene ber om. De ber om litt mer fleksibilitet.

Jeg håper vi får flertall for våre forslag, som vi har sammen med Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti. Hvis ikke vil vi stemme subsidiært for Arbeiderpartiets forslag.

Audun Lysbakken (SV) [16:59:08]: Vi trenger en runde om fraværreglene nå, for etter en opphetet debatt både i samfunnet, på skolene og her i Stortinget i sommer begynner vi å se noen effekter. Og la meg være den første til å si at vi ser både det som ser ut til å være positive effekter, og det som ser ut til å være negative effekter. Da er det store spørsmålet: Hvordan kan vi ta med oss videre det som er noen gode tendenser når det gjelder oppmøte i timene, og gjøre noe med de tingene som det er grunn til å bekymre seg for?

Det som har skapt mye uro på mange skoler, er økt byråkrati, som mange lærere tar opp. Det er mye frustrasjon i helsevesenet, særlig hos fastlegene, knyttet til det inntrykket som elever har fått, og som det ikke er rart at de har fått, og det er heller ikke rart at mange føler behov for å få dokumentert sitt fravær fra første time.

Så er det en side ved dette som vi også må ta på alvor, som gjelder den økende summen av press og stress på ungdommene våre. Det er relevant, synes jeg, å se på hvordan

fraværreglene også er blitt løftet inn av flere eksperter i høst i debatten om hvordan vi kan skape en hverdag som i større grad motvirker psykisk stress og press blant ungdom.

Samtidig er det mange rapporter fra skolene som tyder på økt tilstedeværelse i klasserommet. Det er for tidlig å konkludere med om det vil være en langvarig trend, men økt oppmøte er i seg selv positivt.

Det store, ukjente som vi fortsatt vet lite om, er effekten for frafall. Jeg sa i forbindelse med at fraværregelen ble innført, at jeg regnet med at den ville være effektiv mot skulk, men at grunnen til SVs skepsis nettopp var en frykt knyttet til at vi likevel kunne få økt frafall, fordi fraværreglene når de praktiseres på en rigid måte, betyr at skoler i praksis blir pålagt å gi opp elever, når de egentlig burde fått en tydelig melding om å følge opp elever. Derfor mener jeg at det store antallet varsler, 3 000 bare i Rogaland f.eks., mange på en del av de store yrkesskolene rundt om i landet, er en bekymring. Hvis det blir mer frafall av dette, vil det være et sterkt argument mot det regelverket som er innført. Men det er all grunn til heller ikke her å trekke noen konklusjoner på forhånd. Ingenting vil være bedre enn om det viser seg at den bekymringen er grunnløs.

Det er viktig å ta med seg i denne diskusjonen at fraværreglene ble mindre rigide etter den behandlingen Stortinget hadde i sommer. Jeg mener at det som har skjedd etterpå, har vist at det var en helt nødvendig retning å gå i. Så mener jeg likevel at på noen punkter er reglene fortsatt så rigide at også de som er varme tilhengere av en nasjonal grense, burde være med på å gjøre en del oppmykninger. Det gjelder større rom for skjønn på den enkelte skole, og det gjelder det helt rimelige kravet som vi er med på å fremme her, om et visst rom for egenmelding. Jeg tror at det vil være med på å minske både presset på helsevesenet, faren for syke elever i klasserommet og det store stresset som nå er rundt en eneste times udo-kumentert fravær i skolen.

Så SV er med på å fremme forslagene nr. 2 og 3. Jeg vil gjenta representanten Tingelstad Wøiens oppfordring til Arbeiderpartiet knyttet til de forslagene, for det er bare gjennom å stemme for forslagene nr. 2 og 3 at vi kan være sikre på at noe skjer. Dette er, mener jeg, rimelige oppmykninger også for partier som har vært for fraværsgrensen. SV vil stemme imot forslag nr. 4. Jeg synes ikke det er rimelig at vi skal ha en generell åpning for at kjøreopplæring er gyldig fravær fra undervisning. Det mener jeg det ikke er gode nok grunner til, men jeg vil, i likhet med Kristelig Folkeparti, mene at det burde være en adgang til det i spesielle tilfeller, der f.eks. det å ha sertifikat er nødvendig for å få læreplass eller en fordel for å få læreplass. Men jeg oppfatter forslaget fra Senterpartiet og Venstre som for vidt, derfor vil vi stemme imot det. Så vil SV stemme subsidiært for Arbeiderpartiets forslag, hvis våre forslag faller.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:04:20]: Det er ingen tvil om at fraværsgrensen har skapt stor debatt. Det er også veldig bra og veldig naturlig, for dette er noe som griper rett inn i livene til mange elever. Men jeg må også nevne mange som ofte blir glemt i diskusjonen: de som

jobber i skolen, altså mange lærere. Det er bra at det skaper debatt.

Da vi diskuterte denne saken i juni, ba Stortinget meg om å utarbeide et nytt regelverk for fravær, i dialog med sektoren. Det fulgte jeg opp. Partene i sektoren var positive til mer lokalt skjønn, slik Stortinget ba om, men med bevisstheten om og erkjennelsen av at mer lokalt skjønn også betyr at man kan åpne for mer forskjellsbehandling. Det er en helt reell avveining.

Samtidig mente organisasjonene at det måtte være en øvre grense for udokumentert fravær, og det er også i tråd med de signalene vi fikk da forslaget om å innføre en fraværgrense var på offentlig høring. Høringsinstansene den gang var delt i spørsmålet om hvorvidt en fraværgrense bør åpne for unntak basert på en individuell skjønnsmessig vurdering. Flertallet uttalte at de ønsket en fastsatt grense med klare unntak. Høringsinstansene pekte på at en slik innretning er enklest å håndheve, det er forutsigbart, og det sikrer likebehandling, i hvert fall større grad av likebehandling, av elevene.

Forslagsstillerne sier at det har kommet eksempler fra mange skoler på at fraværgrensen har ført til usikkerhet og ulik praksis. Jeg mener det kan skje i en innkjøringsperiode. Husk på at dette er et helt nytt regelverk. Men vi har gjort alt vi kan, både fra departementets og fra direktoratets side, og også i samarbeid med organisasjonene i skolen, for å få ut informasjon om dette. På Utdanningsdirektoratets hjemmesider har vi laget spørsmål og svar som bl.a. Elevorganisasjonen har vært med og påvirket innholdet i, selv om de selvfølgelig ikke er enig i at vi skal ha en fraværgrense. Helseledelse og Utdanningsdirektoratet jobber også sammen for å se på problemstillinger som er knyttet til nettopp forholdet mellom helsevesenet og skolen.

Det er altså ikke slik at jeg sitter i departementet med lukkede persienner og lukket dør og ikke vil følge med på hva som skjer der ute. Snarere tvert imot, jeg har vært veldig opptatt av å få innspill, få tilbakemeldinger, få erfaringene fra fylkene, fra skolene og fra lærerne om hvordan dette fungerer og slår ut i praksis. Det er litt delte erfaringer, men når vi har kontakt med lærerorganisasjonene, med fylkene og med fylkesutdanningssjefene, tyder mye på at fraværgrensen virker etter hensikten, altså at fraværet går ned. Men det er helt riktig, som representanten Lysbakken sier, vi vet ikke om det vil være en langvarig effekt, om det vil holde seg over flere år. Og det synes jeg også er en grunn til at man ikke, etter bare noe få måneder, bør gjøre store endringer i regelverket. Når det er sagt, er det heller ikke slik at jeg som statsråd er gift med hver eneste bokstav i regelverket som det er i dag, så justeringer kan være aktuelt.

Men tilbake til tilbakemeldingene vi får. Utdanningsforbundet, som er den desidert største lærerorganisasjonen, har spurt sine hovedtillitsvalgte om hvordan fraværgrensen har fungert, og de melder om positiv endring i form av økt tilstedeværelse. Hedmark rapporterer om en nedgang i fraværet på 30 pst. Hordaland rapporterer om mindre fravær og at færre enn før er i faresonen for ikke å få vurdering med karakter – en interessant tilbakemelding fra Hordaland! Fra Finnmark er tilbakemeldingen at det er enklere å gjennomføre planlagt undervisning og å følge opp elever. Både Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag mener at regelen har fungert etter hensikten, og at fraværet

har gått mye ned. Dette er når vi spør «linjevei», som det heter, men de pleier ikke å være redde for å gi tilbakemeldinger der heller. I media har det, som flere har nevnt, kommet mange oppslag om at tilstedeværelsen øker, og at fraværet går ned, og det er veldig bra.

Alt i alt er det grunn til å tro at noe av situasjonen nå har roet seg, at regelen begynner å bli bedre kjent. Vi har vært raske med å forsøke å korrigere feiltolkning av regelverket. Vi har vært opptatt av at Utdanningsdirektoratet skal gi god og rask informasjon, både der det er klare regler og der det er mulighet for skjønn. Jeg kommer likevel til å fortsette å følge utviklingen nøye og fortsette å ha nær dialog med sektoren og med lærerorganisasjonene, men også med andre organisasjoner, f.eks. elevorganisasjonene, og også vurdere, ved behov, eventuelt mindre justeringer i regelverket, men innenfor prinsippet om at man skal ha en nasjonal fraværgrense.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Martin Henriksen (A) [17:09:38]: Dette er den store evaluerings- og utredningsdagen for kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.

Det er viktig at man lytter til de erfaringene som er ute i skolene i forbindelse med fraværgrensen. Det man ser, er at for en del elever kan lite fravær få ganske store konsekvenser, f.eks. i små fag som gym. Et lite fravær der kan fort føre til at man får ikke vurdert. I Rogaland er det visstnok sendt opp mot 4 000 varsler til elever. Det man sier, er at skolene og fylkene har liten mulighet til å hente inn igjen elever som nå – når man ser på flere skoler – er over 10 pst.-grensen. Nå har man ikke mulighet til å gi ekstraundervisning f.eks. i gym. Det er lite fleksibilitet til å hente inn igjen elever som det kanskje ellers er fullt grunnlag for å gi karakter til. En slik mulighet ville fort kunne få ned frafallsstatistikken hvis dette viser seg å være et problem. Spørsmålet er: Når statsråden sier at det kan være aktuelt å vurdere endringer, vil han vurdere en slik endring og gi fylkene fleksibilitet, f.eks. til å gi ekstratimer?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:10:46]: Jeg er ikke helt sikker på om jeg forsto det siste spørsmålet. Men la meg kommentere problemstillingen litt likevel.

Grunnen til at fraværgrensen gjelder i det enkelte fag, og dermed er lavere i de små fagene, er at da er det færre timer, og da er en logisk konsekvens at det er desto viktigere å være til stede i de timene som er. Jeg tror nok – dette er en antakelse – at f.eks. gymfaget er et av de fagene som har fått markant høyere tilstedeværelse med den nye fraværsregelen.

Så er det en misforståelse jeg har lagt merke til, og det er at nettopp fordi elevene også får en halvårsvurdering og der kan få ikke vurdert hvis de har over 10 pst. fravær det første halvåret, er det slik at fraværgrensen som sådan gjelder for hele året. Så der er det en balanse. På den ene siden er det bra at elevene tidlig får varsel. Det var noe Stortinget var opptatt av – man skulle kunne justere seg i løpet av året. På den annen side kan det også bidra til at noen elever føler at de er nærmere å miste en karakter enn det de egentlig er.

Martin Henriksen (A) [17:11:52]: Mitt neste spørsmål handler egentlig om de små fagene, men bare for å

klargjøre forrige spørsmål for statsråden: På enkelte skoler er det en god del elever som allerede er over 10 pst.-grensen og får ikke vurdert. For eksempel i gym, som er et lite fag, skal det ikke mye til før man havner over den grensen. Dersom skolene hadde hatt en slags fleksibilitet, verktøy og virkemidler til nærmest å kunne hente inn elevene igjen ved f.eks. å gi ekstraundervisning i særlig de små fagene, som gym, ville det vært en form for skjønn og fleksibilitet som gjorde at man kunne unngå at elever som det ellers var fullt ut mulig å gi vurdering, mistet karakterene og havnet i frafallsfella.

Spørsmålet er: Når statsråden sier at justeringer kan være til hjelp – kan slike endringer være aktuelt? Hvor lenge må man eventuelt vente? Når kan det være aktuelt for statsråden å gjøre endringer i fraværsglementet?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:12:51]: Når det gjelder tidspunkt, synes jeg representanten Henriksen hadde et godt resonnement, nemlig at dette er et nytt regelverk. Nå må man se hvordan det fungerer. Vi samler opp alle disse innspillene. Jeg er litt skeptisk til den vurderingen, eller det forslaget, som representanten Henriksen har. Jeg har heller ikke hørt det fremmet før. Grunnen til det er at jeg tror det er litt viktig for elevene nettopp å vite på forhånd hva det er de har å forholde seg til, altså at de har et årstimetall, og at det er 10 pst. eller eventuelt 15 pst. av det.

Så er det veldig viktig å understreke at selv om man skulle få ikke vurdert til jul, betyr ikke det at man nødvendigvis har overskredet fraværsgrensen. Fraværsgrensen gjelder for hele året. Det er også slik at elevene har mulighet og rett til å dokumentere fravær helt fram til boka avsluttes, altså før standpunkt karakter gis.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [17:14:02]: Jeg har bare lyst til å understreke at dette ikke er noen omkamp for Senterpartiet, for vi var faktisk et av partiene som var med på en merknad der vi sa at vi ønsket å prøve ut nasjonale regler. Det vi ønsker, er at hvis vi skal ha nasjonale regler, må de tilpasses slik at de fungerer, ellers kan vi risikere i neste omgang at vi ikke har noen nasjonale regler, og at vi går tilbake. Så vår hensikt er på en måte å tilpasse reglene på en god måte.

Statsråden var opptatt av å si at han hadde vært i nært samarbeid med sektoren og forhørt seg med dem. Det tror jeg på. Det som jeg ikke hørte statsråden nevne noe om, er det merarbeidet som dette har ført til for legestanden. Jeg vet at statsråden etter innføringen av fraværsgelene har vært i kontakt med legestanden. Jeg må spørre statsråden: Mener han at det skal være sånn at det er greit at vi påfører legestanden et økt byråkrati, for det gjør vi faktisk, slik som det er i dag? Jeg lurer på hvorfor vi da ikke kan endre dette nå, når vi allerede ser at det må være fornuftig med f.eks. egenmeldinger.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:15:06]: Som jeg nevnte i innlegget mitt, har Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet sittet sammen for å se på noen av de problemstillingene som har dukket opp rundt f.eks. fastlegeordningen. Så er det også viktig å si at heller ikke der har vi faste tall. Men etter hva jeg forstår, skal Legeforeningen forsøke å få noe litt mer håndfast på bordet. Vi kan ikke basere en evaluering eller gjennomgang bare på at

noen steder er det oppslag. På samme måte – det skal jeg innrømme – må jeg si at i forbindelse med alle de positive oppslagene som kommer, må vi også ha is i magen og si at det ikke er den endelige fasiten. Vi må se hvordan utviklingen blir, selv om det er mye som tyder på at dette fungerer etter hensikten, i betydningen at det blir mer nærvær.

Når det gjelder egenmeldinger, er det en av de tingene de lærerorganisasjonene som støtter en fraværsgrense, har vært veldig skeptiske til. Jeg deler det. Det skyldes bl.a. to ting. For det første er det mange myndige elever på videregående skole. For det andre blir det lett slik at byrden, eller det å vurdere denne meldingen, blir liggende på den enkelte lærer eller skole.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [17:16:14]: Jeg synes det kanskje er litt pussig, jeg må innrømme det. Hvis det er mange myndige elever på en skole, så er de over 18 år, og da er de stort sett inne i sitt siste år på skolen. De to første årene må vi faktisk ha tillit til at foreldrene er myndige personer og kan avgjøre dette og skrive en melding på vegne av sitt barn. Det var i grunnen ikke det jeg hadde tenkt å spørre om, men jeg måtte bare kommentere det.

Det som er utfordringen, er spesielt det som gjelder legene, og jeg er glad for at statsråden ønsker å gå nærmere inn på det og se på hva slags belastning legene har fått. Jeg vet at enkelte steder sier legene at en ikke behøver noen legeerklæring, fordi en kan ha et fravær på 10 pst. Andre steder sier en at en må til sin fastlege, og når eleven bor på hybel, vil vedkommende kanskje måtte bruke en hel dag for å få en legeerklæring.

Jeg må stille statsråden følgende spørsmål: Mener han at foreldrene ikke er gode nok myndighetspersoner for sine barn?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:17:16]: Jeg mener absolutt at foreldre er gode nok myndighetspersoner for sine barn, men jeg mener at når vi skal lage et fraværsgelverk i den videregående skolen, må vi for det første ta hensyn til alle elevene som er der, også de forskjellige aldrene.

Det andre er at jeg mener at det er et ryddig regelverk å ha et skille mellom dokumentert og udokumentert fravær, og at man har en slags tredjeinstans som dokumenterer i de fleste tilfellene.

Det tredje er: Senterpartiet foreslår heller ikke at man skal ha full egenmelding. Man foreslår noen egenmeldingsdager, og jeg er veldig redd for at det vil gjøre systemet enda vanskeligere å forstå for en del elever.

Det fjerde er, som også ble nevnt i debatten her, at 10 pst.-grensen – jeg vil ikke si at det er som egenmeldingsdager – er der nettopp fordi det kan være gode grunner til at man er borte fra skolen, uten at det nødvendigvis lar seg dokumentere, eller at man må dokumentere det.

Anders Tyvand (KrF) [17:18:27]: Jeg støtter statsrådens vurdering når det gjelder forslaget om å la kjøreopplæring være godkjent fraværsgrunn. Samtidig forventes en del av dem som skal ut i lære som lærlinger, å ha sertifikat. Det er nødvendig for en del av dem for å kunne utføre den jobben de skal gjøre som lærlinger. Da blir mitt spørsmål til statsråden, nå som det er innført et rom for å utvise skjønn i fraværsglementet:

Mener statsråden at det å godkjenne fravær knyttet til kjøreopplæring for disse elevene som skal ut i lære senere, bør kunne godkjennes?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:19:20]: For det første er jeg glad for at ikke Stortinget mener at kjøreopplæring generelt bør være en gyldig fraværsgrunn. Mange av lærerorganisasjonene er også veldig opptatt av det, og jeg tror de har et veldig godt poeng ved at det også sier noe om hvordan man prioriterer skole sammenlignet med andre ting – selv om det selvfølgelig er helt naturlig at man ønsker seg lappen så fort som mulig når man blir 18 år.

Når det gjelder det konkrete spørsmålet, oppfatter jeg at det er i rektors skjønnsgrænse: Vil kjøreopplæring kunne godtas som en grunn for noen bestemte elever? Jeg må si at jeg har litt vanskeligheter med å svare på det på stående fot. Jeg tror nok det vil være utenfor det som beskrives i regelverket som skjønnsrommet, nemlig at det skal ha noe med livssituasjonen å gjøre. Jeg må eventuelt komme tilbake til representanten Tyvand om dette.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [17:20:35]: Representanten Martin Henriksen var inne på det i sted, og statsråden har antydnet at han vil kunne komme til se på det, om det skal gjøres vurderinger, osv. Mitt spørsmål er:

Når kunne statsråden eventuelt tenke seg å se på noe sånt? Det sies på den ene sida at det skal være en evaluering etter tre år, og da forventer jeg en ordentlig og stor justering, osv. Men ser statsråden for seg at han f.eks. i februar eller i april eller i juni eller før neste skoleår har gjort noen endringer i dette regelverket?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:21:14]: Det var et veldig åpent spørsmål. Men det betyr ikke at etter tre år, etter en runde med evaluering og forskning og slikt, så vil man kunne gjøre justeringer. Det store spørsmålet etter tre år vil være om vi bør ha en fraværregel i det hele tatt. Og jeg har sagt at hvis erfaringene er kjempedårlige – det er ingenting som tyder på det nå – så er det selvfølgelig noe vi må vurdere.

Jeg er ikke i stand til å sette noe tidspunkt for det, for det kommer an på hva slags informasjon vi får inn, og diskusjoner med partene. Jeg ser også på hva partiene på Stortinget er opptatt av, og på problemstillingene de løfter. Men det er ikke mulig for meg å sette noen dato for det nå.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Lisbeth Berg-Hansen (A) [17:22:19]: Alle er vi enige om og opptatt av å redusere det udokumenterte fraværet i videregående skole, rett og slett få bort skulkingen. Men så var det denne forskjellen på å barbere seg og å skjære av seg haka. Jeg skal ikke påstå at vi er der, men jeg vil understreke viktigheten av Arbeiderpartiets forslag om kunnskapsministerens store ansvar for å følge situasjonen.

Jeg kan gi kunnskapsministeren en beskrivelse fra virkeligheten med på veien. Som mor til to ungdommer i videregående skole kan jeg beskrive mange forskjellige ting

som skal løses, og særlig for oss som må sende ungene våre på hybel når de er 16 år.

Representanten Nybø beskrev veldig godt situasjonen med omgangssyke. Min sønn, som går på skole i Trondheim, fikk nettopp det. Uten at jeg skal gå i detalj, akkurat som henne: Han lå selvfølgelig med hodet i ei bøtte et par dager. Som også representanten Nybø var inne på – tidlig på året ville man sikret seg og fått dette fraværet dokumentert. Så er det sånn at på legevakten slipper du i hvert fall ikke inn uten å være mye nærmere døden enn omgangssyke. Og når fastlegen er 32 mil unna, hva gjør du da?

For øvrig, da barnebarna mine gikk i barnehagen og fikk omgangssyke, fikk de beskjed om ikke å vise seg i barnehagen før det hadde gått 48 timer etter siste gangen de hadde kastet opp. Så her er to litt forskjellige verdener i alle fall.

Mye mer bekymret er jeg for de ungdommene som sliter med psyken. I denne alderen er ikke det det enkleste å snakke om. Ofte er de redde for å bli stigmatisert. Det å fortelle at man går til psykiater eller psykolog, er derfor for mange helt uaktuelt. Så vet jeg at det selvfølgelig er noe du kan få dokumentert, at det kan være godkjent, men redselen er så stor for at det skal komme ut at man går til den typen behandling, at de knapt nok tør å levere en sånn dokumentasjon på skolen. Husk på at vi snakker om ungdom i en svært sårbar alder. Så hvis man med et rigid regelverk risikerer at ungdom ikke vil gå til behandling for psykiske utfordringer, har vi i hvert fall skåret av oss haka og mer enn det.

Igjen – jeg har stor forståelse for betydningen av å ta skulkerne, men man trenger ikke å behandle alle som om det eneste de vil, er å ikke være på skolen. Det påhviler i hvert fall kunnskapsministeren et stort ansvar for å følge situasjonen tett. Og husk på at mens statsråden venter på at dette skal virke, er det faktisk ungdommer som går på videregående skole nå.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 10.

Sak nr. 11 [17:25:27]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trond Giske, Marianne Aasen og Rasmus Hansson om nasjonale regler som sikrer at elevers, studenters og læreres ansikter skal være fullt ut synlige i skoler og på universiteter og høyskoler (Innst. 63 S (2016–2017), jf. Dokument 8:3 S (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Henrik Asheim (H) [17:26:18] (ordfører for saken): Jeg viser til innstillingen til Dokument 8:3 S for

2016–2017, om et nasjonalt regelverk som sikrer at elevers, studenters og læreres ansikter er fullt synlige på skoler, universiteter og høyskoler, og jeg vil benytte anledningen til å takke komiteen for et godt samarbeid i behandlingen av denne saken. Forslaget er fremsatt av representanter fra Arbeiderpartiet og Miljøpartiet De Grønne.

Forslagsstillerne fremmer dette forslaget fordi de ønsker et felles regelverk for alle våre utdanningsinstitusjoner. De understreker også i sin begrunnelse at dette ikke dreier seg om et generelt nasjonalt forbud mot heldekkende ansiktsplagg i samfunnet som sådant, men om å klargjøre at i en undervisningssituasjon er det å kunne se hverandres ansikt en avgjørende del av den kommunikasjonen som er nødvendig.

Debatten om hvilke regler vi skal ha for bruk av heldekkende ansiktsplagg, har pågått en stund. I tillegg til det forslaget vi i dag diskuterer, har Fremskrittspartiet fremmet et lignende forslag, i trontaledebatten 4.–5. oktober.

Som et resultat av den samfunnsdebatten som har funnet sted, samt de forslag som er fremmet i Stortinget, har kunnskapsministeren varslet at han vil legge frem et forslag til nasjonalt regelverk for bruk av heldekkende ansiktsplagg på utdanningsinstitusjonene.

Komiteen er samlet i at man ikke bør bruke plagg som dekker ansiktet, i en undervisningssituasjon. Videre viser komiteen til dagens gjeldende lovverk, som sier at det er opp til den enkelte kommune, det enkelte fylke eller den enkelte utdanningsinstitusjon å innføre et eventuelt forbud mot bruk av heldekkende ansiktsplagg.

Det fremkommer av merknadene i saken at det er politisk uenighet om tilnærmingen til denne problemstillingen. Særlig er det uenighet om det er nødvendig å innføre et nasjonalt regelverk, eller om dette best styres lokalt. Uavhengig av de forskjellige partienes primære standpunkt er det store flertallet i komiteen klare på at dette er en komplisert sak som fortjener å bli belyst skikkelig, og hvor det gis bred adgang for utdanningssektoren og andre samfunnsaktører til å uttale seg om hvorvidt – og eventuelt hvordan – et slikt regelverk bør se ut.

Statsråden har i sitt svarbrev til komiteen varslet at et nasjonalt regelverk vil utløse behov for en lovendring, noe som vil innebære høring og lovendringen.

På denne bakgrunnen er komiteens flertall klare på at vi ønsker å avvete regjeringens lovforslag og den påfølgende høringen før vi konkluderer i saken. Derfor anbefaler vi å vedlegge representantforslaget protokollen. Komiteens flertall, bestående av Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet, er allikevel klare på at vi ønsker et regelverk som sikrer at ansiktet er fullt synlig i undervisningssituasjoner.

Videre er det en klar forventning fra en samlet komité at regjeringens forslag til regelverk fremlegges og sendes på høring i tråd med den tidslinjen statsråden selv skisserer i sitt svarbrev til komiteen, altså tidlig i 2017.

Bente Thorsen (FrP) [17:29:56]: Flertallet i komiteen går inn for et forbud mot ansiktstildekking på skoler, universiteter og høyskoler. Dette er noe Fremskrittspartiet har kjempet for i flere år, og vi er derfor svært glade for at flertallet i komiteen konkluderer slik den gjør, selv om vi har både sammenfallende og ulike grunner til dette. Dette problemfeltet har blitt debattert grundig både nasjonalt og

internasjonalt i flere år, og vi har derfor en klar forventning om at statsråden legger fram et regelverk på området i denne stortingsperioden.

Primært ønsker Fremskrittspartiet et nasjonalt forbud mot bruk av heldekkende ansiktsplagg i det offentlige rom. Å få vedtatt en nasjonal lov i tråd med forslaget i saken ser jeg på som et skritt i riktig retning.

Jeg vil understreke at dette er et forbud mot ansiktstildekking, enten det er burka, finlandshette eller nikab. Det er altså ikke en innskrenking av religionsfriheten det dreier seg om. Denne saken dreier seg om å sikre god kommunikasjon og formidling i skolesammenheng, noe som er avgjørende i undervisningssammenheng. I tillegg bedrer åpne ansikter integrering; det er lettere å bli kjent med medelever når en ikke skjuler ansiktet.

Selv om dette forslaget dreier seg om regler mot ansiktstildekking generelt og ikke i religiøs sammenheng, vil jeg dvele litt ved nettopp det politisk-religiøse symbolplagget nikab. Å bruke nikab kan være et politisk valg, der signalet er at man er en utenforstående som ikke vil tilhøre det norske samfunnet. Det er videre et signal utad om at man står for visse politiske standpunkter, bl.a. at homofile ikke har livets rett, og at jihad i Syria og Irak er en plikt for rettenkende muslimsk ungdom i Vesten. Og selv om det å bruke nikab for mange kvinner er et fritt valg, er det samtidig et sterkt signal til offentligheten om at kvinner er annenrangs borgere, som ikke kan vise ansiktet sitt blant menn.

Ekstreme politiske og religiøse krefter er aktive over hele verden, så også i Norge. Det kan være verdt å minne om at den kontroversielle organisasjonen Islam Net har over tusen besøkende på det som trolig er Norges største muslimske arrangement, en årlig «fredskonferanse».

Som følge av terrorangrep en rekke steder i Europa pågår det nå en debatt om forbud mot bruk av heldekkende ansiktsplagg i offentlig sammenheng i flere land i Europa. I Frankrike og Belgia er forbud i det offentlige rommet innført. Det er altså ikke bare i Norge at dette er et aktuelt tema.

Jeg vil også vise til en artikkel i avisen Gjengangeren som sto på trykk den 13. februar 2013, der saken dreier seg om forbud mot ansiktsdekkende plagg i voksenopplæringen. Der uttaler en muslimsk elev følgende:

«Jeg tror på individuell frihet, og som muslim er det ingen lov mot å vise ansiktet som kvinne. Niqab handler om kultur, ikke religion.»

Jeg vil legge til at likestillings- og diskrimineringsombudet har konkludert med at bruk av nikab kan forbys i klasserommet på Horten voksenopplæring.

For Fremskrittspartiet er dette også en verdikamp, og vi skal ikke tolerere intoleranse. Hvis vi som storsamfunn bøyer oss for ekstremistenes ønsker, så sørger vi også for at liberale krefter blant innvandrerbefolkningen får det stadig vanskeligere. Det hender faktisk at vi får tilbakemeldinger om den type ting, bl.a. når det gjelder svømmeopplæring – at muslimske foreldre som lar sine barn delta i ordinær svømmeundervisning, ikke er gode muslimer. Dette kan ikke Fremskrittspartiet være med på.

Selv om Norge er en fri og selvstendig nasjon, som selv bestemmer hvilke lover og regler som skal gjelde, synes jeg det er verdt å merke seg at Den europeiske menneskerettighetsdomstolen godkjente det franske forbudet mot maskering på offentlig sted. Forslaget fra flertallet i det

norske storting strider med andre ord ikke mot Den europeiske menneskerettsdomstolens holdning.

Fremskrittspartiet forventer derfor at Stortinget får en sak om et nasjonalt regelverk som fastslår at det skal være synlige ansikter i undervisningssammenheng, til behandling før Stortinget går fra hverandre for sommeren.

Rasmus Hansson (MDG) [17:34:57]: Miljøpartiet De Grønne er medforslagsstiller til dette forslaget fordi vi mener det er hensiktsmessig å få en klargjøring og en offentlig debatt rundt spørsmålet om hvordan vi skal forholde oss til ansiktsdekkende plagg i skolen og i andre sammenhenger, og fordi vi mener det er mye som taler for at det kan være hensiktsmessig å ha et regelverk å støtte seg på i de tilfeller hvor det er ønskelig å forlange at det ikke skal brukes nikab eller andre heldekkende plagg i skole- og undervisningssituasjonen.

Jeg understreker at Miljøpartiet De Grønne ikke slutter seg til noe ønske om et lovfestet forbud mot verken nikab eller noe som helst annet klesplagg i Norge. Det vi ønsker, er et hjelpemiddel og en vurdering av hvordan det kan utformes hensiktsmessig for de tilfeller hvor vi har bruk for det. Det vi ikke trenger, er et regelverk og en debatt som stigmatiserer folk på grunnlag av religion eller etnisitet, eller som gjør det vanskeligere for dem som er del av en kultur hvor nikab blir benyttet.

Samtidig vil vi understreke at vi som parti har meget lite til overs for den måten å håndtere, tildekke og kontrollere kvinner på som nikab er et symbol på og et virkemiddel for. Det er en debatt som vi ønsker å være pådriver for, men det er en debatt som skal tas i det offentlige.

Vi er glade for at kunnskapsministeren varsler at han vil utarbeide forslag til regelverk, og vi støtter komiteens flertallsforslag om å utarbeide et slikt regelverk. Men vi stiller oss også bak Venstres klargjøring – at det ikke er noen grunn til å etablere et regelverk som gjør det umulig for den enkelte skoleleder å opptre fleksibelt i situasjoner hvor vedkommende mener at det er aktuelt.

Audun Lysbakken (SV) [17:37:42]: Saksordføreren gjorde godt rede for hvordan det er full enighet i komiteen om at det ikke er ønskelig at noen dekker til ansiktet i en undervisningssituasjon, og at det sånn sett ikke er den store politiske avstanden.

Men bare helt kort: Saksordføreren sa også at det var ulike oppfatninger i komiteen om hva slags løsning som er riktig – om det er et nasjonalt forbud eller et lokalt bestemt forbud. Jeg tenker at det også er på sin plass å understreke at en del av partiene jo ikke har tatt endelig stilling til hvordan dette bør gjøres. Det betyr altså ikke at alle partier som ikke er med i flertallsmerkningen sier at man vil ha et nasjonalt forbud, nødvendigvis er imot det. Vi mener fra SVs side at det er veldig ryddig og veldig bra at regjeringen har tatt initiativ til at vi nå får drøftet denne saken på en grundig måte gjennom en høring og en prosess som ikke minst kan gi oss godt innsyn i hvordan det regelverket vi har hatt, har fungert. Derfor vil vi rett og slett vente med å ta endelig stilling til regjeringen har framlagt sin sak.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [17:38:53]: Jeg takker for ordene fra Lysbakken. Det er vel en overdrivelse å si at regjeringen har tatt initiativ, men vi er nå her. (Humring i salen)

Bare et par innledende kommentarer: Jeg synes det er bra at det sitter langt inn for en nasjonalforsamling å vedta en regulering av klesplagg. Vi har jo allerede en regulering av klesplagg – f.eks. kan man ikke dekke seg til i demonstrasjoner og den type ting – men her er det andre situasjoner det er snakk om. Det er fordi at i et fritt, liberalt samfunn er jo også måten man kler seg på – som jeg synes representanten Bente Thorsen også fikk fram – en måte å uttrykke seg på. Med andre ord er det noe som det burde sitte langt inne å regulere. På den annen side er det jo her snakk om en ganske konkret regulering i en konkret situasjon, og dette er heller ikke ukjent for Stortinget. Vi har allerede i dag regler som sier at man kan ha lokale forbud, og det er flere – jeg skal komme inn på det – som har innført den typen forbud. Grunnen til det er at man ser at en undervisningssituasjon er en spesiell situasjon som er ganske ulik mange andre situasjoner. Jeg vil også si at det å vise ansiktet sitt, det at man er åpen, er en viktig verdi i vårt samfunn. Når man her konkret går inn i undervisningssituasjoner, så er det nettopp fordi at kanskje særlig da, når man er i en barnehage, på et universitet eller i skolen, så er det en verdi, ikke minst for å kunne ha god undervisning og for at elever skal kunne samhandle med hverandre.

Det er også verdt å si at selv om de fleste selvfølgelig tenker på plagg som burka og nikab, så er det også andre problemstillinger. Finlandshette ble nevnt her, det er jo også et heldekkende ansiktsplagg.

En forutsetning er at forbudet er nøytralt og nødvendig, og at det er saklig begrunnet. Nettopp av de grunnene jeg har vært inne på nå, har enkelte fylkeskommuner vedtatt lokale forbud. Oslo-skoler har det i ordensreglementet, Buskerud, Østfold og Akershus har forbud mot plagg som dekker ansiktet, i videregående skoler, og en del høyskoler har det også.

Så må det også sies at det ikke er et veldig utbredt problem i dag at man dekker til ansiktet. Likevel vil jeg se nærmere på hvordan nasjonale regler for bruken av plagg som dekker ansiktet, i disse institusjonene skal utformes, slik at man kan få en lik praksis over hele landet. Med et eventuelt nasjonalt forbud – det står «eventuelt» i forslaget – vil man dessuten unngå at problemet skyves over på lokale beslutningstakere, noe som er et viktig argument.

Vi har startet arbeidet med å utrede hvordan et nasjonalt forbud mot heldekkende ansiktsplagg i barnehager, skoler, høyskoler og universiteter kan utformes, og tar sikte på å sende et lovforslag på offentlig høring tidlig i 2017. Det må være et forbud som er nøytralt og ikke-diskriminerende. Det må med andre ord gjelde alle plagg som dekker ansiktet. Det kan omfatte både barn, studenter og ansatte i barnehager og utdanningsinstitusjoner, og det vil også være prinsipielle og juridiske sider ved dette.

Jeg er enig med flertallet i komiteen i at det er et komplisert tema, som bør drøftes og utredes grundig, og jeg mener også det er viktig at vi tar oss tid til en ordentlig høring, slik at alle berørte parter får anledning til å gi sine innspill.

Det er en forutsetning at et nasjonalt forbud mot heldekkende ansiktsplagg ikke kommer i konflikt med Norges folkerettslige forpliktelser. Det er også et av temaene som regjeringen nå utreder. Vi kommer til å se på erfaringer med forbud i andre land og mulige effekter på integrering for den enkelte og storsamfunnet og selvfølgelig også

på mulige praktiske problemstillinger som kan dukke opp. For eksempel: Dette gjelder undervisningssituasjoner, men når slutter en undervisningssituasjon? Skolefritidsordningen har vi diskutert. Friminuttene, skoleveien – her er det en del praktiske ting som også må avklares.

Så er det ikke til å legge skjul på at et nasjonalt forbud vil føre til at personer som etter eget ønske dekker seg til – eller i og for seg personer som ikke gjør det av eget ønske – ikke får gjøre det. Jeg har forståelse for at for en del kan det oppleves vanskelig – grunnleggende imot å dekke til ansiktet, særlig av politiske og religiøse grunner, som jeg er. Selv med et sånt forbud er det viktig med en god dialog lokalt, hvor man finner måter å tilrettelegge på som ivaretar kravet om at ansiktet skal vises, men samtidig hensynet til dem det gjelder.

Trond Giske (A) [17:44:08] (komiteens leder): Jeg synes statsråden hadde fornuftige drøftinger av dette spørsmålet. I et liberalt samfunn er det en frihet å kunne kle seg stort sett som man vil. Man kan mene hva man vil, og hvis klesdrakten er en ytring, er det også noe et liberalt samfunn skal ha stor takhøyde for. Selv om et bestemt plagg skulle gå hånd i hånd med politiske synspunkter vi i Stortinget, eller enkelte partier, ikke skulle like, er det også en del av et slikt fritt samfunn.

Samtidig har vi jo tidligere i dag hatt heftige diskusjoner om hvorvidt det er fullt mulig å stille ulike krav til mennesker som har valgt å gå ved en norsk utdanningsinstitusjon. Krav om nærvær har vi diskutert i flere måneder, kanskje flere år, her har vi altså krav om nærvær også av ansiktet.

Det er riktig som statsråden sier – dette er ikke en ny sak. Statsråden fikk spørsmål om dette 19. november 2014 i denne sal, og da slo han fast at dette var noe som skulle fastsettes lokalt. Initiativet til at saken kom opp igjen, var ved et utvalg under Agenda, med representanter fra Venstre, Kristelig Folkeparti, SV, Senterpartiet og Arbeiderpartiet, som foreslo at vi skulle få et slikt forbud i skolen. Representanten Jan Böhler stilte et skriftlig spørsmål til Sylvi Listhaug den 7. september i år og fikk svar den 13. september. Det var litt overraskende, kanskje, at det ikke var aktuelt for regjeringen med et slikt nasjonalt regelverk. Nå slår et bredt flertall i komiteen fast at man ønsker et slikt regelverk.

Det er helt riktig at dette ikke er det største samfunnsproblemet vi har i Norge, men kanskje nettopp fordi det er få som i dag bruker nikab i utdannings situasjoner, er det lettere å få innført et slikt regelverk. Jeg ser fram til regjeringens arbeid med å få dette til på en god måte.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 11. Presidenten vil foreslå at sakene nr. 12–14 behandles under ett. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 12 [17:46:15]

Stortingets vedtak til lov om endringer i burettslagslova mv. (omfanget av legalpanteretten) (Lovvedtak 5 (2016–2017), jf. Innst. 32 L (2016–2017) og Prop. 134 L (2015–2016))

Sak nr. 13 [17:46:15]

Stortingets vedtak til lov om endring i skattebetalingsloven (utsatt betaling av formuesskatt) (Lovvedtak 6 (2016–2017), jf. Innst. 36 L (2016–2017) og Prop. 2 L (2016–2017))

Sak nr. 14 [17:46:15]

Stortingets vedtak til lov om endringer i ligningsloven (land-for-land-rapportering til skattemyndighetene) (Lovvedtak 7 (2016–2017), jf. Innst. 42 L (2016–2017) og Prop. 120 L (2015–2016))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet til sakene nr. 12–14.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er Stortinget klar til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt fem forslag. Det er

– forslag nr. 1, fra Liv Signe Navarsete på vegne av Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti

– forslagene nr. 2–5, fra Bård Vegar Solhjell på vegne av Venstre og Sosialistisk Venstreparti

Det votes først over forslagene nr. 2–5, fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen offentliggjøre begrunnelser for avslag på og innvilgelser av lisenssøknader til land utenfor NATO.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen endre regelverket for eksport av forsvarsmateriell slik at det er i tråd med intensjonen om ikke å tillate salg av strategiske varer til land hvor myndighetene begår alvorlige menneskerettsbrudd mot og systematisk undertrykking av egen befolkning.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme til Stortinget med en sak som sikrer at ATT artikkel 6 og 7 inkluderes i lov/forskrift.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om at reeksportklausuler blir praksis ved all eksport av militært materiell, også til NATO-land og nære allierte.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Voteringstavlene viste at 92 representanter stemte mot og 9 representanter stemte for.

(Voteringsutskrift kl. 17.56.53)

Bente Thorsen (Frp) (fra salen): Jeg skulle ha stemt mot.

Terje Breivik (V) (frå salen): Eg gjorde det motsette, så då vert det eigentleg rett.

Presidenten: Da er resultatet korrekt. 92 representanter stemte mot og 9 stemte for forslagene fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Det voteres over forslag nr. 1, fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å videreutvikle dagens ordning med sluttbrukerklæring ved eksport av strategiske varer, for eksempel ved at det i enkelte saker kan iverksettes stikkprøvekontroll på oppgitt sluttbrukerdokumentasjon etter en tid.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 81 mot 20 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 17.57.47)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen vurdere å legge frem eksportkontrollmeldingen senest i løpet av andre kvartal etter at eksportåret er gjennomført, hvis dette er praktisk gjennomførbart.

II

Stortinget ber regjeringen utrede hvorvidt innholdet i ATT-avtalens artikler 6 og 7 kan innpasses i norsk lov eller forskrift, slik at det får en sterkere juridisk forankring og ikke bare gjenspeiles i departementets egne retningslinjer.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 48 mot 46 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 17.58.07)

Videre var innstilt:

III

Meld. St. 36 (2015–2016) – om Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2015, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 17 (2015–2016) – om Årsrapporter til Stortinget fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten har Bård Vegar Solhjell satt fram et forslag på vegne av Venstre og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen delta i eventuelle forhandlinger om et juridisk bindende rammeverk med mål om å forby atomvåpen, forankret i resolusjon L41 som et flertall i 1. komiteen i FNs generalforsamling har sluttet seg til.»

Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 86 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 17.59.16)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Meld. St. 38 (2015–2016) – Noregs deltaking i den 70. ordinære generalforsamlinga i Dei sameinte nasjonane (FN) – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Forelegg for Stortinget av overenskomster inngått med fremmede makter i 2014 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Under debatten er det satt fram to forslag fra Bård Vegar Solhjell på vegne av Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en styrt avvikling av kulldriften på Svalbard og en opptrapping av satsingen på annen næringsutvikling.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en plan for å erstatte eksisterende kullkraft med ny utslippsfri energiforsyning.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble med 97 mot 4 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.00.15)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Meld. St. 32 (2015–2016) – om Svalbard – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 6

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak til lov

om undersøkelser av ulykker og hendelser i Forsvaret (forsvarsundersøkellesloven)

§ 1 Formål

Formålet med loven er å forbedre sikkerheten i Forsvaret gjennom undersøkelser av ulykker og hendelser.

§ 2 Virkeområde

Loven gjelder for Forsvarets virksomhet. Loven gjelder også for virksomhet som utføres i tilknytning til, eller i nær forbindelse med, utøvelsen av Forsvarets virksomhet.

Loven gjelder på norsk territorium, herunder på Svalbard, Jan Mayen og i bilandene. Loven gjelder også på norske fartøy, herunder luftfartøy, og på faste og flytende installasjoner til havs. Så fremt ikke forholdet til andre statters lovgivning, internasjonal overenskomst eller folkeretten for øvrig er til hinder for det, kommer loven til anvendelse også for Forsvarets virksomhet i utlandet.

Departementet kan gi forskrift om lovens virkeområde.

§ 3 Definisjoner

I loven menes med

- a) ulykke: en uønsket eller utilsiktet begivenhet, eller en bestemt rekke slike begivenheter, som har skadelige følger. Med skadelige følger menes blant annet tap av menneskeliv, alvorlig personskade, omfattende skade på eller tap av materiell og omfattende skade på eien-

dom eller miljøet.

- b) hendelse: enhver annen uønsket eller utilsiktet begivenhet enn en ulykke, som har sammenheng med militær virksomhet og som virker inn på sikkerheten i Forsvaret.

- c) alvorlig hendelse: en hendelse som under litt andre omstendigheter kunne ha ført til en ulykke.

§ 4 Om undersøkelsesmyndigheten

Undersøkelse av ulykker og hendelser i Forsvaret skal skje ved den myndighet departementet bestemmer.

Undersøkelsesmyndigheten skal være et faglig uavhengig organ. Den skal utføre sine oppgaver uavhengig og selvstendig, og kan ikke instrueres i faglige spørsmål. Den bestemmer selv hvordan arbeidet skal innrettes og organiseres.

Undersøkelsesmyndigheten skal klarlegge hendelsesforløp og årsaksfaktorer bak ulykken eller hendelsen til bruk i det ulykkesforebyggende arbeidet i Forsvaret. Undersøkelsen skal ikke ta stilling til om det er grunnlag for disiplinære forføyninger eller om det foreligger sivilrettslig eller strafferettslig skyld og ansvar. Undersøkelsene skal foregå uavhengig av annen etterforskning eller undersøkelse som helt eller delvis har slikt formål.

Departementet kan gi forskrift om organiseringen av undersøkelsesmyndigheten.

§ 5 Undersøkelsesmyndighetens oppgaver

Undersøkelsesmyndigheten har ansvar for at det blir igangsatt og gjennomført undersøkelser etter § 12. Undersøkelsesmyndigheten har det overordnede ansvaret for at forhold som antas å ha betydning for forebyggelsen av ulykker og hendelser blir utredet. Etter at rapport er utarbeidet etter § 21, har undersøkelsesmyndigheten ansvaret for at rapporten med eventuelle tilrådninger oversendes Forsvaret og andre relevante myndigheter for oppfølging.

Departementet kan gi forskrift om undersøkelsesmyndighetens oppgaver.

§ 6 Årlig rapportering

Undersøkelsesmyndigheten skal hvert år offentliggjøre en rapport om de undersøkelser som er gjennomført året før, med tilhørende sikkerhetstilrådninger.

Departementet kan gi forskrift om undersøkelsesmyndighetens plikt til å rapportere om sitt arbeid.

§ 7 Varsling

Departementet kan gi forskrift om ansvar og rutiner ved varsling og rapportering av ulykker og hendelser.

§ 8 Skadested og sikring av bevis mv.

Den tilstedeværende med høyest militær grad skal straks igangsette tiltak for å begrense omfanget av skaden og sørge for at nødvendige redningstiltak iverksettes. Vedkommende har også ansvar for at det blir foretatt handlinger som ikke kan utsettes uten fare for skade og som er nødvendige for å sikre bevis i saken, slik som avsperring av åsted, sikring av vitner og spor mv.

Departementet kan gi forskrift om plikter og rutiner for sikring av skadested og bevis i saken.

§ 9 *Forbud mot fjerning av vrakrester mv.*

Materiell og annet som er skadet i en ulykke eller hendelse, slik som vrakrester og andre spor etter ulykken eller hendelsen, må ikke fjernes eller røres uten samtykke fra undersøkelsesmyndigheten, militærpolitiet og politiet, med mindre det er nødvendig for å redde eller avverge fare for liv eller eiendom eller for å hindre at noe som kan ha betydning for undersøkelsen, ødelegges eller forsvinner.

Undersøkelsesmyndigheten skal avslutte sine undersøkelser på ulykkesstedet så snart som mulig dersom undersøkelsene hindrer offentlig ferdsel mv.

§ 10 *Tiltak for å fremskaffe opplysninger*

Undersøkelsesmyndigheten har rett til å benytte privat grunn og kan kreve å få undersøke og ta i besittelse fartøy, kjøretøy, vrakrester, kjørevei, dokumenter, systemer som registrerer lyd og bilde, og annet som har vært involvert i ulykken eller hendelsen.

Undersøkelsesmyndigheten skal gis tilgang til resultater fra undersøkelser av personer som har vært involvert i ulykken eller hendelsen, og obduksjon av dødsofre. Undersøkelsesmyndigheten kan pålegge legeundersøkelse av alle personer som har vært involvert i ulykken eller hendelsen, og be om at det utføres tester på prøver som er tatt av slike personer. Undersøkelsesmyndigheten skal ha umiddelbar tilgang til resultatet av slike undersøkelser eller tester.

Tiltak etter første og annet ledd kan bare utføres i den utstrekning det er nødvendig for å kunne gjennomføre undersøkelsen. Undersøkelsesmyndigheten kan be om bistand av militærpolitiet eller politiet.

Undersøkelsesmyndigheten skal ha adgang til informasjon i forsvarssektoren av betydning for undersøkelsen.

Undersøkelsesmyndighetens tilgang til opplysninger etter bestemmelsen her gjelder uten hinder av lovbestemt taushetsplikt.

Departementet kan gi forskrift om undersøkelsesmyndighetens tiltak for å fremskaffe opplysninger.

§ 11 *Iverksetting av undersøkelse og undersøkelsens omfang*

Når undersøkelsesmyndigheten mottar varsel om en ulykke eller hendelse, skal den uten ugrunnet opphold vurdere om vilkårene for å igangsette undersøkelse etter § 12 er oppfylt.

Undersøkelsesmyndigheten avgjør selv omfanget av undersøkelsen og hvordan den skal gjennomføres for å oppnå lovens formål.

Dersom det fremkommer nye opplysninger av betydning for konklusjonen i saken eller andre tungtveiende hensyn tilsier det, kan undersøkelsesmyndigheten beslutte å undersøke forhold ved tidligere inntrådte ulykker eller hendelser.

§ 12 *Undersøkelse*

Undersøkelsesmyndigheten skal undersøke enhver ulykke og alvorlig hendelse innad i Forsvaret eller som Forsvaret er involvert i.

Når en nærmere undersøkelse av et årsaksforhold er ønskelig, kan undersøkelsesmyndigheten beslutte å undersøke også andre hendelser. I denne vurderingen skal det særlig legges vekt på hvilken lærdom undersøkelsen forventes å gi med tanke på å forbedre sikkerheten i Forsvaret, alvorlighetsgrad og om det inntrufne inngår i en serie av ulykker eller hendelser.

Undersøkelsesmyndigheten kan unnlate å undersøke et forhold dersom en annen myndighet undersøker det inntrufne.

Departementet kan gi forskrift om når undersøkelsesmyndigheten skal undersøke ulykker og hendelser.

§ 13 *Begrensning i adgangen til å undersøke*

Departementet kan, dersom forholdet til andre land eller vesentlige sikkerhetspolitiske interesser tilsier det, beslutte å begrense undersøkelsesmyndighetens arbeid, eller stanse videre undersøkelser.

§ 14 *Sammensetning, kompetanse og fremdrift*

Departementet kan gi forskrift om mandat, arbeid, fremdrift og kompetansekrav for gjennomføringen av undersøkelsesarbeidet.

§ 15 *Hensikten med undersøkelsen*

Hensikten med undersøkelsen er å

- bringe på det rene skadens art og omfang, hendelsesforløp og årsak,
- klarlegge hvilke lover, forskrifter, instruksjoner eller ordre som gjaldt for den virksomhet eller det oppdrag hvor hendelsen inntraff, samt
- uttale seg om hva som kan gjøres for å avverge lignende ulykker eller hendelser i fremtiden.

§ 16 *Forklaringsplikt*

Enhver har plikt til å forklare seg til undersøkelsesmyndigheten om opplysninger han eller hun besitter som kan være av betydning for undersøkelsen. Denne plikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt den enkelte er bundet av. Enhver som forklarer seg har rett til å la seg bistå under forklaringen, med mindre dette vesentlig forsinker saken.

§ 17 *Bevissikring*

Undersøkelsesmyndigheten kan kreve bevissikring utenfor rettsak etter reglene i tvisteloven kapittel 28. Krav om bevissikring fremmes for den tingretten hvor de som skal avhøres bor eller oppholder seg, eller realbevis skal undersøkes.

§ 18 *Rettigheter for dem saken angår*

Når undersøkelsesmyndigheten iverksetter en undersøkelse, skal den så vidt mulig underrette berørte avdelinger, ofrene og deres familier, produsenter, representanter for personellet, berørte beredskapstjenester og andre som saken angår. Slik underretning skal gis så snart som mulig. Det skal opplyses om rettighetene etter annet ledd og etter § 22.

Innen undersøkelsen avsluttes, skal de som er nevnt i første ledd, gis adgang til å komme med opplysninger og synspunkter om ulykken eller hendelsen og dens årsaksfaktorer i den grad det er praktisk mulig. De bør gis adgang til å være til stede under undersøkelsene og til å gjøre seg kjent med dokumentene, i den grad undersøkelsesmyndigheten finner at dette kan skje uten hinder for undersøkelsen. Annet punktum gjelder med de begrensninger som følger av taushetsplikten i § 19.

Departementet kan gi forskrift om rettigheter for dem saken angår.

§ 19 *Taushetsplikt*

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for undersøkelsesmyndigheten, har taushetsplikt etter forvaltningsloven om det som de får kjennskap til under utførelsen av sitt arbeid. Forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 6 gjelder likevel ikke.

Når personer som nevnt i første ledd mottar opplysninger som er undergitt strengere taushetsplikt enn det som følger av forvaltningsloven, skal tilsvarende taushetsplikt gjelde, med mindre opplysningene er nødvendige for å forklare årsaken til ulykken eller hendelsen. For graderte opplysninger gjelder sikkerhetsloven § 12.

Personer som nevnt i første ledd har i tillegg taushetsplikt om opplysninger som er fremkommet under forklaring for undersøkelsesmyndigheten etter § 16. Dette gjelder likevel ikke dersom opplysningene er nødvendige for å forklare ulykken eller hendelsen, eller dersom ingen berettiget interesse tilsier at de holdes hemmelige, for eksempel når de er alminnelig kjente eller alminnelig tilgjengelige andre steder.

Taushetsplikt som nevnt i annet og tredje ledd er ikke til hinder for at ugraderte opplysninger bringes videre dersom den som har krav på taushet samtykker, opplysningene har statistisk form, eller individualiserende kjennetegn utelates på annen måte.

Opplysninger som er taushetsbelagte etter tredje ledd kan gis videre til utenlandske og internasjonale myndigheter og organisasjoner når dette følger av internasjonale avtaler som Norge har inngått.

§ 20 *Informasjon til relevante tilsyn og myndigheter*

Undersøkelsesmyndigheten skal innenfor rammen av taushetsplikten etter § 19 fortløpende holde relevante tilsyn og myndigheter underrettet om forhold som avdekkes i løpet av undersøkelsen, og sine foreløpige vurderinger av disse, i den grad det anses nødvendig for sikkerheten i Forsvaret eller samfunnet for øvrig.

§ 21 *Undersøkelserapport*

Når undersøkelsesmyndigheten har undersøkt et hendelsesforløp etter § 12, skal den utarbeide en rapport som skal oversendes til forsvarssjefen med gjenpart til departementet. Rapporten skal opplyse om hensikten med undersøkelsen. Rapporten skal redegjøre for hendelsesforløpet og inneholde undersøkelsesmyndighetens vurdering av årsaksforholdene. Så langt det er formålstjenlig, skal rapporten inneholde undersøkelsesmyndighetens eventuelle tilrådninger om tiltak som bør treffes eller vurderes for å hindre lignende ulykker eller hendelser i fremtiden.

Rapporten skal ikke inneholde referanser til enkeltpersoners navn eller adresse.

Undersøkelsesmyndighetens avgjørelse etter denne paragrafen kan ikke påklages.

Departementet kan gi forskrift om utformingen av rapportene.

§ 22 *Behandling av utkast til undersøkelserapport*

Før undersøkelsesmyndigheten sluttbehandler rapporten, skal utkastet til rapport sendes til Forsvaret og berørte

etater med en rimelig frist til å gi uttalelse.

De som er nevnt i § 18 første ledd har på anmodning rett til å få tilsendt utkastet til rapport hvis ikke særlige forhold eller reglene om taushetsplikt i § 19 er til hinder for det. Retten etter første punktum gjelder bare de delene av utkastet som vedkommende på grunn av sin tilknytning til saken eller undersøkelsen har særlige forutsetninger for å uttale seg om. Mottakeren skal gis en rimelig frist til å gi uttalelse.

Undersøkelsesmyndighetens avgjørelser etter annet ledd kan ikke påklages.

Departementet kan gi forskrift om foreleggelse av utkast til undersøkelsesrapport.

§ 23 *Offentlighet*

Utkast til undersøkelsesrapport kan unntas offentlighet.

Avslag på begjæringer om innsyn kan påklages etter reglene i offentleglova. Enhver som utfører arbeid eller tjeneste for klageinstansen, har taushetsplikt i samsvar med § 19 i loven her for opplysninger de blir kjent med i forbindelse med klagesaken.

§ 24 *Forbud mot bruk av opplysninger som bevis i straffesak*

Opplysninger undersøkelsesmyndigheten mottar etter § 16 kan ikke brukes som bevis i en senere straffesak mot den som har gitt opplysningene.

§ 25 *Forbud mot bruk av opplysninger som grunnlag for andre sanksjoner*

En vernepliktig eller arbeidstaker som avgir forklaring etter § 16, skal ikke som følge av dette utsettes for noen form for sanksjoner fra den foresatte eller arbeidsgiveren.

Første ledd gjelder ikke

- tiltak som den foresatte eller arbeidsgiveren iverksetter med hovedformål å forbedre den vernepliktiges eller arbeidstakerens kvalifikasjoner.
- dersom de mottatte opplysningene viser at den vernepliktige eller arbeidstakeren ikke oppfyller helsemessige krav til å inneha sin stilling.
- omstendigheter knyttet til den vernepliktige eller arbeidstakeren eller dennes handlinger og unnlatelser som er blitt kjent på annen måte enn gjennom dennes forklaring etter § 16.

§ 26 *Straff*

Den som uaktsomt eller forsettlig overtrer §§ 9 første ledd, 16, 19 eller 25 i loven her straffes med bøter dersom forholdet ikke går inn under en strengere straffebestemmelse.

§ 27 *Ikrafttredelse og endringer i andre lover*

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Med virkning fra den tid loven trer i kraft, skal lov 11. juni 1993 nr. 101 om luftfart § 17-6 første ledd lyde:

De bestemmelser som er gitt foran i §§ 5-8, 6-11, 6-12, 6-13, §§ 7-12 til 7-22, §§ 7-24, 11-1 og 13-1, gjelder tilsvarende for norsk militær luftfart.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til annen gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 7

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en nasjonal evaluering av skolefritidsordningen (SFO) og følge den opp med en stortingsmelding.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

II

Dokument 8:114 S (2015–2016) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Iselin Nybø og Abid Q. Raja om å endre skolefritidsordningen til en aktiv fritidsordning og styrke kvaliteten i tilbudet – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 8

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen utrede en endring av opplæringslova § 2-5 og andre mulige tiltak som kan sikre elever på ungdomsskolen rett til opplæring på hovedmålet og rett til å tilhøre en egen målformgruppe, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

II

Dokument 8:116 S (2015–2016) – Representantforslag fra stortingsrepresentantane Kjersti Toppe, Liv Signe Navarsete, Magne Rommetveit, Terje Breivik, Geir Sigbjørn Toskedal og Audun Lysbakken om å sikra alle elevar i grunnskulen rett til opplæring på hovudmålet sitt – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 9

Presidenten: Under debatten er det satt fram et forslag fra Iselin Nybø på vegne av Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen, gjennom anbudskriteriene, sikre et nært samspill med forskningsmiljøene på NTNU, samt legge til rette for at den nye campusen på NTNU utvikles med ambisiøse miljøløsninger inkludert bygningsmasse som produserer mer energi enn den bruker, utslippsfrie transportløsninger og annen infrastruktur som kan stimulere til både ny forskning og nye arbeidsplasser.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 92 mot 9 stemmer ikke bifalt (Voteringsutskrift kl. 18.02.33).

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen legge til rette for at den nye campusen på NTNU utvikles med ambisiøse miljøløsninger inkludert bygningsmasse som produserer mer energi enn den bruker, utslippsfrie transportløsninger og annen infrastruktur som kan stimulere til både ny forskning og nye arbeidsplasser.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

II

Dokument 8:128 S (2015–2016) – om Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om å gjøre ny campus for NTNU til en spydspiss for bærekraftsløsninger – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 10

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt fire forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Martin Henriksen på vegne av Arbeiderpartiet
- forslagene nr. 2 og 3, fra Anders Tyvand på vegne av Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 4, fra Anne Tingelstad Wøien på vegne av Senterpartiet og Venstre

Det voteses først over forslag nr. 4 fra Senterpartiet og Venstre.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen endre forskrift til opplæringslova slik at dokumentert fravær som skyldes kjøreopplæring som må finne sted i skoletida, kan gi rett til fravær uten at det påvirker vurderingsgrunnlaget.»
Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet og Venstre ble med 89 mot 12 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.03.46)

Presidenten: Det voteses over forslagene nr. 2 og 3 fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen endre forskrift til opplæringslova slik at skoleeier tillegges myndighet til å utvise skjønn i enkelttilfeller om fravær.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen endre forskrift til opplæringslova slik at egenmelding fra foreldre/foresatte, eller myndige elever, godkjennes som gyldig dokumentasjon for fravær ved sykdom og andre velferdsgrunner i inntil tre dager.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 80 mot 21 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.04.04)

Presidenten: Det voteses over forslag nr. 1 fra Arbeiderpartiet.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere endringer i reglene for fravær i videregående opplæring på bakgrunn av erfaringer med fraværsgrensen så langt. Særlig bør det vurderes større mulighet for skjønn til skoleeier, egenmelding for foreldre/foresatte eller myndige elever ved sykdom eller andre velferdsgrunner, og at kjøreopplæring som må finne sted i skoletida, kan gi rett til

fravær uten at det påvirker vurderingsgrunnlaget.»

Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet ble bifalt med 51 mot 49 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 18.04.25)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 8:1 S (2016–2017) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anne Tingelstad Wøien, Jenny Klinge og Kjersti Toppe om å endre reglene for fravær i videregående opplæring – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 11

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 8:3 S (2016–2017) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trond Giske, Marianne Aasen og Rasmus Hansson om nasjonale regler som sikrer at elevers, studenters og læreres ansikter skal være fullt ut synlige i skoler og på universiteter og høyskoler – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sakene nr. 12–14

Presidenten: Sakene nr. 12, 13 og 14 er andre gangs behandling av lovvedtak og gjelder lovvedtakene 5, 6 og 7.

Det foreligger ingen forslag til anmerkninger, og Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Sak nr. 15 [18:05:22]

Referat

1. (62) Statsministerens kontor melder at lov om endringer i naturmangfoldloven mv. (administrativt beslag og administrativ inndragning) (Lovvedtak 4 (2016–2017)) er sanksjonert under 18. november 2016 Enst.: Vedlegges protokollen.

2. (63) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Ingunn Gjerstad og Torgeir Knag Fylkesnes om urfolks rettigheter i retningslinjene for Statens pensjonsfond utland (Dokument 8:17 S (2016–2017))
Enst.: Sendes finanskomiteen.
3. (64) Samtykke til inngåelse av avtaler i form av brevveksling mellom Norge og Den europeiske union og mellom Norge og Sveits innenfor rammen av det generelle preferansesystemet for utviklingsland (GSP) (Prop. 17 S (2016–2017))
Enst.: Sendes utenriks- og forsvarskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdig behandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Det er ikke skjedd, og møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 18.06.